

SLÁNSKÝ O B Z O R

ROČENKA
SPOLEČNOSTI PATRIA,
VLASTIVĚDNÉHO MUZEA
VE SLANÉM
A STÁTNÍHO OKRESNÍHO
ARCHIVU V KLADNĚ

ROČNÍK 12

ŘÍDÍ REDAKČNÍ RADA
POD VEDENÍM
ZORY
DVOŘÁKOVÉ

SLANÝ 2005

NA PRAHU 12. ROČNÍKU OBNOVENÉHO SLÁNSKÉHO OBZORU

Když před sto lety naši předkové připravovali XII. ročník Slánského obzoru, na prvním místě vzpomenuli stého výročí narození slánského rodáka Josefa Františka Friče, později významného politika a právníka. Tehdy si pro tuto příležitost zvolili otištění úvodní pasáže z jeho Pamětí, v nichž vzpomínal na své dětství a mládí v letech 1804–1823.

V duchu této tradice i my připomínáme ve 12. ročníku obnoveného Slánského obzoru Fričovo jubileum, nyní dvousté, ale věnujeme pozornost i dalším členům Fričovy rodiny, kteří se tak významně zapsali do naší historie i do několika vědních oborů. Osudy Fričovy rodiny leccos vypovídají o klopotné cestě českého národa devatenáctým a dvacátým stoletím ve snaze dosáhnout vlastní svobody, udržet si ji, ztrácet ji a přes všechny obtíže opět ji získávat a získat.

Všechny zmiňované etapy se nějakým způsobem promítaly do života slánského a kladenského regionu a do osudů lidí zde žijících. O tom vypovídají mnohé statě otištěné v tomto i v minulých ročnících obnoveného Slánského obzoru. A tak tomu bude i nadále se snahou, aby výběr témat byl co nejrozmantější.

Od loňského roku však došlo k jedné významné změně týkající se celé naší republiky. V XI. ročníku obnoveného Slánského obzoru jsme přinesli výsledky referenda z Kladenska a Slánska o přistoupení České republiky k Evropské unii. Protože celorepublikový výsledek dopadl kladně, Česká republika se od 1. května 2004 stala řádným členem Evropské unie.

Diskuse, které se však kolem této skutečnosti odehrály a odehrávat budou, se mimo jiné zabývají otázkou, zda tím utrpí, či neutrpí naše národní identita. To však záleží na nás samých, zda si budeme uvědomovat své kořeny, dílo a odkaz našich předků, ona specifika, která modelovala a modelují český národ.

Předpokladem k tomu je, abychom něco o sobě věděli, abychom dobře znali aspoň to místo, kde žijeme. Abychom se v kraji svého života nepohybovali jako nevidoucí. Každý kraj naší republiky má bohatou minulost, která se vepsala do jeho podoby. Váží se k němu přepestré osudy těch, kteří tu žili. Je přitažlivý svým kulturním i přírodním bohatstvím.

Když o tom všem aspoň něco budeme vědět, a budeme to zodpovědně ochraňovat a obohacovat o nové pozitivní rysy, nemusí nás tolik znervózňovat otázka po naší národní identitě, protože každým takovým (byť drobným) počínem ji budeme posilovat. A právě tomu v rámci Slánska a Kladenska chtěl (již od svého vzniku) a nadále chce napomáhat obnovený Slánský obzor.

Zora Dvořáková

S T A T Ě A P O J E D N Á N Í

VLADIMÍR PŘIBYL

Tři kapitoly z Ježíšova „skrytého života“ v barokní malbě Slánska

Otevřeme-li evangelia Nového zákona, setkáme se u všech svatopisců se zprávami, které popisují zejména Ježíšovu veřejnou činnost, představující v podstatě závěr jeho pozemského života, jenž nakonec vrcholí jeho zatčením, odsouzením, ukřižováním a poté zmrtvýchvstáním. Pouze dva evangelisté – sv. Lukáš a sv. Matouš – nás zpravují o Ježíšově narození, ale následný a vlastně celý pozemský život Ježíšův – zhruba oněch třicet let – nám zůstává, až na malé výjimky, skryt.¹⁾ Jedno z posledních čísel mezinárodní katolické revue *Communio* je věnováno právě tomuto „skrytému životu“ Spasitele, který badatelé interpretovali z různých úhlů, přičemž připomněli i rozsáhlou apokryfní literaturu. Jeden z nich, Heinrich Pfeiffer, jenž přednáší na Papežské gregoriánské universitě v Římě, shrnul málo početné zobrazování této etapy Ježíšova pozemského bytí ve výtvarném umění²⁾.

A tato stať inspirovala autora tohoto příspěvku, aby na Slánsku hledal obdobné výtvarné památky. O tom, že jeho úsilí nebylo nakonec marné a nezajímavé, snad vypovídají i následující řádky.

I.

Prvním námětem, kterým se budeme zabývat, je chvíle, kdy se vrací Syn Boží s rodiči do Nazareta.

Ev. Matouš 2: 19 Ale když Herodes umřel, hle, anděl Hospodinův se ukázal Josefovi v Egyptě 20 a řekl: „Vstaň, vezmi dítě i jeho matku a jdi do země izraelské; neboť již zemřeli ti, kteří ukládali dítěti o život.“ 21 On tedy vstal, vzal dítě i jeho matku a vrátil se do izraelské země. 22 Když však uslyšel, že Archelaos kraluje v Judsku po svém otci Herodovi, bál se tam jít; ale na pokyn ve snu se obrátil do končin galilejských 23 a usadil se v městě zvaném Nazaret – aby se splnilo, co je řečeno ústy proroků, že bude nazván Nazaretský.³⁾

Vyobrazení *Návratu Svaté rodiny z Egypta* v raně středověkém umění je poměrně vzácné⁴⁾. V širším okolí Slánska se s ním můžeme setkat na nástěnných malbách v **kostele sv. Jakuba Většího ve Slavětíně**, které vznikly v roce 1385. Zde, na levé straně lodi, spatříme výjevy v tomto pořadí – *Obětování nevňátek* – *Útěk do Egypta* – *Dvanáctiletý Ježíš v chrámě* – *Návrat Svaté rodiny do Nazareta*.

Barokní ikonografii a významnější práce s námětem Návratu Sv. rodiny z Egypta shrnul Pavel Preiss⁵⁾. Heinrich Pfeiffer⁶⁾, s ohledem na tehdejší spiritu-

Chržín, kostel sv. Klimenta,
Návrat Sv. rodiny z Egypta,
kol. r. 1750. Foto Vladimír
Příbyl.

alitu, připomněl vlámské mědirytiny, které vydal jezuita Jeroným Nadal v letech 1593–1594. Je na nich *Dvanáctiletý Ježíš v chrámě*, jsou tu také malé postavy Panny Marie, Josefa s dítětem a komentář – *Vrací se zpět do Nazareta a on jim byl podřízen*.

Obdobně píše ve svých duchovních cvičeních sv. Ignác z Loyoly, který uvádí posluchače do prostředí Nazaretské rodiny a nabádá je k představivosti. Jeho body k rozjímání – *Život Krista našeho Pána od dvanáctého do třináctého roku (Lukáš 2.)* – 1) Byl poslušný svým rodičům; 2) Nabýval na věku, moudrosti a milosti; 3) Pravděpodobně vykonával tesařské práce⁷⁾.

Vraťme se však k výtvarnému umění. V regionu se zachoval jediný barokní obraz Návratu Svaté rodiny, který se kdysi nacházel v **kostele sv. Klimenta v Chržíně** a dnes je uložen v depozitáři⁸⁾. Jeho kvalita naznačuje, že máme před sebou dílo nejen obsahově zajímavé, ale po výtvarné stránce v rámci regionu i poměrně výjimečné. Představuje Svatou rodinu navracející se do Nazareta – Josefa s poutnickou holí, Pannu Marii se svatozáří a uprostřed si vykračuje Dítě – Ježíš, nad kterým se vznáší holubice Ducha svatého. Co se týká ikonografie, je třeba poukázat na monumentální obraz Joachima von Sandrart – *Návrat Svaté rodiny* (1665) z bývalého kostela kapucínů sv. Josefa v Chrudimi, kterým se v poslední době zabýval Pavel Preiss⁹⁾. Při porovnání obou pláten, přičemž je

Chržín, kostel sv. Klimenta, Návrat Sv. rodiny z Egypta, kol. r. 1750, detail. Foto Vladimír Příbyl.

nutné vnímat, že to chržínské sloužilo ke „komorní“ zbožnosti a neuplatňovalo se v sakrálním prostoru jako dominanta a neusilovalo ani o další teologické aspekty, je patrný nápadný ikonografický rozdíl.

V Chrudimi navíc doplňovalo obraz Svaté rodiny putující (Trinitas terrena – Trojice pozemská) druhé plátno, představující Trojici nebeskou (Trinitas coelestis). V horní části tohoto obrazu je zachycena Svatá trojice s Pannou Marií jako přímluvkyní, ve spodní části je sv. Františkem a jeho následovníky adorováno Tělo Kristovo – Eucharistie v monstranci¹⁰⁾.

Podle slohového rozboru pochází chržínské plátno z doby kolem roku 1750. Snahou malíře nebylo zachytit vztah mezi malým Ježíšem a Pannou Marií jako na chrudimském obraze, kde jako by tvář Božího dítěte vypovídala o budoucím utrpení, ale je to výraz bezstarostné dětské důvěry a poslušnosti. Ale i v této rovině dokázal zatím neznámý autor svým umem přesvědčivě vtáhnout diváka do meditace nad životem Svaté rodiny, která byla pro věřící příkladem *života práce* (vita laboris), *života víry* (vita religiosa) a *života poslušnosti* (vita oboedientiae).¹¹⁾

Původ díla neznáme a není vyloučeno, že se dostalo do kostela v Chržíně z nedalekého zámku v Sazené. Můžeme předpokládat, že právě společenské postavení zámecké vrchnosti podmiňovalo i kvalitu uměleckých prací na zámku a na konec i v kostele v Chržíně, který byl pro Sazenou farním.

Další obraz, který údajně visel v **kostele sv. Vojtěcha ve Slatině** (dnes v depozitáři), byl namalován někdy kolem poloviny 19. století. Námět je stejný jako u chržínského plátna, opět máme před sebou Marii a Josefa, jak se vracejí s ma-

Telce, kostel sv. Mikuláše, Dvanáctiletý Ježíš v chrámě. Foto Pavel Vychodil.

lým Ježíškem do Nazareta, nad hlavami holubice Ducha svatého. Obraz je však přece jen v úhrnu strnulejší. Přestože mu nelze upřít poměrně vysokou výtvarnou kvalitu, zjevně nedosahuje významu chrzínského díla.

II.

Do „skrytého života“ Ježíšova, i když nám o něm sv. Lukáš podává poměrně podrobnou zprávu (2; 41–52), můžeme zařadit i další téma, které v ikonografii výtvarného umění nazýváme Dvanáctiletý Ježíš v chrámě.

Ev. Lukáš 2: 41 Každý rok chodívali jeho rodiče o velikonočních svátcích do Jeruzaléma. 42 Také když mu bylo dvanáct let, šli tam, jak bylo o svátcích obyčejem. 43 A když v těch dnech všechno vykonali a vraceli se domů, zůstal chlapec Ježíš v Jeruzalémě, aniž to jeho rodiče věděli. 44 Protože se domnívali, že je někde s ostatními poutníky, ušli den cesty a pak jej hledali mezi svými příbuznými a známými. 45 Když ho nenalezli, vrátili se a hledali ho v Jeruzalémě. 46 Po třech dnech jej našli v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky. 47 Všichni, kteří ho slyšeli, divili se rozumnosti jeho odpovědí. 48 Když ho rodiče spatřili, užasli a jeho matka mu řekla: „Synu, co jsi nám udělal? Hle, tvůj otec a já jsme tě s úzkostí hledali.“ 49 On jim řekl: „Jak to, že jste mě hledali? Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?“ 50 Ale oni jeho slovu neporozuměli.

Toto vyobrazení jsme ve středověkém umění zaznamenali v kostele ve Slavětíně; z mladších památek známe sice jediný, ale svým obsahem významný obraz, který byl dlouhou dobu uložen v **kostele sv. Mikuláše v Telcích**.

Na plátně je zachycen dvanáctiletý Ježíš v chrámě, a to na vyvýšeném místě (ve starozákonní době bylo zvykem vykládat Tóru a proroky z vyvýšeného místa zvaného bema), jak diskutuje s doktory. Ti jsou namalováni v popředí, kam také autor umístil obrýleného židovského učenice s knihou. U pravého kraje rozpoznáme přicházející postavy Panny Marie se svatozáří a sv. Josefa s holí, kteří malého Ježíše konečně našli... 46 *Po třech dnech jej našli v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky.*

Cennou ikonografickou devizou pro interpretaci je hebrejský text v knize učenice na pravé straně (viz příloha). Běží o úryvek hebrejské bible, a to 47. žalmu (47,6), který v ekumenickém překladu zní takto – *Bůh vystoupil vzhůru za hlavou, Hospodin za zvuku polnic. Zpívejte žalmy Bohu, zpívejte žalmy, zpívejte žalmy našemu Králi, zpívejte žalmy! 7 Zpívejte žalmy Bohu, zpívejte žalmy, zpívejte žalmy našemu Králi, zpívejte žalmy! 8 Vždyť Bůh je Král nad celou zemí, zpívejte žalmy k poučení.*¹²⁾

A právě tento verš nám umožňuje interpretovat tradiční zpodobnění Dvanáctiletého Ježíše v chrámě v duchu barokní zbožnosti. Uvedený žalm Hebrejské bible nese v latinském překladu Vulgáty, který se četl v liturgii, nadpis **Rex omnium populorum** – *Král všeho lidu*. Tento žalm – eschatologický hymnus, jenž rozvádí aklamací *Hospodin je Král a Král Izraele vstupuje do Chrámu v triumfálním průvodu* – byl ve starozákonní době zpíván na počátku slavností nového roku a dalších slavnostech a při průvodech s archou.¹³⁾

V perspektivě Nového zákona se však již díváme na intronizaci (nastolení na trůn) Ježíše Krista, který nejen že *sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky*, ale je ten, který přijde, aby se stal Králem všeho lidu a Králem králů.

To vše však původně patrně zapadalo do širší koncepce, která ve venkovském kostelíku sv. Mikuláše v Telcích nemohla mezi prostými věřícími nalézt patřičnou odezvu. Můžeme pouze spekulovat, že se obraz dříve nalézal v nějakém klášterním prostředí, a to jako součást cyklu z Ježíšova života. Třeba v nedalekých premonstrátských Doksanech, odkud pochází řada památek v regionu.

III.

Naposledy nám připomíná pozemské působení Ježíše v době před jeho veřejným vystoupením okamžik, kdy Ježíš stojí u úmrtního lože svého pěstouna Josefa. Pro tento námět však v textech kanonických evangelií nenajdeme oporu. Ve starém apokryfním spise *Příběh tesaře Josefa*, který byl napsán patrně někde v Egyptě, je obsažena Ježíšova řeč o jeho pěstounovi. V tomto textu je poměrně podrobně popisován Josefův smrtelný zápas v jeho sto jedenácti letech, při kterém mu poskytuje božskou útěchu Ježíš, kterému bylo podle apokryfu tehdy osmnáct let¹⁴⁾.

V regionu jsme objevili jediný obraz se *Smrtí sv. Josefa*, a to v **kostele sv. Gottharda ve Slaném** na oltáři sv. Václava. Běží o jeden z kolekce bočních oltářů, jejichž původ je předmětem dohadů. Udává se, že byly do Slaného získány ze zrušených pražských kostelů¹⁵⁾. Vzhledem k jejich vlastnímu provedení, které architektonicky zapadá před pilíře dělicí lodi, a s ohledem na přibližné datování pláten se domnívám, že oltáře zhotovili přímo pro slánský kostel někdy kolem roku 1780. V úvahu připadá rok 1782, kdy byl slánský chrám za děkana Felixe Čecha obnoven a o poutní slavnosti téhož roku biskupem Erasmem Dionýsem Kriegerem konsekrován (slavnostně vysvěcen).¹⁶⁾

Vzhledem k rozměrům obrazu a jeho tvaru nenacházíme ve Slaném monumentální pojetí příběhu, tak jako v nedalekém Rakovníku, kde je tento výjev namalován na rozměrném plátně bočního oltáře v kostele sv. Bartoloměje.¹⁷⁾ Pro-

Slaný, kostel sv. Gotharda,
oltářní obraz Smrt
sv. Josefa, kol. r. 1785.
Foto Vladimír Příbyl.

tagonisté a rekvizity děje jsou však stejné, umírající Josef na lůžku, truchlící Panna Maria, andělci a okolo tesařské náčiní – pila, širočina a také přesýpací hodiny, které značí, že čas pozemského bytí Pěstouna Páně se naplnil. A do tohoto okamžiku přichází Ježíš, který svého pěstouna jednou rukou bere něžně kolem ramen a pozvedá vzhůru tam, kam ukazuje křížkem, jenž je zároveň klíčem – neboť on je ten skutečný Klíčník nebes. Je to krásné vyjádření toho, jak Kristova smrt na kříži odemkla nebe i starozákonním spravedlivým – v prefaci svátku sv. Josefa je výslovně proklamováno ... *neboť on byl muž spravedlivý*... – tedy v jeho osobě se velebí ctnosti právě v souladu se Starým zákonem, který v době jeho života vrcholil a naplňuje se v Kristu.¹⁸⁾

Nevíme, do jaké míry se stala předlohou autora slánského obrazu grafika, ale i tak můžeme ocenit, že se svého úkolu jako malíř zhostil dobře, a to i vzhledem k nevelkému prostoru, který mu pozdně barokní rám spodní části oltáře vymezoval.

Poznámky:

¹⁾ Ladislav TICHÝ, *Skrytý život Páně ve světle Nového zákona a podle apokryfních evangelií*, Communio 1/2004, s. 17–29.

²⁾ Srv. Heinrich PFEIFFER, *Ježíšův skrytý život v Egyptě a v Nazaretě v zrcadle umění*, Communio 1/2004, s. 58–75.

³⁾ Texty Nového zákona jsou převzaty z ekumenického překladu, který vydala Česká biblická společnost.

⁴⁾ Gertrud SCHILLER, *Iconography of Christian Art*, Volume I., London 1971, s. 124. Pro zajímavost uveďme *Iluminovaný rukopis z první poloviny 13. století*, zbytek žaltáře – kde je zobrazen Sen sv. Josefa a následně Návrat Sv. rodiny; z pohledu diváka Panna Maria vlevo, uprostřed Ježíš, vpravo sv. Josef; v tomto případě mají všechny tři postavy svatozáře. Dále Louis RÉAU, *Iconographie de l'art chrétien*, Iconographie de la bible, Paris 1957, s. 286–287, zde uveden výběr vyobrazení Návratu Sv. rodiny, a to od 11. do 17. století. Autor děkuje za zpřístupnění lexikální uměnovědné literatury Martinu Mádlvi Ph.D. z ÚDU AV ČR.

⁵⁾ Pavel PREISS, *Kapucínský kostel v Chrudimi – obrazy z hlavního oltáře*, Chrudim 2002, s. 27–32.

⁶⁾ PFEIFFER, cit. v pozn. 2, s. 61.

⁷⁾ Tamtéž, s. 67.

⁸⁾ Další malba, která by mohla představovat výjev Návratu Sv. rodiny, se nachází na klenbě nad varhanami v bývalé kolejní kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie ve Slaném. Fragmentární stav malby, jenž zapříčinil požár v roce 1795, však neumožňuje celou záležitost definitivně řešit. Zatímco celková kompozice odpovídá tradičnímu zobrazení Návratu Sv. rodiny do Nazareta, nezachovala se prostřední postava, kterou mohl být buď malý Ježíš, nebo Panna Maria – pak by se jednalo o Uvedení P. Marie do chrámu. Pokud by běželo o výjev Návrat Sv. rodiny, předpokládá se, že by Panna Maria měla okolo hlavy svatozář – ta však na poškozené malbě chybí, rovněž není možné identifikovat, zda se nad domnělou postavou Ježíše tradičně vznášel symbol Ducha svatého – Holubice. Slánská kolejní kaple byla, jak uvádí Severinus WRBCZANSKY ve svém díle *Nucleus Minoriticus* (1746), původně zasvěcena sv. Josefu. I tato skutečnost napovídá, že zde mohla být účta ke sv. Josefu – Pěstounu Páně zdůrazněna i v rámci freskové výzdoby.

⁹⁾ Preiss, cit. v pozn. 5.

¹⁰⁾ Srv. také H. SACHS, *Heilige Familie in, Lexikon der christlichen Ikonographie*, Rom, Freiburg, Basel, Wien 1970, s. 4–7.

¹¹⁾ John SAWARD, *Teologové skrytého života*, *Communio* 1/2004, s. 45–57, s. 49.

¹²⁾ V latinském překladu žalmu – ve Vulgátě, která má poněkud jiné číslování žalmů, zní takto – (46–6) *Ascendit Deus in iubilo Dominus in voce tubae* (46–7) *psallite Deo nostro psallite psallite regi nostro psallite* 7 (46–8) *quoniam rex omnis terrae Deus psallite sapienter* 8 (46–9) *regnabit Deus super gentes Deus sedet super sedem sanctam suam*.

¹³⁾ Srv. např. Bohumil SPÁČIL, *Psallite Regi nostro*, Olomouc 1948, s. 389–391. Katolická tradice tento žalm zavádí do liturgie na svátky Nanebevstoupení Páně, Nejsvětější Trojici nebo na Zjevení Páně.

¹⁴⁾ Srv. Ladislav TICHÝ, cit. v pozn. 1, s. 22–24; olomoucký novozákonní biblista v článku odkazuje na španělskou práci – Santos OTERO, *Los Evangelios Apócrifos*, Madrid 1999, s. 334.

¹⁵⁾ Ferdinand VELC, *Soupis památek uměleckých a historických v Království českém*, XX. díl, politický okres slánský, Praha 1904, s. 234.

¹⁶⁾ Antonín PODLAHA, *Posvátná místa Království českého, arcidiecéze pražská*, VII. díl, vikariát slánský, Praha 1913, s. 145.

¹⁷⁾ Antonín CECHNER, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese rakovnickém*, II. díl, Praha 1913, s. 162–164.

¹⁸⁾ Za tento ikonografický postřeh děkuji Janu Nep. Jiříštemu, který poukázal v této souvislosti na obrazovou analogii, i když ne zcela výtvarně totožnou, obraz z bočního oltáře v děkanském kostele sv. Bartoloměje v Dobrovici na Mladoboleslavsku. Na tomto oltáři je pak i velmi pěkně naznačeno začlenění sv. Josefa do rodiny svatých ochránců české země (od rozhodnutí zemského sněmu r. 1654) – oltář totiž doplňuje 14 (dnes deponovaných) sošek českých patronů z dílny kosmonoských Jelínků.

Příloha

TELCE, kostel sv. Mikuláše – obraz DVANÁCTILETÝ JEŽÍŠ V CHRÁMĚ

text Žalmu 47,6 (46,6) – na obraze, v hebrejské bibli, český překlad a latinský překlad (tzv. Vulgáta)

Hebrejská bible	Český ekumenický překlad
 עֲלֶה אֱלֹהִים בְּתִרְעָה יְהוָה בְּקוֹל שׁוֹפָר: וּמְרוּ אֱלֹהִים וּמְרוּ וּמְרוּ לְמַלְכֵּנוּ וּמְרוּ: כִּי מֶלֶךְ כָּל־הָאָרֶץ אֱלֹהִים וּמְרוּ מִשְׁכִּיל: מֶלֶךְ אֱלֹהִים עַל־גּוֹיִם	47,6 – Bůh vystoupil vzhůru za hlaholu, Hospodin za zvuku polnic. Zpívejte žalmy Bohu, zpívejte žalmy, zpívejte žalmy našemu Králi, zpívejte žalmy! 7 Zpívejte žalmy Bohu, zpívejte žalmy, zpívejte žalmy našemu Králi, zpívejte žalmy! 8 Vždyť Bůh je Král nad celou zemí, zpívejte žalmy k poučení. v latinské Vulgátě (46–6) Ascendit Deus in iubilo Dominus in voce tubae (46–7) psallite Deo nostro psallite psallite regi nostro psallite 7 (46–8) quoniam rex omnis terrae Deus psallite sapienter 8 (46–9) regnavit Deus super gentes Deus sedit super sedem sanctam suam
Hebrejský text v rozevřené knize (vlevo rekonstrukce textu, vpravo detail obrazu)	
Levá strana יהוה עלה אלהים בתרועה יהוה בקו לשופרזמ רו אלהים זמרזו מרו למלכנו	Pravá strana Zatím se nepodařilo dešifrovat, snad je zde pouze naznačen hebrejský text, nicméně jsou patrná konkrétní hebrejská písmena

MARTIN MÁDL

Podobizny františkánských světců ze Slaného a pražský malíř Jan Václav Spitzer (1711–1773)

Pod pojmem české barokní malířství si zřejmě představíme pateticky potměnlá plátna Karla Škréty, vnitřním světlem žhnoucí obrazy Petra Brandla, či velkolepé scény na freskách Václava Vavřince Reinerera. Do oblasti barokního malířství však spadají také stovky a tisíce obrazů méně významných, neznámých nebo zapomenutých malířů, různé umělecké úrovně a nejrozumnějších náboženských i profánních námětů, z kostelů, klášterů, zámeckých a palácových obrazáren – někdy dochovaných na místě svého původního určení, jindy vystavené ve sbírkách muzeí a galerií nebo uložené v jejich depozitářích (pokud dříve nebyly zničeny, rozprodány či rozchváceny a nezmizely v soukromých sbírkách sběratelů). Také tato díla tvoří nedělitelnou součást kulturního odkazu minulosti. Vypovídají o bohatosti barokní kultury v českých zemích, v níž mají své nezastupitelné místo.

Hodnotu barokních obrazů lze nahlížet z různých úhlů. Můžeme se spokojit s vnímáním jejich malířských kvalit: kresby, barev, práce štětcem atd. Budeme-li jim věnovat svou pozornost, budeme za to jistě bohatě odměněni. Spokojíme-li se však pouze s tím, téměř jistě nám unikne další poselství, které v sobě tyto obrazy vždy skrývají. Takové poselství se týká kulturního kontextu, v němž obrazy vznikly a v němž pak hrály svou specifickou roli.

Odhalování poselství barokních obrazů na pozadí kulturně-historického prostředí Slánska, a tím i jejich novému ožívání se delší dobu úspěšně věnuje Vladimír Příbýl. V jednom ze svých zajímavých článků, věnovaném malbám z bývalého františkánského kláštera ve Slaném, zveřejnil málo známý soubor obrazů s ideálními portréty františkánských světců, který dříve zdobil klášterní refektář a který nedávno přešel do místního Vlastivědného muzea.¹⁾ S odvoláním na tento článek lze dnes část uvedeného souboru uvést do souvislosti se dvěma kresbami, připisovanými pražskému malíři Spitzerovi.

Jan Václav Spitzer (1711–1773) nenáležel k oněm několika nejvýznamnějším umělcům českého baroka. V době umělecké stagnace, která následovala po Reinerově úmrtí v roce 1743 a která souvisela se snižováním významu české metropole v rámci habsburského soustátí i s vleklými válečnými konflikty v době vlády císařovny Marie Terezie, jež negativně ovlivňovaly úroveň soudobých zakázek, však bezpochyby patřil k malířům nejvýkonnějším a k tvůrcům nejcharakterističtějším pro 50. a 60. léta 18. století. Svou činností zasahoval na seve-

Medailony se svatými Františkem Serafinským, Antonínem Paduánským, Bonaventurou a Ludvíkem Toulouským – kresba štětcem na papíře (Památník národního písemnictví)

ru až k hranicím se Saskem, na východě do Havlíčkova Brodu, na jihu do okolí Blatné a Lnář, a na západě pak do okolí Plzně, přičemž řadu prací provedl ve středu Čech a v Praze.

Medailony se svatými Petrem z Alkantary, Janem Kapistránem, Pascalem a Didakem – kresba štětcem na papíře (Památník národního písemnictví)

Pokud právě necestoval po Čechách za svými četnými zakázkami, Spitzer žil a pracoval v Praze – nejprve na Uhlém trhu na Starém Městě, později v tehdejší Široké, dnešní Jungmannově ulici na Novém Městě (jako novoměstský

Sv. Jan Kapistrán, detail
tváře – olej na plátně
(Vlastivědné muzeum Slaný)

Sv. Didacus, detail tváře –
olej na plátně (Vlastivědné
muzeum Slaný)

Sv. Ludvík Toulouský,
detail tváře – olej na plátně
(Vlastivědné muzeum Slaný)

měšťan uváděn k roku 1754). Tam byl také přijat za řádného člena zdejšího malířského pořádku, jemuž pravidelně odváděl roční platy a jehož se stal na sklonku svého života, v roce 1770, představeným.

Sv. Ludvík Toulouský,
detail postavy – olej
na plátně (Vlastivědné
muzeum Slaný)

Spitzerovým učitelem byl o pouhých deset let starší, v Praze usazený italský malíř Domenico Barbieri (1701–1751), známý několika průměrnými oltářními plátny. Větší umělecký příslib představoval Spitzerův kratší umělecký pobyt na vídeňské Akademii, přestože ohlas vlivu umělců vídeňského okruhu nalezneme v jeho tvorbě jen s obtížemi. Svou samostatnou uměleckou dráhu Spitzer zahájil třemi nepříliš vydařenými portréty příslušníků panského rodu Wunschwitzů. Z jejich popudu dále provedl ikonograficky zajímavé obrazy pro Podivenovu kapli ve Staré Boleslavi. Tvorbě oltářních pláten, ale také návrhům ke grafickým listům se malíř věnoval i později, avšak lépe poznanou se stala jeho činnost freskařská. K jeho známějším pracím patří výzdoba kostela sv. Jana Křtitele v Paštíkách u Blatné, kde v letech 1751–1756 vedle malby na klenbě provedl i veškeré oltářní a závěsné obrazy a malované nástavce zpovědnic. V roce 1754 vyzdobil stěny kostela Nanebevzetí P. Marie v Miličíně, roku 1756 provedl nástropní malby v kostele sv. Václava v Mníšku pod Brdy a o rok později pak v knihovně paulínského kláštera v Obořišti. V roce 1759 vyzdobil schodiště a jídelnu v záměcku strahovských premonstrátů v Hradištku u Štěchovic. Roku 1760 namaloval na klenbách kostela ve Vraném u Slaného scény ze života sv. Jana Křtitele. Z roku 1761 je výzdoba kostela sv. Kříže v Liberci, kde o pět let později vymaloval také

Sv. Petr z Alkantary, detail
ruky – olej na plátně
(Vlastivědné muzeum Slaný)

Sv. Didacus, detail ruky –
olej na plátně (Vlastivědné
muzeum Slaný)

strop malé děkanské knihovny. Snad v roce 1762 provedl Spitzer malby v kostele sv. Vojtěcha ve Vejprnicích, z velké části zaniklé po následném snesení stropu. Od roku 1764 jej zaměstnávali benediktini ve Svatém Janu pod Skalou. Poslední jeho větší zakázkou byla výzdoba kostela sv. Bartoloměje v Hrádku nad Nisou z roku 1766.²⁾

Zajímavou samostatnou složku Spitzerova díla reprezentuje konvolut kreseb, jehož největší část se dochovala ve sbírkách Národní galerie v Praze (kam byla

Sv. Didacus – olej na plátně
(Vlastivědné muzeum Slaný)

převezena z Národního muzea) a Královské kanonie premonstrátů na Strahově; ojedinele se Spitzerovy kresby nacházejí ještě v dalších sbírkách. Úhrnem čítá tento soubor kolem 50 kreseb, které lze Spitzerovi připsat s větší či menší jistotou. Z velké části se jedná o návrhy nástropních a nástěnných maleb, oltářních obrazů a grafických listů, ale objevují se v něm i volné kreslířské kopie děl jiných umělců. Většinou jde o kresby na šedém papíře, podkreslené tužkou, někdy dokreslované perem, obvykle nakonec modelované štětcem v šedavých tónech. Kresby mají zpravidla dosti pevně vytvářené, přehledné kompozice a jsou zpracovány včetně detailů. Zdá se, že některé z nich měly sloužit jako podklad pro uzavření konkrétní zakázky (zvláště tam, kde byl na kresbě vyznačen tvar budoucího orámování, čtverečná síť pro převedení do většího rozměru, případně i měřítko). Virtuózní, letmo provedené náčrty, které známe z díla některých předních barokních malířů, ve Spitzerově tvorbě nenalezneme. Spitzerův rukopis a typologie jeho postav jsou natolik výrazné, že většinu jeho kreseb lze autorsky dosti snadno určit.

V umělecké sbírce Památníku národního písemnictví v Praze (původně v knihovně Královské kanonie premonstrátů na Strahově) se vedle dalších Spitzerových prací nalézají také dvě kresby, jejichž určení dlouho zůstávalo nejasné. Jedná se o kresby se čtveřicími medailonů, v nichž jsou vyobrazeny poloviční postavy františkánských světců. Zjistit, o které svíce se jedná, nebylo v tomto případě problémem. Vedle konkretizujících atributů totiž autor kreseb připojil tužkou ke

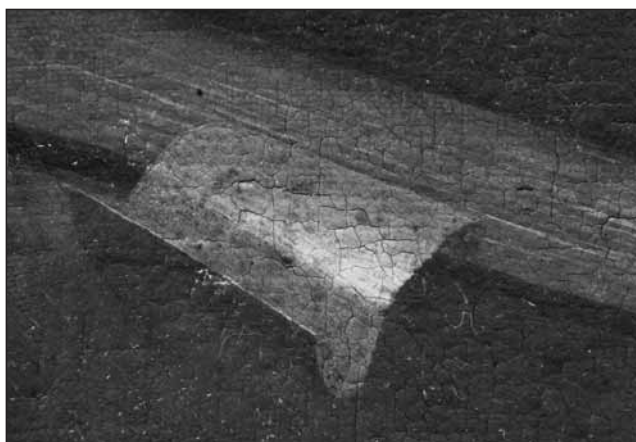
Sv. Antonín Paduánský,
detail – olej na plátně
(Vlastivědné muzeum Slaný)

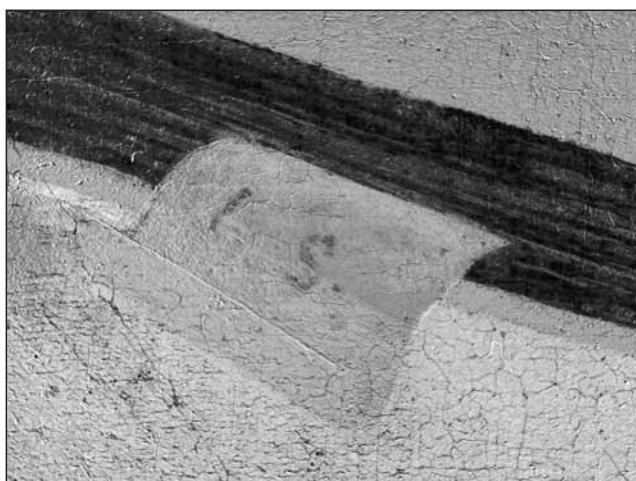
každému medailonu jméno příslušného světce. První z obou kreseb představuje sv. Františka Serafinského modlícího se před krucifixem a lebkou, sv. Antonína Paduánského s Ježíškem a lilií, píšíciho theologa sv. Bonaventuru před krucifixem a sv. Ludvíka v rouše biskupa toulouského, s odloženou mitrou. Na druhé kresbě jsou vyobrazení sv. Petr z Alkantary s křížem, sv. Jan Kapistrán se zástavou a terčíkem se zářícím Ježíšovým monogramem, sv. Pascal adorující monstranci se zářící svátostí v oblacích a sv. Didacus s krucifixem³⁾.

Shoda v kompozici kreseb a obrazů z refektáře františkánského kláštera ve Slaném se týká oválného formátu, postojů jednotlivých světců, způsobu podání jejich oblých, fysiognomicky málo diferenciovaných tváří, gest rukou a užití jednotlivých atributů. Příznačným rysem, který se objevuje na kresbách i malbách, jsou figury ve stáčených kontrapostech, s graciézním držením rukou. Je možné, že vzory k nim eklektický malíř čerpal u rudolfínských manýristů, s jejichž díly se mohl seznámit v pražské hradní sbírce⁴⁾.

Nezůstáváme na pochybách, že kresby posloužily umělci jako předloha pro uvedené olejomalby (je přitom možné a dokonce pravděpodobné, že jako volné předlohy využil Spitzer nějaké starší grafické listy). Nakreslená síť čtverců na medailonu se sv. Antonínem měla sloužit k převedení proporci kresby na větší plátno. Ikonografii sedmi maleb určil ve svém článku již Vladimír Příbyl⁵⁾. Na základě jednoho z nápisů na kresbě lze nyní upřesnit motiv zbývající osmé ideální podobizny, která představuje španělského světce Didaka s křížem⁶⁾.

Sv. Antonín Paduánský,
detail se signaturou „I. S.“ –
stav před restaurováním

Sv. Antonín Paduánský,
detail se signaturou „I. S.“ –
digitální restituce
předchozího snímku,
provedená vynecháním
vybraných barevných
kanálů, světelnou inverzí
a zvýšením kontrastu
a sytosti (bez retuše)

Autorem zmíněných osmi maleb byl jistě Jan Václav Spitzer. Svědčí o tom jak charakter uvedených kreseb, tak i typologie jeho malovaných strnulých postav s jednotně stylizovanými, málo individualizovanými, nevýraznými tvářemi. Podobné postavy najdeme na Spitzerových obrazech z Paštík, Blatné, Vejprnic ad. Také temnosvitné podání je pro Spitzerovy olejomalby typické – v případě slánských obrazů je kolorit nadto utlumen přítomností řeholníků v hnědých řádových hábitech.

Na Spitzerovo autorství navíc ukazuje těžko čitelná signatura v podobě monogramu „I. S.“ (tj. Iohannes Spitzer) na obraze se sv. Antonínem Paduánským. Malíř ji umístil na ústřížek papíru, který jako záložka vyčnívá z knihy položené před světcem⁷⁾.

Problémem tu zůstává jen přesnější vročení slánských maleb. Spitzerův malířský styl neprodělal výrazných vývojových proměn. Ve Spitzerově díle shledáme spíše postupné upevňování řemeslné dovednosti a zručnosti, jichž se mu dostávalo menší měrou u časnějších obrazů. Podle jisté typové příbuznosti s datovanými obrazy z uvedených lokalit bychom mohli soudit, že slánské malby vznikly v 50.–60. let 18. století.

Datování obrazů do 60. let by mohly nepřímo nasvědčovat ještě další dvě skutečnosti. Z písemných pramenů je známo, že malíř provedl v letech 1767 – 1768 blíže neurčené, nedochované práce pro klášter františkánů u P. Marie Sněžné na Novém Městě v Praze⁸⁾. Vedle slánských maleb je to zatím jediný doklad Spitzerova pracovního kontaktu s tímto řádem a je možné, že obě zakázky spolu nějak, byť nepřímo, mohly souviset (v případě zadávání zakázek hrály reference od příslušníků téhož řádu jistě významnou roli). V roce 1760 navíc Spitzer cestoval – patrně přes Slaný – do blízkého Vraného, aby zde svými freskami vyzdobil kostel sv. Jana Křtitele⁹⁾. Dělo se tak na popud pražské svatovítské kapituly a jejího arcijáhna Jana Michaela Hertsche¹⁰⁾. Těto cesty mohl malíř využít i k navázání kontaktů se slánskými františkány, kteří se navíc sami mohli ve Vraném na vlastní oči přesvědčit o umělcově dovednosti. Po zadání zakázky však plátna pro františkánský klášter jistě vznikla ve Spitzerově pražské dílně.

Závěrem lze tedy konstatovat, že osm oválných maleb s ideálními podobiznami františkánských světců, které původně visely v refektáři dřívějšího františkánského kláštera ve Slaném, je Spitzerovým dílem z 50. nebo 60. let 18. století¹¹⁾.

Poznámky:

¹⁾ Vladimír Příbyl, Slánská fioretti. Ze slánského františkánského baroku. In: *Slánský obzor*, X, 2003, s. 13–30 (13–19, obr. 1–12). Jedná se o osm obrazů se tříčtvrtečními postavami františkánských světců, oleje na plátně, oválné rámy přibližně 110 × 90 cm (s výjimkou dvou restaurovaných obrazů jsou malby v poměrně špatném stavu).

²⁾ Ke Spitzerově životopisu a dílu srov. Archiv Národní galerie v Praze, sign. AA 1222/8, Johann Quirin Jahn: Nachrichten von einiger böhmischen alten Malern und Künstlern (od 1770); Johann Gottfried Dlabacz, *Allgemeines historisches Künstlerlexikon für Böhmen...* III., Prag 1815, s. 140–141; František Xaver Jiřík, Jan Spitzer. Malíř. *Obrázková revue*, I, 1900, s. 93, 139–140; Antonín Podlaha, Z umělecké činnosti malíře Jana Václava Spitzera. *Památky archaeologické a místopisné*, XX, 1903, s. 22–28; Václav Choutka, Malířské dílo J. V. Spitzera [netištěná diplomová práce, Filosofická fakulta University Karlovy], Praha 1959; Idem, Malíř J. V. Spitzer a jeho práce na Liberecku. *Sborník Severočeského musea*. Historia 3, Liberec 1962, s. 179–201; Pavel Preiss, Malířství pozdního baroka a rokoka v Čechách. In: *Dějiny českého výtvarného umění*. Praha 1989, s. 751–789 (766–767); Martin Mádl, Kresby pražského malíře Jana Václava Spitzera (1711–1773). *Sborník Národního*

muzea v Praze. Řada A – Historie, LIII/3–4, 1999, s. 1–71 (zde uvedena další literatura ke Spitzerově životopisu a k jeho jednotlivým dílům). Řadu informací ke Spitzerově soukromém životu přináší dále Antonín Podlaha, Materiálle k slovníkům umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách, *Památky archaeologické*, XXIII, 1909, s. 224; ibidem, XXVII, 1915, s. 112; ibidem, XXVIII, 1916, s. 117, 250; ibidem, XIX, 1917, s. 140.

³⁾ Památník národního písemnictví v Praze, inv. č. KKF 170; inv. č. KKF 171; kresby tužkou a štětcem v šedých tónech na papíře, 283 × 225 mm a 271 × 209 mm. Srov. Rudolf Kuchynka, Kresby v knihovně Strahovského kláštera, *Památky archaeologické*, XXX, 1919, s. 14–24 (na základě tohoto článku lze určit, že kresby pocházejí ze Strahovského kláštera); Mádl 1999 (cit. v pozn. 2), s. 36–37, č. kat. 37–38, obr. 55–56.

⁴⁾ Manýristické licence nebyly v dílech pozdně barokních umělců výjimkou. K tomuto tématu srov. Pavel Preiss, Neomanierismus in der Kunst des 18. Jahrhunderts. In: *Actes du XXIIe Congrès international d'histoire de l'art*. II, Budapest 1972, s. 595–601.

⁵⁾ Příbyl (cit. v pozn. 1), s. 16–19, 26–28, pozn. 6–21, obr. 5–12. Zde byl Petr z Alcantary označen jako neznámý světec a Didacus zaměněn s Petrem. Vzhledem

k tomu, že jsou na obrazech oba zpodobeni s týmiž atributy, nebyla jejich správná identifikace bez znalosti nápisů na kresbě prakticky možná.

⁶⁾ V Čechách jen málo známý sv. Didacus neboli Diego z Alcalá se narodil na konci 14. století v Andalusii a zemřel roku 1463 ve městě Alcalá. Byl prostým členem františkánského řádu, jemuž byla v klášteře svěřena péče o kuchyni. Podle legendy však jeho život provázela řada zázraků. V momentě extáze počal např. světec levitovat. Během jeho mystického vytržení se pak o práci v kuchyni starali andělé. Při vynášení chlebů chudákům byl přistižen fortnýřem, avšak chléb se v jeho koši proměnil v růže. Didacus byl kanonizován papežem Sixtem V. roku 1588, na přání krále Filipa II. Srov. Louis Réau, *Iconographie de l'art chrétien*. III/I, Paris 1958, s. 385–386; Engelbert Kirschbaum – Wolfgang Braunfels (ed.), *Lexikon der christlichen Ikonographie*. VI, Rom – Freiburg – Basel – Wien 1974, s. 54–55.

⁷⁾ Vzhledem ke špatnému stavu malby (silná krakelace a snižená transparentnost starého laku) je signatura velmi nezřetelná. Zlepšení čitelnosti signatury lze předpokládat po připravovaném restaurátorském ošetření obrazu.

⁸⁾ Jan Kapištrán Vyskočil, *Šest století kostela a kláštera u Panny Marie Sněžné*. Praha 1947, s. 167; Oldřich J. Blažíček, *Umění a umělci 17. a 18. věku v záznamech pražských klášterních archivů*. *Umění*, II, 1954, s. 335–337 (336).

⁹⁾ Ke Spitzerově činnosti ve Vraném Antonín Podlaha, *Posvátná místa království českého*, VII. Praha 1913, s. 269–279; Ferdinand Velc, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Slanském*, XX. Praha 1904, s. 407–408; Vlasta Dvořáková, *J. P. Molitor. Příspěvek k problematice rokokového malířství v Čechách* [netištěná disertační práce, Universita Karlova – Filosofická fakulta], Praha 1950, s. 58–59; Choutka 1959, s. 86–94; Idem 1962 (cit. v pozn. 2), s. 196; Anna

Rollová, Spitzerovy fresky ve Vraném na Slánsku. *Muzeum a současnost*. XI, 1990, s. 87–110; Eadem, Dvě ikonografické poznámky ke freskám Jana Václava Spitzera. In: *Barokní umění a jeho význam v české kultuře* (Sborník sympozia, které pořádala Národní galerie v Praze k připomenutí osobnosti a díla Oldřicha J. Blažíčka ve dnech 11. a 12. prosince 1986), Praha 1991, s. 92–95; Mádl (cit. v pozn. 2),

s. 22–24, č. kat. 12, 14. PhDr. Vladimíru Příbylovi vděčím za upozornění na nástavcový obraz se sv. Kateřinou z oltáře v kapli Božího hrobu, který je zřejmě rovněž Spitzerovým dílem. Je mimo jiné v některých momentech podobný Spitzerově kresbě, která představuje celou postavu této svěťce (Národní galerie v Praze, sbírka kresby a grafiky, inv. č. K 24 542, kresba štětcem v šedých tónech, na papíře, 155 × 95 mm; ke kresbě srov. Mádl (cit. v pozn. 2), s. 25, č. kat. 15, obr. 30).

¹⁰⁾ S arcijáhmem Hertschem byl Spitzer v kontaktu již dříve, když prováděl výzdobu kapitulního zámku v Lešanech u Benešova. Při této příležitosti, v roce 1758, provedl také Hertschův portrét. Srov. Podlaha, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Benešovském*. XXXV, Praha 1911, s. 147; Idem, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*. Praeae 1912, s. 267, 280; Idem, Materiálke ke slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách. *Památky archaeologické* XXVIII, 1916, s. 93–121 (117, obr. 11).

¹¹⁾ V bývalém františkánském klášteře dosud zůstávají další tři oválné malby, které dříve rovněž zdobily refektář. Jedná se o obrazy se sv. Bernardinem Sienským, bl. Quidem Kortónským a sv. Danielem se šesti druhy. Otázka, kdy tyto poněkud odlišné malby vznikly a kdo je jejich autorem, zůstává zatím otevřena. Srov. Příbyl (cit. v pozn. 1), s. 15–16, obr. 2–4.

ZDENĚK VÍŠEK

Rod Fričů a Slánsko

Významný český rod Fričů výrazně ovlivňoval politický, kulturní a ekonomický vývoj české společnosti v devatenáctém i ve dvacátém století. Mezi příslušníky tohoto dosti rozvětveného rodu nalezneme nejen politiky demokratického přesvědčení, kteří tento rod nejvíce proslavili, ale též vlastenecky smýšlející řemeslníky a obchodníky, rovněž také cestovatele, přírodovědce, astronomy, literáty, dokonce i kameramany, fotografy a filmové režiséry.

Hlavním záměrem studie *Rod Fričů a Slánsko*, jež byla napsána roku 2004 u příležitosti 200. výročí narození slánského rodáka JUDr. Josefa Františka Friče a 175. výročí narození jeho syna Josefa Václava, je především přiblížení životních osudů představitelů tří generací fričovského rodu – Josefa Friče (1768–1831), Josefa Františka Friče (1804–1876) a Josefa Václava Friče (1829–1890), u nichž byly rodinné a osobní vazby ke Slanému a Slánsku nejvýraznější.

Josef Frič, mistr krejčovský a obrozenský písmák

Josef Frič, otec pozdějšího zemského advokáta Josefa Františka Friče a děd revolucionáře a politického emigranta Josefa Václava Friče, se narodil 17. 3. 1768 v Martiněvsi u Budyně nad Ohří. Pocházel z nezáměrného, převážně rolnického rodu. Jak ukázaly výzkumy archivářky Olgy Zielecké, předkové Josefa Friče žili na Slánsku a Litoměřicku již v šestnáctém století¹⁾. Josef Frič se v mládí vyučil krejčovskému řemeslu a toto povolání vykonával po celý život. Do Slaného se přestěhoval roku 1786 po sňatku s Barborou Annou Hedvábnou (1763–1831), dcerou slánského měšťana Damasia Hedvábného²⁾.

Krejčovský mistr Josef Frič patřil mezi onu vrstvu národně smýšlejících řemeslníků a drobných obchodníků, kteří se na přelomu 18. a 19. století, v době nastupujícího národního obrození, spolupodíleli na rozvoji vlasteneckého života na českém venkově a jejichž obětavé práci spisovatel Alois Jirásek věnoval jeden ze svých nejznámějších románů *F. L. Věk*.

O svém dědovi Josef Václav Frič – na základě otcových Zápisů rodinných – podal ve svých Pamětech toto svědectví: *Starý pan mistr Frič náležel již z řemesla svého mezi takzvané „rozumáře“. Sousedé utíkali se k němu, by jim v choullostivějších věcech udílel rady a vykládal o příčinách i možných následcích politických událostí, a on jim předčítal a vysvětloval noviny a kromě toho, že měl svou malou příruční knihovnu, v níž Komenského *Labyrint světa* byl mu přední autoritou, v níž nechyběla ni Hájkova kronika..., vypůjčoval si také v klášteře některé latinské nebo německé knihy, neboť byl svého času také několik tříd gymnaziálních prodělal, až pak podpory otce náhle zchudlého jsa pozbaven, chytil se řemesla. Jezdívával i nejčastěji z ostatních svých přátel do Prahy, přičemž navštěvoval Krameriuse, Nejedlého, později i Štěpánka, ano jednou i k Jungmannovi*

*s poklonou zavítal, doporučuje jim syna svého co nejvřeleji. Po každé takové cestě nastával ve Slaném zvláštní ruch, neboť pan mistr Frič přinášel s sebou novin a novinek ústních a tištěných bez konce...*³⁾

Josef Frič výrazně ovlivnil životní cestu svého syna Josefa Františka, když jej roku 1813 přihlásil ke studiu na slánském piaristickém gymnáziu, a tím i nepřímo předurčil jeho budoucí povolání právníka a vysokoškolského pedagoga. Dvacetiletý Josef František Frič vyjádřil vděčnost svému otci roku 1824 tímto listem: ... *Díky jim, nejmilejší otče, za jejich lásku a otcovskou péči, kterou mne, co malý stromek zahradník opatrný, bedlivě pěstovali. Díky jim, dobří rodiče, díky za tyto základy mne vnuknuté a vštípené...*⁴⁾

Slánský měšťan Josef Frič zemřel ve věku třiasedmdesáti let 24. 4. 1831 ve Slaném, krátce po smrti své manželky Barbory Anny (14. 3. 1831). Manželé Fričovi byli pohřbeni na slánském hřbitově, nedaleko chrámu Nejsvětější Trojice.

Studentská léta advokáta a univerzitního profesora Josefa Františka Friče

Josef František Frič, budoucí zemský advokát (1837) a univerzitní profesor (1861), se narodil jako jediný potomek manželů Josefa a Barbory Anny Fričových 6. 3. 1804 ve Slaném, v ulici, která od roku 1904 nese jeho jméno, nedaleko dnešního Masarykova náměstí.

Mladý Josef František pod vlivem svého otce, venkovského písmáka a náruživého čtenáře, absolvoval v letech 1813–1817 studium na nižším piaristickém gymnáziu ve Slaném.

V době slánských studií navázal přátelské vztahy se svým spolužákem Martinem Příbilem⁵⁾ pozdějším knězem, literátem a exulantem.

Fričova raná studentská léta byla poznamenána napoleonskými válkami, jejichž vliv se projevil též ve Slaném. Na rok 1813 – první rok gymnaziálních studií – Josef František Frič po letech vzpomínal: *Nemaje sice léta dostatečná a patřící k přestoupení do gymnasium, přece jsem tam přijat byl... Byl to rok znamenitý válkou Francouzskou a bitvou 30. srpna u Kulmu a 18. října u Lipska zvláště proto, že školy naše naplněné byly raněnými, z těch bitev tam přivezenými.*⁶⁾

Roku 1817 Josef František Frič odešel z rodného města do Prahy, kde studoval na vyšším gymnáziu, později i na filozofické fakultě pražské univerzity. Učitelem, který mladého Josefa Friče ovlivnil nejvíce, byl nepochybně Bernard Bolzano. Profesor náboženství, matematik a filozof Bolzano byl však v době metternichovského absolutismu⁷⁾ pro své nekonformní společenské a náboženské názory profesorského místa zbaven a donucen univerzitu opustit (1820). Odchod oblíbeného pedagoga vylíčil Josef Frič ve svých pozdějších pamětech: *V tom roce velmi mnohými příhodami znamenitým jsme tak nešťastní byli: pana prof. Bolzano ode všech milovaného a ctěného oukladami vášnivého a nerozumného Němečka spojeného s dyrectorem Wilhelmem ztratili a skrze toto také suspendování jsme byli a zkoušky až dne 17. března dělati nám povoleno bylo...*⁸⁾

O rok později (1821) Josef F. Frič přestoupil z filosofické fakulty na fakultu právnickou, kterou úspěšně absolvoval. Titul doktora práv získal roku 1827.

Veřejná činnost dr. Friče před rokem 1848

JUDr. Josef František Frič byl člověkem s velkým kulturním a politickým rozhledem. Jeho společenské aktivity byly proto velmi různorodé a mnohostranné, vždy je však spojoval Fričův upřímný zájem o rozvoj českého národního života.

JUDr. Josef František Frič

Za období počátků veřejné činnosti Josefa F. Friče je možno považovat léta 1825–1826, kdy jako jednadvacetiletý koncipient často zastupoval v univerzitních přednáškách o české řeči a literatuře profesora Jana Nejedlého.⁹⁾ Již v letech 1820–1821 Josef Frič přispíval svými divadelními recenzemi do literárního časopisu *Hyllos*.

Po ukončení studií byl dr. Frič zaměstnán jako koncipient v advokátních kancelářích několika pražských právníků. Prvním z nich byl již zmíněný profesor Jan Nejedlý. Roku 1837 Josef F. Frič otevřel ve Vodičkově ulici v Praze vlastní advokátní kancelář a téhož roku byl jmenován zemským advokátem. Rychle postupoval do popředí české vlastenecké společnosti v Praze. Ve čtyřicátých letech 19. století vykonával funkci vrchnostenského soudce na jinonickém a radlickém panství knížete Jana Adolfa ze Schwarzenbergu¹⁰⁾. Pro jednání, jež se konala v knížecím paláci v Praze, zavedl češtinu jako úřední jazyk.

Dr. Josef F. Frič se po roce 1840 stává respektovanou osobností pražského společenského života. Jeho byt v Pasířské ulici (*dnes Palackého*), který se postupně stal významným společenským salonem, byl místem častých setkávání českých literátů a umělců. Mezi hosty dr. Friče patřily přední osobnosti národního života – historik František Palacký, dramatik Josef Kajetán Tyl, spisovatelka Božena Němcová, jazykovědec Pavel Josef Šafařík, kněz a překladatel Karel Alois Vinařický, ale také hrabě Lev Thun, pozdější císařský místodržící v Čechách. Salon dr. Friče navštěvovali i vůdčí představitelé slovenského národního obrození – jazykovědec Ľudovít Štúr a básník Ján Kalinčiak.

Josef František Frič se rovněž významně podílel na vlastenecké spolkové činnosti – v letech 1842–1874 byl dlouholetým pokladníkem Matice české¹¹⁾, dne 20. října 1845 byl zvolen do čela přípravného výboru Měšťanské besedy, reprezentativního českého společenského klubu.

17. listopadu 1847 se dr. Frič zúčastnil společně se svým nejstarším synem Josefem Václavem pohřbu jazykovědce Josefa Jungmanna, jehož na poslední cestě na Olšanské hřbitovy doprovázely tisícové zástupy. Rozloučení s touto přední osobností národního obrození se tehdy stalo manifestací rostoucí síly české měšťanské společnosti.

Revoluční rok 1848

Společným rysem evropských revolucí na jaře 1848 – ve Francii, v Itálii, v Německu, v Rakousku a v Uhrách – byla snaha po odstranění nedemokratických či absolutistických vlád. Spoluúčast na politickém rozhodování, které do té doby bylo výlučnou záležitostí šlechty či úřadů vysoké byrokracie, začaly požadovat také neprivilegované společenské vrstvy – měšťané, řemeslníci, studenti i nastupující dělnictvo. Cíle jednotlivých národních revolučních hnutí ve střední Evropě však byly velmi různorodé, často i protikladné. Závažným problémem protiabsolutistických revolucí v rakouském soustátí byly především národnostní rozpory mezi neslovanskými národy (Němci, Maďari) a národy slovanskými (Češi, Slováci, Poláci, Chorvaté). Tyto rozpory přispěly k pozdější vojenské porážce revoluce a napomohly k obnovení absolutismu v habsburské monarchii roku 1849.

Základní politické požadavky českého národa byly poprvé zformulovány na shromáždění Pražanů ve Svatováclavských lázních 11. března 1848, dva dny před svržením kancléře Metternicha – symbolu absolutistické moci – revolucí ve Vídni. Účastníci shromáždění schválili návrh petice adresované tehdejšímu rakouskému císaři Ferdinandu V., v níž požadovali rovnoprávnost Čechů a Němců ve všech oblastech veřejného života, zrušení roboty a poddanství, zavedení obecní samosprávy, svobodu tisku a shromažďování. Pro konečnou úpravu textu petice byl zvolen tzv. Svatováclavský výbor, jehož členem byl i Josef František Frič.

Roli dr. Friče v tehdejších vypjatých dnech a týdnech zhodnotil Ottův slovník naučný: *V životě politickém vynikl od roku 1848. Zvolen byv do výboru na schůzi svatováclavské, účastnil se prací výborových způsobem vynikajícím a s horlivostí pro jeho zdraví až osudnou. Účastnil se stylizace a staral se o podání petice do Vídně, agitoval v tom směru v Plzni, v Slaném a Žatci... Sepisoval osnovu konstituce a úplného nového zřízení zemského i městského, začez jemu na počest po prohlášení konstituce uspořádán měšťanstvem pochodňový průvod. Následkem rozčilující práce upadl však v duševní chorobu po tři týdny trvající... Jakmile se však uzdravil, účastnil se práce národního výboru, zvolen do širšího výboru měšťanů, účastnil se horlivě prací slovanského sjezdu a jal se vydávati časopis „Svatováclavské poselství“...¹²⁾*

V průběhu jara 1848 ale v českém politickém táboře docházelo ke stále zjevnější diferenciaci mezi radikálními demokraty a umírněnými liberály. V čele radikálů, kteří zastupovali především studenty i dělníky, stáli publicista Emanuel Arnold, spisovatel Karel Sabina a devatenáctiletý Josef Václav Frič, syn Josefa Františka Friče. Sám dr. Frič se politicky orientoval na umírněné liberální síly, které odmítaly přímou konfrontaci s habsburskou státní mocí, ale zároveň také požadovaly demokratizaci a federalizaci habsburské monarchie. Představiteli českých liberálů, kteří politicky reprezentovali zámožné mešťanstvo, byli především

historik František Palacký, jeho budoucí zeť František Ladislav Rieger a novinář Karel Havlíček Borovský. K vážným politicko-taktickým rozporům mezi radikálními demokraty a liberály došlo během tzv. svatodušních bouří v Praze v červnu 1848. Pět dnů trvající boje, vyprovokované rakouskými vojáky generála Windischgrätze¹³⁾, skončily porážkou radikálů. Tato vojenská prohra českých radikálních demokratů předznamenala pozdější porážku demokratických revolucí v rámci celého Rakouska.

JUDr. Josef František Frič, jehož politická aktivita tehdy vrcholila, byl 26. června 1848 zvolen poslancem českého sněmu. Tento připravovaný zemský sněm nebyl ale v důsledku nepříznivého vývoje po potlačení nepokojů v Praze svolán a již 13. července byl dr. Frič pro svou politickou činnost zatčen. Třebaže nikdy nepatřil mezi radikální odpůrce rakouské vlády, byl až do 15. září 1848 – pro podezření ze spoluúčasti na vyvolání červnových bouří – vězněn ve vyšetřovací vazbě v Praze na Hradčanech.

Při hodnocení veřejného působení dr. Friče v roce 1848 je nutno zmínit vedle činnosti politické i jeho činnost pedagogickou a překladatelskou.

Roku 1848 byl jmenován docentem pražské univerzity a zahájil zde – jako vůbec první vyučující – přednášky v českém jazyce.

Společně s básníkem Karlem Jaromírem Erbenem a právníkem Antonínem Strobachem¹⁴⁾ se také zasloužil o vydání překladu soudního řádu z roku 1781 do češtiny. Tento překlad se stal základem novodobé české právníkové terminologie.

Obhajoba Karla Havlíčka (1851) a Václava Hanky (1859)

Po porážce revoluce se habsburské dynastii, v jejímž čele stál od 2. 12. 1848 nový rakouský císař František Josef I., podařilo za pomoci armády, tajné policie, justice a cenzury opět upevnit svoji moc. Symbolem tehdejšího policejně-absolutistického režimu v letech 1849–1859 byl ministr vnitra Alexander Bach¹⁵⁾.

Na počátku období Bachova absolutismu byl v Praze v květnu 1849 vyhlášen výjimečný stav a političtí odpůrci habsburské moci byli postupně odsuzováni k dlouholetým trestům ztráty svobody (Josef Václav Frič), či dokonce k trestům smrti (Karel Sabina, Emanuel Arnold). Tyto nejvyšší tresty ale nakonec vykonány nebyly. Rovněž tisková svoboda byla výrazně omezována.

Za této politicky nepříznivé situace na počátku padesátých let 19. století byl jediným bojovníkem proti nastupujícímu absolutismu spisovatel, literární kritik a především novinář Karel Havlíček Borovský, jehož obhajoby v tzv. kutnohorském procesu na podzim 1851 se odvážně ujal právě JUDr. Josef František Frič, i když sám patřil roku 1848 mezi politicky pronásledované a jeho syn Josef Václav byl v té době již třetím rokem z politických důvodů vězněn.

Dne 12. listopadu 1851 byl třicetiletý Karel Havlíček v Kutné Hoře postaven před porotní soud a obžalován pro tiskový přečin a zločin rušení veřejného pokoje, čehož se měl dopustit především články *Správa záležitostí obecních a Proč jsem občanem*, které publikoval v únoru 1851 ve svém časopise *Slovan*. V prvně zmíněném článku Havlíček především kritizoval přežívání vrchnostenských poměrů na venkově ve vztahu mezi nemajetnými domkáři a bohatými rolníky, ve druhém pak špatný výkon rakouské státní správy.

Po výslechu Karla Havlíčka a projevu státního zástupce dr. Čermáka dostal slovo obhájce JUDr. Josef F. Frič, který již v samém úvodu obhajoby pronesl slova, jimiž dal jednoznačně najevo sympatie vůči obžalovanému: *Moje čestná úloha,*

k níž mne důvěra mého velemilého přítele pana Karla Havlíčka, jehož přátelství si velice vážím, povolala... Ve svém dobře připraveném projevu dr. Frič zpochybnil především paragrafy, podle nichž by měl být případ posuzován, a poukázal na celkovou vykonstruovanost obžaloby. Na závěr svého vystoupení řekl na adresu porotců: *Na výroku vašem, pánové porotci, také záleží, má-li se svoboda tisku ještě dále udržeti neb ne...*¹⁶⁾

Dvanáctičlenná porota krátce před půlnocí 12. listopadu 1851 rozhodla o nevině Karla Havlíčka a zbavila jej všech obvinění. Bylo to však poslední vítězství Karla Havlíčka nad tehdejší státní mocí, neboť již o měsíc později byl protiprávně převezen četnictvem do jihočtyrského Brixenu, kde zůstal v internaci až do dubna 1855.

Rok po svém návratu z Brixenu pětatřicetiletý Karel Havlíček zemřel (29. 7. 1856) a jeho pohřeb 1. srpna 1856 se stal otevřenou manifestací odporu vůči bachovskému absolutismu. Jedním z organizátorů Havlíčkova pohřbu byl i statečný syn advokáta Friče Josef Václav, jenž byl roku 1854 propuštěn z pevnostního vězení.

Zatímco Fričova obhajoba Karla Havlíčka na podzim 1851 je stále v obecné rovině součástí českého historického vědomí, jeden z dalších soudních sporů, jehož se dr. Frič jako právní zástupce zúčastnil, byl již zcela zapomenut. Patrně i proto, že Josef František Frič dal své síly a zkušenosti erudovaného právníka – nevědomky a v dobré víře – do služeb člověka, jehož charakterové a morální vlastnosti byly nepevné a problematické – Václava Hanky.

Dne 6. října 1858 vyšel v pražském německém listě *Tagesbote aus Böhmen* anonymní článek, který označil tzv. *Rukopis královédvorský a Rukopis zelenohorský* za falsa. V dalších článcích podobného zaměření, které v tomto listě vycházely v říjnu a v listopadu 1858, byl jeden z čelných představitelů národního obrození Václav Hanka¹⁷⁾, knihovník Národního muzea, označen za strůjce podvrhu. Václav Hanka – pod tlakem veřejného mínění – připravil společně s JUDr. Josefem Františkem Fričem návrh žaloby na redaktora časopisu Davida Kuha¹⁸⁾. Zemský soud žalobu 11. listopadu 1858 přijal a proces s Davidem Kuhem byl zahájen v Praze 25. srpna 1858. Právním zástupcem Václava Hanky, který se soudního líčení demonstrativně neúčastnil, byl rovněž Josef František Frič. Již o den později byl obviněný Kuh odsouzen podle tehdejšího paragrafu 488 trestního zákona z roku 1852 o „bezdůvodném obvinění z jiných činů nepočetných nebo nemravných“ ke dvěma měsícům ztráty svobody, k pokutě sto zlatých a k zaplacení soudních výloh. V dubnu 1860 ale vídeňský Nejvyšší soud rozsudek nad Davidem Kuhem změnil a dvoutměsíční trest odnětí svobody zrušil.

Pochybnosti o pravosti *Rukopisu zelenohorského* vyslovil již roku 1824 největší český jazykovědec Josef Dobrovský, ale teprve od vystoupení univerzitního profesora T. G. Masaryka proti pravosti *Rukopisů* na stránkách revue *Athenaeum* (1886) jsou tyto údajné středověké rukopisy všeobecně považovány – na základě četných jazykovědných, sociologických a historických rozborů – za novodobá falsa a Václav Hanka za hlavního inspirátora jejich podvrhu. Tyto skutečnosti dr. Frič, upřímně přesvědčen o pravosti *Rukopisů*, nemohl však v roce 1859 znát a kritiku tzv. *Rukopisů* ze strany německého listu považoval za útok nejen proti Václavu Hankovi, ale i proti českému národu.

Přesvědčení o pravosti *Rukopisů* však v rodině dr. Friče přetrvávalo ještě dlouhá desetiletí. Například roku 1886 vydal jeho syn Josef Václav satirickou skladbu ve formě kramářské balady *Nová píseň o hrozném zfalšování starých památek, objeveném skrze hvězdy vysokých škol pražských roku tohoto*¹⁹⁾, jež ironizovala názory a postoje profesora Masaryka a jeho stoupenců.

K problematice rukopisných sporů se vyjádřil poměrně zdrženlivě ještě roku 1904 při oslavách 100. výročí narození Josefa Františka Friče ve Slaném ve svém projevu i profesor Jaromír Čelakovský²⁰⁾, syn básníka Františka Ladislava Čelakovského a synovec Josefa Františka Friče, když o advokátní činnosti svého strýce řekl: *O významu pak jeho jakožto výtečně vzdělaného právníka a obhájce podnes zajiště podávají doklad vedené jím známé procesy, jako např. obhajování Karla Havlíčka r. 1851 před porotou kutnohorskou, zastávání obce pražské proti vůdci sedmašedesátníků dru Fischerovi anebo obhajování bibliotékaře Václava Hanky proti nařknutí „Tagesbota“ v příčině padělání rukopisu královédvorského. Frič byl skálopevně přesvědčen, že na Hankovi se děje křivda, a moje upomínky jakožto 13letého studenta, který jsem tehdy bydlel u Fričův, kdež jsem po smrti otcově nalezl druhý domov, kde jsem měl příležitost osobně se s Hankou stýkati, činí mi podnes nemožno, abych věřil, že by muž, jenž s takovou rozhorleností se vyslovoval o podezření naň uvaleném, by mohl mít podílu v skutku, ze kterého i v novější době je obviňován.*²¹⁾

Další politické a veřejné aktivity dr. Friče po roce 1848

Veřejné působení JUDr. Josefa Františka Friče se po roce 1848 neomezovalo pouze na oblast advokacie, ale dr. Frič byl také činný jako politik a vysokoškolský pedagog.

Od roku 1851 do své smrti byl členem pražského obecního zastupitelstva. V období celkového společenského a politického uvolnění po pádu Bachova absolutismu (1859) byl zvolen roku 1861 členem pražské městské rady a funkci radního vykonával osm let. Dne 20. března 1861 byl zvolen poslancem českého zemského sněmu za volební obvod Starého Města pražského. Ve svých funkcích pražského zastupitele a zemského poslance vždy hájil zájmy českého národa proti vídeňskému centralismu, zvláště v době po rakousko-uherském vyrovnání 1867.

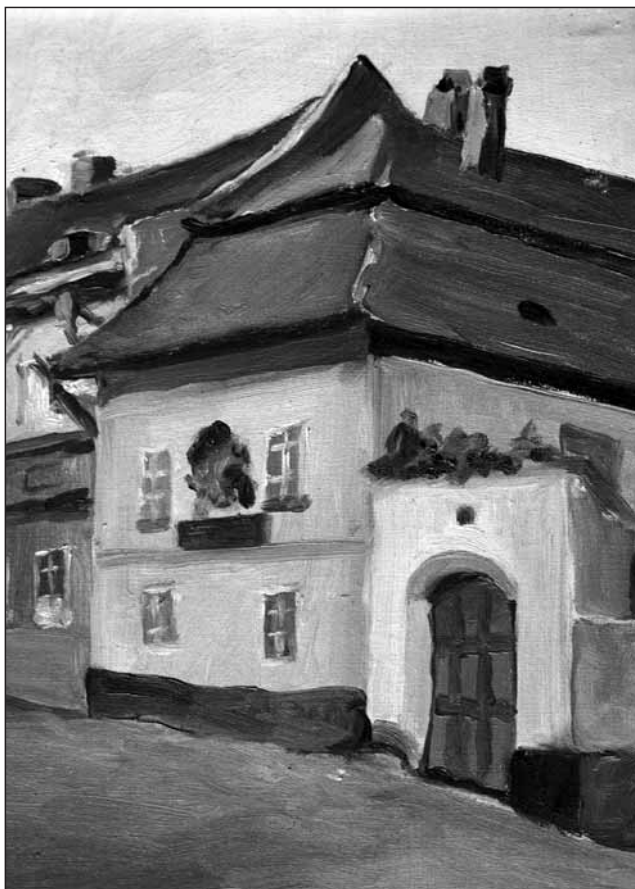
Na protest proti rakousko-uherskému vyrovnání opustili na jaře 1867 čeští poslanci zemský sněm a přešli k politice tzv. pasivní rezistence. Spory o vhodnost a účinnost této taktiky vyústily roku 1874 v založení *Národní strany svobodomyslné*²²⁾, jež prosazovala návrat českých poslanců na jednání zemského sněmu. Josef František Frič, třebaže nesouhlasil s politikou pasivní rezistence, tehdy zachoval věrnost konzervativní staročeské *Národní straně*, vedené Františkem Ladislavem Riegrem.

Roku 1861 byl dr. Frič jmenován mimořádným profesorem pražské univerzity, kde vynikl především svými přednáškami o českém právu. O rok později se stal děkanem právnické fakulty.

Veřejné působení dr. Friče v šedesátých letech 19. století neuniklo pozornosti rakouských vládních míst a Josef František Frič byl policejně sledován prostřednictvím agenta pražského policejního ředitelství Karla Sabiny²³⁾, přítele rodiny Fričů. Někdejší neohrožený revolucionář a politický vězeň Karel Sabina, jehož před trestem smrti zachránila pouze milost císaře, roku 1859 vstoupil do služeb policie. Pod krycím jménem Roman informoval rakouské úřady nejen o politických názorech dr. Friče, ale také o činnosti jeho syna Josefa Václava v pařížské emigraci.

Památka dr. Friče ve Slaném

Památka českého právníka, politika a vysokoškolského učitele Josefa Františka Friče, který zemřel v Praze ve věku sedmdesáti dvou let 21. 5. 1876 – krátce před skonem Františka Palackého, byla ve Slaném slavnostně připomenuta

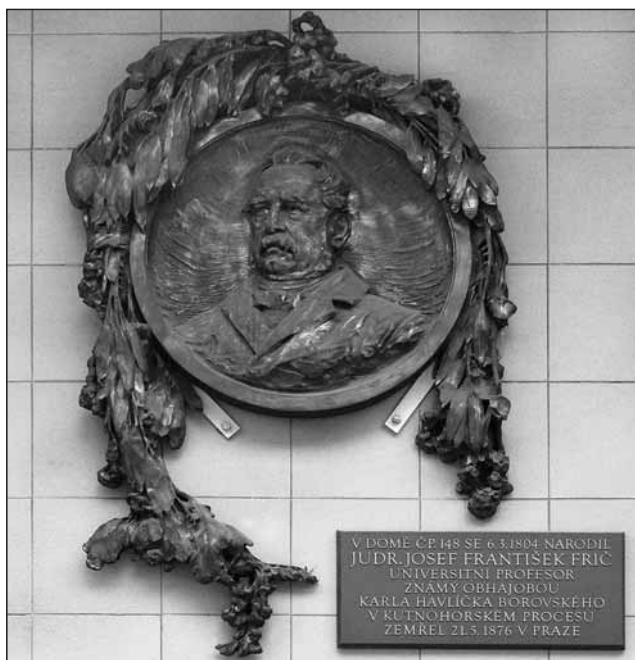

Rodný domek Josefa Františka Friče. Výřez z obrazu Josefa Krejzy. (Vlastivědné muzeum Slaný, reprofoto: Pavel Vychodil)

roku 1904, kdy Fričovo rodné město důstojným způsobem vzpomnělo stého výročí jeho narození. Na podnět *Musejního a literárního spolku Palacký* městská rada uspořádala 13. března 1904 ve slánském divadle vzpomínkovou slavnost, o jejímž průběhu informoval tehdejší *Slánský obzor*: Již v předvečer slavnosti krášlili občané své domy prapory v barvách národních a druhého dne byl i rodný dům oslavenců vkusně dekorován. K večeru přijeli příbuzní Fričovi (univ. prof. dr. Jaroslav Čelakovský s chotí, dr. Vojtěch Frič, advokát v Praze, Karel Frič, obchodník v Rostovu na Rusi, Josef Frič, továrník na Král. Vinohradech, Václav Frič, obchodník s přírodninami v Praze s chotí a dvěma syny Václavem a Jaromírem) a o půl sedmé hodině počala vlastní oslava v divadle Občanské záložny, kam sešlo se hojně obecnstva a zejména obecní zastupitelstvo. Nádherná dekorace jeviště tvořila důstojné pozadí obrazu dr. Josefa Friče, který v životní velikosti provedl pan František Duras...²⁴⁾ Když byl Dalibor vroucně zapěl smíšený sbor Bendlův „Geniovi“, ujal se slova dr. Jaromír Čelakovský a poukázav na to, že život jednotlivců jest zrcadlem, v němž oobrazí se život národa...

Hlučným, dlouhotrvajícím potleskem dali shromáždění najevo svůj souhlas s přednesenou řečí... Slavnost ukončena v divadle krásným přednesem Bendlova sboru „Svoji k svému“.²⁵⁾

Nová pamětní deska Josefa Františka Friče s původním reliéfem od sochaře Ladislava Šalouna byla odhalena ve Slaném zásluhou společnosti Patria v roce 1994.

Roku 1907 byla na rodném domku Josefa Františka Friče odhalena pamětní deska s portrétním reliéfem od akademického sochaře Ladislava Šalouna, autora Husova pomníku na pražském Staroměstském náměstí. Rodný dům dr. Friče ve Slaném ale na konci osmdesátých let 20. století podlehl demolicí v souvislosti s výstavbou budovy Českého Telecomu. Nová pamětní deska s původním reliéfem byla odhalena ve Fričově ulici zásluhou společnosti Patria roku 1994.

Památku dr. Friče připomněl krátkým medailonem ve výčtu významných slánských rodáků a občanů také *Slánský obzor* z roku 1934.

V předvečer dvousetého výročí narození Josefa Františka Friče se dne 25. června 2003 konala ve Vlastivědném muzeu přednáška ředitelky muzea paní Boženy Frankové o této významné osobnosti. Ředitelka Božena Franková připomněla Fričovo jubileum také na stránkách měsíčníku *Slánská radnice* v březnu 2004.

Rodina JUDr. Josefa Františka Friče

Vylíčení životní cesty slánského rodáka Josefa Františka Friče by nebylo úplné bez připomenutí životních osudů jeho nejbližších – manželky Johany a jejich dvanácti dětí.

Do svazku manželského vstoupil čtyřiaadvacetiletý advokát Josef F. Frič 11. listopadu 1828 v kostele Panny Marie sněžné v Praze sňatkem s Johanou Reiso-ovou, pocházející ze zámožné pražské německé rodiny Reisu.

Johana Reisová se narodila roku 1809 v Rožmitále pod Třemšínem, v místě působení svého otce Antonína Reise (1778–1822), kontrolora tamějších arcibiskupských železáren. Antonín Reis, který později převzal funkci správce železářských skladů v Praze, se za pobytu v Rožmitále sblížil s místním učitelem a varhaníkem Janem Jakubem Rybou²⁶⁾. Matka Johany Marie Anna Reisová (1779–

–1836), roz. Bachovenová z Echtu²⁷⁾, odešla v době napoleonských válek z rodného Vestfálska do Čech, kde se poměrně rychle sblížila s pražskou českou společností.

K setkání mladého Josefa Františka Friče, tehdy sedmnáctiletého, s jeho budoucí ženou došlo již roku 1821, kdy tehdejší student práv Frič docházel do rodiny Antonína Reise jako soukromý učitel jeho tří dcer – Johany, Karoliny a Antonie²⁸⁾.

Význam Johany Fričové (Reisové) pro český kulturní život připomněl Ottův slovník naučný roku 1895: *Již matka její, M. A. Bachovenová z Echtu... přilnula k lidu českému tak, že dopustila vychovati svou dceru duchem vlasteneckým, a to v přední řadě vlivem domácího informátora Josefa Friče, pozdějšího jejího manžela. Tato, jsouc horlivou vlastenkou, otevřela svůj dům ochotně všem, kdož pracovali tehdy na povzbuzení mladého národního života našeho. Přední spisovatelé a buditelé naši byli jejími stálými hostmi.*²⁹⁾

Johana Fričová, nenápadná a dnes již zcela zapomenutá postava českého národního obrození, zemřela předčasně ve věku nedožitých čtyřiceti let 26. 2. 1849 v Praze.

Mladší sestra Johany Fričové Karolina (1813–1867) byla manželkou MUDr. Václava Staňka³⁰⁾, rodáka z Jarpic na Slánsku, přítele Josefa Františka Friče. Nejmladší ze tří sester Reisových Antonie se v dubnu 1845 provdala za ovdovělého básníka Františka Ladislava Čelakovského, autora básnických sbírek *Ohlas písní ruských* a *Ohlas písní českých*. Antonie Čelakovská³¹⁾, užívající také pseudonymu Bohuslava Rajska, byla rovněž literárně činná.

Dne 25. října 1854 Josef František Frič uzavřel sňatek s **Annou Neubertovou** (1812–1889), roz. Gürkeovou, vdovou po pražském advokátu JUDr. Neubertovi. Anna Fričová (Neubertová) byla nezištnou a obětavou vychovatelkou synů a dcer Josefa Friče, kteří v tak raném věku ztratili matku.

V manželství Johany a Josefa Fričových se narodilo dvanáct dětí, z nichž tři – Abund (1830–1832), Klemens (1846–1846) a Božena (1843–1850) – zemřely v dětském věku.

Prvorozeným a zároveň nejznámějším potomkem Josefa Františka Friče byl revolucionář **Josef Václav Frič**, jehož pohnutý život je námětem samostatné kapitoly.

Velmi významnou postavou české společnosti 19. století byl také další syn Josefa Františka Friče Antonín.

Antonín Frič, budoucí významný český přírodovědec, se narodil 30. 7. 1832 v Praze. Po ukončení gymnaziálních studií se na přání svého otce věnoval studiu práv (1851–1854), ale roku 1854 zahájil studium lékařství a zoologie. O šest let později získal titul doktora medicíny a roku 1861 se na pražské univerzitě stal asistentem profesora Jana Evangelisty Purkyně, objevitele buněčné teorie. Hlavním oborem vědeckého zájmu Antonína Friče byla zoologie a především paleontologie. V tomto oboru se stal důstojným nástupcem proslulého Joachima Barranda³²⁾. Antonín Frič se stal rovněž jedním ze zakladatelů české hydrobiologie a podílel se na výzkumu umělého chovu ryb v Čechách.

Roku 1871 byl Antonín Frič jmenován mimořádným profesorem pražské univerzity, roku 1882 pak řádným profesorem zoologie na české univerzitě v Praze. V letech 1886 a 1890 byl dvakrát zvolen děkanem filozofické fakulty a roku 1893 se stal rektorem univerzity. V době tzv. rukopisných sporů 1886–1887 patřil Antonín Frič mezi přední odpůrce T. G. Masaryka.

Profesor Antonín Frič zemřel v Praze 15. 11. 1913 ve vysokém věku jednadesáti let. Roku 1932 byla Antonínu Fričovi odhalena v pražském Národním

muzeu busta jako výraz uznání jeho zásluh o dlouholeté budování muzejních paleontologických sbírek.

Společensky, případně i politicky činní byli také tři další synové Josefa Františka Friče – Karel, Václav a Vojtěch.

Karel Frič (1834–1915) po studiích na gymnáziu a na pražské technice nastoupil roku 1860 do zaměstnání v továrně na zpracování bavlny a později založil vlastní importní závod v Rostově na Donu v Rusku, kde dlouhá léta žil. Karel Frič byl také autorem spisu *Stavme velké Národní divadlo*, který roku 1864 oživil poněkud upadající zájem české veřejnosti o stavbu první české divadelní scény. Pobyt v Rusku Karla Friče inspiroval také k překladům ruských pohádek a pověstí do češtiny a tyto překlady vyšly i knižně.

Václav Frič (1839–1916) byl absolventem pražské reálky a techniky. Po návratu z cest po Anglii a Francii (1862), kde se podílel na exilové činnosti svého bratra Josefa Václava, založil v Praze obchod, později velkoobchod s přírodninami a učebními pomůckami, který získal v odborných kruzích značnou pozornost nejen v Čechách, ale i v Evropě. Moderní a technicky náročné učební pomůcky z tohoto obchodu získaly ocenění na výstavách v Linci, ve Vídni a v Moskvě, přičemž nejvýznamnějším oceněním byla zlatá medaile na Světové výstavě v Paříži 1889. Obchodník Václav Frič rovněž zprostředkoval roku 1887 nákup skeletu velryby plejtváka myšoka, který je dnes nejznámějším exponátem Národního muzea.

JUDr. Vojtěch Frič (1844–1918) byl nejmladším synem Josefa Františka Friče a jako jediný z jeho dětí ukončil právnická studia a získal titul doktora práv (1870). Poté se věnoval práci koncipienta v kanceláři svého otce a po jeho smrti si roku 1878 otevřel vlastní advokátní kancelář. Vojtěch Frič aktivně působil v pražském Sokole, na počátku šedesátých let jako pobočník Jindřicha Fügnera, spoluzakladatele sokolského hnutí.

Dr. Vojtěch Frič, který se stal – podobně jako jeho otec – zemským advokátem, byl aktivní v pražské komunální politice. Roku 1893 byl zvolen členem pražského zastupitelstva a členem městské rady, později byl zvolen i náměstkem tehdejšího starosty Prahy Vladimíra Srba, čímž se jeho politická dráha završila. V této funkci v červnu 1901 přivítal v Praze vedení pařížské radnice a poděkoval představitelům francouzského hlavního města za azyl, jenž Paříž po roce 1860 poskytovala jeho bratru Josefu Václavovi. V době první světové války se podílel na činnosti domácího protirakouského odboje. Vzniku samostatného státu se však již nedožil, neboť krátce před 28. říjnem 1918 zemřel.

Manželce Vojtěcha Friče Růženě (1851–1935), významné osobnosti pražského společenského života, dedikoval spisovatel Jan Neruda své nejznámější prozaické dílo *Povídky malostranské* tímto věnováním: *Velectěné paní Růženě Fričové, rozené Švagrovské, věnuji v přátelství upřímném.*³³⁾

Z dětí JUDr. Vojtěcha Friče později vynikl především jeho syn Vojtěch Alberto Frič (1882–1944), botanik a cestovatel po indiánských oblastech Jižní Ameriky. Dalším významným potomkem dr. Vojtěcha Friče byl jeho vnuk Martin Frič (1902–1968), herec a filmový režisér.

V manželství Johany a Josefa Františka Fričových se narodilo také pět dcer, z nichž čtyři se dožily dospělosti – **Johana**, provdaná Kolářová (1835–1904), **Anna**, provd. Fingerová (1837–1916), **Karolina**, provd. Veselá (1847–1871) a **Marie**, provd. Bartelmusová (1849–1923).

Marie Fričová byla nejmladším dítětem dr. Josefa Františka Friče. Jako jediná ze sourozenců Josefa Václava Friče se roku 1918 dočkala naplnění snu svého nejstaršího bratra o zániku habsburské monarchie.

Život revolucionáře Josefa Václava Friče

Nejznámějším a historicky nejvýznamnějším potomkem dr. Josefa Friče byl jeho prvorozený syn Josef Václav, který se narodil 5. 9. 1829 v Praze.

Budoucí revolucionář Josef Václav Frič byl již v raném mládí – nepochybně pod vlivem romantické literatury, zvláště pak pod vlivem četby děl Karla Hynka Máchy – člověkem velmi neklidné, impulsivní povahy.

V srpnu 1846 sedmnáctiletý absolvent pražského akademického gymnázia J. V. Frič za dramatických okolností, předstíraje utonutí v Labi u Děčína, odešel z otcovského domu do ciziny. Nejprve žil u herecké společnosti v Hamburku, později mezi polskými emigranty v Londýně a v Paříži, kde absolvoval vojenský výcvik na polské vojenské škole. V Paříži se osobně setkal také s Adamem Mickiewiczem, polským národním básníkem.

Po usmíření s otcem, jemuž svým nerozvážným odchodem z domova způsobil mnoho bolesti, se květnu 1847 mladý Josef Václav Frič vrátil do Prahy, kde ho příštího roku zastihly převratné politické změny „jara národů 1848“.

V jarních měsících roku 1848 byl devatenáctiletý Frič jedním z představitelů radikálních protirakouských sil. V době bojů s rakouskou armádou v červnu 1848 se Josef Václav Frič stal velitelem ozbrojených pražských studentů a během srážek u Karlova mostu 12. června 1848 dokonce zajal císařského místodržícího hraběte Lva Thuna³⁴⁾, častého návštěvníka společenského salonu svého otce.

Po porážce povstání Josef Václav Frič uprchl z Prahy do Vídně a později do Chorvatska. V září 1848 se zúčastnil pod vedením Ludovíta Štúra neúspěšného desetidenního slovenského protimaďarského povstání na západním Slovensku a během ústupu dobrovolnického vojska na Moravu byl raněn.

Ani dosavadní neúspěchy jej však neodradily od další revoluční činnosti. Po návratu do Prahy se na jaře 1849 zapojil pod ideovým vedením ruského anarchisty Michaila Bakunina³⁵⁾ do příprav tzv. májového spiknutí, které však bylo rakouskou policií odhaleno a jeho účastníci byli 10. května 1849 pozatýkáni. Mezi zatčenými byl i Josef Václav Frič, který byl později (7. 1. 1851) odsouzen k osmnáctiletému žaláři. Z pevnostního vězení v Komárně byl ale již v dubnu 1854 na základě císařské amnestie propuštěn.

Po propuštění žil v Praze pod policejním dozorem, přesto byl v srpnu 1856 jedním z hlavních organizátorů pohřbu Karla Havlíčka Borovského. O rok dříve se zasloužil o vydání prvního českého literárního almanachu Lada Niola (1855), do kterého přispěla, vedle mladých a dnes již většinou zapomenutých autorů a autorek³⁶⁾, také spisovatelka Božena Němcová. Tento almanach Josef Václav Frič věnoval svému otci.

V dalších letech Josef Václav Frič pokračoval ve svých legálních i nelegálních politických a společenských aktivitách, a byl proto policií internován v Deesi v tehdejší Sedmíhradsku (1858–1859). V březnu 1859 pronásledovaný Frič požádal rakouské úřady o povolení k vystěhování do ciziny, kde prožil následujících dvacet let svého neklidného života.

Politický emigrant Josef Václav Frič žil jako novinář a spisovatel v Londýně (1859–1860), v Paříži (1860–1867), později i v Berlíně (1867–1871) a po změně vnitropolitických poměrů v habsburské monarchii v důsledku rakousko-uherského vyrovnání 1867 – také v Pešti (1871–1873, 1878–1879) a v Záhřebu (1873–1877). V letech 1877–1878 působil jako zahraniční dopisovatel různých listů v Petrohradě, v Istanbulu a v Římě.

Ve francouzském a pruském exilu řídil a vydával protirakouské časopisy (*Čech*

1861, *Blaník* 1868, *Correspondence Tchèque* 1869), které po krátké době ale zanikaly pro nedostatek finančních prostředků i čtenářů.

Politicky významnější byly jeho osobní kontakty s dalšími významnými evropskými emigranty–revolucionáři – s vůdcem maďarské revoluce z let 1848–1849 Lajosem Kossuthem či ruským spisovatelem Alexandrem Gercenem. Za zmínku stojí také setkání Josefa Václava Friče s Karlem Marxem v době jejich pobytu v Londýně. Tohoto setkání českého emigranta se „zakladatelem vědeckého socialismu“ však předlistopadový politický režim nemohl náležitě propagačně využít, neboť tato „schůzka“ skončila ostrou roztržkou, a podle některých informací dokonce i fyzickým napadením Karla Marxe ze strany Josefa Václava Friče.

Hlavním posláním exilové činnosti Josefa Václava Friče bylo dosažení politické samostatnosti českého národa. Ve svých plánech a úvahách byl ale někdy poměrně málo realistický, což se projevilo zvláště v roce 1866, kdy se snažil zajistit českému národu samostatnost i za cenu spolupráce s Pruskem, které 3. července 1866 v bitvě u Hradce Králové porazilo rakouská vojska. Jeho plány byly však v létě 1866 českými politiky, kteří zachovali věrnost rakouskému státu, odmítnuty a Josef Václav Frič, jenž v té době – poprvé po sedmi letech – tajně navštívil Prahu, se tehdy ocitl v politické izolaci.

Fričova návštěva Prahy v červenci 1866 nebyla v době jeho dvacetileté emigrace jediná. V říjnu 1871 navštívil v Praze otce a sourozence. Během této návštěvy byl ale zatčen, záhy však – chráněn pruským státním občanstvím, které získal roku 1869 – propuštěn. K další návštěvě Prahy došlo počátkem roku 1872. Prahu navštěvoval Josef Václav Frič i v letech následujících (1873 a 1876).

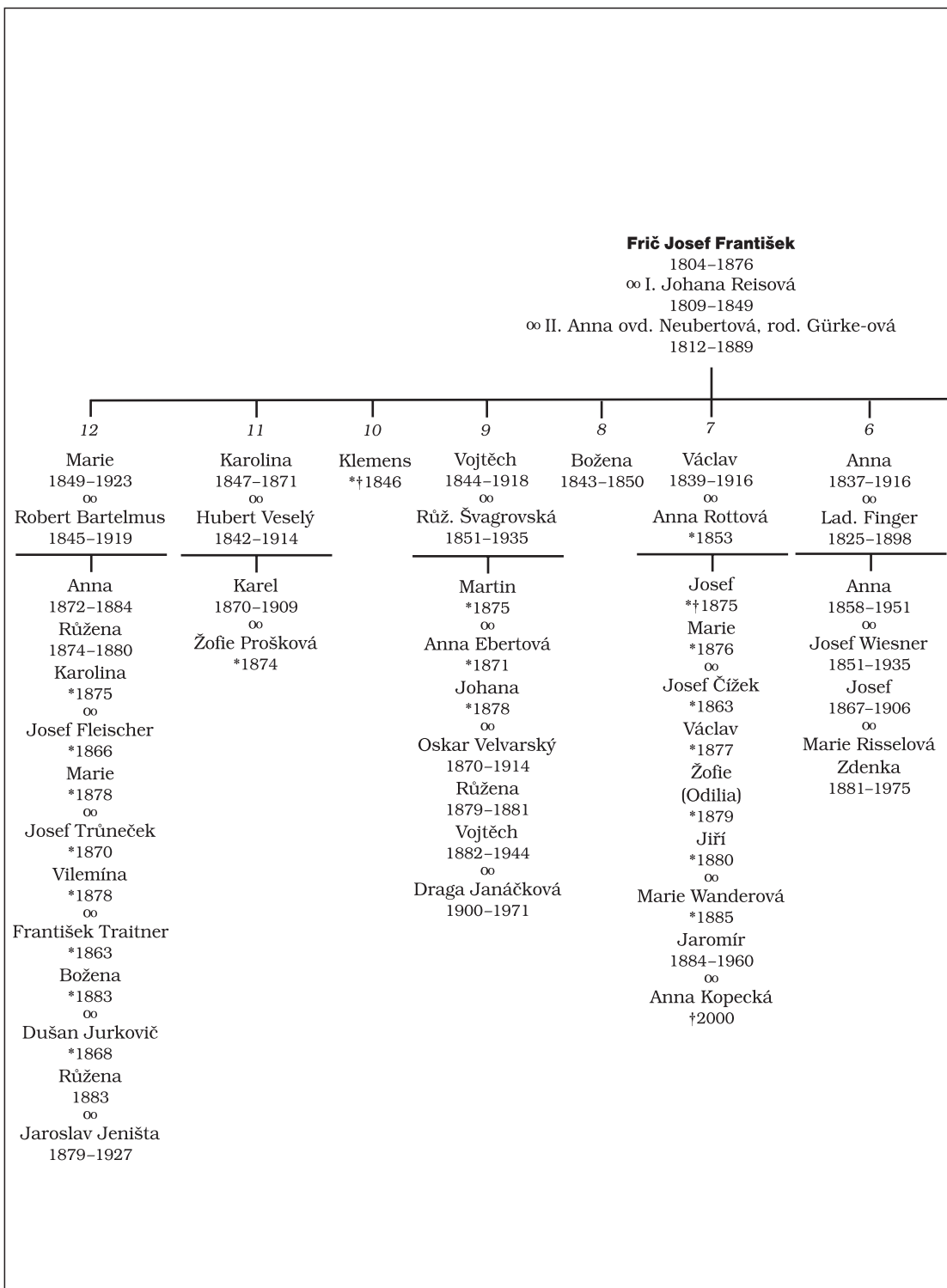
Již na počátku sedmdesátých let se u stárnoucího Josefa Václava Friče objevily příznaky vyčerpání a únavy z neúspěšné exilové činnosti. Jeho žádosti o povolení k návratu – stejně tak podobné žádosti jeho otce – byly rakouskými úřady delší čas zamítány. Návrat Josefu Václavu Fričovi byl umožněn až na podzim roku 1879. Do rakouského státního svazku byl přijat 23. března 1881, po podpisu slibu věrnosti císaři a státu.

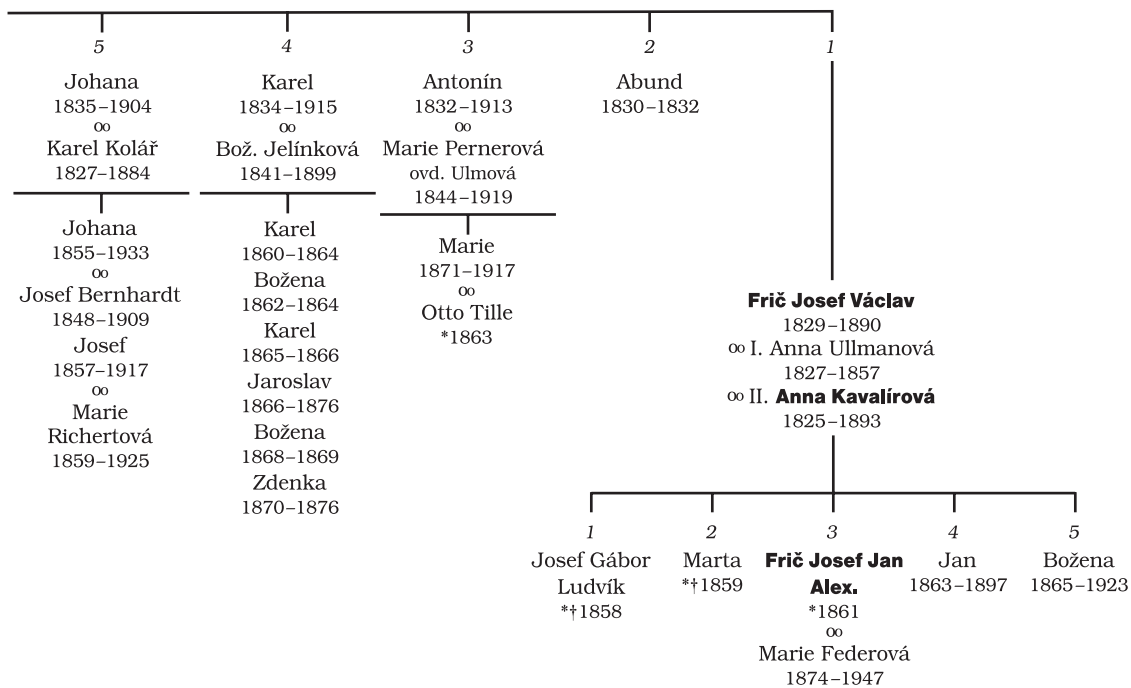
Bezděčné, ale výstižné hodnocení ryzího charakteru Josefa Václava Friče podal při jeho příchodu do Čech v úřední zprávě 19. prosince 1879 tehdejší policejní rada Javůrek: ... *Správné by bylo prohlásit, že stáří a nouze jej nalomily... Abychom uvěřili jeho obratu, k tomu nemáme opravdového podkladu. Rozkladné myšlenky revoluce a žádostivost agitovat v prospěch politického převratu jsou s jeho individualitou vnitřně tak srostlé, že by se klidně mohl vrátit do navykklého proudu, kdyby se k tomu naskytla příležitost. Jeho přání žít v kruhu rodiny je humánně učiněno zadost povolením dočasného pobytu v Praze.*³⁷⁾

Revolucionář Josef Václav Frič zemřel 14. 10. 1890 v Praze. Všechny politické i vojenské zápas, které vedl, skončily trpkými porážkami, ale přesto se hlavní Fričův politický cíl – vznik samostatného českého státu – stal osmadvacet let po jeho smrti realitou.

V zájmu historické pravdy je také nutno konstatovat méně připomínanou skutečnost, že rakouská státní moc se vůči J. V. Fričovi, svému úhlavnímu odpůrci z řad českého národa, chovala v některých ohledech často až nečekaně velkoryse. Korektním způsobem se také chovala i vůči jeho početným příbuzným.

Například revoluční aktivity J. V. Friče z června 1848, jež z hlediska rakouského státu byly nepochybně závažnými trestnými činy (zajetí císařského místodržícího Thuna), neměly pro něj žádné trestně-právní následky a v lednu 1849 byl Josef Václav Frič dokonce přijat ke studiu práv na pražské univerzitě. Rovněž tak z osmnáctiletého trestu, k němuž byl odsouzen za účast na tzv. májovém spiknutí, si odpykal pouze necelou třetinu. Fričův pobyt po roce 1871 v Pešti

**Výňatek z rodokmenu
rodiny Fričových**

sestavila O. Zielecká

a v Záhřebu, tedy již na území Rakouska-Uherska, rakouská policie hodnotila poměrně zdrženlivě, stejně tak i jeho poměrně časté návštěvy Prahy v sedmdesátých letech 19. století. Na podzim roku 1879 policie nakonec souhlasila i s trvalou legalizací Fričova pobytu v Praze.

Rodina Josefa Václava Friče

Josef Václav Frič byl za svého života dvakrát ženat. Roku 1856 se oženil s Annou Ullmannovou (1827–1857), dcerou pražského ranhojiče a sestrou Fričova přítele a spoluvězně z roku 1849 Josefa Ullmana. První Fričova manželka Anna ale již 25. 2. 1857 podlehl následkům komplikovaného porodu. Spolu s ní tehdy skonala i její dcera.

Druhý sňatek uzavřel J. V. Frič 11. listopadu 1857 s Annou Kavalírovou (1825–1893), dcerou zakladatele sázavských skláren. Anna Fričová³⁸⁾, jež používala také literární pseudonym Sázavská, neohroženě sdílela v letech 1860–1871 se svým manželem strasti nelehkého emigrantského života a byla svému muži nejspolehlivější, často i jedinou oporou.

V manželství Anny a Josefa Václava Fričových se narodilo pět dětí, z nichž tři se dožily dospělosti – synové Josef (1861–1945) a Jan (1863–1897) a dcera Božena (1865–1923). Záhy po narození zemřeli synek Josef Gábor (1858) a dcera Marta (1859).

Syn J. V. Friče Josef³⁹⁾ byl významným českým astronomem, který společně se svým bratrem Janem založil v Praze první podnik na výrobu optických přístrojů v Čechách. Společenské kontakty s bratry Josefem a Janem Fričovými udržoval v osmdesátých letech 19. století i básník Jan Neruda⁴⁰⁾, přítel a spolupracovník J. V. Friče. Roku 1898 Josef Frič zakoupil pozemek v Ondřejově u Prahy, kde později zahájil budování významné astronomické observatoře, která slouží odborníkům i veřejnosti dodnes.

Ze sourozenců Josefa Václava Friče mu byl lidsky nejbližší jeho o devět let mladší bratr Václav. Václav Frič, politickým přesvědčením polonofil, aktivně pomáhal svému nejstaršímu bratrovi nejen v době jejich společného pobytu v emigraci (1860–1862), ale i po svém návratu do Čech, kdy s Josefem Václavem Fričem udržoval zakonspirovanou politickou korespondenci a bratrovi rovněž v emigraci finančně vypomáhal. Finanční pomoc J. V. Fričovi poskytoval rovněž bratr Karel.

Morální, lidskou, společenskou a hmotnou podporu a ochranu poskytoval svému nejstaršímu synovi i jeho otec Josef František Frič, který byl svému prvorozenému, v mládí někdy i velmi nerozváznému synovi celoživotní oporou. Dr. Frič se také významně podílel na výchově a zaopatření svých vnoučat Josefa, Jana a Boženy poté, co děti J. V. Friče přicestovaly roku 1871 společně se svou matkou Annou z Berlína do Prahy.

Josef Václav Frič v kraji svého mládí

Politická činnost i životní cesty Josefa Václava Friče byly spjaty především s hlavními městy evropských zemí. Mladý revolucionář Frič působil v letech 1848–1849 především v Praze, ve Vídni i v Drážďanech, po své emigraci roku 1859 pak v Londýně, v Paříži, v Berlíně, v Pešti, v Záhřebu, ale také v Petrohradě, v Istanbulu a v Římě. Přesto je vhodné v závěru této studie připomenout i rodinné a osobní vazby, jež Josefa Václava Friče poutaly ke Slánsku. Slánsko nebylo rodným krajem J. V. Friče, bylo však nepochybně krajem jeho mládí.

Svědectví o vztahu ke Slanému a Slánsku lze u Josefa Václava Friče vyhledat především v prvním díle jeho obsáhlých Pamětí. Tento vztah byl nejvřelejší především v době jeho dětství a raného mládí.

Do Slaného Josef Václav Frič dojížděl v doprovodu svého otce již jako malý chlapec ve třicátých letech 19. století. Na první cestu do Slaného vzpomínal v Pamětech, které začal psát v londýnském exilu s časovým odstupem téměř třiceti let, takto: *Z třetího roku věku svého pamatuji se též, ač jen mlhavě, na první cestu svou s otcem do Slaného, bylo to v srpnu 1832, když nám tam byla babička v březnu a dědeček hned nato v dubnu zemřeli. Byli jsme u Houšků, v jejichž zahrádce jsem si sám utrhl meruňku, na poště, kdež mne rozmanitými hračkami obdarovali, v rodném domku otce svého a ovšem i na hřbitově...*⁴¹⁾

Josef Václav Frič prožil část svého dětství také v obci Klobuky na Slánsku, kde na statku rodu Malypetrů⁴²⁾ – přátel JUDr. Josefa Františka Friče – trávil chvíle prázdnin. Klobucký pobyt J. V. Friče můžeme ilustrovat následující, téměř idylickou, dětsky dojemnou vzpomínkou: *... Rok nato pro mne počaly již doopravdy přípravy do německých škol a poslední, poměrně příjemnou idylu prožil jsem v létě r. 1836 v Klobukách na statku Malypetrů, jež slul u Sakulínů. Můj učitel Jan⁴³⁾ býval původně strážníkem u mého slánského dědečka, a náležel tudíž i s bratrem svým Karlem, později právníkem, jaksi k naší rodině. Žil tam ještě i jeho babička, která s matkou Malypetrovou a jejími dcerami Toničkou a malou Stázičkou oslazovala mi život všemožně. Co tam bylo krajíců s máslem a medem, co vdolků se smetanou a lívanců s bezinkami!...*⁴⁴⁾

Z literárního i regionálního hlediska je zajímavé Fričovo líčení průběhu prvního dne (1. 8. 1846) jeho nerozvážného útěku z Prahy přes Slánsko na sever k německým hranicím:

... Přestalo mi srdce bušiti, ubíral jsem se s lehčím srdcem topolovou silnicí k Slanému, kdež, an dohonil mne dostavník, svezl jsem se s ním dosti rychle, do rodiště otce svého. Navštívil tam hroby jeho rodičů, poobědval jsem na poště, a obdržev laskavosti poštmistra, otcova kolegy Hubatky⁴⁵⁾, svobodnou jízdu až do Panenské Týnice, sběhl jsem odtamtud k vesnici dávných svých hostitelů v Klobukách, zastaviv se „u Sakulínů“, na statku Malypetrů, vyloudil jsem si tam rychle hubičku na roztomilé bývalé své kamarádce Stázičce a takto posilněn bral jsem se k Peruci. Na faře pozeptav se u pátera Daneše⁴⁶⁾ jen po nejbližší cestě k Pátku nad Oharkou, složil jsem ještě téhož večera srdečný svůj hold nejoblíbenějšímu pěvci našemu Jablonskému⁴⁷⁾, kterýž tam kaplanoval⁴⁸⁾.

Přátelství Martina Přibila a Josefa Václava Friče

Josef Václav Frič udržoval po celý život přátelské vztahy s vlasteneckým knězem a literátem Martinem Přibilem, slánským rodákem a přítelem rodiny Fričů. Josefa Václava Friče a Martina Přibila – i přes značný věkový rozdíl – spojoval především zájem o rozvoj českého národního života, ale také nelehký osobní úděl emigrantů.

K setkání Martina Přibila, dobrovolného náboženského exulanta, který žil v pruské emigraci od roku 1835, s tehdy šestnáctiletým Josefem Václavem došlo již roku 1845, za prvního pobytu J. V. Friče v Berlíně.

Josef Václav Frič navštívil Martina Přibila v Berlíně i na své cestě do londýnské emigrace na jaře 1859. O dva roky později Martin Přibil vypomáhal s distribucí Fričova exulantského listu *Čech* nejen v Prusku, ale také v sousedním Sasku a s přispěním zvláštních kurýrů dokonce i v Čechách. Vydávání tohoto časopisu přivítal těmito slovy: *Kýž byl Čech Váš i naším Kolokolem, uzkříšení*

*národa našeho vyzvánějícím...*⁴⁹⁾ Martin Přibil se také v době prusko-rakouské války 1866 zasloužil o vydání protirakouské brožury Antonína Kotíka⁵⁰⁾ *Pláč Koruny České*, jejíž konečnou textovou korekturu provedl Josef Václav Frič.

S pomocí Martina Přibila získal Josef Václav Frič, který se ocitl v pařížském exilu v existenční tísní, na podzim roku 1867 trvalé místo překladatele z českého jazyka na berlínském magistrátu. Pobytem J. V. Friče v Berlíně (1867–1871) se přátelská spolupráce těchto dvou exulantů završila. Dne 7. 2. 1871 Martin Přibil ve věku šedesáti osmi let v Berlíně zemřel. Smrt dávného přítele a nejbližšího exilového spolupracovníka byla také jedním z důvodů, proč Josef Václav Frič ještě téhož roku opustil Berlín a odešel do Pešti, hlavního města autonomního uherského státu, a učinil tak první krok ve svém úsilí o návrat do vlasti.

Rod Fričů a česká historiografie

Česká historická věda a odborná publicistika věnovaly rodu Fričů poměrně značnou pozornost, třebaže kritický životopis JUDr. Josefa Františka Friče, zakladatele pražské fričovské rodinné větve, nebyl dosud zpracován. Důležité informace o jeho životě však poskytují nekrology v dobovém tisku (*Národní listy*, *Osvěta*), dále pak příslušný díl *Ottova slovníku naučného* z roku 1895, který přinesl také obsáhlé údaje i o dalších příslušnících rodu Fričů. Zajímavé, třebaže ne zcela přehledné, jsou i Fričovy vzpomínky na dětství a mládí ve Slaném, které zveřejnil *Slánský obzor* roku 1904. Neopomenutelný zdroj informací o životě Josefa Františka Friče představuje projev dr. Jaromíra Čelakovského na vzpomínkových oslavách ve Slaném dne 13. března 1904, který byl zveřejněn téhož roku v časopise *Nová česká revue*.

Naopak rozsáhlá syntetizující práce Otty Urbana *Česká společnost 1848–1918* z roku 1982, v mnohém dosud nepřekonaná, politickou a společenskou roli JUDr. Friče prakticky přehlíží, stejně tak jako rozsáhlá encyklopedická příručka *Československé dějiny v datech* (1986).

Velký význam pro poznání nejen osobnosti revolucionáře Josefa Václava Friče, ale i jeho příbuzných, přátel a spolubojovníků mají třísvazkové *Paměti J. V. Friče*, vydané v letech 1957–1963 péčí spisovatele a literárního historika Karla Cvejna. Životopis Josefa Václava Friče vydal roku 1979 v nakladatelství *Melantrich* historik Václav Žáček. Vyčerpávající bibliografický soupis literárních děl J. V. Friče obsahuje první díl *Lexikonu české literatury* (1985). Politické působení J. V. Friče v roce 1848 zhodnotil – v rámci dobových možností – historik a filozof Karel Kosík ve sborníku *Česká radikální demokracie* (1958).

Genealogii nejen rodu Fričů, ale i spřízněných rodů Hedvábných, Brodských, Bachovenů a Kavalírů velmi podrobně zpracovala archivářka Národního muzea Olga Zielecká v publikaci *Rodokmen Josefa Friče 1829–1890 a Anny, rodem Kavalírové 1825–1893* (Praha 1938). Rod Fričů připomněl také historický seriál České televize *Potomci slavných* z roku 1997.

Poděkování:

Autor této studie děkuje ředitelce Vlastivědného muzea ve Slaném paní Boženě Frankové za vyhledání příslušné regionální literatury. Rovněž také děkuje za pomoc a spolupráci pracovnícům slánské Knihovny Václava Štecha.

Zvláštní poděkování patří panu ing. Janu Brázdilovi z Prahy, pravnučkovi Josefa Václava Friče, za laskavé zapůjčení mnoha důležitých pramenů z rodinného archivu a za poskytnutí cenných údajů a informací.

Poznámky:

¹⁾ Rodiči krejčovského mistra Josefa Friče (1768–1831) byli Martin Frič, hlídač polností v Martiněvsi, později i šafář ve Voslochově, který zemřel ve Slaném roku 1813 ve věku 73 let, a Anna Marie, roz. Kusenbachová (1744–1795). Dědečkem Josefa Friče z otcovy strany byl rolník ve Mšeném u Budyně Matěj Frič (1714–1787).

Genealogie rodu Fričů byla zmapována zásluhou badatelky Olgy Zielecké (1877–1948), dlouholeté archivářky Národního muzea.

²⁾ Damasius Hedvábný (1726–1794?), slánský konšel a mladší rychtář, manžel Anny Barbory Hedvábné, roz. Brodské (1716–1794). Pseudonym Brodský také používal J. V. Frič, například v almanachu *Lada Niola*.

³⁾ J. V. Frič, *Paměti*, Praha 1957, str. 30

⁴⁾ Olga Zielecká, *Rodokmen...*, str. 22

⁵⁾ Martin Alexander Příbil (1803–1871), katolický kněz, autor dobově oblíbených společenských písní. Po studiích na slánském piaristickém gymnáziu (1816–1820) přestoupil na gymnázium v Mostě. V letech 1824–1828 absolvoval teologická studia na pražské univerzitě. Po vysvěcení působil jako kaplan na Kladně, roku 1829 byl arcibiskupem Chlumčanským jmenován zámeckým kaplanem na arcibiskupském statku v Břežanech. Po konfliktu s novým arcibiskupem Ondřejem Skarbekem-Ankwiczem odešel do emigrace v Berlíně, kde získal roku 1835 místo královského archiváře. Roku 1844 byl promován na univerzitě v Lipsku doktorem filosofie. Během své dlouholeté dobrovolné emigrace Martin Příbil podporoval aktivity českých krajanů, mezi nimi i J. V. Friče za jeho pobytu v Prusku. (viz *Slánský obzor* 1924)

⁶⁾ J. F. Frič, *Zaznamenání příhod života mého od roku 1804–1824*, Slánský obzor 1904, str. 5

⁷⁾ metternichovský absolutismus – historicky ne zcela přesný pojem označující období vlády rakouského kancléře Clemense Metternicha (1773–1859). Jeho třicet osm let trvající vláda (1810–1848) se mocensky opírala především o šlechtickou byrokracii, katolickou církev a tajnou policii.

Metternichovský absolutismus zpomalil hospodářský a společenský vývoj Rakouska, ale za jeho vlády také došlo k završení procesu českého národního obrození, neboť nepolitickým projevům českého obrození Clemens Metternich nijak nebránil. Také důvody, které vedly k propuštění Bernarda Bolzana (1781–1848) z univerzity, neměly národnostní charakter.

⁸⁾ J. F. Frič, *Slánský obzor*, 1904

⁹⁾ Jan Nejedlý (1776–1834), český jazykovědec, od roku 1801 profesor na katedře českého jazyka a literatury na univerzitě v Praze. Profesor Nejedlý ale vlastní univerzitní přednáškovou činnost často zanedbával – a to nejen ze zdravotních důvodů. Po jmenování zemským advokátem (1809) upřednostňoval finančně výhodnější advokátní praxi, a proto vedení přednášek přenechával pověřeným zástupcům, mezi nimi i Josefu Františku Fričovi, který v jeho kanceláři pracoval od roku 1822.

¹⁰⁾ Jan Adolf ze Schwarzenberku (1799–1888), rakouský politik a podnikatel, od třicátých let majordomus schwarzenberského majetku. Od roku 1861 stoupenec konzervativní šlechty na českém zemském sněmu v Praze a v Panské sněmovně ve Vídni. Na schwarzenberském panství v jižních Čechách realizoval novogotickou přestavbu zámku Hluboká. Bratr Felixe ze Schwarzenberku (1800–1852), od roku 1848 předsedy rakouské vlády, a Bedřicha ze Schwarzenberku (1809–1885), od roku 1850 pražského arcibiskupa.

¹¹⁾ Matice česká – akciová společnost pro vydávání české literatury, původně peněžní fond a nakladatelství založené 1. 1. 1831 při Národním muzeu v Praze. Zásluhou Matice české byl vydán Jungmannův *Slovník česko-německý* a Palackého *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě*.

¹²⁾ *Ottův slovník naučný*, svazek F, Praha 1895, str. 695

¹³⁾ Alfred Windischgrätz (1787–1862), rakouský politik a generál, od roku 1840 zemský vojenský velitel v Čechách. V červnu 1848 potlačil v Praze pět dnů trvající ozbrojené nepokoje, tzv.

svatodušní bouře (12. 6. – 17. 6. 1848). Na straně povstalců tehdy zahynulo 43 bojovníků, především z řad tovaryšů a dělníků. Během povstání byla zastřelena neznámým pachatelem Windischgrätzova manželka Eleonora, sestra budoucího rakouského předsedy vlády Felixe Schwarzenberka.

¹⁴⁾ JUDr. Antonín Strobach (1814–1856), advokát a politik, 1848 pražský purkmistr. Přítel Karla Hynka Máchy, s nímž roku 1834 podnikl cestu do Benátek.

¹⁵⁾ Bachovský absolutismus – neoabsolutistický policejní režim nastolený v Rakousku po porážce revolucí 1848–1849. Jeho symbolem se stal Alexander Bach (1813–1893), ministr vnitra v letech 1849–1859.

¹⁶⁾ Obě citace dle publikace Slavomíra Ravika *Karel Havlíček Borovský*, Praha 1991, str. 115.

¹⁷⁾ Václav Hanka (1791–1861), literární historik, filolog, překladatel, knihovník Národního muzea. Rozporná postava českého národního obrození. Se jménem Václava Hanky jsou dnes především spojovány nálezy tzv. *Rukopisů* z let 1817–1818, které měly dokazovat vyspělost a starobylost české kultury v době raného středověku.

¹⁸⁾ David Kuh (1818–1878). Německý žurnalista a politik, pocházející z pražské německo-židovské rodiny. Před rokem 1848 usiloval o česko-německé smíření, od roku 1847 žil v Pešti, kde v době maďarské revoluce vydával protihabsbursky i protislovansky zaměřený časopis. Po porážce revoluce odsouzen k několikaletému trestu odnětí svobody, ale byl omilostněn. Roku 1850 přesídlil do Prahy, kde se stal redaktorem literárního časopisu *Die Prager Zeitschrift für Literatur*, později i politického listu *Tagesbote aus Böhmen*. Od roku 1862 byl až do své smrti poslancem českého zemského sněmu. Skutečným autorem článků v *Tagesbote*, pro něž byl David Kuh odsouzen, byl emeritní ředitel univerzitní knihovny Antonín Zeidler (1822–1913). Tato skutečnost vešla ve známost až po jeho smrti v lednu 1913.

¹⁹⁾ citace z *Nové písně* (V. Žáček, J. V. Frič, str. 372)

*Lidi zlatý, to je škandál,
v Praze strh se hroznej randál.
Pro dvě moudré palice,*

*ty to mrzí velice,
že co svět světem stál,
vše Hanka zfalšoval.
Masaryk s Gebauerem v spolku
na půlzlátovém to kolkou
ekstra poštou dostali,
aby nám vykrákali,
za to, že co svět světem stál,
vše Hanka zfalšoval.*

²⁰⁾ Jaromír Čelakovský (21. 3. 1846 – 16. 10. 1914), syn F. L. Čelakovského a Antonie Reisové, provdané Čelakovské, synovec dr. Friče. Profesor právních dějin na pražské univerzitě (1892), archivář města Prahy (1871–1906), poslanec zemského sněmu (1878–1890, 1895–1912) a říšské rady (1879–1881, 1900–1902, 1907–1911).

²¹⁾ *Nová česká revue*, 1904, separátní otisk, str. 8

²²⁾ *Národní strana svobodomyslná* (tzv. mladočeši), radikální protivídeňská česká politická strana, která se roku 1874 oddělila z původní *Národní strany*, v jejímž čele stáli František Palacký a František Ladislav Rieger. Vůdci tzv. mladočechů byli bratři Julius a Edvard Grégrové. Za mladočeskou stranu neúspěšně kandidoval ve východních Čechách ve volbách do zemského sněmu roku 1887 i Josef Václav Frič. Činnost obou politických stran trvala až do roku 1918, třebaže staročeská *Národní strana* již po roce 1890 pozbyla svého někdejšího významu.

²³⁾ Karel Sabina (1813–1877), český radikální demokrat, spisovatel. Roku 1849 odsouzen k trestu smrti, který byl změněn na dvacetiletý žalář. Amnestován roku 1857. Po propuštění z vězení přijal z existenčních důvodů místo agenta pražského policejního ředitelství (1859). Jeho konfidentská činnost byla veřejně odhalena roku 1872 a Karel Sabina byl jako zrádce národa společensky zcela izolován. Autor libreta k opeře Bedřicha Smetany *Prodaná nevěsta*.

²⁴⁾ František Duras (1852–1931), redaktor Slánského obzoru a ředitel slánského muzea.

²⁵⁾ *Slánský obzor* 1905

²⁶⁾ Jakub Jan Ryba (1765–1815), český varhaník a hudební skladatel, autor *České mše vánoční* (1796). Dlouhodobé rozpory s nadřízenými jej v dubnu 1815 dohnaly k sebevraždě. Podle fričovské

rodinné tradice bezvládné tělo J. J. Ryby nalezl v rožmitálských lesích právě Antonín Reis, děd J. V. Friče z matčiny strany. (... *Jistého však večera měl se opět na umluveném místě v blízkém háji pod mukou boží, jak obyčejně s přítelem Rybou sejít, an zaslechl střelní ránu. Děd můj spěchaje k místu, odkud asi zazněla, nalezl tam důvěrného, ubohého druhá v posledním tažení... Paměti J. V. Friče,* str. 39)

²⁷⁾ Bachovenové z Echtu, holandský rod, který je zaznamenán v dobových pramenech již ve 13. století. Jedna větev rodu Bachovenů se kolem roku 1500 usídlila v Kolíně nad Rýnem a roku 1525 byli porýnští Bachovenové povýšeni císařem Karlem V. do šlechtického stavu. Bratr Marie Bachovenové, provdané Reisové Abund Bachoven (1778–1850) po nezdařeném protinapoleonském spiknutí odešel z Porýní do Čech, kde získal místo arcibiskupského nadlesního v Rožmitále pod Třemšínem. Přítel Antonína Reise.

²⁸⁾ Jedno z prvních setkání s dcerami Antonína Reise zachytil J. F. Frič ve svých vzpomínkách: *Ke konci roku (1821) ještě u p. Reise u holek za učitele ustanoven jsem byl, kde také 10 zl. jsem měsíčně dostával. (Slánský obzor 1904)*

²⁹⁾ *Ottův slovník naučný*, svazek F, Praha 1895, str. 700

³⁰⁾ MUDr. Václav Staněk (1804–1871), přítel a později i švagr J. F. Friče a strýc J. V. Friče, politik a zemský poslanec. Lékařskou praxi zahájil jako asistent v pražské porodnici Antonína Jungmanna, bratra jazykovědce Josefa Jungmanna. Autor slovníku lékařského názvosloví, dalších odborných publikací a drobných beletrií. Jako přednášející na pražské univerzitě prosazoval rovnost obou zemských jazyků. Jeho dům v Praze se ve čtyřicátých letech 19. stol. stal významným střediskem české obrozenecké inteligence.

³¹⁾ Bohuslava Rajska (1817–1852), vlastním jménem Antonie Reisová. Vychovatelka usilující ve spolupráci s pedagogem K. S. Amerlingem o zvýšení úrovně ženské vzdělanosti, autorka básně *Ze zimy k jaru* a rozsáhlé korespondence. Pod vlivem rodiny i přítelkyně Boženy Němcové se roku 1845 provdala za básníka F. L. Čelakovského, s nímž v letech 1845–1849 žila v tehdejší pruské

Vratislavi. Roku 1852 ve věku třiceti pět let podlehl v Praze tuberkulóze. Nepřilíš šťastný osobní život Bohuslavy Rajske zbeletrizoval literární historik a spisovatel Vladimír Macura v románu *Guvernantka* (1997)

³²⁾ Joachim Barrande (1799–1883), francouzský geolog a paleontolog. Od roku 1831 žil jako politický emigrant v Čechách, kde se věnoval výzkumům zkamenělin českých starších prvohor. Paleontologické sbírky a rozsáhlou knihovnu věnoval Národnímu muzeu v Praze. Zasluhou profesora Antonína Friče, ředitele geologicko-paleontologických sbírek Národního muzea v letech 1880–1913, byl na dnešních barrandovských skalách v Praze roku 1884 odhalen pamětní nápis nesoucí Barrandovo jméno.

³³⁾ Citace dle vydání *Povídek malostranských* z roku 1984.

³⁴⁾ Hrabě Lev Leopold Thun-Hohenstein (1811–1888), rakouský politik. Od dubna do července 1848 pražský guberniální prezident (císařský místodržící), později ministr kultury a vyučování v letech 1849–1859.

Po vypuknutí tzv. svatodušních bouří v červnu 1848 zajat J. V. Fričem a jako politický rukojmí držen

v pražské klementinské koleji, jež byla tehdy vojenským centrem povstání. Na přímý zásah Františka Palackého byl hrabě Thun již o den později (13. 6. 1848) propuštěn.

Hrabě Lev Thun patřil ve čtyřicátých letech 19. století mezi představitele tzv. historické šlechty, kteří usilovali o rozvoj Českého království v rámci rakouského státu. Lev Thun se stal např. členem výboru Národního muzea, spoluzakladatelem Matice české a funkcionářem Průmyslové jednoty, ale také autorem německy psané studie O současném stavu české literatury a jejím významu (1842). Po událostech v Praze roku 1848 se hrabě Thun od českého národního hnutí natrvalo odklonil.

³⁵⁾ Michail Alexandrovič Bakunin (1814–1876) ruský anarchista, od roku 1842 v emigraci, kritik carského samoděržaví. Delegát Slovanského sjezdu v Praze v červnu 1848. Od roku 1850 vězněn v Sasku, později i v Rakousku.

Německými a rakouskými soudy dvakrát odsouzen k trestu smrti. Vydán ruským úřadům a deportován na Sibiř (1857). Roku 1861 uprchl ze sibiřského vyhnanství a žil ve Velké Británii, v Itálii, ve Francii a ve Švýcarsku, kde i zemřel. S Michaiilem Bakuninem jednal 13. 4. 1849 za svého krátkého pobytu v Drážďanech Josef Václav Frič o zapojení pražského studentstva do připravovaného povstání. S Bakuninem jednal na jaře 1849 o přípravách spiknutí také jiný český radikální demokrat Emanuel Arnold (1800–1869).

³⁶⁾ Do almanachu *Lada Niola* přispěli vedle Boženy Němcové také Anna Kavalírová (Sázavská), budoucí manželka J. V. Friče, a syn básníka F. L. Čelakovského Ladislav (1834–1902), botanik a překladatel z anglické, německé a ruské literatury.

³⁷⁾ Václav Žáček, *J. V. Frič*, Praha 1979, str. 341

³⁸⁾ Anna Fričová (18. 4. 1823–5. 3. 1893), dívčím jménem Kavalírová, druhá manželka J. V. Friče. Její otec František Kavalír (1796–1853) založil společně se svou manželkou Antonií, roz. Adlerovou (1804–1879) sázavské sklárny. Význam Anny Fričové ocenila v nekrologu v časopise *Ženské listy* roku 1893 spisovatelka Sofie Podlipská: ... *Anna se věnovala oné tiché, skryté činnosti, které za dob nebezpečných konají šlechtetné ženy v pozadí politické veřejnosti. Stavší se chotí Fričovou, vykonala s ním věrně onu krutou pouť vyhnanectvou po Evropě, a teprv jeho návratem do vlasti nastaly jí klidnější doby v kruhu vzorné rodiny. Vychovala si děti, které jsou živým svědectvím jejího srdce i ducha. Žila jen jimi a mezi nimi. Mysl její byla svěží a jiskrná jako její oko, duch její čilý a plný účastenství pro každou záležitost národní a časovou...*

Životopisnou studii o Anně Fričové-Kavalírově *Věčné posázavské návraty* publikoval roku 2003 v 10. ročníku sborníku *Sázavsko* ing. Jan Brázdil, právník J. V. Friče.

³⁹⁾ Josef Jan Frič (12. 3. 1861–10. 9. 1945), syn J. V. Friče. Roku 1883 Josef Frič založil se svým mladším bratrem Janem v Praze na Vinohradech dílnu na výrobu optických měřících přístrojů. Ve výroční den bratrovy předčasné smrti

zakoupil 22. 1. 1898 pozemek na vrchu Manda u Ondřejova nedaleko Prahy, který posléze pojmenoval Žalov. Zde roku 1904 zahájil budování astronomické observatoře. Tuto soukromou hvězdárnu Josef Jan Frič, účastník protirakouského domácího odboje v době první světové války, roku 1928 – u příležitosti 10. výročí vzniku Československa – předal státu pro vědecké účely Karlovy univerzity. Roku 1927 zvolen prezidentem Národohospodářského ústavu České akademie věd a umění. Jako výraz uznání vědecké i organizační činnosti J. J. Friče byla na jeho počest planetka 7849 pojmenována *Janjosefrič*.

Josef Jan Frič byl rovněž editorem (společně se svým vzdáleným příbuzným Jaroslavem Vrchlickým) díla svého otce – roku 1898 vydal *Odkazy J. V. Friče*, zahrnující také *Písně z bašty*, nejznámější Fričovo básnické dílo. Literárně činný byl i syn Josefa Jana Friče Josef (1900–1973), spoluzakladatel umělecké skupiny Devětsil, autor sbírek *Umělé květiny* (1935) a *Večerní světlo* (1965).

⁴⁰⁾ Významný český básník a prozaik Jan Neruda (1834–1891) roku 1863 navštívil J. V. Friče v Paříži a stal se kmotrem jeho mladšího syna Jana. Po smrti J. V. Friče v říjnu 1890 byl Jan Neruda autorem redakčního nekrologu v deníku *Národní listy*.

⁴¹⁾ *Paměti J. V. Friče*, str. 45. Prarodiče J. V. Friče ve skutečnosti zemřeli již o rok dříve – na jaře 1831.

⁴²⁾ Rod Malypetrů – nejvýznamnější zemědělský rod na Slánsku, který v Klobukách u Slaného hospodařil od roku 1717. Z řad tohoto staročeského rodu pocházeli i Jan Malypetr (1873–1947), předseda československé vlády v letech 1932–1935, a jeho vnuk Jiří Stránský (1930), spisovatel a scénárista.

⁴³⁾ Jan Malypetr (1815–1899), rodák z Klobuk, učitel a spoluzakladatel Sokola. Po gymnaziálních studiích v Litoměřicích a ve Slaném působil jako učitel tělocviku v Praze i ve Vídni. Roku 1853 byl jmenován ředitelem pražského ústavu pro výuku budoucích učitelů tělesné výchovy. Společně s F. L. Čelakovským a K. J. Erbenem byl spoluautorem českého tělovýchovného názvosloví. Roku 1862 se podílel na založení první sokolské

jednoty v Praze. V červenci 1923 byla Janu Malypetrovi, za účasti prezidenta Masaryka a tehdejšího ministra vnitra Malypetra, odhalena v Klobukách pamětní deska.

⁴⁴⁾ *Paměti J. V. Friče*, I. díl, str. 48

⁴⁵⁾ Karel Hubatka (1790–1866), poštovní purkmistr města Slaného v letech 1850–1865.

⁴⁶⁾ František Daneš (1807–1892), písecký rodák, od roku 1840 děkan v Peruci u Loun, představitel národně obrozeneckého úsilí katolického

duchovenstva v severozápadních Čechách.

⁴⁷⁾ Boleslav Jablonský (1813–1881), katolický kněz a obrozenecký básník, přítel Františka Daneše. V letech 1843–1847 kaplan v Radonicích nad Ohří.

⁴⁸⁾ *Paměti J. V. Friče*, I. díl, str. 228

⁴⁹⁾ Václav Žáček, *Josef Václav Frič*, str. 161

⁵⁰⁾ Antonín Kotík (1840–1919), redaktor *Národních listů*, autor brožury *Pláč Koruny České* (1866), překladatel z ruštiny a polštiny.

Literatura:

František Roubík, *Od pravěku k dnešku*, sborník statí k 60. výročí narození Josefa Pekaře, Historický klub 1930
Olga Zieleská, *Rodokmen Josefa Friče 1829–1890 a Anny Fričové, rodem Kavalírové 1825–1893*, Praha 1938
Josef Kočí, *České národní obrození*, Praha 1978
Václav Žáček, *Josef Václav Frič*, Praha 1979

Otto Urban, *Česká společnost 1848–1918*, Praha 1982
Jaroslav Opat, *Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893*, Praha 1990
Slavomír Ravík, *Karel Havlíček Borovský*, Praha 1991
Pavla Horská, *Sladká Francie*, Praha 1996
Jan Brázdil, *Věčné posázavské návraty*, sborník Sázavsko, 2003

Prameny:

Slánský obzor 1905, 1924, 1934

Nová česká revue 1904

Paměti a vzpomínky:

Josef F. Frič, *Zaznamenání příhod života mého od roku 1804–1824*, Slánský obzor 1904

Karel Cvejn, *Paměti J. V. Friče*, I. díl, Praha 1957
Jan Brázdil, *Vzpomínky na Jana Josefa Friče*, 1965 (rukopis)

Encyklopedie a encyklopedické příručky:

Ottův slovník naučný, Praha 1895
Malá československá encyklopedie, Praha 1984–1987
Lexikon české literatury, Praha 1985, 1993, 2000
Československé dějiny v datech, Praha 1986

Všeobecná encyklopedie Diderot, Praha 1999
Český biografický slovník XX. století, Praha 1999

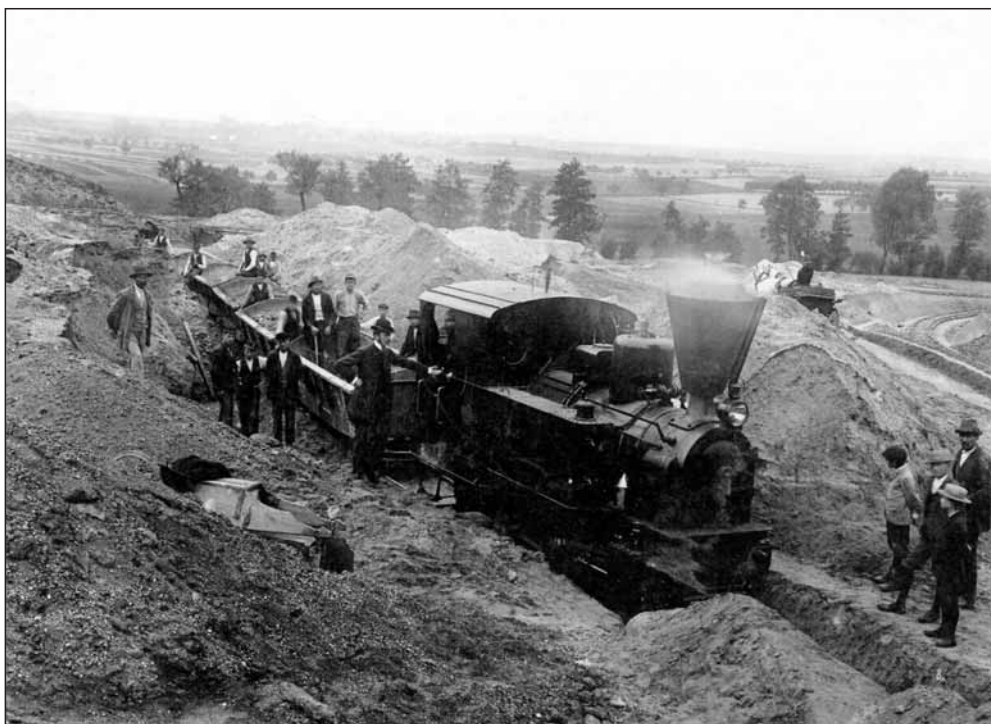
Publicistické články:

Soud o čest Václava Hanky, *Právo* 20. 9. 1997
Josef Václav Frič, *Týden* 16. 2. 2004
Lásky mladého bouřliváka, *Právo* 6. 11. 2004

JAKUB LIKOVSKÝ

Zaniklá „Místní dráha Slaný – Kačice“ a její pozůstatky v současnosti

O téměř 14 km dlouhé trati, která byla vystavěna jako úzkorozchodná mezi nádražím ve Slaném a překladištěm na normálně rozchodnou vlečku u Schöllerova dolu v Kačici, existuje jen málo publikací a údaje v nich se převážně opakují. Bohužel, ani nejnovější monografie věnované soukromým úzkorozchodným

Stavba úzkokolejné dráhy Slaný – Kačice v letech 1903–1904. Vykojení pracovní lokomotivy. Archiv Vlastivědného muzea ve Slaném.

železnicím nepřinesly – i přes značný stranový rozsah – nové poznatky, případně Místní dráhu Slaný–Kačice zmiňují pouze okrajově.¹⁾ Z publikovaných údajů doplněných o materiály z archivu Vlastivědného muzea ve Slaném byl sestaven následující přehled historie trati; popis současného stavu vychází z vlastních pozorování v letech 1993–2004.

Místní dráha Slaný–Kačice

Autorem návrhu trati spojující nádraží PD (Pražsko-duchcovská dráha – Prag-Duxer-Eisenbahn) ve Slaném s BEB (Buštěhradská dráha – Buštěhrader Eisenbahn) byl již v roce 1879 Vojtěch Radoš, naddůlní ze Studeněvsi.²⁾ Projekt trati vypracovala však až v roce 1902 firma Ing. J. Husák a J. Vorel, Kladno; stejná firma ji pak v následujících letech 1903 a 1904, s použitím rozchodu kolejnic 700 mm, také vybudovala³⁾. Trať vznikla především pro potřeby cukrovaru ve Studeněvsi, patřícího majitelům smečenského velkostatku, rodu Clam-Martiničů. Pro veřejnou dopravu nákladů byla otevřena 16. prosince 1908⁴⁾; udělená koncese nařizovala provoz až do roku 1999. Dráha spojovala nádraží PD a později ČSD (Československé státní dráhy; výjimečně psáno i Čsd.) ve Slaném přes Studeněves, Přelíc a Smečno se Schöllerovým dolem mezi Libušínem a Kačicí,

Jízdní řád místní dráhy Smečno-Slaný									
stanice Smečno-Šternberk.									
Smíšené vlaky II. a III. tř.				STANICE		Smíšené vlaky II. a III. tř.			
50	51	54	56			51	53	55	57
		11 ⁴⁰	3 ²⁵	odjezd	Praha cis. Fr. Jos.	9 ⁵⁹		6 ³²	
	6 ⁴³ 6 ⁵⁹	10 ¹⁰	3 ³⁴		Louny	10 ⁰⁹	2 ³⁸	10 ⁰⁷	
					Slaný st. dráha				
	8 ³⁰	2 [–]	5 ²⁰		Slaný m. dráha	7 ⁵⁰	11 ⁵⁰	5 ³⁰	
5 ⁴⁰	8 ⁴²	2 ¹²	5 ⁴²		Studňoves	7 ³⁸	11 ³⁸	5 ⁰⁸	8 ²⁷
5 ⁵²	8 ⁵⁴	2 ³⁴	5 ⁵⁴		Přelíc	7 ²³	11 ²⁷	4 ⁵⁶	8 ¹⁵
5 ⁵⁸	9 [–]	2 ⁴⁰	6 [–]		Lázně Šternberk	7 ¹⁷	11 ²¹	4 ⁵⁰	8 ⁰⁹
6 ¹⁰	9 ¹³	2 ⁵³	6 ¹³		Smečno	7 ⁰⁴	11 ⁰⁷	4 ³⁷	7 ⁵⁷
6 ²⁷	9 ³⁰	3 ¹⁰	6 ³⁰		Smečno Stbk. (Kačice)	6 ⁴⁷	10 ⁵⁰	4 ²⁰	7 ⁴⁰
	9 ⁵⁰	3 ³⁵	7 [–]		Smečno Stbk. (Mrákavy)	6 ²⁵	10 ³⁰	3 ⁵⁸	7 ²⁰
	10 ³⁹	3 ⁵⁷			Kladno	6 [–]	9 ⁵⁵		7 ⁰¹
	11 ¹⁴	5 ¹⁰	9 ³¹		Praha sp. st. dr.		8 ³⁷		5 ³⁴
	10 ²⁹	4 ⁴⁷	7 ³⁶		Nové Strašecí	5 ⁵⁸	10 ⁰⁷	3 ³⁵	
	11 ²⁷	5 ³⁰	8 ⁵⁵	příjezd	Rakovník	5 ⁰⁴	9 ¹¹	2 ²¹	
						odjezd			

Dobový jízdní řád místní dráhy Smečno – Slaný. Archiv Vlastivědného muzea ve Slaném.

Budova ve Smečně s okřídleným kolem nad vstupními dveřmi. Foto J. Likovský, 2004.

kde se opět setkávala s normálně rozhodnou tratí – odbočkou BEB a později rovněž ČSD k Schöllerovu dolu ze stanice Libušín (nyní Kamenné Žehrovice).

Z doby provozu se dochoval i jízdní řád s uvedením navazujících spojů ve směru Praha a Rakovník.

Měla několik odboček a nákladových kolejí. Byla vedena nejen přes cukrovar ve Studeněvsi, který byl pro její provoz „klíčový“; ve Studeněvsi také končila nákladní lanovka z dolu Louisina v nedaleké Bysni, dráha vedla přes cihelnu u Smečna, odbočovala i k pivovaru a velkostatku ve Smečně. Nejdelší byla „vlečka“ do Heidlerova mlýna u Studeněvsi (o tom vypovídají i dobové mapy, např. speciální 1:75 000).

V roce 1912 odkoupila cukrovar ve Studeněvsi „Neštěmická rafinerie cukru v Neštěmících“; ta je dále uváděna i jako majitel této místní dráhy⁵⁾.

Je zajímavé, kolik dráha v době svého provozu měla (a potřebovala) zaměstnanců – podle údajů z roku 1928⁶⁾ sídlila správa provozu dráhy ve Studeněvsi: technický správce provozu byl Augustin Stroner (ředitel cukrovaru ve Studeněvsi), administrativní správce provozu Josef Kulička. Kancelářský výpravčí byl Antonín Koucký. Ve Studeněvsi byla rovněž výtopena a dílny, zde byli 2 strojvůdci, 2 topiči, 5 řemeslníků a 1 topírenský dělník. Jednotlivé stanice byly obsazeny následovně: Kačice místní dráha (Kačice přechod Čsd.) – správce stanice Richard Macháček, 1 staniční dělník; Smečno – správce stanice Ferdinand Svoboda, Studeněves – Josef Kulička (viz výše), správce staničních dílen a topírny, 1 vlakvůdce, 3 průvodčí vlaků a 1 staniční zřízenec. Ve Slaném byl správce sta-

Arcivévoda František Ferdinand d'Este přijíždí k honům na Smečno. Archiv Vlastivědného muzea ve Slaném.

nice Stanislav Zvara a dále 1 staniční dělník. Provozní délka dráhy byla tehdy 13,785 km.

Přestože jako správní centrum celé dráhy je uváděna Studeněves, ve Smečně se dodnes za zámek poblíž značně zdevastovaného objektu bývalého pivovaru nachází budova nesoucí nad vstupními dveřmi okřídlené kolo. Navíc je uváděna k administrativnímu zajištění veřejného provozu po roce 1908 jednopatrová správní budova ve Slaném⁷⁾.

Dráha vlastnila celkem 3 parní lokomotivy. První z nich byla vyrobena roku 1904 lokomotivkou Orenstein & Koppel pod výrobním číslem 1255 (dále O&K 1255/04). Lokomotiva byla třínápravová o výkonu 60 koní⁸⁾. Druhá lokomotiva, rovněž třínápravová, o výkonu cca 40 koní, vyrobená jako prototyp lokomotivkou Krauss & Co. v Linci pod výrobním číslem 4760 v roce 1902 (dále KrLi 4760/02), pocházela od KkFB (Císařské a královské polní dráhy – Kaiserliche und königliche Feldbahn) a na dráhu Slaný – Kačice byla pronajata. Největší lokomotivou byl čtyřnápravový sdružený stroj továrního typu B8 z lokomotivky Krauss & Co. Linz⁹⁾ vyrobený pod výrobním číslem 6134 v roce 1909 (dále KrLi 6134/09) a to přímo pro tuto trať¹⁰⁾.

Počet vozů se v průběhu provozu samozřejmě měnil, jak to dokládají údaje z různých let existence dráhy. Například v době, kdy trať „oslavovala“ 20 let od otevření pro veřejnou dopravu nákladů (v letech 1904–1908 byla provozována jako neveřejná) vlastnila 2 osobní vozy, 2 služební vozy a 124 vozy nákladní¹¹⁾.

Osobní vozy byly zakoupeny v roce 1911 – k jejich využití docházelo jen pro potřeby smečenského velkostatku či pro úřední jízdy. Uvádí se, že jedním z vozů cestoval v roce 1913 i František Ferdinand d'Este při účasti na honu ve Studeněvsi¹²⁾.

Výhody a „obchodní efekt“, které železniční spojení Slaný – Smečno – Schöllerův důl přinesly, vedly v roce 1910 k vypracování řady návrhů výstavby místních drah v tomto regionu. Vypovídá o tom například zápis ze zasedání městské rady na Smečně z roku 1910.

Zánik dráhy a osud lokomotiv

Zatímco následníkovi habsburského trůnu Františku Ferdinandu d'Este po cestě do Studeněvsi zbýval (aniž by to tušil) přibližně již jen 1 rok života, dráha začala „umírat“ až o 18 let později. Díky všeobecné hospodářské krizi počátkem 30. let 20. století zanikl v roce 1931 cukrovar ve Studeněvsi; již deset let předtím zanikl při pozemkové reformě velkostatky ve Smečně. Provoz na trati byl zastaven k 31. březnu 1932, 1. dubna 1934 začala likvidace lanovky z Bysně do Studeněvsi a od 20. října 1934 začalo snášení kolejnic vlastní dráhy¹³⁾. Od místních pamětníků víme, že odbočka do Heidlerova mlýna ve Studeněvsi sloužila jako deponie odstavených vagónů.

Osud lokomotivy KrLi 4760/02 se zřejmě naplnil spolu s koncem provozu na místní dráze Slaný–Kačice; osudy stroje O&K 1255/04 jsou zatím nejasné a nedostatečně zmapované. Po ukončení provozu byla lokomotiva prodána stavebním drahám, např. u firmy Konstruktiva v Brně-Maloměřicích je vedena v roce 1942¹⁴⁾. (Firma Konstruktiva také odkupovala z dráhy Slaný–Kačice snášené kolejnice při likvidaci trati v roce 1934.)

Nejpodrobněji je zdokumentován osud čtyřnápravové lokomotivy KrLi 6134/09. Po zrušení dráhy Slaný–Kačice byla v roce 1935 odkoupena ŠLŽ (Státní lesní dráha – Štátná lesná železnice) a v roce 1936 rekonstruována na rozchod 760 mm¹⁵⁾; z fotografií je navíc patrná úprava komína a zvětšení budky strojvedoucího. U ŠLŽ byla vedena pod číslem 7, pak podle vzoru označování lokomotiv ČSD jako U 44.902. Pripadla Ředitelství státních lesů a statků Rachovo¹⁶⁾, resp. Buštino¹⁷⁾, v letech 1939–1944 patřila TEV (Terešvanská lesní dráha – Taracvölgyi erdei vasut), s označením K 44.912¹⁸⁾. (Na opakovaně publikované fotografii lokomotivy KrLi 6134/09 z výtopny v Ustčorné¹⁹⁾, jejímž autorem je G. Pankotai, je ale na budce lokomotivy zřetelná litá tabulka s označením K 44.902.) Lokomotiva KrLi 6134/09 byla zrušena v 50. letech 20. století.

Současný stav

Od snesení kolejí zaniklé dráhy – což lze u železnice považovat za definitivní zánik – uplynulo již 70 let. Za to dlouhé období bylo přestavěno, upraveno či zbouráno mnoho domů i průmyslových podniků, vznikly nové lomy či pískovny a „hliňáky“ a naopak jiné byly zasypány. Staré dopravní prostředky byly nahrazeny novými a povětšinou fyzicky zlikvidovány. Na polích došlo k rozorání po mnoha generacích, ba staletích, neměnných mezí a starých cest – a s nimi i těles zaniklých železničních tratí. Rozvoj automobilové dopravy přinesl nejen rozšiřování stávajících silnic, ale v posledních letech až překotnou stavbu nejrůznějších nových komunikací a jejich spojek či „obchvatů“ různých obcí, které do krajiny a terénu zasáhly mnohem výrazněji než činnost desítek generací předtím.

Těleso dráhy

Úsek dráhy mezi nádražím ve Slaném a Studeněvsi prakticky celý zanikl v kdysi souběžné silnici – tady ho lze na vnějším okraji silnice (se svahu dolů) sledovat; část silnice mezi Slaným a Studeněvsi, podle které byl průběh železnice i dále definován, vzala za své při novostavbě silničního obchvatu Slaného.

Zde je na místě zmínit odbočku dráhy ze Studeněvsi do Heidlerova (Krkavčího) mlýna. Dříve zcela nezaměnitelný násep dráhy dnes tvoří jen okraj nově vzniklé silnice, po kterém vede pěšina podél zahrádek. (Jak již bylo zmíněno, dlouhá, víceméně rovná kolej na náspu mezi Studeněvsi a Heidlerovým mlýnem sloužila jako „odstavná“ pro nákladní vagony i po zrušení dráhy.) Zde se nachází jedna zajímavost, vzniklá bohužel až po ukončení provozu trati a až po snesení kolejí. Při výstavbě československého opevnění ve druhé polovině 30. let 20. století – při budování poslední obranné linie před Prahou (Opevnění předmostí Prahy, též Pražská čára) byl jeden z objektů umístěn do náspu zrušené odbočky, kde v té době vedla podobně jako nyní cesta (objekt číslo 11 stavebního úseku A3, tedy A3-11). Objekt, vybetonovaný 4. září 1937, nevyžadoval vzhledem k nevelké šířce „úzkorozchodného“ drážního náspu větší stavební úpravy – jednalo se o standardní objekt vzoru 37 typu A-140 v šikmém provedení. Přístup ke vchodu v týlové straně umístěné přímo pod někdejší tratí zajišťovala chodbička, otevřená na obě strany náspu²⁰. Zbytky betonových zdí a především převráceného

Pohled propustkem v korytě
Drneckého potoka u Přelíce.
Foto J. Likovský, 2004.

Násep přes údolí Šternberského potoka s propustí. Foto J. Likovský, 2004.

stropu objektu, zničeného náloží trhavin v roce 1939, jsou na jižní straně náspu patrné dodnes. (Dva z objektů, které – na rozdíl od většiny objektů čs. opevnění po odstoupení nejvíce opevněného pohraničí zůstalo na území tzv. Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 – nebyly odstřeleny náloží výbušnin, jsou dochovány přímo v obci Studeněves: zabetonovaný objekt A3-10 u silnice Studeněves – Smečno, bez záhozu čelní stěny; druhý za statkem ve Studeněvsi, „památkově upravený“ objekt A3-9.)

Úsek dráhy za dnes již zbořeným cukrovarem ve Studeněvsi je dobře patrný v podobě zákrutů cesty mezi Řisutským a Cukrovarským rybníkem (kde cesta prochází i přes původní zděný můstek dráhy). Cesta, resp. bývalá dráha se pak ztrácí v hlubokém úvozu. Ten je přibližně ve třetině své délky přerušen polní cestou, při které je po obou stranách bohužel zasypáván odpadky. Hlubokým zářezem trať překonávala poměrně výraznou terénní vlnu mezi Studeněvsi a Přelícem; po vystoupení ze zářezu do polí nad Přelícem bylo těleso dráhy již rozoráno, jeho průběh je však dodnes viditelný jako pruh odlišně zbarvené půdy.

Před Drneckým potokem těleso opět pokračuje včetně zděného, šikmo náspem vedeného a poměrně dlouhého propustku – můstku přes potok, a dále nad břehem Drneckého potoka zhruba do poloviny vzdálenosti od můstku k silnici u Přelíce. Zářez a další průběh trati za křížením někdejší trati se silnicí Přelíc – Šternberk se dobře dochoval díky cestě, která prochází s tělesem dráhy paralelně, a to až k mohutnému náspu se zděnou propustí, odstupujícímu od cesty téměř pravouhle a překračující Šternberský potok.

Průběh místní
dráhy Slaný –
Kačice na výřezu
mapy speciální
1:75 000
(Zone 5 Kol. X)
z roku 1894
částečně opravené
k 4. 12. 1913

Od cesty Smečno – Šternberk vznikla v místě trati opět cesta až za pozůstatky dnes neexistující cihelny, která kdysi jistě služeb železnice využívala. Dále se těleso ztrácí v polích, zachován je až zděný můstek přes Muclavský potok, který s „useknutými“ zbytky náspu po obou stranách vyčnívá nad okolním terénem, a pak téměř celé pokračování tělesa trati vedené nejprve mělkým zářezem, pak po zprvu nízkém a dále vysokém náspu zákruty ve stoupání pod smečenský zámek. Vysoký násep byl bohužel nedávno necitlivě přerušen průkopem pro pěšinu – snad pod elektrickým vedením.

Dosud dochované úseky tělesa místní dráhy Slaný – Kačice na výřezu mapy speciální 1:75 000 (Zone 5 Kol. X) z roku 1894 částečně opravené k 4. 12. 1913

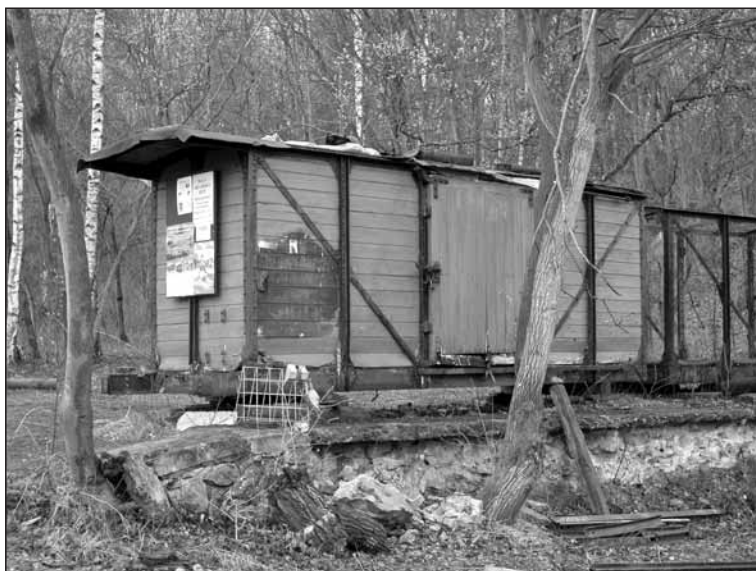
Pod smečenským zámekem je ve zdi zahrady patrné místo, kudy procházela odbočka k zámku a pivovaru. Dále je dochován ve skále vylámaný zářez. Nyní je zčásti (a zjevně záměrně) zasypán sutí. Zbývající průběh zářezu je zarostlý křovím a namnoze slouží opět jako divoká skládka odpadu. Zářez ve skále je i přesto patrný v celé délce až k silnici Nová Ves – Smečno. Část zářezu (nápadně zejména v oblouku) je širší, než by odpovídalo jednokolejné úzkorozchodné trati a není vyloučeno, že zde byla i kolej odstavná.

Dále se průběh dráhy v polích zcela ztrácí – zbytek náspu byl v 80. letech 20. sto-

Zavřený nákladní vůz v zahrádce u Slaného ještě před požárem.
Foto J. Likovský, 1993.

Skříň zavřeného nákladního vozu ve skansenu v Solvayových lomech, v pozadí ohořelá kostra vozu z obr. nahore. Foto J. Likovský, 2004.

letí rozorán. Lze jej odvodit pouze tam, kde trať procházela souběžně se silnicí ke stanici Kačice. Vlastní těleso trati je opět – dnes již spíše sporně – patrné v lese za někdejší stanicí Kačice (resp. „Kačice přechod Čsd.“) směrem k Schöllerovu dolu.

Porovnání původního průběhu dráhy a dochovaných částí tělesa s vyznačenými můstky ukazují výřezy ze speciální mapy z roku 1894 (částečně opravené k 4. 12. 1913).

Drážní budovy

Drobný domek u silnice pod Smečnem, který s někdejší malodráhou sousedí, nelze bohužel za drážní stavbu jednoznačně považovat. Jednopatrová budova za pivovarem ve Smečně, jak je zmíněno výše, nese nad vchodem okřídlené kolo.

Mezi ruinami domků u někdejší „překladištní“ stanice Kačice (kde je nyní výhybna a úvrať normálně rozchodné vlečky z nádraží v Kamenných Žehrovicích do Schöllerova dolu) lze i s použitím dobové fotografie stěží určit, která z poničených staveb původně patřila malodráze.

Vozidla

Skříň jednoho ze zavřených nákladních vozů stávala v zahradě vlevo u (dnes přeložené) silnice mezi Studeněvsí a Slaným; bohužel byla zničena v roce 1996 požárem a pak zde nějaký čas stávala jen její ohořelá kostra. Přes svůj zubožený stav byla, spolu s další unikátní a zachovalou skříň zavřeného nákladního vozu stejné stavby (která v minulosti rovněž sloužila jako zahradní přístřešek), zachráněna a přemístěna do skanzenu těžby vápence společnosti Barbora v Solvavových lomech Na Parapleti u Svatého Jana pod Skalou.

Závěrem

Místních obyvatel, kteří pamatují provoz dráhy i znají její více či méně přesný průběh, rychle ubývá. Rovněž místní říkanku „Pozor na vlak / jede Havlák / z Malé Kvíce / do Přelíce“²¹⁾ zná již jen několik pamětníků a zájemců o historii – ať obecně technickou či přímo železniční, nebo regionální. Doufejme, že podobně, jako v posledních letech vzrůstá zájem o pozůstatky opevnění Pražské čáry z konce 30. let minulého století, dojde snad časem i k pokusu o oživení historie této zaniklé trati. Rekonstrukce části tělesa dráhy – odstranění keřů, úprava povrchu – a položení alespoň několika desítek metrů kolejí by nevyžadovala přílišné úsilí; především však nadšení a dobrou vůli.

Autor děkuje za vyhledání pramenů k tomuto tématu pí Ivaně Hušákové, pracovníci Vlastivědného muzea ve Slaném, a za poskytnuté rady dr. Václavu Mouchovi z Archeologického ústavu AV ČR v Praze.

Poznámky:

¹⁾ Bauer, 2003; Kunt – Kalina 2004

²⁾ Volfová, 2003

³⁾ Paluv, 1996; Čech, 1997

⁴⁾ Ministerstvo železnic, 1928; Čech, 1997

⁵⁾ Např. Ministerstvo železnic, 1928

⁶⁾ Ministerstvo železnic, 1928

⁷⁾ Čech, 1997

⁸⁾ Paluv, 1996

⁹⁾ Just, 2001

¹⁰⁾ Paluv, 1996; Čech, 1997

¹¹⁾ Ministerstvo železnic, 1928

¹²⁾ Čech, 1997

¹³⁾ Čech, 1997

¹⁴⁾ Paluv, 1996; Čech, 1997

¹⁵⁾ Just, 2001

¹⁶⁾ Beneš, 1995

¹⁷⁾ Just, 2001

¹⁸⁾ Just, 2001

¹⁹⁾ Beneš, 1995, s. 106; Just, 2001, s. 106

²⁰⁾ Likovský – Bauer, 1998

²¹⁾ Volfová, 2003

Literatura

Bauer, Z.: Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství. Praha, Corona 2003.

Beneš, K.: Železnice na Podkarpatské Rusi. Praha, Nadatur 1995.

Čech, T.: Slaný – Smečno – Šternberk. In: Podřipsko a jeho místní dráhy,

Železniční fanfa 8, Speciál '97: 22 – 23, 1997.

Just, K.: Parní lokomotivy na úzkorozchodných tratích ČSD. Litoměřice – Chlumec nad Cidlinou. Ing. Luděk Čada – Ing. Radek Sedláček, 2001.

Kunt, M., Kalina T.: Neveřejné

úzkorozchodné dráhy v Čechách. Soupisy z let 1909 a 1925–1930. Praha, Státní ústřední archiv 2004,
Likovský, J., Bauer, Z.: Opevnění Republiky československé 1935–1938: Opevnění předmostí Prahy. Praha, Ivo Železný 1998.
Ministerstvo železnic (red.): Ročenka státních a soukromých drah

Československé republiky pro rok 1928. IX. Praha, Ministerstvo železnic 1928.
Paluv, Z.: Úzká dráha Slaný–Kačice. Železniční fanda 7, (1): 6, 1996.
Volfová, E.: Slaný–Kačice, úzkokolejná dráha. In: Hlušíčková, H. (ed.) Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III, P-S: 558–559, Praha, Libri 2003.

JANA KROTILOVÁ

Slovenský básník Ivan Krasko a Slánsko

Město Slaný a jeho kraj jsou bohaté na významné osobnosti ze všech oborů věd a umění, které se na Slánsku narodily, nebo sem přišly odjinud a delší či kratší dobu zde působily. V mnoha případech se staly i regionálními pracovníky těsně spjatými s geniem loci města Slaného a okolí. Tito lidé nejenže čerpali z bohatých kulturních tradic dané oblasti, ale přispívali rozličnou měrou ke zkvalitnění jejího dalšího kulturního i hospodářského rozvoje.

I.

Mezi těmito slavnými osobnostmi Slánska zaujímá slovenský básník Ivan Krasko zcela výjimečné postavení. Příčinou jeho příchodu do Čech a později i na Slánsko byly neutěšené národnostní, sociální a politické poměry v horní zemi Uherské. Ty donutily talentovaného mladíka, syna rolníka z Gemeru, aby hledal uplatnění, tj. vzdělání, poznání a v neposlední řadě existenci ve spřízněném prostředí českých zemí. Stejně jako on uvažovalo i více mladých nadaných Slováků na přelomu 19. a 20. stol.

Z různých sborníků a edic slovenské literatury se dozvídáme, že Ivan Krasko, občanským jménem Ján Botto¹⁾ byl básníkem, prozaikem a překladatelem. Krasko byl však především velký lyrický básník, představitel Slovenské moderny a slovenského symbolismu, jehož tvorba překročila národní rámec. Jeho stěžejní dílo vzniklo právě v českém prostředí – v Praze, Klobukách a ve Slaném, přičemž většinu básní a prózy napsal v Klobukách.

Chceme-li lépe pochopit Kraskovu osobnost a dílo a zároveň i jeho vztah ke Slánsku, musíme si připomenout i několik životopisných dat.

Ján Botto se narodil v selské evangelické rodině v obci Lukovištiach v Gemeru 12. července 1876. Už při jeho narození stál jako křtící kněz štúrovec August Horoslav Škultéty, který na něho později působil spolu s jeho slovenským učitelem Michalem Bodinským v národoveckém duchu.

Po ukončení 5. třídy na lukovištianské škole nezbyvalo chlapci, toužícímu po vyšším vzdělání, nic jiného, než se přihlásit na maďarské gymnázium v Rimavské Sobotě²⁾. Mladý uvědomělý Slovák však nemohl být v tomto prostředí spokojen, a proto přestoupil v r. 1893 na německé gymnázium do Sibiu v Rumunsku a odtud o rok později přešel na rumunské gymnázium do Brašova, kde v roce 1896 maturoval.

Již v době středoškolských studií vznikaly první Kraskovy verše. V Rumunsku se také seznámil s poezií básníka Mihaila Eminescu, jehož dílo si velmi oblíbil. Přitom si uvědomoval a srovnával nesvobodné postavení slovenského a rumunského národa.

Zdá se, že léta 1896–1900 byla pro Kraska dobou hledání vlastního uplatnění občanského i uměleckého. V té době si odbyl jednoroční vojenskou službu a dále

pomáhal svému strýci Ivanu Kováčovi při různých stavebních aktivitách (stavba mlýna ap.). A samozřejmě – psal verše. Čtyři básně zaslal J. Škultétymu, který je nechal otisknout s dost velkou prodlevou; Kraskovy prvotiny neměly moc velký úspěch³⁾. První jeho publikovaná báseň Pieseň nášho ľudu vyšla v r. 1898 ve Slovenských pohľadoch⁴⁾. Již na počátku jeho básnické tvorby je zřejmé, že Krasko tvořil z hluboké vnitřní potřeby a jeho básně jsou vesměs silně subjektivní. Svá umělecká díla zásadně vydával pod pseudonymy, z nichž nejčastější byl Janko Cigáň, nebo Janko C., J. C. či student K. B. Své novely podepisoval pseudonymem Bohdana J. Potokinová. Od r. 1909 užíval nepřetržitě umělecké jméno Ivan Krasko⁵⁾.

II.

Kdy a za jakých okolností došlo k rozhodnutí studovat na Vysokém učení technickém v Praze, není známo. Existenční a národnostní důvody hrály při volbě jistě velkou roli. Středoškolsky vzdělaný mladý muž, národně uvědomělý Slovák mohl těžko hledat štěstí v zaměstnání na maďarských úřadech ve většínou pomadžstěných slovenských městech. Navíc Krasko jistě počítal i s tím, že v Praze se bude moci lépe seznámit se současnou českou a zároveň i se světovou literaturou a poezií.

Pět let pobýval Krasko v Praze, kde v květnu 1905 zdárně dokončil studia na ČVUT a stal se inženýrem v oboru chemie. Žil tu družným životem. Stal se členem a později i funkcionářem spolku slovenských studentů v Praze Detvan⁶⁾. Zde navázal řadu známostí s mnoha zajímavými osobnostmi i mezi slovenskými kolegy, s nimiž se účastnil různých kulturních akcí, jako přednášek, divadelních představení ap., s nimiž členové Detvanu vyjžděli i na venkov.

V Praze se Krasko skutečně intenzivně seznamoval s moderní českou poezií, což jeho tvorbu nesporně pozitivně ovlivnilo a také přejímal impulzy ze současné světové poezie, např. z francouzského symbolizmu. Postupně poznával i poezii starší české básnické generace, jako byli Sv. Čech a Jaroslav Vrchlický⁷⁾. Velmi blízká mu byla sugestivní lyrika symbolistů 90. let 19. stol., jako byli A. Sova, O. Březina, K. Hlaváček a J. Karásek a nakonec i generace jeho vrstevníků K. Toman⁸⁾, P. Bezruč⁹⁾, Jos. Sv. Machar a V. Dyk. V Praze se také Ivan Krasko sblížil s Hlasovci. V době pražských studií tak Kraskův básnický talent dozrál.

III.

V říjnu 1905 a v lednu 1906 vyšel v časopise Dennica cyklus 9 básní pod názvem LÍSTOK. Tyto básně vzbudily velký zájem slovenské kulturní veřejnosti a dlouho trvalo, než se zjistilo, kdo se skrývá pod pseudonymem Janko Cigáň¹⁰⁾. Vydáním tohoto cyklu básní se už přenášíme do klobuckého období básníka Ivana Kraska, které mělo v jeho umělecké tvorbě zásadní význam. Není známo, jakým způsobem se Krasko dozvěděl o možnosti zaměstnání v klobuckém cukrovaru. Je možné, že při kulturním zájezdu Detvanu do Slaného získal informaci o svém budoucím pracovním uplatnění. Jisté však je, že Krasko nastoupil do cukrovaru v Klobukách v září 1905 jako technik, 1. července 1907 získal definitivu, a zbavil se tak existenční nejistoty, která ho do té doby velice tížila.

Jeho pobyt v Klobukách byl poznamenán několika paradoxy. Krasko zde byl nešťastný, cítil se osamocený a stýskalo se mu silně po domově. Klobuky leží v bezlesé, možno říci až monotónní, mírně zvlněné krajině s nepřehlednými lány řepy. Při Zlonickém potoce stojí cukrovar, kus dál je velký rybník, na mírném návrší kostel s jednopatrovou farou, kterou nechal vystavět J. Š. Baar. Nad obcí bylo

vysazeno jen několik jehličnanů a hlavně topoly, řada topolů, kterých tam ovšem v době Kraskova pobytu bylo více než dnes. Básník sám charakterizuje okolí Klobuk a život v něm následovně: *Kraj je tam jednotvárný. Lesy dávno vyrúbali a široko-ďaleko nevidieť nič, iba šedé polia a polia... I môj život bol tak jednotvárný, bez spoločnosti. Kolegovia všetko ženatí, žijú sami pre seba a pre svoje rodiny. Bolo mi niekedy dosť clivo. Mimo služby vždy sám a sám. Podvečer často blúdil som po návrší za továrňou... Návršie na jednom svahu posádzané je mladým ihličím. Vidieť odťiaľ ďaleko do melancholického kraja. Často stál som na návrší a pozoroval kraj za súmraku. Horizont sa užil pomaly, vždy viac a viac tiesnil ho modrý súmrak, až sa celkom zotmel. Vraciaval som sa domov v clivej nálade.*¹¹⁾

Každý rub má ale i svůj líc. Stesk po domově v klobuckém ústraní, a navíc po rušných letech pražských studií byl pochopitelný. Na druhé straně byl Krasko finančně zabezpečen, kromě cukrovarnické kampaně měl dostatek volného času jak k cestám do Prahy, tak i k vlastní literární tvorbě. Z Klobuk také intenzivně sledoval dění ve své vlasti. K návratu na Slovensko mu však bránily existenční důvody. Svoji touhu po rodném kraji vyjádřil v básních jako např. v Listě slečně L. G.¹²⁾

Ing. Ján Botto byl v Klobukách vlídně přijat ředitelem cukrovaru Adolfem Kotrbou, který ho seznámil s místním farářem spisovatelem J. Š. Baarem, poštmistrem Bedřichem Wildtem a jinými představiteli klobuckého veřejného života. V kantýně cukrovaru se mladý inženýr stýkal s úředníky organizovanými ve spolku Lotos a účastnil se jejich debat. S rodinou pana ředitele poznal Krasko také nejbližší okolí, jako Bílichovské lesy (odtud báseň Bílichovské konvalinky) a Roztocké údolí. Přátelské styky s J. Š. Baarem byly pro básníka nesporně přínosem, i když svou literární tvorbou byli zcela odlišní¹³⁾.

A podvečerní procházky po návrší nad cukrovarem, kudy vedla cesta do Čeradic a odkud Krasko pozoroval v různých ročních obdobích, hlavně na podzim, západy slunce – to zanechalo v básníkově duši silné dojmy, které pak vkládal do svých veršů. Jinými slovy – klobucký pobyt umocnil melancholické, subjektivní a teskné ladění Kraskových veršů.

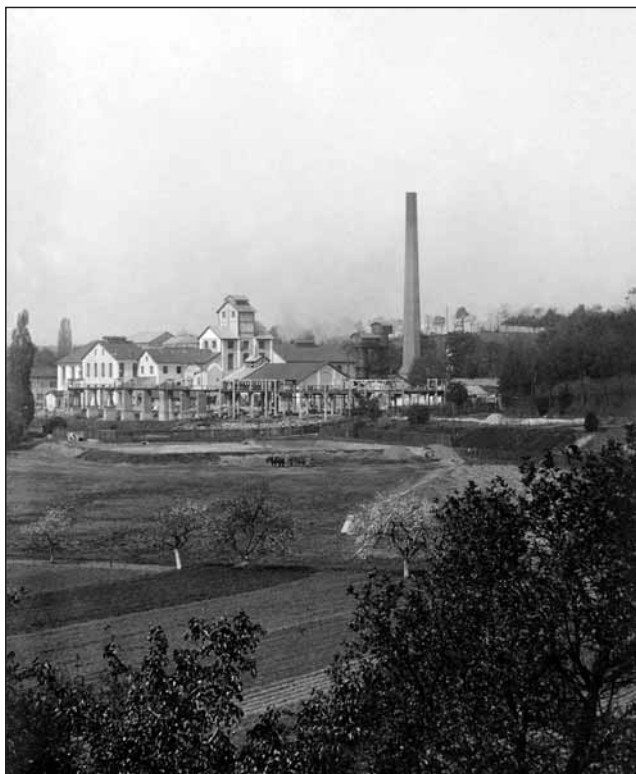
Při konečném hodnocení vycházejí klobucká léta pro básnickou tvorbu Ivana Kraska nanejvýš kladně. Tuto skutečnost výstižně vyjádřil dr. Vladimír Forst slovy... *krajina* (Klobuky, pozn. autora), *ve které Krasko žije, je zajímavá už jen proto, že v Kraskových verších se vyskytuje velice často.*

A tak během sedmi klobuckých let se stal Ivan Krasko zakladatelskou osobností moderní slovenské lyriky a vedoucím představitelem slovenské moderny a slovenského symbolizmu¹⁴⁾. Stanislav Šmatlák¹⁵⁾ charakterizoval jeho dílo jako první a nejoriginálnější ztělesnění básnického symbolizmu ve vývoji slovenské poezie, a to i na pozadí širšího evropského literárního kontextu a v užší souvislosti s vývojem české poezie na přelomu 19.–20. století.

Vzletně se vyjádřil o Kraskově díle Milan Pišút¹⁶⁾. Označil Kraska jako typ ryze lyrického básníka, který v emotivně sugestivní podobě objevuje složitou psychiku moderního člověka. Současně ho označil za nejkrásnější květ současné poezie, za její vrchol.

Kraskovo básnické dílo, jak jsme již uvedli, je rozsahem nevelké. Krasko nebyl plodným básníkem, neprosazoval svůj talent a netoužil po slávě. Pro něho byla básnická tvorba nutností, jí se osvobozoval a vnitřně vyrovnával s problémy, které ho tížily¹⁷⁾. Po „odhalení“ ing. Jána Botta, technika klobuckého cukrovaru, jako nadějného slovenského básníka začali ho silně podporovat v jeho literárních ambicích čelní představitelé slovenského kulturního života S. H. Vajanský, S. Škul-téty, P. O. Hviezdoslav, F. Votruba a další.

Cukrovar v Klobukách.
Archiv Vlastivědného muzea
ve Slaném.

Výsledkem Kraskovy literární tvorby jsou dvě sbírky básní: *Nox et solitudo* (Noc a samota) vydaná r. 1909 a sbírka *Verše* vydaná r. 1912. K tomu se řadí i jeho nevelké prozaické dílo – povídky, které pro jejich lyričnost je možno nazvat „básnění v próze“ a které vhodně doplňují sbírky básní.

U první sbírky *Nox et solitudo* byl redaktorem a zároveň i autorem úvodního slova S. H. Vajanský. Spolu s P. O. Hviezdoslavem měli ale výhrady k hlubokému smutku v Kraskově díle, který byl podle nich neoprávněný. V této sbírce převládají dramatické příběhy, které nepostrádají jistou baladičností (*Plachý akord, Už je pozdě, Topole, Vesper dominicae, Zmraka sa, Šest hodin je*).

Ve druhé sbírce *Verše* se ozývá básníková touha po domově, po svobodě vlastního ujařmeného národa a po vysvobození člověka z duševních trýzní. V jednotlivých verších se objevuje i sociální buřičství a revoluční myšlenky (básně *Otrok, Otcova roľa, Baníci*).

Z Kraskových veršů vyznívá i kritika mravní lhostejnosti mladé slovenské inteligence, láska k porobenému národu, úcta k jeho předkům, boj za důstojnost člověka. Jednotlivé básně vyprávějí neobyčejně zhuštěnou a zkratkovitou formou příběhy lásky, ztroskotání nebo nenaplnění citových vztahů. Krasko byl zasažen krizí inteligence své doby, ztrácel víru ve vlastní svět, toužil po něčem novém, ale neuměl přesně definovat, co hledá.

Připomeňme si, že první verše vznikaly již za jeho středoškolských studií; tehdy však neměly velký úspěch. Sám Krasko byl ke svým prvotinám velice kritický, proto do první sbírky pojal pouze dvě básně a stejně postupoval i u druhé sbírky¹⁸⁾.

Nejemotivněji připomínají klobucké prostředí básně Topole¹⁹⁾, Chladný dážďik, Šest hodin je²⁰⁾, Vo fabrike, Stesk a Zdaleka. Báseň Prší, prší nese znaky jakéhosi symbolického realizmu, vlastního pro klobucké období. Kraskovu palčivou touhu po domově, lásku k rodné hroudě a svému původu vyjadřuje báseň Doma z roku 1910.

V letech 1907–1911 napsal Krasko několik lyrických povídek, z nichž u dvou se děj odehrává v Praze. Povídka Naši zachycuje prostředí slovenského vysokoškolského života (schůze Detvanu). Povídka Svadba se silně váže ke klobuckému prostředí. Dále následují povídky Almužna a List mrtvému; poslední zachází až do fantastičnosti. Sentimentálně příhody mají autobiografický charakter a v povídce Noc a ja vyjadřuje svůj vztah ke snoubence Eleně Kňazovičové.

Kromě komentovaných souborných vydání²¹⁾ psalo o Kraskově životě a díle velké množství slovenských autorů. Na prvním místě musíme jmenovat jeho vrstevníka – básníka a kritika Františka Votrubu, který je považován za nejlepšího znalce Kraskova díla²²⁾.

Kraskovým pobytem v Čechách se zabýval u nás Vladimír Forst. Jeho přínosný článek Ivan Krasko a Čechy byl uveřejněn v časopise Česká literatura v roce 1976 ke stému výročí narození básníka.

Při hodnocení klobuckého období Ivana Kraska bychom neměli zapomenout na jeho klobucké zápisníčky. Jsou to mimořádně cenné dokumenty, které básník nosil stále u sebe a často je užíval. Dnes jsou uloženy v Literárním archivu Matice slovenské v Martině²³⁾. První z deníčků nese název Klobucký zápisník 1906–1909 a druhý Zápisník veršů 1909–1912. Tyto názvy však byly vytvořeny uměle archivářem. Do nich si básník zapisoval jak praktické poznámky týkající se např. práce v cukrovaru (měl zde přepsán i drážní jízdní řád Klobuky – Praha), tak i básně, které pak většinou zůstaly neotištěny, anebo vyšly až po Kraskově smrti. Zápisník veršů je o něco méně hodnotný, obsahuje již méně veršů a také vliv klobuckého prostředí je slabší. Většina veršů z tohoto zápisníku byla otištěna ve druhé básnické sbírce Verše.

Z Klobuk mezitím odešli J. Š. Baar (1909) i poštovní Bedřich Wildt a Kraska to také táhlo pryč. V prvním zápisníku najdeme i koncept jeho žádosti o místo chemika v chemické továrně ve Slaném, což prakticky znamenalo (jak se později ukázalo) konec jeho básnické tvorby.

Co se týká překladatelské činnosti Ivana Kraska, musíme konstatovat, že básník v pravém slova smyslu překladatelem nebyl, i když jeho jazykové znalosti byly obdivuhodné²⁴⁾. Překládal z vlastní vnitřní potřeby již v letech 1897–1899 básně Mihaila Eminescu a později v Praze i dílo německého básníka Richarda Dehmela.

Kraskova tvorba ovlivnila nejen moderní básnickou generaci (A. Klas, I. Gall, Neresnický, V. Roy), ale jeho verše čistě lyrické, tak zpěvné, plné baladičnosti a hudby inspirovaly hudební skladatele a výtvarníky. Jeho dílo zhudebnili V. Fíguš-Bystrý, M. Schneider-Trnavský, Eugen Suchoň a jiní. Z výtvarníků nejlépe interpretoval básníkovu dílo J. Šturdík²⁵⁾.

Kraskova poezie byla přeložena do češtiny, ruštiny, ukrajinštiny, maďarštiny, němčiny, polštiny, francouzštiny, italštiny a angličtiny.

IV.

V roce 1912 se ing. Ján Botto oženil s Elenou Kňazovičovou v Dolním Kubíně; svědkem na jejich svatbě byl P. O. Hviezdoslav. Novomanželé spolu odešli do Klobuk, ale ne nadlouho. Již v březnu téhož roku nastoupil ing. Botto do che-

Ivan Krasko (reprofoto z publikace J. Rezník: Po literárných stopách na Slovensku. Mladé letá, Bratislava 1982. s. 242)

mické továrny ve Slaném²⁶⁾, kde si ve všech ohledech polepšil. Získal dobře placené a perspektivní místo, byl šťastně ženat a po roce se mu ve Slaném narodil syn Jaromír²⁷⁾. Krasko se začal intenzivně věnovat vědecké činnosti v oboru chemie, účastnil se technologického výzkumu v továrně a publikoval²⁸⁾. Přispíval i do Chemických listů a ještě ve Slaném začal pracovat na své doktorské práci²⁹⁾.

Příchodem do Slaného básnická tvorba Ivana Kraska v podstatě skončila. Stačil ještě napsat tři básně: *História*, *Pribina* a *Svätopluk*³⁰⁾, v nichž se zabýval vztahem dávných dějin národa s jeho současností. Básník měl v úmyslu v započatém díle pokračovat a vytvořit velký cyklus, ale nedostávalo se mu času ani sil.

Po vypuknutí 1. světové války musel Krasko nastoupit jako nadporučík 16. honvédského pluku a byl odvelen na východní frontu. Dostal se do Banské Bystrice, Haliče, Itálie a na Zakarpatskou Ukrajinu. Válka jako by přerвала básnickovy tvůrčí síly. Do Slaného se vracel pouze za rodinou na dovolenou – zřejmě až do konce první světové války.

Ještě v r. 1916 zamýšlel napsat rozsáhlou básnickou skladbu, v níž by využil svých zkušeností z fronty a vyslovil protest proti nesmyslnému válečnému vraždění. Z celého projektu vznikla však jen nedokončená báseň *Fragment* (*Eli, eli lama azabthani...*), připomínající spíš epickou skladbu.

Poslední tečkou za Kraskovým literárním dílem se staly básně *Záznam* a *Kritika*, které byly napsány v r. 1918. V básni *Kritika* se Krasko ospravedlňuje, proč neposlechl P. O. Hviezdoslava a nepokračoval v další básnické tvorbě³¹⁾.

V.

Konec války a vznik společného státu Čechů a Slováků v roce 1918 Krasko uvítal. Naplnila se jeho touha po osvobození slovenského národa ze staletého útla-ku. On sám pak věnoval všechny své síly a schopnosti budování nového státu.

Zde by náš článek zabývající se vztahem Ivana Kraska ke Slánsku mohl skon-čit. K dokreslení jeho osobnosti je však nutné zmínit se o něm jako o politikovi a veřejném činiteli.

Další léta trávil Krasko většinou v Bratislavě, často pobýval v Praze, daleko méně již zajížděl do Slaného za příbuznými³²⁾; do Klobuk už se pravděpodobně vůbec nedostal.

Hned v roce 1918 vstoupil Krasko do administrativních služeb ČSR. Dvacet let (1918–1938) zastával místo tajemníka na Ministerstvu s plnou mocí pro Slo-vensko (později Krajský úřad v Bratislavě). V letech 1919–1920 byl členem re-volučního NS v Praze, v letech 1920–1929 byl poslancem, později od roku 1929 do roku 1939 senátorem za agrární stranu v Praze a po roce 1920 po dobu pěti let zastával funkci místopředsedy poslanecké sněmovny. Politicky se profiloval jako přívrženec Republikánské strany poľnohospodárskeho a maloroľníckeho ľudu, jíž byl členem v letech 1920–1938.

V r. 1938 se na Slovensku dostávají k moci Ľudáci a Krasko na protest proti této změně politického klimatu odchází do důchodu. Od r. 1943 pak žil v Piešťanech³³⁾.

Kromě politické práce se zabýval Krasko dějinami rodné obce a obcí z blízké-ho okolí a také genealogií bottovské rodiny. Výsledky svého bádání uveřejňoval v různých slovenských sbornících. V roce 1920 se stal dopisujícím členem a od roku 1923 řádným členem ČAVU.

V r. 1946 se dostalo Ivanu Kraskovi státního ocenění za celoživotní dílo – byl mu udělen titul národního umělce.

Ing. Ján Botto zemřel 3. března 1958 v Bratislavě a je pochován v Lukovištiach.

Článek o Ivanu Kraskovi má za úkol jediný cíl – přiblížit čtenářům naší ro-čenky osobnost a dílo slovenského básníka, který právě v českém prostředí na Slánsku vyrostl v zakladatelskou osobnost moderní slovenské lyriky přesahující národní rámec.

Pamětní deska odhalená na domě bývalé chemické továrny ve Slaném 1. dub-na 2004 je dokladem toho, že slánská kulturní veřejnost si význam Ivana Kras-ka plně uvědomuje a oceňuje.

Poznámky:

¹⁾ Básník štúrovec Ján Botto Maginhorský (1829–1881), autor básně Jánošíkova smrt, byl jeho vzdálený příbuzný.

²⁾ Slovenské gymnázium v Revúci, jehož ředitelem byl zmíněný A. H. Škultéty, bylo zrušeno Maďary v r. 1874.

³⁾ Další básně Krasko zasílal do časopisů Dennica, Slovenský obzor, Prúdy a později i do Národných novin v Martině.

⁴⁾ Kromě Piesne nášho ľudu byly to ještě básně Mamka, Luba mamka, Samí sme v hore a Tajne moje piesne.

⁵⁾ S. H. Vajanský po poradě s J. Škultétym vybral básníkovi nový pseudonym či lépe básnické jméno

odvozené od obce Kraskovo nedaleko Lukovišť.

⁶⁾ Spolek existoval v Praze už od r. 1882.

⁷⁾ Básník Svatopluk Čech pobýval léta ve Vraném na Slánsku, kde jeho otec Fr. Čech byl hospodářským správcem (a kromě toho stál u zrodu klobuckého cukrovaru). V advokátní kanceláři dr. Kamila Fürsta ve Slaném prožíval Čech svá elévská léta a zároveň započal s vlastní básnickou tvorbou. Jaroslav Vrchlický, vlastním jménem Emil Frýda, se narodil cestou mezi Louny a Slaným, ve Slaném s rodiči žil a navštěvoval piaristické gymnázium.

⁸⁾ Básník Karel Toman, vlastním jménem Ant. Bernášek, se narodil v Kokovicích u Klobuk.

⁹⁾ Básnická tvorba Petra Bezruče byla srovnávána s dílem Ivana Kraska. Viz Tomčík, Miloš: Literární dvojobrazy. Ze vztahů mezi slovenskou a českou literaturou 19.–20. stol. Krasko, Ivan – Bezruč, Petr 1. vydání Bratislava 1976, 296 s.

¹⁰⁾ Kraska „odhalil“ básník Fr. Votruba. Napsal vlastní báseň, kterou uveřejnil v časopise Slovenský týždenník, a to pod pseudonymem Janko Cigáň. To pobouřilo Ivana Kraska, který neprohlédl lest a ihned písemně protestoval u redakce časopisu. Tam si na obálce přečetli poštovní razítko Klobuky v Čechách, a pak už nebylo těžké zjistit, kdo se skrývá za Janko Cigánem.

¹¹⁾ Úryvek pochází z lyrické povídky Svadba.

¹²⁾ Slovenská studentka Ludmila Groeblová, činná též literárně, provdala se později za českého historika Václava Chaloupeckého.

¹³⁾ V jednom směru se podobá osud Baarův osudu Kraskovu. J. Š. Baar, rázovitý Chod z Klenčí p. Čerchovem byl též v Klobukách nešťastný. Byl to kraj, kde podle jeho slov se sedláci klaněli více řepě než Pánu Bohu.

¹⁴⁾ Slovník slovenských spisovatelův, Praha, Libri 2000, s. 250–252.

¹⁵⁾ Šmatlák, Stanislav: Dejiny slovenskej literatúry II, Bratislava 1999, s. 249–253.

¹⁶⁾ Pišút, Milan a kol.: Dejiny slovenskej literatúry, Obzor Bratislava 1984, s. 427–434.

¹⁷⁾ Právě v tomto bodě je básníkův přístup k tvorbě přirovnáván k básnické tvorbě Petra Bezruče.

¹⁸⁾ Nezařazené básně postupně vyšly ještě za Kraskova života v Diele 1954, kde najdeme většinu Kraskových prvotín a později v r. 1956 v Lyrickom diele.

¹⁹⁾ Prvně vyšla v Dennici 3. 1. 1907.

²⁰⁾ Původně báseň před zařazením do sbírky Nox et solitudo měla název Dělník.

²¹⁾ V novější době v r. 1966 vyšla Kraskova tvorba v Súbornom diele Ivana Krasku 1. Další díl Súborne dielo Ivana Krasku 2 vydal až v r. 1993 Michal Gáfrik. Toto velice objemné vydání obsahuje kromě vlastní básnické tvorby i básnické překlady, lyrickou prózu,

fejetony, básně v próze, aforizmy, polemiku a společensko-vědní studie.

²²⁾ Delší či kratší statě a pojednání věnovali Kraskovi Rudo Brtáň (1933), Ján Brezina (1946), Ivan Gáll (1956), Bohuslav Haluzický (1956, 1989), Michal Gáfrik (1965), A. Bolek (1971), Stanislav Šmatlák (1976), A. Matuška (1972), V. Turčány (1964, 1975), J. Zambor (1986, 1997), M. Kubica (1996) a jiní.

²³⁾ Tyto zápisníky prostudoval přímo v Martině dr. Vladimír Forst a napsal o nich článek Kraskovy Klobucké zápisníky, který nebyl publikován.

Laskavostí p. dr. Forsta a prostřednictvím Vlastivědného muzea ve Slaném jsem se mohla s tímto rukopisem seznámit.

²⁴⁾ Krasko perfektně ovládal maďarštinu, němčinu a rumunštinu, znal dobře francouzsky, rusky a polsky a začal se učit i italsky.

²⁵⁾ Slovenský biografický slovník III. zv. K–L Matica slovenská, Martin 1989, s. 240–242.

²⁶⁾ Akciová továrna na strojená hnojiva a lučebniny začala ve Slaném pracovat v říjnu 1894, byla od samého počátku majetkem českého kapitálu a velice prosperitním podnikem. V r. 1930 byla sloučena s Akciovou továrnou na lučebniny v Kolíně a ve Slaném byl provoz definitivně zastaven.

²⁷⁾ K této radostné události mu blahopřál i farář J. Š. Baar a současně ho zval na návštěvu do svého nového působiště v Ořechu u Prahy.

²⁸⁾ Odborné práce psal Krasko vždy česky a podepisoval je občanským jménem Ing. Ján Botto, na rozdíl od své básnické tvorby, kterou psal jenom slovensky a vždy pod pseudonymem.

²⁹⁾ Jako doktor technických věd se habilitoval až v roce 1923.

³⁰⁾ Báseň Svätopluk byla uveřejněna ve Slovenském denníku v roce 1913.

³¹⁾ Básník sice napsal ve 30. letech 20. stol. několik básní a na sklonku svého života několik subjektivně laděných lyrických improvizací, ale vrchol své tvorby měl již za sebou.

³²⁾ Ve Slaném zůstala jeho švagrová, která původně přijela pomáhat Kraskově manželce a své sestře Eleně s výchovou syna, a sama se tam později provdala.

³³⁾ Po Kraskově smrti byl v jeho domě otevřen Památník.

Literatura:

Album slovenských spisovateľov
(Ivan Krasko) s. 1–4.

Brtáň, Rudo: Poézia Ivana Krasku, Matica
slovenská, Martin 1933.

Dejiny slovenskej literatúry 1918–1945,
Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava 1984,
s. 77–79.

Encyklopédia slovenských spisovateľov,
Obzor Bratislava 1984, zv. I.

Forst, Vladimír: Ivan Krasko a Čechy,
Česká literatura 4, roč. 24, s. 289–304.

Forst, Vladimír: Kraskovy Klobucké
zápisníky – rkp. 28 s.

Gáfrik, Michal: Súborné dielo Ivana
Krasku 2, Veda, Bratislava 1993.

Maťovčík, A.: Slovník slovenských
spisovateľov 20. storočia, Bratislava 2001,
s. 255.

Pišút, Milan a kol.: Dejiny slovenskej
literatúry, Obzor, Bratislava 1984,
s. 427–434.

Rezník, Jaroslav: Túry do literatúry,
Slovart, Bratislava 2001, s. 72, 306.

Slovenský biografický slovník, III. zv. K–L
Matica slovenská Martin s. 240–242.

Slovník slovenských spisovateľov, Libri,
Praha, s. 250–252.

Šmatlák, Stanislav: Dejiny slovenskej
literatúry II, Bratislava 1999, s. 249–253.

IRENA VEVERKOVÁ

Vznik odborného průmyslového školství v Kladně

V osmdesátých letech 19. století vznikaly v Rakousku-Uhersku odborné školy obchodní a průmyslové. Průmyslová centra byla vhodným místem pro sídlo některé ze škol technického zaměření. Z tohoto hlediska mělo Kladno v habsburské monarchii přední postavení.

Prvním krátkodobým pokusem bylo zřízení Průmyslové školy pokračovací. Poprvé se o škole hovořilo na zasedání Místní školní rady v Kladně dne 24. května roku 1880. *Místní školní rada usnází se, že z pokladny své po tři léta (na zkoušku) nakládati bude na školu pokračovací...*¹⁾

Tato první odborná škola byla otevřena 1. února 1881 jako součást kladenské měšťanské školy. Řízením školy byl pověřen Antonín Söhnler.²⁾ Po úspěšném půlročním pokusu byl otevřen první řádný ročník pro školní rok 1881–1882. Obsah učiva byl koncipován volně. Žáci si sami mohli vybírat z nabídnutých předmětů podle vlastního uvážení³⁾. Do prvního uceleného běhu se zapsalo celkem 208 žáků z řad vyučených i pomocných řemeslníků⁴⁾.

Nečekaný zájem o nově založenou školu vedl ke změně osnov i organizace školy. Od školního roku 1884–1885 byli žáci rozděleni do tzv. přípravy a dvou postupných ročníků, ani toto opatření však nezabránilo přeplnění jednotlivých tříd, které měly kolem osmdesáti žáků.

Škola se postupně zabydlovala nejen ve městě, ale také v systému rakouského školství. Důkazem je státní subvence 600 zlatých přiznaná v roce 1883.

Povolením a vznikem průmyslové školy se Kladno dostalo do zájmu centrální komise průmyslového školství v zemích habsburské monarchie. V krátké době následovalo císařské povolení a finanční podpora na zřízení řemeslnické školy⁵⁾. Představitelé města poskytli pro novou školu prostory a každoroční příspěvek na otop a osvětlení do výše 650 zlatých. Další finanční podporu města představoval jednorázový příspěvek ve třech splátkách ve výši 3 500 zlatých na zařízení a zakoupení základních pomůcek.

Řemeslnická škola byla prozatímně zřízena v prostorách měšťanské školy a správcem byl jmenován Vilém Čapek⁶⁾. 8. listopadu 1886 byl v řemeslnické škole slavnostně otevřen první ročník s třiceti třemi žáky. Dřívější Průmyslová pokračovací škola byla včleněna do nově vzniklé školy řemeslnické a ve dvou třídách a přípravném ročníku bylo zapsáno 222 žáků. Na počátku druhého roku jeho existence byl jmenován definitivním ředitelem ústavu František Rössler⁷⁾.

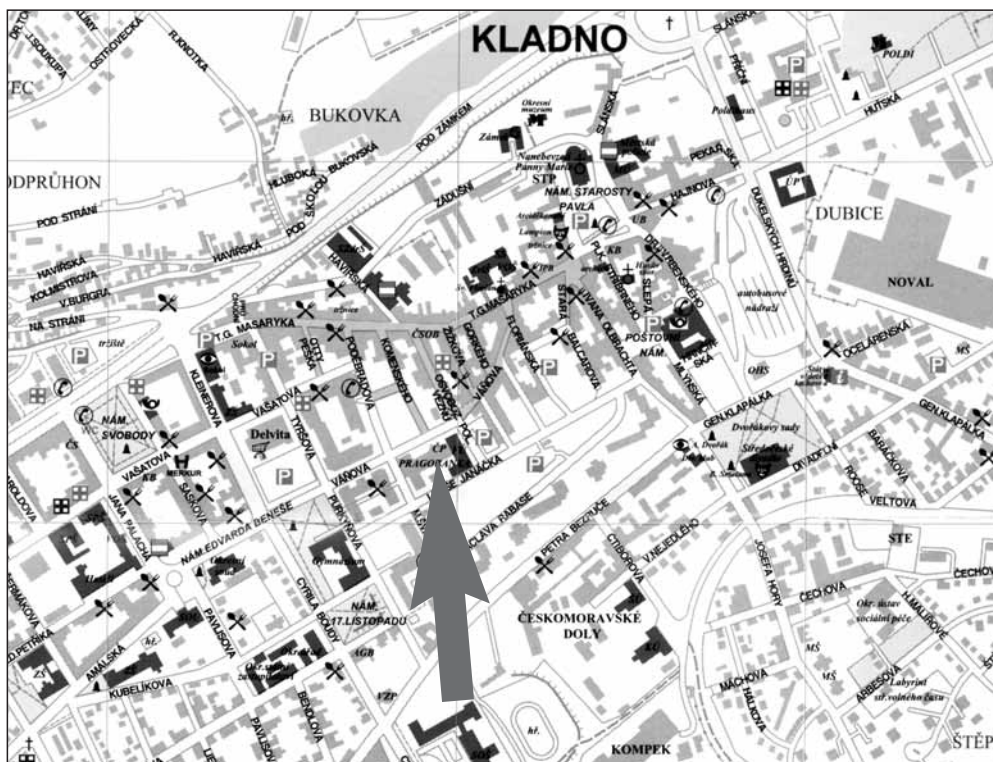
Řemeslnická škola od počátku odrážela místní specifika spočívající v rozsahu učiva pro školy tohoto typu. Doporučené ministerské osnovy nebraly zřetel na nízký věk žáků řemeslnické školy. Žáci byli přijímáni ve věku dvanácti let, a tak výuka v dílnách a kreslárně musela být přizpůsobena tomuto věku. Nepřehlednutelný byl i ten fakt, že od počátku, pod vlivem kladenského průmyslového pro-

středí, měly natolik převahu mechanické obory, že škola nemohla udržet charakter všeobecné výuky, ale stala se školou úzce odbornou. Brzy získala uznání jak mezi drobnými podnikateli, tak u vedení tehdejších hutí.

Řemeslnická škola se nesmazatelně zapsala do života města, a proto městská rada musela splnit svůj slib daný při zřizování ústavu v roce 1886... *osvědčí-li se škola v této době a bude-li pak stavby přece potřeby, stavbu tu, na niž již nyní mimo smlouvu podpora státní se požádá, bez zvýšení obecních přírážek... lze provést*⁸⁾.

Město Kladno zakoupilo ve Váňově ulici parcelu na stavbu školy od Františka Šandy. Stavební kancelář Josefa Hraběte⁹⁾ vypracovala plány a stavba byla 6. května 1888 zadána kladenskému staviteli Františku Stránskému.

Budova byla v krátké době postavena a již 14. října 1888 slavnostně odevzdána žákům. Slavnostní otevření bylo záležitostí celého města. *Veškeré Kladenské úřady, korporace a spolky daly svým účastenstvím při slavnosti najevo přízeň ku škole řemeslnické... Také ze zdejších závodů velkopřumyslových a horních se mnozí páni úředníci ku slavnosti dostavili. Průvodu slavnostního zúčastnila se živnostenská společnost v počtu velice četném; dále veškeré zdejší spolky, mezi nimi beseda Budislav, tělocvičná jednota Sokol, četné spolky podporovací a dělnické, vysloužilci a hasiči. Průvod zahájilo žactvo řemeslnické pokračovací školy se slavnostním vozem, na němž vhodným způsobem představeny obory práce a vědění na škole řemeslnické pěstované.*¹⁰⁾

Šipka ukazuje místo, kde stávala budova c. k. řemeslnické školy

Škola získala budovu, která odpovídala požadavkům výuky. Pohromadě v ní byly kabinety, dílny, učebny i kreslárna. Místo bylo vhodné i z hlediska polohy k centru města. Nikdo z představitelů města ani zástupců školy však nepředpokládal, jaké problémy v krátké době nastanou. Parcela byla totiž vybrána neuváženě z hlediska důlní činnosti. Upozornění kladenských dolů z 30. 5. 1888¹¹⁾ bylo při stavbě opomenuto.

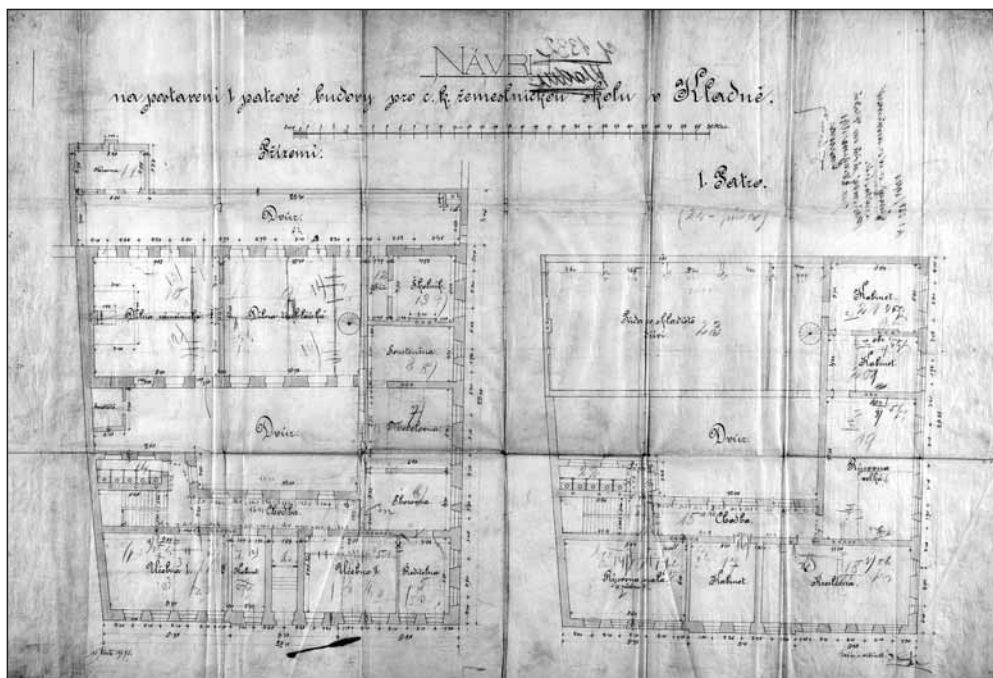
V nové školní budově se začalo vyučovat 25. listopadu 1888. Prostory umožnily další propracování výuky podle zásady jednoty teorie a praxe. Dvě odborné dílny – truhlářská a zámečnická – poskytly pro práci osmnácti žáků na jednu. Škola získala pevné postavení v systému odborného rakouského školství. Mezi zapsanými posluchači najdeme i cizince.

Na přelomu osmdesátých a devadesátých let se ustálil systém výuky v podobě tří typů studia. Základ tvořili žáci řemeslnické školy, kteří přicházeli studovat ve věku dvanácti let a jejichž tříleté studium bylo koncipováno jako teoretická příprava na budoucí řemeslo. Vyučování probíhalo každodenně. Většina žáků se učila technickým a strojním oborům.

Další formou studia byla pokračovací škola určená jako doplňkové studium pro učně. Frekventanti docházeli na vyučování večer a v neděli. Výuka byla rozdělena podle oborů učňů na zámečnictví a strojírenství, druhou část tvořila řemesla stavební, umělá¹²⁾ a oděvní. O tuto druhou část řemesel nebyl velký zájem, a tak škola pokračovala především v technické tradici.

Seřazený průvod žáků na kladenském náměstí při slavnostním otevření nové školní budovy c. k. řemeslnické školy dne 14. října 1888 (SOA v Praze, SOKa Kladno).

Plány původní budovy řemeslnické školy (Magistrát Kladno, stavební plány).

Schéma odborného vzdělávání doplňovala veřejná kreslírna, zamýšlená nejen jako konzultační centrum pro bývalé absolventy školy, ale i pro další zájemce o vzdělání. Krátkou dobu¹³⁾ kreslírnu navštěvovaly i dívky. Pedagogové je vyučovali čtyřikrát týdně v odpoledních hodinách a obsah výuky byl zaměřen na zdokonalení ručních prací (např. výroba předloh pro vyšívání, šití a pletení).

Ve školním roce 1892–1893 přibyl feriální¹⁴⁾ kurz pro učitele, jenž rozšiřoval znalost v řemeslných pracích pro potřeby vyučování. Zmiňovaný kurz trval šest týdnů a svým obsahem zapadal do systému dalšího vzdělávání pedagogů.

V roce 1893 se budova stala sídlem nově vzniklé Obchodní školy pokračovací, která byla zřízena obchodním grémiem¹⁵⁾ v Kladně jako doplňkové studium pro učně s obchodním zaměřením. Škola byla zcela samostatná. Jejím správcem (ředitelem) byl při vzniku jmenován Jan Mrazík, učitel kladenské měšťanské školy. Obchodní škola byla dvouletá a učilo se dvakrát týdně v odpoledních hodinách.¹⁶⁾

Pedagogové řemeslnické školy se ve volném čase věnovali odborné práci. Připomeňme řadu přednášek a publikací, které měly především osvětově výchovný charakter.¹⁷⁾

Školní práce žáků a jejich výrobky nebyly v devadesátých letech 19. století samoučelné. Řemeslnická škola zhotovovala na objednávku jednoduché pomůcky pro obecné školy. Tato činnost v roce 1905 zanikla, jelikož všechny potřebné pomůcky a modely pro výuku se začaly centrálně objednávat z Vídně.

V roce 1888 vznikla tradice pravidelných výstav z prací žáků. Výstavy nejen popularizovaly činnost školy ve městě, ale sloužily také jako náborové místo pro budoucí žáky. V krátké době představovala kladenská řemeslnická škola své výrobky i na výstavách v jiných městech. Například v roce 1892 se škola účastnila

Expozice kladenské řemeslnické školy na Zemské jubilejní výstavě v Praze 1891 (SOA v Praze, SOkA Kladno).

krajinské výstavy v Chebu. Její expozice měla podpořit snahy o zřízení obdobné odborné školy v tomto městě. Zemská výstava v roce 1891 v Praze přinesla škole zasloužené uznání stejně jako prezentace na pražské výstavě architektů a inženýrů v roce 1898.

Pedagogové řemeslnické školy měli klíčový podíl na přípravě I. krajinské výstavy v Kladně v roce 1902¹⁸⁾. Profesori školy byli hlavními organizátory celé akce. František Rössler po celý rok redigoval čtrnáctideník s názvem Výstavní věstník a zároveň byl i redaktorem výstavního katalogu.

Václav Krotký¹⁹⁾ se stal architektem výstavy. Uspořádal nejen celý pronajatý prostor, ale navrhl i jednotlivé pavilony.

Jaroslav Vejdělek²⁰⁾ přispěl odbornou statí do Výstavního věstníku. Výtvarně se nezanedbatelnou měrou podílel i Albert Pokorný²¹⁾.

Řemeslnická škola měla vlastní pavilon, kde vystavovala řadu výrobků. Zmínovaný Albert Pokorný byl specialista na malovaný nábytek, který mimo jiné škola ve své expozici představila... *vystavuje ve svém pavilonku skříně salonní, stoly, skřínky, poličky, krabice a jiné...* *Nám nepřísluší vyjadřovati se o pracích školy, také toho není třeba, neboť výsledky jejího působení se na výstavě jeví v míře pro její pracovníky tak uspokojivě, že jejího významu popříti možno není. Ba naopak dostalo se škole té i v oboru nábytkářství a její širší působnosti v tomto směru s mnoha stran cenného uznání.*²²⁾

Pořádání I. krajské výstavy v Kladně bylo zároveň příležitostí pro uspořádání I. sjezdu absolventů řemeslnické školy v Kladně. Absolventi školy se sešli v červenci v Kladně a prohlédli si jak školu, tak celou výstavu. Během oslav se setkali s bývalými profesory, kteří hodnotili zdokonalení českého průmyslového a řemeslného dorostu. *Absolventů sjelo se z ročníků 1886 až 1898 na 200. Mnozí z dál i z Uher a z Vídně... V neděli zúčastnili se absolventi jako samostatná skupina v slavnostním průvodu zahájení výstavy a byli při tom radostně pozdravováni... Odpoledne po druhé hodině sešli se všichni účastníci ve škole řemeslnické... Předseda sjezdový poděkoval za krásné to uvítání učiněné nejen jménem výstavy, ale celé obce a účastníci šli prohlídkou výstavou. Přirozeno, že největší pozornost věnována pavilonu řemeslnické školy, v němž jsou starší práce, na nichž mnohý z účastníků před lety též pracoval.*²³⁾

I. krajská výstava potvrdila, že řemeslnická škola patří neodmyslitelně k životu města. Pedagogové se stali uznávanými odborníky, kteří se pravidelně účastnili kulturního života. Jistě je na místě připomenout některé z těchto osobností.

V čele ústavu stál od roku 1887 do roku 1920 František Rössler. Výjimku tvoří školní rok 1898–1899, kdy byl tento pedagog na žádost obchodní a živnostenské komory v Praze uvolněn z pedagogické činnosti, aby založil a zřídil technologické a průmyslové muzeum v Praze²⁴⁾. Během zmiňovaného roku řídil školu Adolf Kindl²⁵⁾.

Zapálený sokolský pracovník František Rössler vychovával k sokolské myšlence i své žáky. *Jediný snad ředitel, který žáky své měl k tomu, aby do Sokola vstupovali a činně života sokolského se účastnili. Svého času cvičitelský sbor jednoty kladenské sestaven byl výhradně z jeho žáků.*²⁶⁾ Rösslerovu pedagogickou činnost kladně zhodnotil ve smuteční řeči také starosta kladenského Sokola Ignác Hajn. *Jméno jeho... jest spjato pouty nesmazatelnými s pokrokem a rozvojem odborného školství kladenského... Pod jeho vedením sta a tisíce žáků navštěvovaly za ta léta odbornou školu řemeslnickou, později průmyslovou školu, o níž můžeme říci, třebaže byla až do převratu císařská královská, že to byla škola národa českého, kde vedle odborných vědomostí vštěpován nebojácnému žactvu ušlechtilý nacionalismus, jako snad v žádné císařské královské škole v Čechách v těch dobách.*²⁷⁾

František Rössler byl i osobností kladenského sportu. V roce 1903 se stal prvním předsedou kladenské odbočky nově založeného Klubu českých turistů a i v této oblasti odvedl kus práce. Zvláště záslužná je jeho činnost v oblasti vytyčení a značení turistických cest. Ředitel školy byl díky svým zájmům i postojům vzorem dorůstající kladenské mládeži, především chlapcům.

Václav Krotký začal vyučovat ve škole v roce 1888. Jako jeden z mála pedagogů ovládal perfektně vedle teorie i stavitelskou praxi, což mu umožnilo vychovávat řadu kvalifikovaných zednických mistrů, kteří měli od svého pedagoga vštěpovanou myšlenku zdravého bydlení. Jeho mimoškolní činnost byla směřována především tímto směrem. Byl velkým propagátorem městských lázní a zdravého bydlení v bytech dostupných všem vrstvám obyvatel města. Podle jeho návrhu byla postavena kladenská sokolovna i několik školních budov v okolí. Nejzajímavější je však novorenesanční úprava kladenské lékárny čp. 499, vyzdobené sgrafity podle návrhu Mikoláše Alše.

Osobitou postavou pedagogického sboru byl bezesporu Albert Pokorný, jenž přišel do Kladna v roce 1889, kdy získal na této škole místo profesora kreslení a modelování. Jeho výtvarné citění bylo silně ovlivněno folklórními valašskými prvky. Žákům předával zkušenosti v oblasti výroby a zdobení nábytku.

Pavilón školy na I. krajské výstavě v Kladně v roce 1902 (SOA v Praze, SokA Kladno).

Pokorného zručnost se projevila především při přípravě I. krajské výstavy v Kladně, kde měl na starost dekorativní stránku jednotlivých staveb i celého prostanství výstaviště.

Život Alberta Pokorného byl, obdobně jako u Fr. Rösslera, spojen s obětavou prací pro sokolské hnutí. Aktivně se podílel na stavbě kladenské sokolovny. V roce 1914 odešel Albert Pokorný do výslužby.

Ve stejném roce nastala změna v organizaci školy. C. k. státní řemeslnická škola v Kladně se změnila na c. k. průmyslovou školu státní s následující vnitřní organizací:

1. Mistrovská škola strojnická
2. Mistrovská škola elektrotechnická
3. Oddělení pro chlapce školou povinné (řemeslnická odborná pro zpracování kovů)
4. Speciální kurzy z oboru strojírenství, elektrotechniky, hutnictví a hornictví
5. Pokračovací škola živnostenská pro řemesla strojnická a z kovu pracující.

Nově koncipovaná škola navázala na dosavadní zkušenosti v odborném školství a přizpůsobila výuku potřebám praxe.

Mistrovské kurzy měly zdokonalit odbornost vyučených mistrů, dílovedoucích, montérů či samostatně podnikajících řemeslníků.

Oddělení pro chlapce školou povinné odpovídalo dřívější řemeslnické škole, tedy připravovalo chlapce od 12 let pro řemesla z oboru zpracování kovů, zejména však strojírenství, elektromechanizace, zámečnictví, kovářství, modelářství apod.

Speciální kurzy pokračovaly i v nově koncipované výuce. Posluchači je navštěvovali v odpoledních hodinách a v neděli. Nejvíce byl zastoupen kurz pro obsluhu parních kotlů a strojů a kurz pro elektromechaniky.

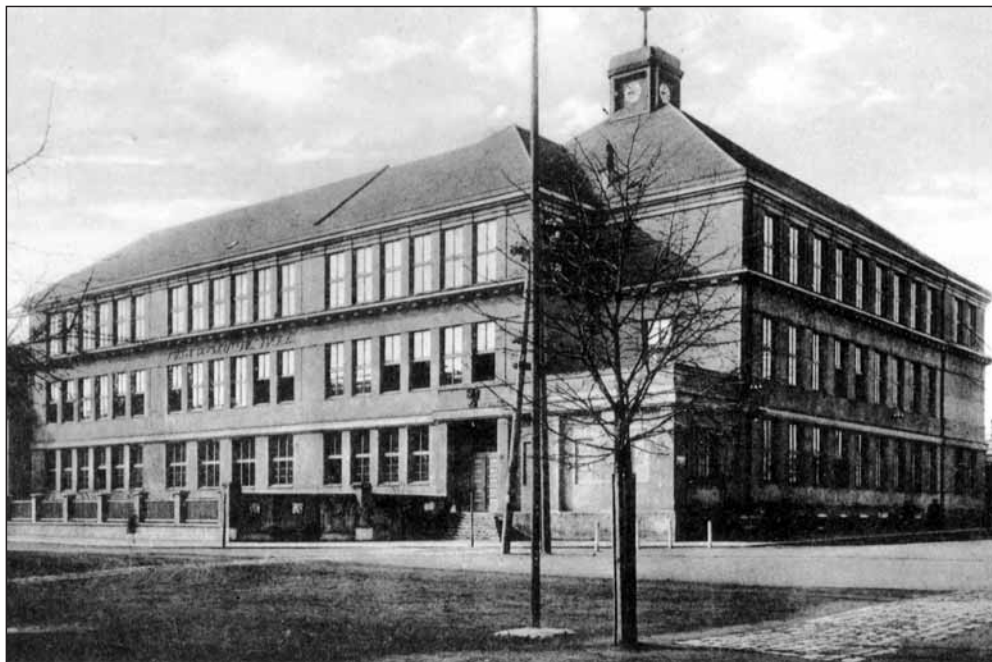
Veřejná kreslárna byla při reorganizaci v roce 1914 zrušena.

Pokračovací škola živnostenská poskytovala vzdělání pro živnostensko-obchodní obory. Toto oddělení bylo v roce 1915 vyňato z řemeslnické školy a přiřazeno k nové Všeobecné pokračovací škole, která vznikla při II. měšťanské škole v Kladně. Správcem ústavu se stal ředitel měšťanské školy Antonín Sládeček²⁸⁾.

V souvislosti s přeměnou řemeslnické školy na školu průmyslovou byl schválen návrh na stavbu nové školní budovy. Předchozí budova byla natolik poškozena, že se pro další výuku stala nevyhovující²⁹⁾.

Nová budova průmyslové školy byla navržena jako jedna z dominant Nového náměstí³⁰⁾. Stavbu projektoval architekt Jaroslav Rössler³¹⁾, jenž vytvořil jakousi protiváhu k Šnajdrově tiskárně. Na projektu byly použity obdobné zdobné prvky – režné zdivo. Stavbu financovala kladenská obec a pro realizaci byla vybrána kladenská stavební firma Emanuela Hraběte³²⁾. Novostavbu tvořil komplex budov skládající se z hlavní dvoupatrové budovy, přízemních dílen a připojeného jednopatrového domku, kde byl byt ředitele školy. Architekt na rozloze 2 537 m² vytvořil promyšlený celek s dostatkem prostoru pro žáky i učitele. Vedle nezbytně nutného technického zázemí našel dostatek místa pro laboratoře, kreslárny, písárnu i kabinety. V přízemí je dílenská budova propojená s hlavní budovou krytým schodištěm, kam byla umístěna modelárna, slévárny, kovárna a nástrojovna.

V budově se začalo vyučovat ještě před definitivním ukončením stavby a celý objekt se postupně vybavoval nábytkem. Vše bylo dokončeno až na počátku roku 1922. Výstavbu provázela řada problémů. Mějme na paměti, že se stavělo v době I. světové války. Válečné události se odrazily i v zájmu o studium na ško-

Rösslerova novostavba průmyslové školy (ze sbírek Jaroslava Tesárka).

le. Mladíci, kteří obvykle navštěvovali mistrovskou školu, museli narukovat na frontu. Pro malý zájem tak nebyla ve školním roce 1914–1915 řemeslnická škola otevřena.

Následující rok vzrostl zájem o kovozpracující obory tak, že bylo třeba otevřít šest prvních tříd. Ve školním roce 1916–1917 bylo zapsáno 627 posluchačů a o rok později dokonce 650. Oproti tomu klesal zájem o stavební obory, což mělo za následek, že od školního roku 1918–1919 bylo stavební oddělení přičleněno k Všeobecné škole pokračovací při II. měšťanské škole.

Současně s novými úpravami byla řemeslnická škola přeměněna na odbornou kovodělnou školu a byl zrušen její třetí ročník. Po ukončení této dvouleté školy a následném absolvování učebního oboru a tříleté praxe mohli zájemci pokračovat ve studiu na mistrovské škole. Poprvé se podařilo vytvořit navazující odborná studia a žáci, kteří prošli touto formou vzdělání, projevovali velmi dobré teoretické i praktické znalosti.

Od školního roku 1919–1920 byla po dlouholetých přípravách otevřena pokračovací škola pro horníky. Posluchači prošli dvouletým doplňkovým studiem, které čítalo 9 hodin týdně. Výuka byla naplánována tak, aby pracujícím horníkům nekolidovalo vyučování se směnou. Neopominutelnou službu nově zřízené škole poskytl jako pedagog horní inženýr M. Huml³³⁾, který se ujal výuky odborných předmětů. Ostatní technické vyučování zabezpečovali pedagogové sboru. Činnost Hornické školy pokračovací byla ukončena školním rokem 1927–1928.

Další změny nastaly v prvních mírových letech. V roce 1920 byla zrušena dvouletá odborná škola řemeslnická pro zpracování kovů, následně v roce 1923 byl ústav rozšířen o mistrovskou školu hutnickou a v roce 1932 o mistrovskou školu slévárenskou. Obě mistrovské školy byly jediné svého druhu na území Československa.

Rok 1937 přinesl další prohloubení odborného studia. Od školního roku 1937–1938 byla zřízena vyšší škola strojnická pro absolventy mistrovských škol. Nástavbové dvouleté studium bylo ukončeno maturitní zkouškou. Od září školního roku 1939–1940 byl otevřen první ročník denního čtyřletého studia vyšší průmyslové školy strojnické, ukončené maturitou.

První maturitní zkoušky proběhly ve dnech 15.–17. června 1939. *Ústní zkoušky se prováděly za předsednictví vlád. komisaře Ing. Václav Mayera, ředitele První státní průmyslové školy v Praze, a za účasti zástupců kladenského okresu, Obchodní a živnostenské komory v Praze a zdejších velkozávodů. Zkouškám se podrobilo všech 26 žáků IV. ročníku; 25 uznáno dospělými, z nich 13 s vyznamenáním, 1 povolena opravná zkouška po prázdninách.*³⁴⁾

Všechny tyto změny se udály v dobách pro školu nejsložitějších. II. světová válka nesmazatelně zasáhla nejen do života mnoha studentů, ale i celé školy. Na ústav poprvé dopadla perzekuce okupantů záhy po zastřelení vrchního strážmistra německé policie Wilhelma Kniesta. V rámci stanného práva byl učitel František Vávra, spolu s ostatními členy městského zastupitelstva v Kladně, zatčen a postupně prošel vězněním na Špilberku, v koncentračních táborech Mauthausen a Dachau.

Na jaře roku 1940 gestapo vyšetřilo vraždu Wilhelma Kniesta a obvinilo dva žáky průmyslové školy Jana Smudka a Františka Petra. Oba žáci tehdejší vyšší školy strojnické pro absolventy mistrovské školy byli zatčeni. František Petr byl 14. září 1940 popraven v Drážďanech, Janu Smudkovi se podařilo uprchnout³⁵⁾.

Další problémy nastaly na počátku školního roku 1941–1942. Školní rok byl zahájen 2. října, ale výuka průmyslové školy byla přesunuta do dvou učeben

kladenského reálného gymnázia³⁶⁾. O den později byl ředitel školy ing. Otakar Novák³⁷⁾ předvolán na gestapo, kde mu byla ukázána jakási dopisní obálka, v níž prý byl hanlivý a výhrůžný dopis s podpisem „Průmyslovák“. O skutečném obsahu dopisu se nikdo nedozvěděl a všeobecně se věřilo, že dopis byl fingoán, a to jen proto, aby mohla být zahájena trestní opatření proti ústavu, který pro postoj k okupantům byl v nemilosti... 4. října 1941 uniklo do školy gestapo... podle záhadného klíče vybrali 48 žáků ústavu, které pak odvedli na dvůr místního gestapa. Tam byl poslán také sbor, k němuž pronesl Wiesman³⁸⁾ jakousi řeč, plnou cynismu, při níž oznámil rozhodnutí pražského vedení gestapa, podle něhož byl profesorský sbor internován. Na dvoře gestapa zůstal ředitel se 14 profesory a 48 žáky, aby očekávali nejistý osud.³⁹⁾

Škola byla uzavřena a vyučovalo se pouze na učňovské škole, tedy v nematuritních formách studia. Právě tehdy byla škola rozdělena na Střední průmyslovou školu a Učňovskou školu⁴⁰⁾.

Škola byla opět otevřena v plném rozsahu až ve školním roce 1942–1943. Znovuotevření provázela řada problémů. Učitelský sbor musel být doplněn a stejně jako na ostatních školách i v odborných předmětech začala kralovat němčina. Studenti byli místo výuky posíláni jako levná pracovní síla na nucenou výpomoc válečnému hospodářství. Dodnes se v třídních výkazech uchovaly zápisy o totálním nasazení studentů na nucené práce do Německa.

Výuka se ve školním roce 1943–1944 krátila a maturitní termíny byly vypsány již na prosinec a leden školního roku.

Na smutná válečná léta dodnes upomíná pamětní deska⁴¹⁾ ve vstupní hale, jež byla slavnostně osazena při sjezdu abiturientů v září 1946.

V krátké době po osvobození byla obnovena výuka. Vrátili se pedagogové i ředitel ing. Otakar Novák, který válečné útrapy přežil.

V poválečném období se začala vyvíjet škola v nových podmínkách. Od 1. června 1945 byla vyčleněna učňovská škola kovodělná a k ní příslušející oddělení. Tím se oddělila část změněná v roce 1942–1943 na školu učňovskou. Od školního roku 1946–1947 se tato část začlenila do systému základních odborných škol.

Vlastní průmyslová škola získala v poválečném období následující strukturu:

Vyšší škola strojnická

Vyšší škola strojnická pro absolventy mistrovských škol

Mistrovská škola strojnická

Mistrovská škola hutnická

Mistrovská škola slévárenská.

Touto novou strukturou navázala škola na předválečné tradice. Posluchači mohli získat maturitu ve čtyřleté vyšší strojnické škole či v nástavbovém studiu pro absolventy mistrovských škol. Všechny obory si kladly za cíl vychovat kvalifikované odborníky pro praxi.

Pedagogové využili při odborné přípravě posluchačů školní dílny, kde opravovali nejen zařízení školy, ale také představovali pod odborným dohledem vraky automobilů, které sloužily jako cvičná vozidla pro výuku řidičů. Tyto specializované kurzy, jako důsledek rychle se rozvíjejícího automobilismu, byly v poválečném období žádány.

Změna v koncepci průmyslového školství nastala v roce 1948. Dubnový zákon⁴²⁾ zcela přebudoval dosavadní systém školního vzdělání. Podle tohoto zákona byly vyšší odborné školy zařazeny spolu s gymnázii do kategorie vyšších středních škol, v nichž bylo studium ukončeno závěrečnou maturitní zkouškou. Reforma na tomto typu školy nabyla platnost od školního roku 1950–1951.

Hlavní změna se projevila v následujícím ustanovení: *Vyšší odborné školy... poskytují vyšší vzdělání odborné a zároveň i vyšší obecné vzdělání v takovém rozsahu, aby se umožnil žákům též přístup ke studiu na vysokých školách.*⁴³⁾ Tímto ustanovením bylo odborné školství dáno na roveň gymnáziím, čímž gymnázia ztratila svoji prioritu přípravné školy na vysokoškolská studia.

Od 50. let 20. století se kladenská průmyslová škola vyvíjela již v rámci jednotného školského systému Československé republiky, respektive Československé socialistické republiky, podpořeného zákonem z roku 1953⁴⁴⁾. Oproti gymnáziím, která byla potlačována a kam se implantovala poněkud neorganicky pracovní činnost studentů, průmyslové školy reagovaly pružněji na požadavky doby a navazovaly na své tradice z minulosti. Nové formy odborného studia vznikaly ruku v ruce s požadavky průmyslové výroby.

Ředitelé školy:

1887–1920 – František Rössler, strojní inženýr

1921–1935 – Václav Mayer, strojní inženýr

1936–1939 – Jaroslav Smrž, inženýr, doktor technických věd

1940–195? – Otakar Novák, stojní a hutní inženýr

Prameny a literatura:

Výroční zprávy všeobecné řemeslnické školy v Kladně pro rok 1888–1889 –
– 1901–1902; 1903–1904 – 1907–1908;
1909–1910 – 1920–1921; 1922–1923 –
– 1938–1939; 1946–1947 – 1948–1949.
RÖSSLER, František. 25 let pokračovací školy průmyslové a 20 let c. k. státní řemeslnické školy na Kladně. 1886–1906. Kladno, 1906.

SMRŽ, Jaroslav. Jubilejní zpráva; padesát roků 1886–1936. Státní čs. průmyslová škola v Kladně. 1936.
Zákon č. 95/1948 Sb.
Zákon č. 31/1953 Sb.
Vládní nařízení z 15. 1. 1943.
Protokoly MŠR Kladno z let 1880–1887.
Protokoly schůzí městské rady z let 1886–1890.

Poznámky:

¹⁾ Místní školní rada Kladno, Protokol z 24. 5. 1880.

²⁾ RÖSSLER, František. 25 let pokračovací školy průmyslové a 20 let c. k. řemeslnické školy na Kladně. Kladno, 1906, s. 4.

³⁾ Nabízené předměty: čtení, psaní, elementární počty, živnostenské počty, zeměpis, němčina, měřičství a rýsování, kreslení, modelování.

⁴⁾ Mezi žáky byla zastoupena řemesla jako zámečníci, truhláři, slévači, horníci, obuvníci, sedláři, natěrači apod.

⁵⁾ 16. 7. 1885 – rozhodnutí císaře o vzniku školy, 15. 1. 1886 přiznána škole podpora ve výši 4 000 zlatých ročně.

⁶⁾ RÖSSLER, František. 25 let pokračovací školy průmyslové a 20 let c. k. řemeslnické školy na Kladně. Kladno, 1906, s. 5.

⁷⁾ František Rössler (1857–1929), syn obchodníka z Čáslavi, absolvent pražské

techniky. Před jmenováním ředitelem v Kladně, působil jako profesor v Plzni.

⁸⁾ SOA v Praze – SOKA Kladno, fond Město Kladno, Protokoly schůzí městské rady, dne 27. 9. 1886.

⁹⁾ Josef Hrabě (1839–1899) stavitel v Kladně.

¹⁰⁾ III. výroční zpráva Všeobecné řemeslnické školy v Kladně, školní rok. 1888–1889, s. 8.

¹¹⁾ Stavební spisy města Kladna, čp. 1332, dopis PŽS z 10. 10. 1892.

¹²⁾ Pod pojmem umělá řemesla byly zahrnuty učební obory jako malíři, lakýrníci, sochaři, kamnáři, košíkáři aj.

¹³⁾ Samostatné oddělení pro dámy existovalo v letech 1890–1893.

¹⁴⁾ feriální – prázdninový

¹⁵⁾ grémium – stavovské sdružení živnostenské nebo řemeslnické společenstvo

¹⁶⁾ Irena VEVERKOVÁ. Jan Mrazík; správce Obchodní školy pokračovací v Kladně. Archivní ročenka SOkA Kroměříž. Kroměříž, 2002. s. 112–115.

¹⁷⁾ Václav Krotký – Tuberkulózní sanatoria, Stručná úvaha o kanalizaci měst. František Rössler – O strojích a řemeslech, Ruční práce ze dřeva a kovu na c. k. řemeslnické škole, O podporování malých živností.

¹⁸⁾ VEVERKOVÁ, Irena. I. Krajinská výstava 1902 v Kladně. Slánský obzor. roč. 10. s. 57–68.

¹⁹⁾ Václav Krotký (1855–1920), syn hospodáře z Kozárovic u Písku, absolvent architektury a stavitelství, před příchodem do Kladna získal několikaletou praxi u pražských stavebních firem.

²⁰⁾ Jaroslav Vejdělek, strojní inženýr, na škole působil od roku 1889, učil fyziku a nauku o látkách. Zároveň působil jako soudní znalec v oboru elektrotechniky. Napsal spis Praktický elektrotechnik.

²¹⁾ Albert Pokorný (1858–1934), pocházel z úřednické rodiny ve Valašském Meziříčí, absolvent odborné školy pro zpracování dřeva, později absolvoval studia malby ve Vídni.

²²⁾ Výstavní Věstník, příloha č. 17, s. 3.

²³⁾ Výstavní Věstník. 20. 7. 1902, č. 16 a příloha č. 17.

²⁴⁾ Podrobněji: Ottův naučný slovník. Otta. Praha, 1901. Díl XVII. s. 902.

²⁵⁾ Adolf Kindl (1853–1935), absolvent pražské techniky, v letech 1886–1910 profesor kladenské řemeslnické školy.

²⁶⁾ Ředitel František Rössler zemřel. Národní listy 1. 3. 1929.

²⁷⁾ Smuteční řeč starosty Sokola kladenského bratra MUDr. Hajna. Příloha věstníku Sokolské župy Budečské. s. 3.

²⁸⁾ Antonín Sládeček (1859–1934), učitel, ředitel měšťanské školy, odborný publicista, vlastivědný pracovník.

²⁹⁾ Budova čp. 1332 byla staticky narušená, protože částečně stála na poddolované ploše.

³⁰⁾ Dnes Náměstí Svobody.

³¹⁾ Jaroslav Rössler (1886–1964), syn Františka Rösslera, architekt a stavitel,

projektoval řadu staveb. Např. Šnajdrovu tiskárnu v Kladně, Okresní nemocnici v Lounech, Městskou spořitelnu v Jaroměři, úrazovou pojišťovnu v Praze, vily na Ořechovce.

³²⁾ Emanuel Hrabě (1870–?), majitel stavební firmy v Kladně.

³³⁾ Ing. M. Huml, bližší identifikace osoby se zatím nezdařila.

³⁴⁾ In: Státní průmyslová škola v Kladně, Zpráva o školením roce 1938–1939, s. 5–6.

³⁵⁾ Podrobněji: LAŠTOVKA, Vojtěch. Smudkova dobrodružná anabáze. Minulostí Západočeského kraje. Plzeň 1980, číslo 16. s. 73–92. Nejnověji: KOURA, Petr. Pozapomenutelná legenda českého odboje: Případ Jana Smudka a nacistická okupační politika. Soudobé dějiny. 2004. č. 1–2.

³⁶⁾ Jednalo se o maturitní formu čtyřletého studia.

³⁷⁾ Ing. Otakar Novák, další údaje o tomto řediteli školy nejsou známy.

³⁸⁾ Harald Wiesmann, velitel venkovní služebny gestapa. Tato služebna byla přenesena do Kladna z Benešova s působností od 1. 10. 1939.

³⁹⁾ Státní průmyslová škola; Zpráva o školním roce 1946–1947. Kladno, 1947. s. 4. Zmiňovaní studenti a profesori byli vězněni v Malé pevnosti v Terezíně od 4. 10. 1941 do 22. 11. 1941. Na následky věznění zemřel na počátku roku 1942 profesor ing. Josef Kovář.

⁴⁰⁾ Učňovské školy byly vymezeny nařízením ministerstva školství dne 15. 1. 1943. Pod pojmem učňovské školy byly zahrnuty všechny dřívější pokračovací školy (živnostenské, kupecké aj.).

⁴¹⁾ Deska nese následující text: Zemřeli jsme, abyste mohli ve svobodě žít! Prof. ing. Josef Kovář, Kladno. Žáci: František Černý, Pavlíkov – Jiří Daniel, Rakovník – Jaroslav Hroník, Lidice – Josef Pek, Lidice – František Petr, Kyšperk – Josef Rameš, Lidice – Karel Saidl, Lidice – Miloš Vyčichl, Senomaty.

⁴²⁾ Zákon č. 95/1948 Sb.

⁴³⁾ Tamtéž, § 52.

⁴⁴⁾ Zákon č. 31/1953 Sb.

VÁCLAV KRŮTA

Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa)

Vedoucím kladenské pobočky řídicí úřadovny tajné státní policie v Praze (Aussendienststelle der Geheime Staatspolizei Kladno) byl od jejího zřízení 1. října 1939 do 30. září 1943 Harald Wiesmann. Ze svého předchozího působiště v Benešově si s sebou přivedl desítku úředníků, mezi něž rozdělil referáty úřadu.

I. oddělení mělo na starosti vlastní hospodářský chod úřadovny. Uvážíme-li, že gestapo v Kladně – stejně tak ovšem i jinde – začínalo z ničeho a že se zařizovalo, pak stavělo a vybavovalo dvě další budovy, stejně jako mělo nejdříve jednu a pak ještě další věznic, mělo oddělení hospodářské správy jistě co dělat. Jeho vedoucím byl od svého příchodu z Benešova od 1. 10. 1939 až do svého odchodu k armádě v roce 1941 Alois Kasseckert, který ovládal stejně dobře češtinu jako němčinu. Do odvelení v roce 1943 byl v I. oddělení zařazen Fritz Petrat. Z dalších zaměstnanců tam pracoval v letech 1942–1944 Hans Homolka, jehož v roce 1944 nahradila slezská Němka Käthe Theinertová.

A. Kasseckert založil a vedl do svého odchodu kartotéku. Po něm ji pak vedla Renate Hansenová. Každá služebna německé tajné státní policie vedla postupně několik kartoték. Jako první vznikla už před válkou u služeben gestapa A-kartotéka. V ní byli evidováni všichni potencionální nepřátelé nacistického státu. Kartotéka se neustále doplňovala a ověřovala. Svoji roli přitom asi sehráli i povolní Češi. Němci oceňovali spolupráci policejního inspektora Františka Jaroše. Ten byl zástupcem vedoucího české kriminální policie v Kladně Dr. Horný a platil za znalce komunistického hnutí na Kladensku. Už ve třicátých letech vedl podobnou kartotéku u české státní policie. Byl přidělen snad už v roce 1940 ke gestapu na výpomoc jako tlumočník společně s Václavem Kokešem, s Čechem, který sloužil předtím u protektorátního četnictva v Lounech. Snad v roce 1941 přešel V. Kokeš k české kriminální policii do Loun.¹⁾ Cenné informace o venkovských poměrech na Kladensku poskytl gestapu mjr. Vít, jinak okresní četnický velitel. Postupně vznikaly další kartotéky: kartotéka závodů, kartotéka spolků, kartotéka církví, kartotéka Židů, kartotéka tisku, kartotéka letáků, kartotéka ochranné vazby, kartotéka vězňů, E-kartotéka (kartotéka emigrantů a jejich rodinných příslušníků), od léta 1942 B-kartotéka (kartotéka rodinných příslušníků osob popravených a perzekvovaných v koncentračních táborech a věznicích, o nichž nacisté předpokládali, že mají automaticky nepřátelský postoj k nacistickému režimu), od začátku roku 1943 S-kartotéka (politicky podezřelé osoby, proti nimž by mohlo být uplatněno „zvláštní zacházení“, Sonderbehand-

lung). Tyto kartotéky vedl referát II F. III. oddělení pak vedlo tajnou kartotéku spolupracovníků a konfidentů gestapa²⁾.

Úřadovna potřebovala k tomu, aby mohla fungovat a plnit své úkoly, také obslužné profese. Od léta 1942 byla povinný půlrok na gestapu jako telefonistka zaměstnána manželka O. Felkla Marie, rozená Mařincová, po jejím odchodu obsluhovala telefonní centrálu Irma Immerová, která pocházela z Loun. Vedle spojování telefonických hovorů kontrolovala dopisy vězňů. Zůstala na gestapu do léta 1944. Jako telefonistky pracovaly na gestapu rovněž Edith Illmannová, Ilona (Ilse?) Jahnová, Božena Kolínová, Elisabeth Maiwormová, Anna Schalterová a Marta Zenthöferová, možná i další.

Dálnopis obsluhovala určitě od roku 1943 až do konce Gabriele Heidenreichová.

Pod hospodářské oddělení spadal autoprovoz, tedy také řidiči. Podchytili jsme Haralda Hansena, Heinricha Buhmana a Rudolfa Vlčka, kteří byli v Kladně od samého počátku, pak se objevili ještě Hans Kloss, Alfred Schöffler, Gebhard, Rudolf Richter, Jan Bláha, Franz Mandel a Jaroslav Svoboda. U posledně jmenovaného se chvílku zdržíme.

Jaroslav Svoboda byl 28. 3. 1942 na příkaz kladenského gestapa ve svém bydlišti v Radovesicích zatčen libochovickými četníky pro rozšiřování ilegálního tisku a předán do věznice gestapa v Kladně. Po třech týdnech byl předán do vězení v kladenské sokolovně, odkud chodil na práci nejprve na stavbu budovy gestapa, potom hřiště, pak byl měsíc v hutích Pražské železářské společnosti, kam gestapo posílalo denně silné pracovní komando. Pak jej jednoho dne poslal ing. Němec, kterého Svoboda osobně znal, neboť pocházel z Libochovic, a který dělal v sokolovně kápa, na lepší práci do garáží gestapa. Pracovali tam už B. Bláha a J. Klimeš, kteří oba pocházeli také z Radovesic. Vězňové myli vozy, vyměňovali pneumatiky, opravovali brzdy atp. Při jedné jízdě s nákladním autem vzal s sebou Vlček, který byl vedoucím autodílny a autoprovozu, J. Svobodu a snad proto, že se mu samotnému nechtělo řídit, nařídil Svobodovi, aby si sedl za volant. Vlček byl s řidičským uměním Svobody spokojen a od té doby jezdil Svoboda s nákladním autem častěji, ale vždy s Vlčkovým doprovodem. J. Svoboda byl 17 měsíců držen gestapem ve vězení, nakonec však ho 1. června 1943 propustili. Nastoupil (stejně jako před svým zatčením) na místo šoféra u svého dřívějšího zaměstnavatele v Ústí nad Labem.

Už za měsíc po svém propuštění, na začátku července 1943, však obdržel prostřednictvím libochovické četnické stanice vzkaz, že se má dostavit na gestapo do Kladna. *Jel jsem tam okamžitě. Bylo mi řečeno, že obdrželi příkaz, že vzhledem k nedostatku pracovních sil mají zaměstnávat za šoféry protektorátní příslušníky. Wiesmann přímo nařídil, že musím u nich nastoupit místo řidiče. Já jsem se zprvu jeho rozkazu zdráhal, vymlouval jsem se, že jsem zde byl již tak dlouho, aby mne nechali doma. Když Wiesmann trval na svém rozkazu, musel jsem jeho nabídku přijmouti, vylicil svůj příběh po válce Svoboda, přičemž přiznal, že mu Wiesmann sice nevyhrožoval, ale odmítnout prostě nešlo. Wiesmann zkrátka Svobodovi nařídil, aby si zajel hned druhý den do Ústí nad Labem za svým zaměstnavatelem a dohodl si ukončení pracovního poměru. Zaměstnavatel byl sice srdnatý, ale proti gestapu nic nezmohl. Zaměstnavatel mne tehdy nechtěl propustit a dal mi s sebou dopis pro Wiesmanna, v němž bylo uvedeno, že mne nepropouští, neb jsou vojensky důležitým podnikem. Wiesmann dopis přečetl a přede mnou roztrhal a zahodil a mně řekl: Tady dne 10. 7. 1943 nastoupíš.*³⁾ J. Svoboda nemohl nic dělat jako vězeň určený na práci do garáží, a o nic víc svobody neměl ani tehdy, když mu gestapo nabídlo, že bude zaměstnancem. Ani tehdy, ani nyní mu nezbývalo nic jiného než souhlasit.

Zřejmě od počátku služebny směřoval vývoj k tomu, že jednotliví řidiči byli přednostně a pak následkem každodenní praxe k dispozici stále stejným referentům, a tím i referátům. Zvláště spolehlivý a snaživý řidič se mohl stát z kriminálního zaměstnance i kriminálním úředníkem, čehož dokladem je Rudolf Vlček, jenž byl jmenován úředníkem v roce 1943.

Pod I. oddělení patřilo „domácí vězení“, jak mu Němci říkali, tedy věznice. Dohled na vězně, rozuměj vlastní uvěznění, přivádění k výslechům a pak zase odvádění od výslechů, vykonávali vězeňští dozorci. Velitelem kladenské gestapácké věznice byl SS-Hauptscharführer Peter Porst, kterého přidělila do Kladna pražská řídicí úřadovna tajné státní policie 26. 1. 1941. *Před odchodem z Prahy jsem byl povolán k SS-Sturmabführerovi Baumelburgovi, který mi dal rozkaz, abych v Kladně vybudoval věznici a tuto vedl podle předpisu tak, jak má být vedena. Upozornil mne dále, že je v Kladně nepořádek a že musím bezpodmínečně dát věznici do pořádku*, vypověděl po válce P. Porst.

V Kladně aplikoval zkušenosti z praxe v pankrácké věznici a zůstal tu až do konce války. Nebylo to zřejmě snadné, mnohá svá opatření prosazoval u Wiesmanna obtížně. Hned na počátku svého působení zavedl vězeňskou knihu, v níž se evidovali vězni, knihu, do níž se zapisoval majetek odebraný vězňům, stejně jako knihu vězňům odebraných peněžních obnosů. Dosáhl, že jednotliví gestapáčtí referenti nemohli svévolně navštěvovat věznici, kdy se jim zlíbilo, a brát si vězně k výslechům bez evidence. Svou důsledností při dodržování vězeňského řádu si od gestapáků vysloužil četné stížnosti, které Wiesmann zkoušel podat v Praze. Porst se sice v Praze pokaždé obhájil, ale jeho poměr s vedoucím služebny Wiesmannem byl napjatý.⁴⁾ Vedoucí věznice měl pod sebou jako své podřízené vězeňské dozorce Hanse Guttwenigera, Steinka, Friedricha Pallassera, Siegfrieda Reisera, Heinze Kunze a Adama Wolfa.

Pro úplnost ještě zmíníme vrátného Václava Tichého. Byl to Němec z Libušína u Kladna. Měl vrátnici u hlavního vchodu do ústřední budovy gestapa. Zapisoval do zvláštní knihy příchody a odchody osob, které přicházely na gestapo po obdržení předvolání. Jeho povinností byla také kontrola pošty vězňů.

Ve služebním bytě v suterénu hlavní budovy bydleli manželé Watzkovi. Josef Watzke vykonával domovnícké práce a obsluhoval kotelnu na uhlí, která dodávala teplo pro celý gestapácký areál a byla v téže budově jako jeho byt. Jeho manželka Anežka, rozená Frazová z Kralup nad Vltavou, byla zaměstnána na gestapu jako uklízečka. V roce 1945 spálil topič J. Watzke na rozkaz veškeré písemnosti, které se na kladenském gestapu nacházely⁵⁾.

Výkonné funkce gestapa soustřeďovalo ve svých referátech II. oddělení.

Prvním vedoucím referátu II A, do jehož náplně práce patřil boj s komunismem, marxismem a levicovými hnutími, byl Karl Ramrath. Ve vedení tohoto referátu ho vystřídal Heinrich Meyer, který přišel na místo odveleného Ramratha 15. 11. 1940 ze zrušené úřadovny v Německém (Havlíčkově) Brodě. Ale hned v příštím roce 1941 byl odvelen do Českých Budějovic, odkud za něj nastoupil Josef David, který se však zakrátko do Budějovic z nám neznámého důvodu vrátil. Davida vystřídal Max Zahorka. V tomto referátu působil dále Fritz Schänzle, jehož po jeho odchodu do polského Královce nahradil Walter Forster. V roce 1941 tam po svém převelení z Kolína do Kladna začínal Oskar Felkl, v roce 1942 tam byl přidělen řidič Vlček.

V závěru války byl u kladenského protikomunistického referátu umístěn také známý pražský komunistobijce Emil Friedrich. Ten vedl 27. ledna 1945 zatýkací komando při zásahu proti Františku Barešovi, vedoucímu odbojové skupiny Plamen svobody. Když gestapáci a protektorátní policisté vnikli do bytu manže-

lů Hollerových v Praze Pod Zvonařkou, kde se F. Bareš v té době ukrýval, dokázal se statečný F. Bareš z bytu i přes obrovskou policejní přesilu prostřílet. Postřelil jednoho zaměstnance gestapa a jednoho protektorátního policistu a podařilo se mu uniknout. Rozzlobený vedoucí protikomunistického referátu pražské řídicí úřadovny gestapa H. Jantur převedel z trestu E. Friedricha do Kladna, kde zůstal až do konce války⁶⁾.

Úředníky neméně důležitého referátu II BM, který měl za úkol potírání českého hnutí odporu, byli Hans Skalak, Willy Bürger, Wilhelm Schüttler, Otto Gehle, Bernard. Skalak a Bürger přišli do Kladna už v roce 1939 společně s Wiesmannem z Benešova a patřili k Wiesmannovým oblíbencům. Skalak likvidoval české odbojáře až do svého povolání k armádě na začátku roku 1945. Skalaka Wiesmann zneužíval, když chtěl prosadit své záměry. Dával mu k došetření případy, které odebral jiným referentům, kteří je chtěli řešit jinak, než si přál on. Bezcitný Skalak zpracoval závěrečný návrh na opatření proti zatčeným bez ohledu na jejich skutečnou činnost v duchu, jak si to Wiesmann přál. Takový byl i Bürger, ten se však proti svému nejvyššímu šéfovi postavil v roce 1942 poté, když havaroval v opilosti Wiesmannův řidič Buhmann. Nakonec byl k 31. 12. 1942 ze služeb gestapa propuštěn⁷⁾. Gehle a Bernard přišli do Kladna po zrušení úřadovny gestapa v Německém (Havlíčkově) Brodě. Gehle byl v roce 1944 odveden k armádě. Písařkou a tlumočnicí referátu II BM byla od roku 1941 E. Lehrová, kdežto E. Fritschová byla přidělena jako tlumočnice k referátu v roce 1942.

Referát II G, který pátral po zbraních a třaskavinách a kromě toho také potíral Židy, vedl – pomíneme-li samotný závěr války, neboť v roce 1945 byl převelen do Mladé Boleslavi – prakticky po celou dobu existence gestapa v Kladně Heinrich Faber.

V čele referátu II H, který měl na starosti hospodářské záležitosti, byl až do svého odvelení do Kolína v roce 1943 Ferdinand Schulte.

Záležitosti ochrany a boje proti vnitřnímu nepříteli (kontrarozvědky) mělo na starost III. oddělení. Toto oddělení si hlídal vždy vedoucí služebny, třebaže formálně mělo vlastního vedoucího. Od 15. 11. 1940, kdy přišel z Německého (Havlíčkovy) Brodu, jím byl až do léta 1942 Ewald Hartge. Hartge se zúčastnil v roce 1937 nebo 1938 osmidenního kontrarozvědného kursu Abwehru v Berlíně. Tam přednášel sám Dr. Werner Best, který patřil mezi špičky nacistické policie. Hartge zavedl na gestapu pravidelné měsíční schůzky, kde byly předávány pokyny příslušníkům Abwehru, působícím v průmyslových závodech⁸⁾. Po jeho odchodu se stal vedoucím III. oddělení Otto Schulze a zastával tuto funkci až do února 1944. Po něm pak byl posledním vedoucím Rudolf Aust. V roce 1944 byl k referátu přidělen z I. oddělení Hans Homolka, který vydržel v tomto tichém referátu rovněž až do konce. Za Austa v referátu nalézáme Küttera a od 9. dubna 1945 ještě Lockerta.

Členění venkovních služeben gestapa na tři oddělení podle schématu, jež jsme vypsalí v předchozím čísle Slánského obzoru⁹⁾, neplatilo po celé období okupace. K první významnější organizační změně došlo po atentátu na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Při řídicích úřadovnách v Praze a v Brně a také ve všech venkovských služebnách byl zřízen nový referát II J, který se soustředil na pátrání po pachatelích atentátu.

Na podzim 1942 vznikly při řídicích služebnách v Praze a v Brně tzv. protiparašutistické referáty. Ve skromných poměrech se setkáváme s takovýmto útvarem, označovaným SBF (Sabotage – Bahnen – Fallschirmagenten), později také v Kladně. Hlavním úkolem tohoto referátu byl boj proti parašutistům vysílaným na naše území jak z Anglie, tak ze Sovětského svazu. Referát kromě toho dostal

za úkol také pátrání po zbraních a výbušninách, což měl do té doby v náplni práce referát II G, který byl zrušen. Podstatnou novinku představovalo vytváření vlastní konfidentské sítě, která existovala nezávisle na konfidentské síti, kterou spravovalo III. oddělení.

Největší reorganizací prošly úřadovny gestapa v roce 1943. Od 15. července se řídicí úřadovny gestapa v Praze a Brně členily takto:

I. oddělení – osobní oddělení:

REFERÁT I ORG.	– organizační – zřizování a rušení služeben, vydávání organizačních oběžníků, protiletectká ochrana, hlavní podatelna a výprava.
REFERÁT I A	– personální.
REFERÁT I B	– školení.
REFERÁT I D	– disciplinární záležitosti úředníků a zaměstnanců, dotazníky a posudky, výprava pro velitele úřadovny.

II. oddělení – hospodářské a správní záležitosti:

REFERÁT II A	– účtárna.
REFERÁT II B	– správa budov.
REFERÁT II C	– technické záležitosti.

IV. oddělení – exekutiva (Gegnerforschung und Bekämpfung)

IV 1 Opozice	
REFERÁT IV 1a	– levicové hnutí
REFERÁT IV 1b	– pravicové hnutí
REFERÁT IV 1c	– zahraniční dělníci, zahaleči, váleční zajatci
REFERÁT IV 2	– sabotáže
REFERÁT IV 3	– obranné zpravodajství (protišpionáž)
REFERÁT IV 4	– světonázorový protivník
REFERÁT IV 5	– zvláštní případy
REFERÁT IV 6	– kartotéky a spisovna, ochranná vazba
REFERÁT IV N	– zpravodajská služba (kontrarozvědka) a evidence konfidentů. Správa G – fondu.
REFERÁT IV F	– bádání (Forschungsstelle) – výzkum příčin politických a dalších událostí.
REFERÁT IV G	– hraniční záležitosti (od listopadu 1944, dříve IV 3c).
REFERÁT IV M	– spojovací referát k branné moci a zbraním SS, organizace obrany řídicí úřadovny, venkovních služeben a policejních věznic, organizace nouzové zpravodajské služby.
REFERÁT IV M 1	– ochranná služba ve zpravodajském styku, ochrana vlastní pošty, dálkopisu, optická a akustická spojení, poštovní holubi.
DOMÁCÍ VĚZENÍ	– (v Petschkově paláci a Kounicových kolejkách).
POLICEJNÍ VĚZNICE	– na Pankráci, na Karlově náměstí, v terezínské Malé pevnosti, Kounicových kolejkách, na Cejlu aj.

V rámci jednotlivých referátů byly utvořeny podreferáty, zde uvedeme jenom, členění IV. oddělení – exekutivního, které má z našeho pohledu největší důležitost.

IV 1 Opozice

REFERÁT IV 1a – levicové hnutí

Podreferáty:

IV 1 a 1	– komunismus (levicové hnutí);
IV 1 a 2	– zakázaný poslech zahraničního rozhlasu (zřízen 1942);
IV 1 a 3	– vyhodnocování letáků, kartotéka letáků;
IV 1 a 4	– marxismus (sociální demokracie).

REFERÁT IV 1b – pravicové hnutí

Podreferáty:

- IV 1b1 – německá pravicová opozice;
- IV 1b2a – česká pravicová opozice, ilegální organizace včetně vojenských;
- IV 1b2b – česká pravicová opozice, jednotlivci, české svazy a spolky, české vládní vojsko, policie a četnictvo, přezkušování protektorátních příslušníků žádajících o říšskou státní příslušnost;
- IV 1b2c – film, tisk a kulturní záležitosti, sběr letáků shozených z balónů a letadel.

REFERÁT IV 1c – zahraniční dělníci, zahaleči, váleční zajatci

Podreferáty:

- IV 1c1 – útěky z práce v říši, vyhýbání se práci, váleční zajatci a jejich podpora, zajišťování rodinných příslušníků emigrantů – akce E (do r. 1944), hospodářské delikty;
- IV 1c2 – ruští emigranti a dělníci z Východu, cizonárodní menšiny a jejich organizace, přezkušování, internování a sledování cizinců.

REFERÁT IV 2 – sabotáže

Podreferáty:

- IV 2a – sabotáže, zbrojní průmysl a zbraně.
- Sektory:
- IV 2a1 – sabotáže, střežení zbrojního průmyslu, úmyslné sebezraňování, porušování pracovního nasazení a pracovní morálky, žhářství ve zbrojním průmyslu, atentáty;
- IV 2a2 – držení zbraní, zbrojní pasy, honební lístky i povolení na výzbroj, náboje a třaskaviny, neoprávněné držení.

Podreferát:

- IV 2b – parašutisté a partyzáni, rádiové protihry
- Sektory:
- IV 2b1 – sabotáže na železnicích, komunikacích, poštovním a telegrafním spojení, v elektrárnách, vodárnách, na přehradách, přestupky proti pracovní morálce, politické vraždy (atentáty);
- IV 2b2 – angličtí parašutisté, ruští parašutisté a partyzáni, organizace spolupracovníků („volavčí sítě“), příprava pátracích akcí, rádiové protihry;
- IV 2b3 – dešifrovací oddělení (Funkabwehr), obrana proti zahraničnímu vysílání, sledování zpráv vysílaných zahraničním rozhlasem;
- IV 2b4 – identifikace osob, fotografie a otisky prstů.

REFERÁT IV 3 – obranné zpravodajství (protišpionáž)

Podreferáty:

- IV 3a – obrana proti špionáži, zběhové, příslušníci zahraničních jednotek, případy velezrady, zvláštní přezkušování, záležitosti letišť, vyhodnocování zabavených spisů čs. zpravodajské služby, tzv. „modré spisy“ a politické spisy českých orgánů – pokud toto neprovádělo IV 1b2a
- IV 3b – hospodářské záležitosti, zajišťování průmyslu, obranní pověřenci, závodní stráž, dohlédací průmyslové komise, ztráty tajných materiálů, ochrana patentů, zvláštní komise pro ČMD;
- IV 3c – hraniční záležitosti, pasy, propustky a povolenky, přezkušování víz (do listopadu 1944, pak IV G);
- IV 3d – střežení válečně důležitého hospodářství (od listopadu 1944 IV 3c);
- IV 3z – spojení k frontovým zpravodajcům, obrana proti nepřátelským zpravodajským službám.

REFERÁT IV 4 – světonázorový protivník (*Weltanschaulicher Gegner*)

Podreferáty:

- IV 4a – církve, sekty, svobodné zednářství, trestné činy duchovních, spiritismus, vykládání karet, jasnovidci a věštkyně;
- IV 4b – židé a míšenci, emigranti (od r. 1944).

REFERÁT IV 5 – zvláštní případy (*Sonderfälle*)

Podreferáty:

- IV 5a – ochrana vedoucích činitelů, vydávání se za úřední orgán, odpolech telefonických hovorů, zvláštní úkoly (anonymní dopisy);
- stálá služba (u řídících úřadoven vykonávala tuto činnost stálá skupina úředníků);
- IV 5b – záležitosti NSDAP a jejích složek, tisk.

REFERÁT IV 6 – kartotéky a spisovna, ochranná vazba

Podreferáty:

- IV 6a1 – hlavní kartotéka a spisovna, osobní spisy;
- IV 6a2 – kartotéka zatčených, pátrací kartotéka, kartotéka A, B, E, spisy stanného soudu, záležitosti vazby, transporty zajatců;
- IV 6b – ochranná vazba, pracovněvýchovné tábory (od r. 1944).

REFERÁT IV N – zpravodajská služba (*kontrarozvědka*) a evidence konfidentů. Správa G – fondu.**REFERÁT IV F – bádání (*Forschungsstelle – výzkum příčin politických a dalších událostí*).****REFERÁT IV G – hraniční záležitosti (od listopadu 1944, dříve IV 3c).****REFERÁT IV M – spojovací referát k branné moci a zbráním SS, organizace obrany řídící úřadovny, venkovních služeben a policejních věznic, organizace nouzové zpravodajské služby.****REFERÁT IV M 1 – ochranná služba ve zpravodajském styku, ochrana vlastní pošty, dálkopisu, optická a akustická spojení, poštovní holubi.¹⁰⁾**

Tato organizace vydržela v podstatě do konce války s tím, že na sklonku roku 1944 byla do německé tajné policie jako V. oddělení začleněna německá kriminální policie. Činnost gestapa se nezměnila, změnily se jen názvy jednotlivých oddělení, referátů a podreferátů. Tak např. starému označení II A odpovídalo od roku 1943 označení IV 1, starému označení II BM nové označení IV 2, starému označení II B nové označení IV 3, starému označení II G nové označení IV 5, starému označení II F nové označení IV 6, staré III. oddělení nahradil nový referát IV 3 atd.

Od roku 1943 byla organizace kladenské venkovské služebny gestapa následující: V čele úřadovny stál vedoucí. Tomu přímo podléhal zástupce vedoucího, písařky a referát IV N. Zástupce vedoucího byl přímým nadřízeným vedoucích referátů IV 1, IV 2, IV 3, IV 4, IV 5 a IV 6. Referát IV 1 se dělil na podreferáty IV 1a a IV 1b, přičemž podreferát IV 1b ještě na sektory IV 1b1 a IV 1b2.¹¹⁾ Všechna zásadní organizační opatření určovala pražská centrála. Ta také schvalovala či neschvalovala všechna jednotlivá opatření služebny, o nichž informoval centrálu vedoucí služebny, případně jeho zástupce.

Již jsme popsali v předchozí části, jak první vedoucí H. Wiesmann budoval úřad. Tento „Bůh Kladna“, jak přezdívali H. Wiesmannovi v Praze, se dokázal udržet ve funkci vedoucího kladenské služebny gestapa do podzimu 1943. O jeho

pád se zasloužil kriminální zaměstnanec Josef Urban. Urban byl původně Čech, německou státní příslušnost získal teprve opcí 10. 10. 1938. Byl kriminálním zaměstnancem pražského gestapa a v roce 1943 byl přidělen na tři měsíce – proč? snad šlo o trest – ke kladenskému gestapu. Po svém příchodu do Kladna dostal – zřejmě od vedoucího služebny Wiesmanna – k dovyřízení dva spisy, jež ho upozornily na mírně řečeno „značné nesrovnalosti“.

První spis se týkal zatčení přibližně padesáti osob z Libochovic a okolí, z nichž asi třicet bylo na rozkaz Wiesmanna předáno stannému soudu a popraveno. Ostatní byli pracovníě využíváni v Kladně, když přišel z Prahy dotaz, co je s nimi. Urban se nemohl zeptat zpracovatele spisu Bürgera, protože ten v té době jednal o svém propuštění ze služby, ani druhého zpracovatele, jímž byl zástupce vedoucího Thomsen, který v té době už nebyl v Kladně, neboť byl odvelen nazpět do Prahy. Šel tudíž za Wiesmannem, který rozhodl, že čtyři osoby, jímž byl prokázán poslech cizího rozhlasu, budou poslány do koncentračního tábora a ostatní zatčení, kterým gestapáci žádnou protinacistickou činnost nedokázali, budou propuštěni.

Urbanovi se Wiesmannovo rozhodnutí nelíbilo a namítl, že oni čtyři Čechové, z hlediska Urbana prokazatelně vinní poslechem cizího rozhlasu a následným šířením poplašných zpráv, což bylo zakázáno, by měli být předáni nacistickému lidovému soudu. Wiesmann to zamítl s podotknutím, že na předávání k soudu není čas a že to je již přes rok stará věc.¹²⁾

Druhý spis se týkal obdobné záležitosti. Litoměřické gestapo předalo kladenskému informace o poslechu cizího rozhlasu a následném rozšiřování zpráv osobami, které měly bydliště v obvodu územní příslušnosti kladenského gestapa. Kladenští gestapáci zatklí asi dvacet pět osob. Wiesmann jako vedoucí služebny rozhodl o předání osob mimořádnému, namísto řádnému lidovému soudu, jak by bylo z hlediska nacistických předpisů správné.

To už J. Urban o Wiesmannovi věděl leccos, co v něm k vedoucímu služebny nebudilo sympatie. Přinejmenším od písařek Goldhardtové a Mandlové a telefonistky Jahnové vyslechl, jak je Wiesmann tvrdý a krutý k Čechům, které nenávidí, stejně jako nespravedlivý a bezohledný k vlastním podřízeným. Většina žen, jak víme, nebyla zaměstnána na gestapu dobrovolně, ale byla tam nasazena pracovním úřadem. Ženy, některé manželky gestapáků, si tam musely odbyť povinné šestiměsíční nasazení, a jestliže o to požádaly, musely být opravdu do šesti měsíců propuštěny¹³⁾. Domníváme se, že ve své většině ani nebyly příliš horlivými nacistkami, a můžeme předpokládat, že byly kritičtější a určitě sdílnější než muži. J. Urban byl svobodný a zřejmě ženám rád naslouchal. Vycítil atmosféru strachu, která v úřadu panovala. *Při každé služební rozpravě, která byla jednou týdně, prohlašoval Wiesmann, že každého úředníka nechá zavřít, u kterého by zjistil (!), že nesplní přesně rozkazy jím vydaných (!)*¹⁴⁾

Antipatie k Wiesmannovi chovali kromě žen též Hartge, Felkl, Zahorka, Gehle, Faber. Urban sám viděl, jak se Wiesmann nechává oslovovat od podřízených ne služebním titulem kriminálního komisaře, ale hodností SS-Hauptsturmführer a od vězňů Der Hauptmann. *Jelikož jsem s jednáním Wiesmanna nesouhlasil, jsem podal na gestapu v Praze hlášení proti Wiesmannovi*, prohlásil po válce zatčený gestapák Urban¹⁵⁾. Navlékl to tak, že při jedné příležitosti požádal v Praze personálního referenta Seiferta o propuštění nebo přeložení do jiného místa. Personalista se ovšem ptal na důvody Urbanovy žádosti, a tak Urban vylíčil Wiesmannovo jednání. Na otázku, zda Urban může svou stížnost opřít o svědectví jiných osob, jmenoval Urban několik kolegů. Domníval se, že jeho podání případně mohou dosvědčit Hartge, Felkl, Zahorka, Gehle, Buhman, Gohlhardtová, Faber, Mandlová a Jahnová. Seifert vše sepsal a nechal si zapsanou výpověď

Urbanem podepsat. Ubezpečil Urbana, že bude přeložen do jiného místa dříve, než se začne věc vyšetřovat, a že Urbana ochrání. Někdy v září 1943 přijel do Kladna vládní rada Mayer, který počal tuto věc vyšetřovati. Svědky, které jsem uvedl, nemohl však k věci slyšeti, jelikož Wiesmann stejný den dal všem zaměstnancům volno. Přítomen byl pouze Faber a já. Wiesmann dozvěděl se tímto způsobem, že proti němu se bude vést nějaké řízení. Mayer tedy odejel s nepořízenou. Wiesmann měl hned mne v podezření, že za věci vezím já, a začal proti mně hledati materiál. Z jeho důvěrníků byl to Svoboda (český šofér), který řekl Vlčkovi, a ten to hlásil dále Wiesmannovi, že jsem bez povolení použil služebního vozu na vzdálenost asi 50 km. Věc mně řekla Gohlhardtová, které bylo hlášení Wiesmanna diktováno do stroje a odesláno do Prahy. Wiesmann chtěl tímto způsobem prosadit moje okamžité přeložení. K tomu však nedošlo, neboť Mayer prohlásil, že co nevidět přijede znovu do Kladna, aby celou věc rozřešil. Přijel také po předchozím ohlášení za 3 dny do Kladna s policejním inspektorem Brandstättrem a techn. vrch. tajemníkem Kunertem. Wiesmann předtím dal vše, obzvláště vozový park, do pořádku, aby neměl závad. Viděl jsem snahu Wiesmanna krýt, a když někteří mnou uvedení svědkové selhali, byl jsem nucen moje původní a ještě další údaje dáti nyní Mayerovi do protokolu. Byl jsem vyslechnut Mayerem jako první a uvedl jsem vše, co jsem věděl, podle pravdy. Hlavně zajímalo Mayera, že Wiesmann byl s řidičem Buhmannem osobním vozem bez povolení pražské ústředny tři dny v Berlíně. Další moje údaje, že vůz byl též používán k obstarávání soukromých záležitostí, jako nákup potravin, jízda na hony a podobně, Mayera již méně zajímaly. Po skončeném vyšetřování tázal se mne Mayer, co si vlastně přeji. Odpověděl jsem, že si asi sám učinil názor o věci, a byl jsem při tom toho mínění, že někteří svědkové selhali. Jedině Buhmann potvrdil neoprávněnou jízdu Wiesmanna z Kladna do Berlína. To byl jediný důvod, který vedoucí pražského ústředí Gerke uznal za trestný čin, Wiesmanna za to za několik dnů přemístil do Prahy. Později byl přeložen do Varšavy, kde byl povýšen na kriminálního radu.¹⁶⁾

Haralda Wiesmanna, který se zejména v důsledku lidické tragédie stal nejznámějším kladenským šéfem gestapa, nahradil ve vedoucí funkci od 1. 12. 1943 SS-Hauptsturmführer kriminální komisař Heinrich Gottschling, velmi přísný člověk, který trestal i sebemenší přestupky, za což se ho všichni báli. Toho vystřídal v březnu 1944 SS-Hauptsturmführer kriminální rada Eduard Fischer. Ten byl vedoucím služebny v Plzni a na Kladno „dohlížel“ tedy z této dálky. Znalí jsme ho velmi málo, neboť se zdržel vždy jen hodinu a opět odjel do Plzně, řekl o něm a jeho období v roce 1954 zpětně J. Svoboda¹⁷⁾. Posledním šéfem kladenské služebny se stal v říjnu 1944 SS-Obersturmführer kriminální komisař Josef Horbaschek.

Ve funkci zástupce vedoucího služebny se postupně vystřídali kriminální komisaři Friedhelm Schüttler, SS-Sturmscharführer kriminální tajemník Thomas Thomsen, SS-Untersturmführer vrchní kriminální tajemník Friedrich Badelt a naposledy SS-Untersturmführer kriminální inspektor Karl Bankl.

Zástupce vedoucího služebny byl důležitou osobou. On řídil jednotlivé vedoucí referátů, jednal s nimi o jednotlivých případech a často podepisoval zprávy o případech, které byly postupovány řídicí úřadovně do Prahy. Taková zpráva obsahovala vždy návrh na opatření stran zatčených, většinou na uvalení preventivní vazby anebo na odsun do koncentračního tábora, někdy na předání mimořádnému soudu, což končilo mnohdy vynesením rozsudku smrti, anebo stannému soudu, což představovalo popravu téměř vždy.

Pražská řídicí úřadovna dosadila v roce 1941 jako Wiesmannova zástupce SS-Sturmscharführera kriminálního tajemníka T. Thomsena. Ten pracoval do té doby úspěšně v Praze na hospodářských deliktech (referát II E), navíc jeho kre-

dit zvyšovala skutečnost, že našel v roce 1939 v Sezimově Ústí osobní archiv československého prezidenta Dr. Edvarda Beneše¹⁸⁾. V Kladně měl však časté neshody s vedoucím Wiesmannem, až požádal sám o přeložení¹⁹⁾. Po Velikonocích 1943 jej nalézáme opět v referátu II E pražské úřadovny.

Rovněž jeho nástupce SS-Untersturmführer vrchní kriminální tajemník Friedrich Badelt měl s Wiesmannem jako svým vedoucím neshody. Nepodepsal (nevypracoval?) Wiesmannovi návrh na okamžité přeložení P. Porsta z Kladna a Porstovi důvěrně sdělil, že nemůže být tak důsledný v zavádění pořádku ve věznici, neboť proti klice Wiesmann – Skalák – Bürger se nemůže prosadit²⁰⁾. Podle Gehla byl za to, že Wiesmanna upozornil na všechen nešvar, přeložen do Prahy, přičemž mu Wiesmann dal špatný posudek²¹⁾. *A. Forkel upřesnil, že při jedné rozpravě s námi se rozhodl Badelt, že půjde z Kladna, poněvadž by mohl být za činy páchané zde v Kladně, býti(!) činěn spoluzodpovědným. Badeltovi se to sice podařilo, ale měl velmi těžkou službu později v Praze, poněvadž Wiesmannova zpráva o jeho činnosti a kvalifikaci nebyla ta nejlepší.*²²⁾

Přehled zaměstnanců kladenské venkovní služebny gestapa

Jména a údaje o jednotlivých osobách byly získány excerpcí různých pramenů. Ani příjmení nemusejí být správně napsána, protože v pramenech se vyskytují v různých podobách, někdy psána např. foneticky, velmi často chybně nebo zkomoleně. Pokud jde o údaje třetího sloupce, kde uvádíme příchod na služebnu a konkrétní zařazení osob v oddělení nebo referátu, jedná se o údaje pouze orientační, zdaleka ne přesné nebo úplné. Právě tak údaje ve čtvrtém sloupci o odchodu ze služebny nejsou zdaleka úplné a přesné. Asi nikdy nebudeme mít dostatek pramenů k sestavení úplného seznamu, kdo byl kdy a kde zařazen. Každého zaměstnance je třeba zkoumat opravdu individuálně. Jako prameny nám posloužily písemnosti Archivu ministerstva vnitra v Praze, fondy 52, 302, 305, 325, evidenční svazek 43/8-A-1, Seznam příslušníků gestapa v Čechách a na Moravě MV k čís. Z-II-3065-28/4-46, písemnosti Národního archivu v Praze, fond Úřad říšského protektora, a písemnosti Státního oblastního archivu v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann).

Elsa Adamovská kanc. zam.	22. 5. 1925	z Prahy, ref. II A, IV 1a		
Rudolf Aust krim. as.	22. 10. 1911	1943 z Prahy ref. IV 3	5. 5. 1945	zastřelen při zatýkání v Revni- čově 5. 5. 1945
Friedrich Badelt zást. ved. duben 1943 – podzim 1943, SS-Untersturmführer, vrch. krim. taj.	19. 6. 1906	15. 11. 1940 z Havl. Brodu	podzim 1944 do Prahy ref. IV 4	ods. MLS Praha k 2 r.
Karl Bankl zást. ved. podzim 1943 – 5. 5. 1945, SS-Untersturm- führer, krim. insp.	26. 1. 1897 Víděň	podzim 1943 z Olomouce	5. 5. 1945	
Heinz Bartel krim. taj., obranný pověřenec v Poldi	27. 7. 1914	z Prahy ze IV 1a		

Jindřich Bartheld krim. taj.				
Edith Beenenová kanc. zam.		1942 ref. II A, IV 6a kartotéka, spisovna		
Jindřich Beissner krim. taj.		ref. II G, IV 2a		
Max Bernhard krim. zam.		ref. II B		
Josef Bernard krim. as. tlumočník		ref. II B, IV 1b		
Jan Bláha kanc. zam. řidič, tlumočník	12. 5. 1893	z Prahy	do Mladé Boleslavi	
Elfride Blossová kanc. zam.		ref. II BM, IV 6a kartotéka, spisovna		
Eva Bothová kanc. zam.		ref. II A, IV 1, IV 6a kartotéka, spisovna		
Brejcha krim. zam.		ref. IV 1		
Franz Brixel krim. zam. – řidič	23. 4. 1913 Neudorf, Rakousko	leden 1942 z Prahy, ref. IV 1	květen 1942	
Heinrich Buhmann krim. zam. – řidič	6. 12. 1911 Hamburk, Německo	1. 10. 1939 z Benešova, ref. II A		
Heinrich Busch krim. taj.	1. 7. 1909 Elenhausen, Německo	ref. II A, IV 1a	do Kolína	
Magdalena Buschkeová kanc. zam.	16. 1. 1923			
Willi Bürger krim. zam.	20. 6. 1914 Česká Lípa	16. 11. 1939 z Prahy, ref. II-BM	31. 12. 1942	bydl. Kladno, Vrchlického 2000 zemřel 9. 8. 1945
Josef David krim. zam.	3. 4. 1899 České Budějovice	1941, ref. II A	1941 do Českých Budějovic	spáchal po revoluci sebevraždu
Leo Eckert kanc. zam. Ehrlich			přeložen v prosinci 1944 do Mladé Boleslavi	
Heinrich Faber SS-Hauptschar- führer krim. zam.	22. 8. 1910 Woppenroth, Německo	1. 10. 1939 z Benešova, ref. II G, IV 1b, IV 2a, IV 4	30. 11. 1944 n. 6. 12. 1944 do Mladé Boleslavi	bydl. Kladno 2818 ods. MLS Praha k 20 r.

Oskar Felkl krim. as.	13. 4. 1913 Nová Bělá, o. Svitavy	5. 6. 1941 z Kolína, ref. II A, IV 1a, IV N	5. 5. 1945	bydl. Kladno 2819
Mariane Felklová , roz. Mařincová kanc. zam. (telefonistka)	23. 9. 1923	léto 1942	konec r. 1942 (po 6 měs.)	bydl. Kladno 2819
Robert Fick krim. taj.	22. 6. 1909	z Kolína		
Eduard Fischer ved. služebny březen – říjen 1944, SS-Hauptsturm- führer, krim. rada	24. 1. 1901 Česká Lípa	březen 1944	říjen 1944 Plzeň	
Alfred Forekel vrch. krim. taj.	27. 3. 1906 Klein Walbur, Německo	15. 11. 1940 z Havl. Brodu, ref. II BM, IV 1b	5. 5. 1945	bydl. Kladno 2818, zatčen 5. 5. 1945 v Řevničově odsouzen MLS Praha 1947 k 30 r.
Walter Forster vrch. krim. as.	7. 2. 1909 Karlovy Vary	22. 2. 1942 ref. II A, IV 1a	5. 5. 1945	24. 4. 1947 po- praven v Praze
Emil Friedrich krim. zam.	14. 3. 1901 Chemnitz, Německo	únor 1945 z Prahy, ref. II A, IV 1a	5. 5. 1945	bydl. Praha
Erika Fritschová , provod. Kornová kanc. zam. (tlumoč.)		1942 ref. II BM, IV 1b		
Josef Gebert krim. zam. (řidič, tlumočník)	21. 9. 1914 Běsno, o. Louny	26. 5. 1941	3. 10. 1941 voj. sl.	bydl. Kladno- Kročehlavy, Široká 1571
Gebhard řidič				
Otto Gehle SS-Untersturm- führer, krim. as.	1. 5. 1901 Hamburg, Německo	15. 11. 1940 z Havl. Brodu, ref. IV 1a, IV 5	14. 2. 1945 do armády	bydl. Kladno 2840 popraven 24. 4. 1947 v Praze
Gohlhardtová kanc. zam. (písařka)				
Heinrich Gottschling ved. služebny 1. 12. 1943 – březen 1944, SS-Hauptsturm- führer, krim. kom.	29. 9. 1909	1. 12. 1943 z Prahy	březen 1944 do Tábora	popraven 13. 2. 1947 v Kutné Hoře
Hans Guttweniger (vulgo Ausbildung) vrch. věz. strážm., dozorce vězňů	31. 10. 1909 Naturns, Itálie	16. 2. 1941 z Prahy	5. 5. 1945	bydl. Kladno 2819 odsouzen k 13 r.
Harald Hansen krim. zam. (řidič)	1. 12. 1903 Hamburk, Německo	1. 10. 1939 z Benešova, ref. II BM	konec 1944	

Renate Hansenová kanc. zam.		ref. II F, IV 6a kartotéka, spisovna		
Hedvika Harasímová kanc. zam. (sekr. ved.)		1943, I. odd. – osobní zál., ref. IV 6	5. 5. 1945	
Ewald Hartge krim. taj.	6. 5. 1898 Mauermün- ster, Německo	15. 11. 1940 z Havl. Brodu, ref. IV 1c, IV 3	5. 5. 1945	bydl. Kladno 2819 odsouzen MLS Praha 1947 k 4 r.
Gabriele Heidenreichová kanc. zam. (dálnopis)		1943	5. 5. 1945	
Herdegen krim. as.		1942 ref. IV 2	1942	
Hans Homolka vrch. krim. as.	11. 5. 1909 Videň	1942 z Německa, ref. IV 1, IV 2	5. 5. 1945	zastřelen 5. 5. 1945 v Revničově při zatýkání
Josef Horbaschek ved. služebny říjen 1944 – 5. 5. 1945, SS-Obersturmführer krim. kom.	2. 1. 1912	říjen 1944 z Prahy	5. 5. 1945	ovládal český jazyk
Edith Illmannová kanc. zam. (telefonistka)	20. 5. 1919			
Emilie Immerová kanc. zam. (telefonistka)	26. 4. 1921 Louny	1943	5. 5. 1945	
Ilona (Ilse?) Jahnová kanc. zam. (telefonistka)		1942	1943 do Rakovníka do tov. Stadion	
Alois Kasseckert krim. zam. (tlumočník)	9. 7. 1920 Počáply, o. Louny	1. 10. 1939 z Benešova, ref. II BM	1941 do armády	
Antonín Klarenbach krim. zam.		ref. IV 1		
Antonín Kleisner krim. zam.		ref. II 2a, IV 1		
Hans Kloss krim. zam. (řidič)		z Havl. Brodu		
Božena Kolínová kanc. zam. (telefonistka)	19. 5. 1907			
Erika Kornová , roz. Fritschová tlumočnice		ref. II BM	5. 5. 1945	
Heinz Kunze (vulgo Lenora) věz. doz.	8. 10. 1911 Bürgerner, Německo	1944 z Plzně (nebo z Terezína?), ref. IV 1a	1944 do Mladé Boleslavi	

Georg Kütter krim. taj.	5. 6. 1900 Berlín, Německo	1944 ref. IV 1c, IV 2	5. 5. 1945	
Elfrída Lahrová tlumočnice a písarka		1941 ref. II BM		
Edeltraud Lasekeová kanc. zam.		ref. II F, IV 6a kartotéka, spisovna		
Heinrich (Friedrich? Fritz?) Lehrbacher krim. zam. (řidič)	24. 4. 1918	ref. IV 1		
Johann Liebgott krim. zam. (stráž)	8. 12. 1901	z Kolína		
Franz Lockel krim. as.	15. 12. 1908 Bärnsdorf, Německo	ref. II B, IV 2, IV 3		
Johann (Heinrich?) Lockert krim. taj.	20. 4. 1903 Wupperthal, Německo	9. 4. 1945 ref. IV 3		bydl. Kladno, Eusebiusova 945 zastřelil se 5. 5. 1945 při zatý- kání v Řevničově
Elisabeth 16. 9. 1921 Maiwormová kanc. zam. (telefonistka)		z Prahy, ref. II D, IV 6b kartotéka zatčených		
František Mallitz krim. zam. tlumočník)		ref. II G		
Franz Mandl krim. zam. řidič, tlumočník)	6. 9. 1916 Bratislava	1942		
Elfrída Mandlová kanc. zam. (písarka)		ref. II BM, IV 1b		
Meier věz. doz.				
Heinrich Meyer vrch. krim. as.		15. 11. 1940 z Havl. Brodu, ref. II A, IV 1a	1941 do Českých Budějovic	
Michelfeit krim. as.				
Rudolf Müller věz. doz.	11. 1. 1893	1940 z Prahy	1940	
Hans Neumann vrch. krim. taj.	3. 11. 1896 Berlín, Německo	1943 z Prahy, ref. II B, IV 6b kartotéka zatčených	1943 do Dánska nebo Norska	
Otto Niemann krim. taj.		ref. II A, IV 1a		
Jarmila Nosková	3. 7. 1921			
Vilém Nothangerl	8. 8. 1909			
Waltraud Nötzellová kanc. zam.	9. 2. 1924	ref. II F, IV 6a kartotéka, spisovna		

Friedrich Pallasser věz. doz.	22. 8. 1910 Bringthon, Německo			bydl. Kladno 2819, garsoniera VI
Peisner krim. zam.		ref. II G, IV		
Fritz (Friedrich?) Petrat vrch. krim. as.		1. 10. 1939 z Benešova, I. odd. – osobní, ref. II A	zač. 1942	
Johann Pissetter krim. zam.				
Georg Pittermann krim. as.		ref. II A, IV 1A		
Peter Porst SS-Hauptscharführer vrch. věz. doz.	4. 8. 1903 Hirsbach, Německo	26. 1. 1941 z Prahy, velitel věznice		bydl. Kladno 2819 ods. MLS Praha k 6 r., zemřel ve vězení
Willi Porster SS-Hauptscharführer vrch. krim. as.		22. 2. 1942		
Karl Ramrath krim. kom.		1939 ref. II A	1940	
Siegfried Reiser věz. doz.		z Prahy, věznice		
Reulecke (Roulecke?) krim. taj.		1945 ref. IV 2b2		
Josef Richter krim. zam. (řidič)	8. 1. 1919 Liběšice, o. Most	1. 10. 1944 z Prahy, ref. IV 2b2	5. 5. 1945	zatčen 5. 5. 1945 v Řevničově ods. k 12 r.
Karel Říha krim. zam.				
Heinrich Schänzle vrch. krim. as.	17. 1. 1889	z Německa, ref. II A, IV 1a	do Královce	
Heinrich Scholten krim. as.		1. 10. 1939 z Benešova	1940	
Julie Scholzová	11. 10. 1920 Liberec			
Alfred Schöffler krim. zam. (řidič)	27. 6. 1907	ref. IV 2		
Zdeňka Schubertová kanc. zam.	14. 9. 1927	1943 ref. II F, IV 6a, kartotéka, spisovna	5. 5. 1945	
Ferdinand Schulte krim. as.	1. 1. 1912 Einskirchen, Německo	1. 10. 1939 z Benešova, ref. II 2a, IV 1c	pol. 1942 do Kolína	
Anna Schulterová kanc. zam. (telefonistka)	29. 9. 1920 Prödlitz	1942 ze služeb propuštěna		
Otto Schultze vrch. krim. taj.	4. 9. 1900	1942 z Prahy, ref. IV 1a, IV 3	do Prahy	

Ludvík Schulz krim. as.		ref. II 2, IV 2		
Friedhelm Schüttler zást. ved. 1. 10. 1939 – červenec 1941, krim. kom.	24. 5. 1910 Wupperthal, Německo	1. 10. 1939 z Benešova, ref. II BM	červenec 1941	
Anna Schüttlerová krim. zam.				
Hans Quido Skalak krim. zam.	31. 3. 1903 Praha	1. 10. 1939 z Benešova, ref. II B, IV 1b	únor 1945 do armády	
Karel Slapnička krim. zam. (řidič)	29. 4. 1898	1942 ref. II BM		bydl. Kladno, Husova 876
Herbert Steinke věz. doz.	15. 11. 1910 Wilhelmsruhe, Německo 1941	z Prahy	5. 5. 1945	
Josef Stross vrch. krim. as.	23. 8. 1907 Doksy, o. Česká Lípa	1944 z Ml. Boleslavi, ref. II A, IV 2b2	5. 5. 1945	popraven 23. 4. 1947 v Praze
Helena Strubelová kanc. zam.	7. 8. 1925 Valeč, o. Louny	ref. II F, IV 6a, kartotéka, spisovna		
Miluše Suchelová kanc. zam.	5. 1. 1926			
Jaroslav Svoboda krim. zam. (řidič, tlumočník)	4. 9. 1917 Brozany, o. Litoměřice	7. 7. 1943	5. 5. 1945	bydl. Kladno 2840, zatčen 5. 5. 1945 v Řev- ničově, 1947 odsouzen MLS Praha k 10 r.
Anton Szpat krim. zam. (tlumočník, výpomocný vrátný)	1. 7. 1885 Kupcze, Polsko	1. 1. 1945 ref. IV 2	5. 5. 1945	bydl. Kladno, Jahnova 2023
Käthe Theinertová	13. 5. 1923	ze Slezska, II. odděl.		
Thomas Karl Thomsen zást. ved. 3. 8. 1941 – duben 1943, SS-Untersturmführer vrch. krim. taj.	25. 7. 1908 Hamburk, Německo	3. 8. 1941 z Prahy	duben 1943 do Prahy	
Václav Tichý vrátný	21. 9. 1891			bydl. Libušín
Josef Urban krim. zam. (tlumočník)	27. 1. 1910 Albrechtice	červenec 1943 z Prahy, ref. II BM, IV 1b	říjen 1943 do Hradce Králové	bydl. Praha 10, Hodonínská 10
Jakub Utz krim. zam. (řidič)	23. 1. 1903 Mnichov, Německo		do Českých Budějovic	
Rudolf Vlček krim. zam. (řidič, 1942 tlumočník), od 1943 sam. ref.	7. 4. 1910 Drážďany, Německo	1. 11. 1939 ref. II BM, IV 1a	5. 5. 1945	bydl. Kladno 2797

Emilie Vlčková uklízečka	8. 10. 1906			
Marie Wagnerová kanc. zam.	8. 9. 1924			
Walter Wallacher krim. zam. (tluomočník)	24. 6. 1919 Videň, Rakousko	1. 10. 1939 z Benešova, ref. II A, II BM, IV 1a, IV 1b		
Josef Watzke domovník a topič	20. 11. 1902 H. Sekyřany, o. Mělník			bydl. Kladno 2840 po revoluci zemřel ve vazbě
Anežka Watzková , roz. Frazová uklízečka	17. 9. 1906 Kralupy nad Vltavou, o. Mělník			bydl. Kladno 2840
Harald Wiesmann ved. služ. 1. 10. 1939 – 30. 9. 1943, SS-Hauptsturmführer krim. rada	22. 4. 1909 Krenfeld, Německo	1. 10. 1939 z Benešova	30. 9. 1943 do Prahy	bydl. Kladno 2840 popraven 24. 4. 1947 v Praze
Gudula Wiesmannová kanc. zam. (sekr. ved.)	1. 6. 1916 Innsbruck, Rakousko	1942	1942	bydl. Kladno 2840 ods. k 5 r.
Adam Wolf věz. doz. a tlumočník věznice				
Max Zahorka krim. zam.	2. 3. 1908 České Budějovice	1943 ref. II D, II A, IV 1a	5. 5. 1945	
Werner Zeeh krim. as. 1942		ref. IV 3		
Gertrude Zellmerová kanc. zam. (písařka)		ref. II F, IV 6a kartotéka, spisovna		
Marta Zenthöferová , roz. Fischerová kanc. zam. (telefonistka)	12. 4. 1920 Nová Paka, o. Ústí nad Orlicí			

Poznámky:

¹⁾ A. Forkel ve své výpovědi z 16. 1. 1953 (Archiv ministerstva vnitra v Praze, sign. 305–569–7, Zápis o výpovědi Alfreda Forkela z 16. 1. 1953, s. 57) prohlásil, že dva čeští četníci z četnického oddělení v Kladně byli ke služebně kladenského gestapa přiděleni v roce 1943. Myslíme, že časové určení není správné.

²⁾ Srovnej SLÁDEK, Oldřich. Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945. Praha

1986, s. 33–34, 81–85, 222, 233–234, 241–242.

³⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls I 7408/46 (Harald Wiesmann), kart. III, svazek K (Jaroslav Svoboda), s. 18–19.

⁴⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls I 7408/46 (Harald Wiesmann), kart. II, Harald Wiesmann, Protokol s Petrem Porstem z 21. 11. 1946, s. 108 a – b.

- ⁵⁾ Archiv ministerstva vnitra v Praze, sign. 52–81–3, Výtah z výpovědi Marie Jakovicové, s. 357. M. Jakovicová tvrdila, že Watzke spálil písemnosti na Wiesmannův rozkaz, což nemůže být pravda, protože Wiesmann na Kladně přece nebyl.
- ⁶⁾ Tuto epizodu vylíčila např. HÁJKOVÁ, Alena. Praha v komunistickém odboji. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1984, s. 372.
- ⁷⁾ *Od 1. 1. 1943 jsem již nepracoval na kladenské služebně, poněvadž Wiesmann ke mně prohlásil, že v Kladně nemohu zůstat a že musím z Kladna. Poté jsem se hlásil nemocen a Rozstock působil hlavně v Kladně a v Praze, abych byl z Kladna odstraněn. Na základě toho jsem byl přeložen do Brunšviku (Braunschweig), kde jsem se však nehlásil a zaslal pouze lékařské vysvědčení, které mně tenkrát vystavoval policejní lékař v Kladně dr. Slavík, a žádal zároveň o propuštění. Byl jsem propuštěn a později jsem obdržel příkaz nastoupiti vojenskou službu. Poprvé jsem byl v nemocnici na slepé střevo a podruhé po vyléčení jsem byl u lékařské prohlídky v Praze, kde mně bylo řečeno, že tomu stejně neujdu. Proto jsem v Kladně při jedné jízdě do Kralup vstřel nohu na nádraží Buštěhrad pod kola vlaku a tím jsem se zmrzačil a byl dopraven do nemocnice, vylíčil svůj odchod ze služeb gestapa Willi Bürger. – Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls I 7408/46 (Harald Wiesmann), kart. II, s. 97 c.*
- ⁸⁾ Archiv ministerstva vnitra v Praze, sign. 302–156–5, s. 83.
- ⁹⁾ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně. In Slánský obzor, 2003, roč. 11 (111), s. 86.
- ¹⁰⁾ Srovnej SLÁDEK, Oldřich. Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945. Praha 1986, s. 274 n.
- ¹¹⁾ Archiv ministerstva vnitra v Praze, sign. 52–89–12, s. 24.
- ¹²⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann), karton II, s. 96 a, Výpis z protokolu s Josefem Urbanem ze 6. 2. 1946.
- ¹³⁾ Archiv ministerstva vnitra v Praze, sign. 305–569–7, Zápis o výpovědi Alfreda Forkela 16. 1. 1953, s. 57.
- ¹⁴⁾ Tamtéž, s. 96 b.
- ¹⁵⁾ Tamtéž.
- ¹⁶⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann), karton II, s. 96 d – e, Výpis z ospravedlnění Josefa Urbana z 23. 1. 1946. My pro zajímavost příběh stručně dopovíme. Josef Urban byl za svoji „snahu“ přeložen z Kladna do Hradce Králové, kde čekal na „nasazení“ (der Einsatz) do Norska. Domníváme se, že k němu nedošlo. W. Forster tvrdil po válce, že Urban byl pro nějaký poklesek zatčen a vězněn šest měsíců v Terezíně. (Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann), karton II, s. 99 b, Protokol s Waltrem Forsterem z 18. 11. 1946) Ani toto tvrzení nemůžeme potvrdit, neboť další osud J. Urbana mimo jeho kladenské působení jsme nezkoumali. H. Wiesmann skončil s vedením gestapa na Kladně fyzicky k 30. 9. 1943, třebaže Oldřich SLÁDEK v knize Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945. Praha 1986, s. 402 uvádí, že vedl kladenské gestapo do 1. 12. 1943. Víme, že 1. 1. 1944 nastoupil u gestapa ve Varšavě. Při troše kombinace nám vyjde, že od 1. 10. 1943 byl na ústředně gestapa v Praze a v měsíci prosinci čerpal dovolenou. Ve Varšavě jeho hvězda nezhaslá, ale naopak dále stoupala. K 1. 1. 1945 byl jmenován kriminálním radou, což byl prý jeho sen.
- ¹⁷⁾ Archiv ministerstva vnitra v Praze, sign. 52–81–3, Protokol s Jaroslavem Svobodou z 12. 5. 1954, s. 144.
- ¹⁸⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann), karton I, Spisy trestní věci T. Thomsen, s. 1, 2.
- ¹⁹⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann), karton I, Protokol o hlavním přelíčení, s. 90.
- ²⁰⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann), karton II, Harald Wiesmann, Protokol s Petrem Porstem z 21. 11. 1946, s. 108.
- ²¹⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann), karton II, Harald Wiesmann, Protokol s Otto Gehlem z 21. 11. 1946, s. 106.
- ²²⁾ Státní oblastní archiv v Praze, MLS Praha, sign. Ls 7408/46 (Harald Wiesmann), karton I, Protokol s Alfredem Forklem z 19. 11. 1946, s. 103.

MOJSLAVA SEHNALOVÁ

Světlo v době temna

Kapitola z historie kladenského divadla, sezóny v letech 1938–1944

Ve stejný den – 18. února roku 1938 – přinesly kladenské noviny *Dělnické listy i Stráž svobody* obsáhlou zprávu o výsledku zasedání správy kladenského divadla, která jednala o zadání divadla na příští sezónu. Připomeňme krátce dosavadní praxi, která do tohoto data v kladenském divadle panovala a která významně ovlivňovala umělecké snahy i výsledky této profesionální divadelní scény. Divadelní Družstvo pro postavení lidového divadla v Kladně založené roku 1897, které iniciovalo vybudování divadelní budovy, se nakonec nestalo jejím vlastníkem bez výhrad. Aby se mohlo se stavbou začít, změnila valná hromada Družstva své stanovy v tom smyslu, že o dalším osudu divadelní budovy bude rozhodovat devítičlenná správa, do níž budou každý rok volbou vysílat tři zástupce Družstvo a další dva partneři, kteří se o postavení divadla také zasloužili. Tím prvním bylo město, které zdarma Družstvu věnovalo pozemek a zaručilo se za půjčku, tím druhým byla Městská spořitelna, u níž byla půjčka realizována.

Ke změně stanov došlo na mimořádné valné hromadě dne 23. července 1911, kdy pro ni hlasovalo všech 17 přítomných členů. Usnesení této valné hromady bylo platné, i když Družstvo mělo v té době ke stovce členů. Podle původních stanov byla však valná hromada usnášeníschopná bez ohledu na počet zúčastněných, pokud se její jednání při nedostatečném počtu přítomných o jednu hodinu odložilo.

Bylo pochopitelné, že na první valné hromadě svolané vzápětí po 28. říjnu roku 1918 bylo usnesení zmíněné valné hromady napadeno, ale bezúspěšně. Stejně neúspěšné byly všechny další pokusy o změnu stanov, o niž se vedení Družstva v průběhu dalších let pokoušelo, neboť se cítilo jako spolek ve svých právech rozhodovat o osudu divadelní budovy zkráceno. Vždyť i profesionální soubor z roku 1915 byl založen z podnětu devítičlenné správy a hrálo se na divadelní koncesi jednoho z členů správy.

Divadelní ředitel byl od vzniku profesionálního divadla svým způsobem vůči divadelní správě v zaměstnaneckém poměru. Tato situace trvala až do června roku 1932.

Celosvětová hospodářská krize se dotkla všech oblastí. Kladenské divadlo citelně pocítilo odliv diváků, a když ministerstvo školství a osvěty snížilo divadlu dotaci z očekávaných 50 tisíc korun na pouhých 10 tisíc a město, které dříve usilovalo převzít od Družstva divadlo zcela do své správy, nyní odmítlo z finančních důvodů o návrhu Družstva jen uvažovat, rozhodlo se Družstvo budovu divadla s celým zařízením i s bohatým fundusem kostýmů a dekorací pronajmout od divadelní sezóny 1932–1933 soukromému divadelnímu podnikateli.

I když pro kladenské obecnstvo to byla změna zdánlivě bezvýznamná, divadelní veřejností byl tento akt považován za zánik kladenské profesionální scény.

STADTTHEATER IN Kladno MĚSTSKÉ DIVADLO NA Kladně

JOSEF KAJETÁN TYL:

DER STRAKONITZER DUDELSACKPFEIFER

VOLKSMÄRCHEN MIT GESANG IN 5 AKTEN (5 BILDERN). — SPIELLEITUNG KARL NOVÁK.
— BÜHNENBILD ING. ARCH. J. PROCHÁZKA. FÜR DIE BÜHNE EINGERICHTET VON J. KVA-
PIL UND V. TILLE. — MUSIK VON O. ČERMÁK. — KOSTÜME J. KROPÁČEK. TÄNZE J. HEYDUK.

STRAKONICKÝ DUDÁK

NÁRODNÍ BÁCHORKA SE ZPĚVY VE 5 JEDNÁNÍCH (5 OBRAZŮ). — REŽIE KAREL NOVÁK.
— SCÉNA ING. ARCH. J. PROCHÁZKA. — ÚPRAVA J. KVAPIL A V. TILLE. — HUDBA OTA
ČERMÁK. — KOSTÝMY JAN KROPÁČEK. — TANEC J. HEYDUK.

Personen:

LESANA, Herrscherin über die
Waldnymphen und Mittagshexen
BELENA, Waldnymphe
ROSANA, Mittagshexe
Waldnymphen, Irrlichter.

KALAFUNA, ein Dorfmusikant
KORDULA, seine Frau
HONZÍK
FRANTÍK ihre Kinder
KAČENKA
SVANDA, ein junger Dudel-
sackpfeifer
TOMÁŠ, ein alter Dudelsackpfeifer
Musikanten.
SAVLÍČKA, ein Soldat auf Urlaub
TRNKA, ein alter Heger
DOROTKA, seine Tochter
FRANĚK Dorfburschen
PANTALEON VOCILKA, ein ehe-
maliger Student, derzeit auf
Wanderschaft
KÖNIG ALENOROS, der Herr
über unbekannte Länder
ZULIKA, eine traurige Prinzessin,
seine Tochter
ALAMÍR, ein Held, ihr Bräutigam
MIKULÍ, ein Gastwirt
Eine Sklavin

ZD. ZEITHAMLOVÁ
Z. DANIELOVÁ
ANNA PORTOVÁ

BOHUŠ PORT
E. HRÁSKÁ
B. PORT ml.
K. KOHLÍČEK
M. SCHARTOVÁ
FR. HORÁK
JOS. MAKOVEC
O. SCHART, v. POŠTA
JAR. VEVERA
ANT. KOSTKA
EVA FOUSTKOVÁ
BOL. ROČEK
JAR. POSPÍŠIL

JIRÍ PRAVDA

LAD. NAVRÁTIL

LIDA BUREŠOVÁ
JAR. HEYDUK
JAN KROPÁČEK
ZD. FRONKOVÁ

Osoby:

LESANA, panovnice nad lesními
pannami a polednicemi
BELENA, lesní panna
ROSANA, polednice
Lesní panny, bludičky.

KALAFUNA, venkovský muzikant
KORDULA, jeho žena
HONZÍK
jejich děti FRANTÍK
KAČENKA

SVANDA, mladý dudák
TOMÁŠ, starý dudák

Muzikanti
SAVLÍČKA, voják na dovolené
TRNKA, starý hajný
DOROTKA, jeho dcera
FRANĚK
venkovští chasníci VÁŠA

PANTALEON VOCILKA, bývalý
student, teď na cestách
KRÁL ALENOROS, pán zemí
neznámých
ZULIKA, smutná princezna, jeho
dcera
ALAMÍR, hrdina, její ženich
MIKULÍ, hospodský
Otrokyne

Pagen des Königs, Soldaten Alamírs. ● Králova pážata, Alamírovi oděnci.

Bylo smutnou pravdou, že se v průběhu dalších let ukázalo, že Kladno nemělo na soukromé divadelní ředitele štěstí. Od září roku 1933 do září roku 1938 se jich vystříдалo opravdu mnoho: Rudolf Kautský, Karel Roden, Jaroslav Fošen, Ludvík Řezníček, Josef Frič. Neúnosně častá obměna složení hereckého souboru neumožnila vybudovat dostatečné vazby mezi děním na jevišti a návštěvníkou obcí, navíc mnozí divadelní podnikatelé z Kladna odcházeli s dluhy za neuhrazené autorské poplatky či sociální dávky za zaměstnance.

Proto rozhodnutí Družstva z února roku 1938 pronajmout divadlo pro sezónu 1938–1939 Stanislavu Langrovi se obešlo bez protestů. Naopak bylo vzpomenu to jeho úspěšné působení v Kladně v letech 1929 až 1931, aniž by bylo připomenuto, že Kladno vlastně opustil uprostřed sezóny, když před Kladnem upřednostnil výhodnější nabídku z Olomouce. Jeho zkušenosti z ředitelování olomouckého divadla, majícího soubor činoherní, operní a operetní, byly právem považovány za přednost a poněkud byla opomenuta skutečnost, že se o kladenské divadlo ucházel v podstatě pro svou manželku Števu Langerovou, zatímco on sám si ponechal funkci uměleckého poradce.

Nástup nového vedení byl provázen v tisku nebývalým přívalem zpráv a článků, rozhovorů s budoucími členy divadla, zejména pak o zahajovacím představení sezóny. Tím byla dramatizace Čapkovy PRVNÍ PARTY od Františka Kožíka. Bylo totiž známo, že k napsání tohoto díla čerpal Karel Čapek inspiraci ze svého pobytu právě v Kladně.

Premiéra 8. září 1938 byla zahájena Státní hymnou v provedení Středočeské filharmonie a konala se ve prospěch obrany státu (výtěžek byl 2 580 Kč). Protektorát nad představením převzala městská rada, která na premiéru spolu s Revírní radou pozvala Karla Čapka. Ten svou neúčast na premiéře omluvil dopisem Kladenským havířům, jehož znění zveřejnilo Večerní České slovo 2. září 1938. V režii Jaroslava Novotného se představili herci V. Očásek, K. Kalista, H. Třešňák, J. Linhart, A. Vojta-Jurný, J. Waren, A. Šeplavý, J. Novotný, v epizodních ženských postavách pak S. Cinková, S. Kleinová, M. Černohorská a Želenská. Připomeňme, že premiéra se k zahájení sezóny konala v době značně pohnuté pro samotnou existenci Československa a její vyznění v přeplněném hledišti jako by předznamenovalo úlohu, která kladenskému divadlu bude v následujícím období přisouzena.

Svou první sezónu, o níž nepodepsaný glosátor v místním tisku prozíravě poznamenal, že rozhodne o samotné existenci kladenského divadla, ředitelka Langrová zvládla i finančně. Stalo se tak i díky mimořádné státní subvenci, kterou ministerstvo školství a osvěty divadlu poskytlo na úhradu ztráty vzniklé všeobecnou mobilizací, vyhlášené 24. září 1938. Proto jí bylo divadlo pronajato i pro příští sezónu 1939–1940 bez výhrad.

Smlouva, která byla podepsána koncem března roku 1939, obsahovala zvláštní bod: upozornění, že pronajímatel nesmí zaměstnávat osoby neárijského původu a komunisticky orientované. Přesto se šéfem činohry stal Antonín Kurš, jehož levicové smýšlení bylo v divadelních kruzích všeobecně známé. O jeho působení v Kladně se zachovalo svědectví v podobě několika čísel časopisu Divadelní list z let 1940 a 1941, v němž kromě článků propagačního charakteru publikoval úryvky Stanislavského statí o práci herce (v době před vypuknutím války Německa se Sovětským svazem), ale především vzpomínky herců, např. Štěpánka, Průchy, Šlégra, Lokši, Skřivana, Neumanna na jejich působení v kladenském divadle.

Jeho výraznou inscenací se stala Nezvalova MANON LESCAUT (za účasti autora V. Nezvala) se Sylvou Langovou v titulní roli, po jejíž premiéře (12. prosince 1940) se pro něho stal další pobyt v Kladně nežádoucí a musel z Kladna odejít.

František Horák jako
Švanda dudák

Ještě předtím, dne 23. června, zemřel ve věku 77 let první ředitel kladenského divadla Josef Strouhal. I když mimo divadlo prožíval v Kladně devět let, byl stále vnímán jako výrazná osobnost a loučení s Kladnem, které jeho pohřeb provázelo, se stalo místnímu tisku příležitostí připomenout demokratické tradice a vlastenecký odkaz českého divadla, k nimž se Strouhal vždy hlásil. Na tyto tradice se odvolávalo i Družstvo, když organizovalo sbírku Kladenští sobě, aby výtěžek byl použit na renovaci interiéru divadla.

S nadcházející sezónou 1940–1941 došlo k další významné změně. Kladenské divadlo se stalo divadlem dvousouborovým, v němž činohra byla důsledně oddělena od operety.

Toto řešení divadelního provozu prospělo. Umožnilo uzavřít dohodu s Mladou Boleslaví o střídavém pobytu obou souborů činoherního i zpěvoherního v tamním divadle po delší dobu, což bylo finančně výhodnější než zájezdy pouze na jedno představení, a celkově rozšířit zájezdovou činnost.

Mimořádnou událostí se stalo zahájení sezóny 1942–1943 v duchu připomenutí 30. výročí. Stejně jako před třiceti lety bylo uvedeno drama G. Preissově GAZDINA ROBA. Představení se zúčastnili dosud žijící bývalí zaměstnanci divadla i z řad mimouměleckých složek.

Divadlo také vypsallo soutěž na původní hru. Odborná porota sice žádnou z nich k uvedení nedoporučila, přesto navrhla pět autorů k udělení odměny ve výši 1 200 korun.

Eva Foustková jako
Dorotka

V místním tisku byla v tomto období publikována řada informací z historie divadla nejen profesionálního, ale i z historie ochotnických spolků Kladenska. Dnešní čtenář těchto zpráv se těžko ubrání pocitu, že snad tak mimořádná pozornost divadlu přítomnosti a zejména minulosti byla únikem z kruté reality. Vždyť Lidice byly tak blízko.

A jeden paradox doby: v souboru činohry divadla se objevila nová členka. Málokdo věděl, že Zuzana Danielová – vystupující pod tímto jménem – je dcerou Vladislava Vančury, popraveného za heydrichiády.

Dne 29. srpna roku 1942 postihla divadelní, ale především hudební život Kladna další ztráta. Ve věku pouhých šestapadesáti let zemřel Josef Vašata, první dirigent divadelního orchestru a zakladatel Středočeské filharmonie. Taktovku předal svým synům Rudolfovi (především) a Karlovi sice již v roce 1935, ale jeho jméno se stalo pojmem. Těžko si ti, kteří tuto dobu neprožili, dokáží představit, jaké pocity vyvolávala v hledišti kladenského divadla hudba Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka. Vždyť v těch temných válečných šesti letech byla Středočeskou filharmonií uváděna nejen *Má vlast* (v roce 1939 a v roce 1944), ale také Smetanovy opery *Dalibor*, *Dvě vdovy*, *Hubička*, *Čertova stěna*, a především *Prodaná nevěsta*, *Dvořákova Rusalka* a *Jakobín*, Foersterova *Eva*. Opery těchto českých skladatelů co do počtu představení mnohonásobně převýšily uvedení operních děl jiných skladatelů, např. Verdiho či Pucciniho. Ostatně tato hudební tradice Kladna v uvádění oper s profesionálními zpěváky (většinou členy

Jiří Pravda jako Vocilka

Národního divadla), ale s amatérským orchestrem i amatérskými zpěváky ve sborech a v režii neprofesionálního režiséra (Artur Dvořák), neměla obdobu nejen v českém, ale snad ani ve světovém hudebním prostředí té doby.

Slovo na jevišti získalo v protektorátu neobyčejnou váhu. Ne nadarmo byla zveřejněna v divadlech výzva, aby se obecnstvo zdrželo během představení všech hlasitých projevů a mnohá slova, jako např. svoboda, právo, revoluce, husita či demokracie nesměla z jeviště zaznít vůbec. Stejně tak se na jevišti nesměly objevit hry autorů ze zemí, jimž Německo vyhlásilo válku, s výjimkou dávno mrtvých klasiků.

A přesto se hrálo, i když 9. dubna roku 1943 okupační správa města zrušila Družstvo pro postavení lidového divadla v Kladně a divadlo jako městský podnik převzala do své správy.

Ředitelem divadla se stal dosavadní šéf činohry Jaroslav Novotný.

Publikovat na tomto místě celý repertoár uvedený v kladenském divadle od září roku 1938 do září roku 1944, kdy byla všechna divadla v protektorátu uzavřena a většina herců totálně nasazena na práci pro Říši, by se stal pro laickou veřejnost pouhým seznamem bezmála půl tisícovky titulů (v průměru uvádělo kladenské divadlo v té době na pětatřicet činoherních premiér a dvacítku operet v sezóně). Mnohem zajímavější a pro přiblížení atmosféry doby přesnější bude uvedení her, které v poslední válečné sezóně 1943–1944 dosáhly největšího počtu repríz: Maryša brí Mrštíků (29), Naši furianti L. Stroupežnického (23), Stra-

konický dudák J. K. Tyla (17), z operet Uherská svatba N. Dostala (51), Děti manéže J. Stelibského (45) a Země úsměvů F. Lehára (34).

A herci, kteří za zmíněné období kladenským divadlem prošli? Úplný seznam se v současné době zpracovává ze zpráv publikovaných v tehdejšímu tisku. Vždyť také toto období v historii kladenského divadla je zatím „bílým místem“, neboť v archivu divadla se dochoval pouze zlomek programů z celkového počtu uvedených inscenací – pouhých sedmdesát. Cenným historickým pramenem poznání, přibližujícím atmosféru a události oné doby, jsou dvě knižně publikované vzpomínky.

Tehdejší kritik představení kladenského divadla, který se posléze na čas stal v kladenském divadle dramaturgem, Jan Kopecký, svou vzpomínku z roku 1964 nazval Za války na Kladně a vyšla v nakladatelství Orbis u příležitosti dvacátého výročí osvobození naší vlasti spolu se vzpomínkami dalších českých divadelníků pod názvem THEATER-DIVADLO.

Vzpomínky herce Jiřího Pravdy na angažmá v Kladně ve stejném časovém úseku vydalo Nakladatelství PRIMUS v roce 1999 v knížce Jiřího a Hany Pravdových s názvem KRÁTKÉ POVÍDKY Z DLOUHÉHO ŽIVOTA. Ten posun v úhlu pohledu na shodný časový úsek, daný pozdějšími diametrálně rozdílnými životními zkušenostmi, je v podstatě také kusem historie. Stojí zato čtením porovnávat.

Tuto připomínku skutečnosti, že v září 2004 uplynulo 60 let od uzavření českých divadel z cizí zvůle, aby po jejich znovuotevření v květnu roku 1945 již nic nebylo jako dříve, mohu však zakončit optimisticky. Nedávno jsem objevila archivní poklad – desítky negativů portrétů herců z pětatřiceti inscenací, které před šedesáti lety nafotografoval tehdejší herec a pozdější inspicient kladenského divadla Oldřich Schart. Tyto dosud nikdy nepublikované fotografie ve mně probouzejí naději, že se mnohá bílá místa v devadesátileté historii kladenského divadla přece jen podaří alespoň trochu vybarvit.

Fotografie pocházejí z nečekaně nalezeného kompletu negativů z inscenací kladenského divadla, které pořídil tehdejší herec a fotograf divadla Oldřich Schart. Jsou publikovány poprvé.

P O R T R É T N Í G A L E R I E

KAREL PROCHÁZKA

P. František Mensi (1753–1829)

Historie je pro historika-badatele stejně nepředvídatelná a přitažlivá jako současná věda pro vědce. Zapomenuté děje a osobnosti jsou stejně záhadné a vzrušující jako nová poznání a technologie. Existují sice vědní obory, kde se zmiňované objevy téměř nevyskytují, ale jsou obory, kde je tomu naopak. Mezi ty druhé náleží historie české hudby. Občas se stane, že od více či méně známého skladatele zazní na koncertech skladba, o níž se dosud nevědělo, nebo ji celá léta nikdo neslyšel. O co vzácnější však musí být nález, který není v této oblasti již tak častý – když je totiž ze zapomnění na světlo vynesena hudební skladatel s velmi kvalitním uměleckým odkazem. K takovým výjimečným objevům patří osobnost pátera Františka Mensiho.

Odborný hudební svět si ho jako hudebníka všiml poprvé a naposledy při vzniku jedinečného díla strahovského bibliotekáře Bohuslava Jana Dlabače „Allgemeines historisches Künstler-Lexikon“, vydaného v Praze v roce 1815 (nové vydání New York 1973 str. 308–309), které zachycuje české hudební osobnosti konce 18. století. Právě tato publikace byla zprvu jediným zdrojem informací k údajům o životě Fr. Mensiho. Dlabač o něm hovoří jako o velmi zručném houslistovi, violoncellistovi a skladateli. Jeho jméno se ještě několikrát objevilo i v dalších encyklopediích mezi hudebními skladateli, ale vždy bylo čerpáno ve velmi krátké verzi právě z Dlabačova lexikonu bez dalšího bližšího studia jeho hudby, či života.

V matrice narozených města Bystrého je dne 28. března 1753 (Dlabač píše 27. 3.) uvedeno jméno dítěte Franciscus Anton (matrikář zapomněl na písmeno „n“ ve jméně Franciscus) a rodiče Barbara a Petrus Mensi. Jedním z kmotrů při křtu v kapli Panny Marie bysterského zámku byla čtrnáctiletá hraběnka Marie Františka z Hohenems. Františkův otec Petrus Alexi Mensi, o kterém Dlabač píše, že je původem Benátčan, byl u švýcarské šlechtické rodiny hrabat z Hohenemsů zaměstnán jako „Hausmeister“ a měl za úkol pečovat o výchovu hraběcích dcer. V místních matrikách se vyskytují italská příjmení Mensi ještě několikrát, ale všechna jen v období kolem poloviny 18. století. Pravděpodobně tedy tato rodina přicestovala společně s hrabětem Františkem Rudolfem z Hohenems, který se oženil v Itálii, a s malými dětmi přijel do Bystrého, které si vybral jako své sídelní město.

Zato rodina Františkovy matky Barbary, rozené Bidmanové (* 30. listopadu 1728, pokřtěná Anna Barbara Francisca), je v Bystrém a jeho okolí doložena v gruntovních knihách již od počátku 17. století. Její otec, uváděn jako Maxmilián Benedikt Bidman, byl správcem velkostatku v Bystrém v letech 1721–1745 a před ním i jeho otec Martin Benedikt Bidman 1716–1721. Oba měli ve složité válečné době na starosti celé panství za nepřítomnosti majitelů, zvláště Franti-

ška Rudolfa Hohenemse, který byl císařským generálem i polním maršálem a v Bystrém často nepobýval.

Petrus Mensi a Barbara Bittmannová byli oddáni 7. listopadu 1746. Ještě před Františkem se jim v roce 1748 narodila dcera Anna Františka Josefa a v roce 1750 druhá dcera Františka Jana Antonie (zemřela ve třech letech). Té byl za kmotra hrabě Jan Josef Pachta z Rájova, majitel citolibského panství, kde za jeho života došlo téměř k zázraku v tvůrčí oblasti místních hudebníků. Třetí dcera Josefa Ivana přišla na svět v roce 1751 a v roce 1754 druhý syn Petrus. Na hudební citění budoucího skladatele měl jistě pozitivní vliv italsko-český původ jeho rodičů. Vždyť celá Evropa již 150 let žila italskou hudbou a hudebnost těchto dvou národů byla pověstná.

Bližší osudy Mensiho dětství jsou poněkud nejasné. Bohuslav Dlabáč zmiňuje, že byl od mládí veden k umění hudby a svá první vzdělání získával nejprve ve svém rodném městě, pak v Chlumci nad Cidlinou a v obci Křinec severně od Nymburka. V Chlumci nad Cidlinou byl v té době čilý hudební ruch. Působil zde i varhaník a kantor Jan Dusík, otec nejznámějšího z Dusíků Jana Ladislava. Varhaníkem zde byl jen rok a v září 1758 odešel do Čáslavi. Mladého Františka Mensiho tedy učit nemohl, jelikož v té době mu byly pouhé čtyři roky. Také Křinec nestál stranou společenského života. Vždyť ve službách jeho majitelů, hrabat Morzinů, byl dva roky na začátku své kariéry sám Josef Haydn (1732–1809).

Dalším Mensiho působištěm a místem vyššího, nejen obecného vzdělání, je Praha, kam odešel i se svými rodiči. U jezuitů studoval humanismus a získal titul magistra filosofie. V klášterním internátě – konviktu sv. Bartoloměje, působil jako vychovatel. Někdy v těchto studijních letech se navíc vzdělával i v hudbě. U světoznámého violoncellisty a skladatele Josefa Rejchy (1752–1795), který byl jen o rok starší, musel brát hodiny před rokem 1774. Tehdy začíná Rejcha úspěšnou hudební kariéru. Žák Františka Josefa Wernera (1710–1768) byl prvním violoncellistou v knížecí kapele öttingen-wallersteinské ve Švábsku a pak koncertním mistrem bonnských kapely, jejímž členem byl i Beethoven. Rejchy si vážil i Leopold Mozart. Mensi dále studoval hudební skladbu a housle u známého českého skladatele a člena řádu servitů Kajetána Vogla (1750–1794). Vogl byl žákem Františka Václava Habermanna (1706–1783), u něhož studoval také Josef Mysliveček. Voglovy skladby byly po českých kůrech velmi rozšířené a slohově navazovaly na dílo Františka Xavera Brixiho.

V roce 1776 obdržel František Mensi ještě titul bakaláře teologie, na svátek Nejsvětější Trojice byl vysvěcen na kněze a ještě v tomtéž roce (9. června) odešel jako kaplan na své první duchovní působiště. Bylo jím Smečno, sídelní město mocného šlechtického rodu hrabat Martiniců (od r. 1791 Clam-Martiniců). Skutečnost, že zde byl činný jako duchovní správce i hudební skladatel, dokazují zápisy v různých úředních knihách farního archivu, 26 dochovaných vlastních skladeb ve smečenské sbírce hudebnin na kůru kostela Nejsvětější Trojice a několik opisů skladeb dalších autorů – K. Vogl, J. Mysliveček, F. X. Brixl.

Zde strávil ve službě kaplana jedenáct let, až do 3. června 1787. Poté byl krátce ustanoven administrátorem v Kvílicích. Odtud ale odešel již 7. září jako administrátor do Hobšovic, kde byla vlivem josefinských reforem zřízena lokálie, a po dvou měsících, po vykonané konkurzní zkoušce, se stal jejich prvním lokálistou. (Před tímto císařským nařízením obstarávaly duchovní službu malých obcí, stejně jako dnes, větší děkanství a fary, kde bylo více kněží. Z lokálií se později staly malé místní fary.)

V Hobšovcích strávil plných osmnáct let. Zpočátku bydlel sedm roků v místní škole, poté získal na stavbu lokálie 600 zlatých na materiál a od hraběte váp-

Renesanční kostel
Nejsvětější Trojice
ve Smečně. Foto:
Zdeněk Pospíšil.

no. Ze svého přidal 1 100 zlatých a většinou vlastníma rukama postavil nové stavení. Dne 16. srpna 1805 byl ustanoven farářem v Družici a po čtyřech letech, 4. července 1809, ve Pcherách. Sem ale nepřišel poprvé. Zdejší faru administroval již v letech 1787–1788. V této obci, která stejně jako ostatní Mensiho působišťe patřila k panství hraběcí rodiny Martiniců, strávil páter František Mensi poslední roky svého života. V necelých 77 letech zde zemřel dne 28. prosince 1829. Pohřben byl poslední den toho roku na místním hřbitově u kostela sv. Štěpána. Tento hřbitov byl na počátku dvacátého století zrušen a přestěhován, bohužel již bez hrobu pátera Mensiho.

P. František Mensi byl činný rovněž jako učitel hry na housle a violoncello. Že byl velmi zručný instrumentalista na oba nástroje, je zřejmé i z partů v jeho skladbách. Zvláště houslové jsou velice živé, bohaté a poměrně náročné. Ve svém lexikonu uvádí Dlabač i několik Mensiho žáků. Na prvním místě je jmenován slavný koncertní mistr ve hře na housle Franz Gös. Jeho pozoruhodnou uměleckou kariéru zaznamenal B. Dlabač ve svém Lexikonu. Dalším žákem je uveden hrabě Philipp Benitus Johann Swéerts-Sporck (1753–1809). Dlabač jej zmiňuje jako dobrého klavíristu a houslistu. Josefa Krünera zvláště ve svém Lexikonu neuvádí. Zato o Janu Theodoru Brodeckém se zmiňuje i Československý hudební slovník. Tento houslista absolvoval koncertní cestu po Německu a Nizozemí. V Bruselu, kde se usadil, vyšlo roku 1782 několik jeho skladeb. Zemřel patrně v emigraci. Samostatná hesla věnuje Dlabač i dalším dvěma žákům – Václavu Čížkovi a Karlu Leschnerovi.

Na chvíli se ještě zastavme u Mensiho kněžského úřadu. Nebýt světových válek, mohli bychom dnes ve Pcherách slyšet hlas zvonů, které nechal František Mensi v roce 1819 přelít. Bohužel byly v roce 1917 zrekvírované.¹⁾

Poslední psané záznamy ve farním archivu ve Smečně, uvádějící jméno Františka Mensiho, jsou z malé knihy, či spíš sešitu vedeného od roku 1826, o obětovaných mších. Prvně byla za Mensiho obětována mše už 30. 12. 1829 a rovněž i následující den, kdy měl ve Pcherách pohřeb.²⁾

Pozdější první historik smečenského panství děkan Josef Dvořák se o svém dávném předchůdci zmiňuje jako o vynikajícím kazateli a hudebním skladateli, který si krátce před smrtí složil Requiem (dosud nenalezené). Kromě této zmínky nemáme k dispozici ani jeho podobiznu. A přitom stačilo málo. Děkanství ve Smečně má totiž vlastní galerii zdejších děkanů, ovšem Fr. Mensi zde působil pouze jako kaplan.

Mensiho hudební dílo nemá zásadní vliv na vývoj a historii české hudby. Není ani tak početné a bohatě zastoupené v dochovaných chrámových sbírkách jako například dílo Františka Xavera Brixiho (1732–1771), pro český klasicismus tolik významné. Kdyby toho nebylo, kdo ví jak by nejen „Pražané“ přijali hudbu velkého W. A. Mozarta (1756–1791). Přesto na pozadí těchto dvou v českých zemích často hraných velikánů a tehdy velmi módního stylu dokázal P. František Mensi tvořit osobitou hudbu. Samotné skladby jsou na vysoké skladatelské úrovni, bohaté na melodie a harmonii. Jsou plné citu, napětí a staví na významu textu. V Mensiho hudbě můžeme slyšet nejen prvky barokní hudby v bohatých houslových doprovodech a v melodicky vystavěném číslovaném basu, ale i prvky klasicistní a v pozdějších skladbách i prvky nastupujícího romantismu.

Několikrát zmiňovaný B. Dlabač musel Mensiho hudbu znát, protože ve svém příspěvku píše, že některá jeho díla uváděl kostelní sbor strahovského kláštera a byla přijímána s potleskem. Jeho hudbu přirovnává k ve své době známým italským skladatelům Farradinimu a Montimu. Dále uvádí, jaké kompozice skládal: Offertoria, Gradualia, Árie, Roráty, Antifony, Litanie, Mše, Symfonie a Kvarteta. Při sestavování Tematického katalogu skladeb P. Františka Mensiho však nebyla dosud objevena žádná Symfonie ani Kvartet či Litanie. Místem objevení Mensiho hudby a uchování největšího počtu skladeb je pochopitelně smečenská sbírka hudebnin na kůru kostela Nejsvětější Trojice. Z 26 zde dochovaných skladeb je jeho 15 vlastních rukopisů. Z celkového počtu přibližně 40 dosud objevených skladeb se 17 kompozic nachází pouze ve Smečně.

Nyní by zde byl na místě rozbor výhradně hudebně-duchovního díla, ale bohužel dosud nejsou dostupné některé z dochovaných hudebnin potřebné k prostudování. K nastínění některých badatelských úskalí uvádím několik příkladů. Jistý opis Offertoria ve smečenské sbírce je totožný s opisem v Břevnovské sbírce. Jako autor je ve Smečně uveden F. X. Brixi, v Břevnově F. Mensi. Další jiný opis této skladby byl nalezen ještě ve Mšeci a jako autor uveden Mensi. Podobné je to se Mší ex G, která je v Klatovské sbírce uvedena jako Mensiho, ale jinde je uvedeno jméno Mensiho učitele K. Vogla. Určení správného autorství je předmětem další badatelské práce při sestavování tematického katalogu. Mimochodem, klatovská sbírka obsahuje i se zmíněnou mší celkem osm Mensiho skladeb.

Pro badatele zabývající se praktickou hudební částí archiválií jsou přichystány další svízele. Nejčastěji nesouhlasí počet taktů v jednotlivých partech a špatné jsou i zápisy výšek tónů. To vše lze ale zjistit a opravit až při spartaci, kdy jsou jednotlivé hlasy a nástroje sepsány pod sebe do partitury. Občas se stane, že tyto nepřesnosti obsahují i autorovy rukopisy. Autenticita autografu je tedy do jisté míry jednoznačná. Pokud ovšem autorův originál schází, je nutné shromáždit a prostudovat všechny známé a dostupné opisy a vyloučit možné úpravy opisovačů. Podobně tomu bylo například u Pastorálního Offertoria in G [I.], které smečenská sbírka uchovává v autografu. V nymburském opisu a též i v opisu na Stra-

hově a v Radnici je značně ochuzeno o celou prostřední část, která je nesmírně zajímavá a pro skladby z té doby poměrně neobvyklá. Také se běžně stává, že původní text je nahrazen zcela jiným a většinou ne zdařilým, který ani neodpovídá charakteru hudby. Jak již bylo výše uvedeno, Mensi tvořil hudbu se vztahem ke slovům a jejich výměna nebyla pro skladbu vždy šťastným řešením.

Význam Mensiho díla a oblibu skladeb lze posoudit také podle kůrů, které si jeho díla do svých sbírek pořídily: **Praha** – Strahov, klášterní kůr, **Praha** – Břevnov, klášterní kůr, **Praha** – kůr kostela sv. Jakuba na Starém městě, **Praha** – Bertramka, **Broumov** – klášterní kůr, **Úterý** – klášterní kůr, **Sokolov** – pozůst. Jana Schlesingera, **Březnice** – kostel sv. Ignáce, **Loukov u Mnichova Hradiště** – kostel Nejsvětější Trojice, **Kutná Hora** – kostel sv. Jakuba, **Hluboká nad Vltavou** – kostel sv. Jana Nepomuckého, **Zlatá Koruna** – klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie, **Český Krumlov** – sbírka rodiny Šimečkovy, **Český Krumlov** – sbírka Schwarzenberg, **Nymburk** – Chrám sv. Jiljí, **Turnov** – kostel sv. Mikuláše, **Panenský Týnec** – Strachotova sbírka, **Velvary** – kostel sv. Kateřiny, **Slaný** – kostel sv. Gotharda, **Zlonice** – kostel Nanebevzetí Panny Marie, **Mšec** – kostel sv. Kateřiny Alexandrijské, **Nový Knín** – kostel sv. Mikuláše, **Radnice** – kostel sv. Václava, **Teplice** – kostel sv. Jana Křtitele, **Protivín** – kostel sv. Alžběty, **Klatovy** – kostel. Kromě našich sbírek je z mezinárodního hudebního katalogu RISM známo ještě několik zahraničních, v Německu, Rakousku, Maďarsku a na Slovensku.

Tento soupis byl pořízen dle evidence Souborného katalogu hudebního oddělení Národní knihovny z dosud zpracovaných hudebních sbírek v Českých zemích. Archivy kůrů Velvary, Slaný, Zlonice, Mšec, Nový Knín, Radnice a Protivín zatím Souborný hudební katalog Národní knihovny detailně neeviduje. To znamená, že soupis nemusí být konečný. Dosud ještě existuje množství nezpracovaných archivů chrámových i soukromých a nebylo možné všechny uvedené skladby detailně prostudovat a některé z nich porovnat s Mensiho rukopisy, které se nacházejí ve Smečně.

Přibližnou dobu vzniku Mensiho děl lze určit pouze dle některých opisů z jiných sbírek, protože Fr. Mensi své rukopisy ani opisy jiných skladatelů nedatoval. O tom, že byl po celou dobu svého kněžského úřadu činným hudebním skladatelem, máme doklad ve smečenské sbírce, kde je na obalu not *Salve Regina in B* podepsán jako farář pcherský.

Znovuobjevení hudebního odkazu Patera Františka Mensiho i jeho samotné osobnosti má nepochybně velký význam nejen pro místní regiony a obce, s nimiž jsou úzce spjaty jeho životní osudy a hudba, ale i pro celý národ. Ta uměnílovnější část může opět lépe ocenit kvalitu české hudby druhé poloviny 18. století, která byla v závěru klasicismu a počínajícího romantismu pochopitelně převládána rakousko-německou hudbou a jejích velikánů Josefa Haydna (1732–1809), Wolfganga Amadea Mozarta (1756–1791) a Ludwiga van Beethovena (1770–1827). Pražské chrámové kůry žily bohatým životem až do osudného zásahu reforem císaře Josefa II. (někde dále i po něm, ale v omezené míře). Rušení klášterů, kostelů a omezení nástrojového aparátu při hudebních produkcích liturgických obřadů společně s pozdějším cecilianismem, kdy byla snaha o návrat k chorálu a čistému zpěvu renesance bez doprovodu nástrojů, mělo za následek velký úpadek figurální chrámové hudby. Tím vším může být vysvětleno postupné opomnění vysoké vyspělosti naší hudební kultury 2. poloviny 18. století.

Naštěstí bylo zachováno značné množství chrámových sbírek a pro Čechy typická vánoční tradice, která se jen hemží klasicistními pastorelami a krásnou hudbou v dobrém slova smyslu lidovějšího a lacinějšího rázu. Ty ovšem mohou

jen stěží charakterizovat toto období. Typickým příkladem je hudba oblíbeného Jakuba Jana Ryby (1765–1815), jehož půvabná vánoční mše *Hej, mistře* není rozhodně tím nejkvalitnějším, co napsal. Sotva se dnes odvážíme říci, že toto období naší hudební minulosti můžeme správně posuzovat. Kdo může tvrdit, že zná dobře skladby v Čechách dříve tak oblíbených skladatelů, jakými byli například již zmiňovaný J. J. Š. Ryba, vysoce ceněný Jan Lohelius Oehlschlägel (1724–1788), Mensiho učitel K. Vogel, nebo dokonce samotný velký zjev české hudby 2. pol. 18. stol. F. X. Brixi? I když tito skladatelé zůstávají stále v povědomí hudebních historiků, jejich hudba je nadále z větší části velkou neznámou. Profesionální soubory velmi zřídka přistoupí k nastudování neznámého díla. Určitá jistota provedení oblíbené skladby známého autora je pochopitelná. To také bývá určitou výzvou amatérským souborům, že se snaží obnovit vlastní hudební tradice svých předků.

Mensiho odkaz má štěstí, že byl nejen znovu objeven, ale i oživen. My tak máme další šanci posoudit vysokou uměleckou úroveň české hudby, která navíc vznikala mimo velká tradiční kulturní centra. Při srovnávání nesmíme zapominat, že František Mensi, kromě jedenácti let strávených ve Smečně, žil po zbytek života pouze v malých a nevýznamných obcích a jeho styk s pulsujícím kulturním světem musel být do značné míry omezen.

Když dnes navštívíte zpustlý pcherský kostelík a s pomocí velké fantazie, podpořené fotografií jeho interiéru na počátku 20. století, si jej představíte v původní funkční kráse, bude na vás působit jeho velkodušná skromnost, která jako by korespondovala s Mensiho osobností v kontrastu s velkými skvostnými chrámy, kde zněla a byla uchována jeho stejně krásná hudba.

Kladenský hudební soubor Chorus Carolinus od roku 2001 pravidelně pořádá koncerty pod názvem „Obnovené premiéry skladeb smečenského kůru“, na nichž pokaždé zazní alespoň jedno Mensiho dílo znovu přibližně po 200 letech společně s díly jiných autorů – nejčastěji F. X. Brixiho. Za podpory Krajského úřadu Středočeského kraje a několika sponzorů ze soukromé podnikatelské sféry vznikla u příležitosti 250. výročí narození P. Františka Mensiho CD nahrávka. Všechny nastudované skladby jsou realizovány z originálních rukopisů Františka Mensiho, pocházejících ze sbírky kostela Nejsvětější Trojice ve Smečně. Snad se vyplní slova p. Cyrila Kubánka, kterými symbolicky pokřtil vydané CD ve vymrzlém, několika svíčkami osvětleném kostele sv. Štěpána ve Pcherách: *Ať tato hudba přináší posluchačům stejnou radost a lásku, s jakou ke slávě Boží z pera mého předchůdce Františka Mensiho vznikala.*

Za umožnění studia hudební sbírky a farního archivu ve Smečně patří zvláštění poděkování páteru Cyrilu Kubánkovi, páteru Karlu Kunclovi a paní Stanislavě Blechové. Za cenné rady a odbornou pomoc pak děkuji paní Zuzaně Petráškové z hudebního oddělení Národní knihovny v Praze, panu Vladimíru Příbylovi z oddělení kultury Městského úřadu ve Slaném, hudebnímu vědci a skladateli Zdeňku Šestákovi, objeviteli citolibské hudební kultury 18. století, a historiku Jaroslavu Gloserovi st. ze Svitav.

Poznámky:

¹⁾ Díky zápisům pcherského učitele Švejdy z roku 1909 pro pamětní knihu Pcher se dnes můžeme dočíst, co bylo na korunách zvonů napsáno:

1. zvon Štěpán – Vojtěch (velký): průměr 1,17 m, výška 0,85 m. Při koruně nápis: = Anno 1819 Franciscus Josephus Kühner... = Na plášti: = Slitý jsem roku Páně 1550

od Stanislava Kantaristy v Praze. Přelítý jsem ke cti svatých Štěpána, prvomučedníka, a Vojtěcha roku Páně 1819 za panování Jejich Excel. Karla a Anny Marie hrabat z Clam Martinic s přičiněním dvou pastýřů duchovních P. Františka Mensi, faráře a P. Vojtěcha Liczky, kaplana, nákladem nábožných osadníků pcherských. = 2. zvon Václav (prostřední): prům. 0,90 m, výška 0,66 m. = Litý 1761, přelítý jsem ke cti sv. Václava s přičiněním dvou pastýřů duchovních P. Františka Mensi, faráře a P. Vojtěcha

Liczky, kaplana, nákladem nábožných osadníků pcherských. = 3. zvon Jan Nepomucký (malý): prům. 0,71 m, výška 0,54 m. = Litý 1752, přelítý jsem ke cti svatého Jana Nepomuckého s přičiněním dvou pastýřů duchovních P. Františka Mensi, faráře a P. Vojtěcha Liczky, kaplana, nákladem nábožných osadníků pcherských. Podruhé přelítý 1856. = ²⁾ Další mše byly 3. 4. 1830, 22. 4. 1831, 7. 4. 1835, 11. 8. 1836 už společně s dalšími dvěma spolubratry a 27. 6. 1839 rovněž. Poslední mše jeho pamětníků byla 2. 4. 1840.

Literatura

DLABAČ, B. J.: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon, Praha 1815 (New York 1973)
PŘIBYL, V.: Pohled do barokního Smečna, Ročenka Slánský obzor 9 (109), r. 2001

Kolektiv autorů: Československý hudební slovník osob a institucí, Praha 1965
Kolektiv autorů: Průvodce po pramenech k dějinám hudby, ACADEMIA, Praha 1969

Archivní prameny

Hudební sbírka v kostele Nejsv. Trojice ve Smečně
Souborný hudební katalog Národní knihovny Praha, Mezinárodní hudební katalog RISM
DLABAČ, B. J.: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon, rkp. před r. 1808, Strahov DC IV 33–41
Farní archiv Smečno, 16.–20. stol. – (dosud odborně nezpracován)
Historie Smečna – Nezpracované rukopisy Děkana Josefa Dvořáka uložené ve farním

archivu Smečno a Okresním archivem Kladno – první polovina 20. stol.
Kronika Pchery, Humny, Saky – Švejdova pozůstalost, rukopisy, Okr. archiv Kladno – poč. 20. stol.
Matriky města Bystrého – Okresní archiv v Zámrsku
Jaroslav Gloser st. – studie Okresního archivu v Zámrsku – (fond Velkostatku v Bystrém, matriky Bystrého) a Moravského zemského muzea – (Pozůstalost hraběte Františka Rudolfa z Hohenemsu)

OTAKAR ŠPECINGER

Bohumil Karel Vendyš

* 5. DUBNA 1866
† 18. LISTOPADU 1928

Probíráme-li se staršími ročníky Slánského obzoru, setkáme se v nich i se jménem B. K. Vendyše. Kdysi to byl velice čínorodý učitel, vlastivědný pracovník a spisovatel – dnes je však dávno a zcela zapomenut. Věnujme mu proto alespoň následující stručnou vzpomínku.

Bohumil Karel Vendyš se narodil dne 5. dubna 1866 v Brandýsku u Kladna. Byl synem železničního strážníka, několikrát překládaného. Do obecné školy proto chodil ve Velkém Přítočně (u Unhoště), v Košticích n. O. (u Libochovic)¹⁾ a v Praze-Smíchově, kde také do roku 1881 vychodil měšťanku. Učitelský ústav absolvoval v Praze v letech 1881–1885, způsobilosti pro obecné školy nabyl v listopadu 1887 – a do roku 1911 ještě dosáhl několika speciálních odborných aprobací²⁾.

Svou pedagogickou dráhu zahájil B. K. Vendyš jako zatímní podučitel v Budenicích v letech 1885 až 1889, přičemž hned zpočátku byl nakrátko přeložen k výpomoci do Zlonic, kam se chtěl později natrvalo vrátit. Místo toho však byl dnem 1. srpna 1889 ustanoven do Veltrus, kde se stal roku 1906 definitivním učitelem – a kde působil téměř dvě plná desetiletí, až do 30. září 1908.

Ve Veltrusech ještě Vendyš zastíhl proslulého kantora a kapelníka Štěpána Bendu³⁾ a všestranně oblíbeného faráře Tomáše Coufala⁴⁾, avšak přátelil se také

s vynikajícím pedagogem Antonínem Ctiborem⁵⁾, který roku 1900 přešel ze Slaného do Kralup nad Vltavou. Od listopadu 1908 potom však Vendyš z rodinných důvodů žil a vyučoval ve Slaném, načež ve školním roce 1913–1914 přechodně působil na obecné škole v Kralupech nad Vltavou Dočkal se tu ke dni 1. května 1914 ustanovení řídícím učitelem v Zeměchách⁶⁾, kde po obtížných válečných letech kantoroval i za první Československé republiky až do 31. srpna 1926. Potom žil na odpočinku v Klecánkách⁷⁾ – a zemřel dne 18. listopadu 1928 v nedožitých třiašedesáti letech v Praze.

Učitelská činnost mimořádně svědomitému B. K. Vendyšovi zabírala vždycky mnoho času a leckdy ho značně vyčerpávala, zejména ve Veltrusech, kde školní budova proslula v těch dobách téměř až neuvěřitelnou přeplněností žactvem⁸⁾. Avšak přesto právě tady rozvinul navíc Vendyš svou rozsáhlou literární a vlastivědnou působnost, se kterou ostatně nesmělým způsobem začínal už v Budenicích.

První literární inspirací se Vendyšovi stala jeho prázdninová slovenská cesta z roku 1884, z níž návazně vznikly „Obrázky z putování po Slovensku“. Pokusil se rovněž o veselohru „Panský lékař“, která však zůstala v rukopise. Také román ze života dvorských deputátníků v Budenicích, nazvaný „Chumberáci“, nespátřil světlo světa a zůstal dokonce pouhým torzem⁹⁾. Avšak autor se nevzdával, hledal své nejlepší možné uplatnění – a našel je. Učitelské povolání mu nikdy nezůstávalo pouhým řemeslem – a pobyt ve Veltrusech, se zázemím skvostného přírodního parku¹⁰⁾, jej přivedl k intenzivnímu přírodovědeckému pozorování, které potom vyúsťovalo v jeho literárních ambicích a vytvořilo ze skromného učitele vynikajícího a nadlouho nevšedně oblíbeného spisovatele pro mládež.

Přitom Vendyš začal velmi sebekriticky a opatrně kratšími články z přírody do „Novin mládeže“ a „Mladého čtenáře“, do nichž přispíval přes dvacet let. Psal povídky z dětského života, na lesní a luční motivy, tak jak přírodu kolem sebe běžně pozoroval. Líčil třeba život havraní kolonie¹¹⁾, psal o datlech nebo dravcích, námětem mu byl často život pavouků či mravenců, ale rozepisoval se i pouťavě rovněž o stromech i nižších rostlinách, které se v jeho fabulaci stávaly živými, a někdy až jakoby polidštěnými bytostmi.

Z časopiseckých počátků posléze vzešly Vendyšovy knižní edice, nepočetné, ale pečlivě komponované, u mládeže oblíbené a opakovaně znovu vydávané. Byly to „Povídky dobrým srdcím“ (Šolc v Telči 1900 atd.), delší autobiografická povídka „Ve strážním domku“ (Vilímek poprvé 1903), sbírka povídek „Na klíně přírody“ (Máj 1905 i dále) a „Franta a jiné povídky“ (Vilímek 1910 až 1930 vícekrát), vesměs autorovy ušlechtilé podávané zážitky či vzpomínky z přírodního prostředí a vlastního dětství.

A tak v době, kdy se u nás pokoušela mezi mládež proniknout tuctová literatura falešně napínavých módních „indiánek“, přišel B. K. Vendyš s mravně mnohem hodnotnější, zajímavou a zároveň i přirozeně výchovnou četbou průkopnického charakteru, která svou originalitou lákala a upoutávala. Uvedl tak do našeho písemnictví zcela nový žánr, jehož tehdejší světové tvůrce ovšem neznal – a nevěděl o nich u nás ani nikdo jiný. Vždyť J. H. Fabre¹²⁾, M. Maeterlinck¹³⁾ a další jejich následovníci zdomácněli v Čechách prostřednictvím překladů až značně později¹⁴⁾. Proto byl Vendyš nakonec právem nazván „českým Fabrem“, třebaže už nastupovali další jemu podobní autoři a objevily se i jiné žánry, které jeho ideje a díla odsunuly do zapomnění.

Zároveň je však nutno zdůraznit, že literární tvorba nezůstávala ani zdaleka jedinou mimoškolní působností B. K. Vendyše. Tento obětavý a neustále nějakou užitečnou prací zaneprázdněný kantor se velmi všestranně angažoval i v řadě vlastivědných oborů. Sbíral např. přírodniny, zejména brouky ve spo-

lupráci s kralupským učitelem Františkem Mužíkem¹⁵⁾, a vycpával také savce či ptáky pro Zemské muzeum v Praze anebo obdobné venkovské ústavy.

Stýkal se i s význačnými vědeckými osobnostmi. Ve Veltrusech zorganizoval zejména přednášky Josefa Kořenského¹⁶⁾ a E. S. Vráze¹⁷⁾, avšak především čile korespondoval s brněnským ornitologem Franzem Zdobnitzkim¹⁸⁾, jemuž také poskytoval ubytování při jeho studijních návštěvách, zaměřených na pozorování života veltruských havranů. Sprátelil se rovněž s bratry Adolfem a Josefem Wenigovými, kteří do Veltrus jezdili na prázdniny¹⁹⁾, ale i s básníkem Antonínem Sovou²⁰⁾ – a s literátem Jaromírem Boreckým²¹⁾, který měl v městečku rodiče. Jen Jaroslava Vrchlického a jeho obvykle značnou suitu se Vendyš z přílišné úcty v zámeckém parku nikdy neodvážil oslovit²²⁾. Zato se však velmi sprátelil s mladým a už tehdy velmi nadějným malířem Antonínem Slavičkem, který ve Veltrusech prožíval řadu prázdninových týdnů v letech 1895 a 1896. Jeden z Vendyšových tří synů o tom později sdělil²³⁾:

Při cestě, kudy otec chodil do školy a ze školy, měli často rozloženy své stojanky malíři. Postával u nich, sledoval, jak roste obraz, a poslouchal je hovořit o kumštu. Vystřídalo se jich tam dost, ale jen jedno jméno nám utkvělo. Jméno pana Slavička... to jsme slyšali doma často. Pan Slaviček otci také psával, a dal mu dokonce i svůj obraz – karton s listopadem u výskoku zámecké obory – samá teskně fialová a žlutá. A když pak jednou v zimě – ale to už nebylo ve Veltrusích – přišla zpráva o konci velkého impresionisty a když pak otec oblékal svůj ještě podučitelský kaiserrock na cestu do Prahy, bylo v rodině asi tak, jako kdysi při podobné nenadálé zprávě, když otci náhle zemřel jeho bratr...“²⁴⁾

Avšak pan učitel Vendyš se mimoto zabýval také kulturně-historickými památkami ve svém okolí – a to na všech působištích. Ve Veltrusech objevil a popsal náhrobní kameny, které se tam záhadně dostaly z pražské Betlémské kaple při jejím zrušení²⁵⁾. Sbíral rovněž materiály pro svého přítele Ferdinanda Velce²⁶⁾, když tento malíř shromažďoval podklady pro „Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Slánském“ (vyšlo 1905). Vendyš také dočasně spolupracoval i se „Slánským obzorem“, tehdy věstníkem muzejního a literárního spolku „Palacký“. V letech 1908–1913, kdy žil a vyučoval na školách ve Slaném, dokonce působil nějaký čas ve výboru tohoto sdružení jako zapisovatel a roku 1913 redigoval „Slánský obzor“, což považoval za vyvrcholení své veřejné a vlastivědné práce. Bohužel se však této funkce musel téměř obraťem vzdát – a to pro své přeložení a opětný odchod na Kralupsko²⁷⁾.

Do tehdy nově zřízeného kralupského okresu byl B. K. Vendyš získán svým přítelem Antonínem Ctiborem²⁸⁾ – a zakrátko tu dosáhl jmenování řídícím učitelem obecné školy v Zeměchách. V malebně položené vsi o 450 lidech se pak zkušenému a obětavému kantoru ihned zalíbilo – a těšil se tu záhy nevšední úctě a oblibě.

V Zeměchách se Vendyš zapojil do celkového života obce – působil zejména ve vzdělávacím spolku Havlíček a v místním odboru Ústřední Matice školské. Zpočátku musel ovšem spolu s ostatním obyvatelstvem velmi těžce snášet kruté dopady první světové války, která tu mnoho rodin zbídačela a vyžádala si řadu životů.²⁹⁾

Když však po vzniku Československé republiky došlo k celkovému uklidnění, mohl se tu pan řídící Vendyš věnovat opět svým ušlechtilým zálibám. Tehdy už téměř nepsal, avšak přesto přírodu dál pilně pozoroval. Zeměšské lesíky (především nedávno vysázený Špičák), močály, rákosiny a hlavně haldy důlních hlušin k tomu poskytovaly mnoho příležitostí. A tehdy se stal právě B. K. Vendyš prvním objevitelem zcela mimořádné hodnoty zeměšské Sprašové rokle³⁰⁾, jejíž fló-

ru i faunu probádal ve spolupráci s už uvedeným učitelem Františkem Mužíkem a s mladým kralupským entomologem Františkem Hájkem³¹⁾.

Také v oboru kulturně historických památek si tehdy Vendyš získal další zásluhu. Nejpodstatnějším způsobem totiž přispěl k tomu, že dřevěný reliéf „Poslední Večeře Páně“, zcela ojedinělé umělecké dílo ze zeměšského kostela Narození sv. Jana Křtitele, byl předán k důkladné restauraci a tím i k záchraně do Prahy, kde potom také natrvalo a v řádné péči zůstal.³²⁾

Pana řídícího B. K. Vendyše v Zeměchách často navštěvovali malíř Josef Holub a soudce František Procházka, oba z Kralup nad Vltavou.³³⁾ Jim také zřejmě nejvíc chyběl, když roku 1926 odešel na penzi a odstěhoval se do Klecánek, kde bohužel záhy zemřel...

František Schuster³⁴⁾, přední vlastivědný činitel Povltaví, kdysi napsal: Učitel Vendyš byl všeobecně oblíben dětmi i dospělými pro svou mírnou povahu a vlídnost; společenský takt jeho vycítoval neupřímné a falešné povahy, že se jich stranil, aniž toho kdo zpozoroval. Žáci jeho vyhledávali jej rádi a po letech navštěvovali, vzpomínajíce na něho jako svého učitele. Každému na požádání byl ochotným rádcem a cizí bída a nedostatek hluboce jej dojímalý zvláště v době válečné a po ní. Těžce nesl nedostatky zákona o pokutování rodičů, jejichž děti školu zanedbávaly pro bídu rodiny, když jim bylo nuceno pomáhati prací doma nebo za výdělkem. Kde mohl, nadlehčoval, často i proti paragrafům. Obětavě pracoval v „Péči o dítě“...

Ano – Bohumil Karel Vendyš byl opravdu výjimečný, předobrá člověk. Bohužel tato krátká stať přináší v podstatě všechno, co dnes o něm bylo možno zjistit a napsat. Právě proto by však neměl být nikdy zapomenut!

Poznámky:

¹⁾ Místo Koštice n. O. bývá v drobných příležitostných článcích někdy mylně uváděno – Kostelec n. O.

²⁾ Schuster Fr., Z pedagogické minulosti okresu kralupského a velvarského; in VIII., IX. a X. výroční zpráva gymnázia v Kralupech nad Vltavou, 1931 až 1933.

³⁾ Štěpán Benda (1817–1903) vyučoval ve Vepřku a Veltrusech příkladným způsobem 53 let a od panovníka obdržel zlatou medaili.

⁴⁾ Tomáš Coufal (1856–1930), viz pozn. č. 2)

⁵⁾ Antonín Ctibor (1855–1933); o něm Žalman V., Antonín Ctibor; in Podřipský kraj, sborník Krajského muzea v Kralupech nad Vltavou, roč. I., č. 1, 1934

⁶⁾ Dnes součást Kralup n. Vlt., zeměšská škola postavená 1842 a rozšířená 1895, byla po roce 1989 zrušena.

⁷⁾ Část obce Klecany, položená při pravém břehu Vltavy naproti Roztokám.

⁸⁾ Špecinger Ot., Veltrusy – perla dolního Povltaví, dtto, 2003 – Jde o starou školní budovu (dnes obytný dům) proti veltruské faře.

⁹⁾ Viz pozn. 2)

¹⁰⁾ Pětičlenná Vendyšova rodina bydlela ve dvou klenutých světnicích pod sýpkou panského dvora vedle veltruského zámku.

¹¹⁾ Rozsáhlá kolonie havrana polního, která ve veltruském zámeckém parku hnízdila odnepaměti, záhadně zmizela kolem roku 2000.

¹²⁾ Jean Henri Fabre (1823–1915), francouzský entomolog a popularisátor přírodních věd.

¹³⁾ Maurice Maeterlinck (1862–1949), belgický básník, dramatik a esejista s mystickým pohledem na člověka a přírodu.

¹⁴⁾ Viz pozn. 2)

¹⁵⁾ František Mužík (1861–1927), vynikající entomolog a tvůrce obrovské sbírky hmyzu, zničené však v Kralupech nad Vltavou při a po leteckém bombardování dne 22. března 1945.

¹⁶⁾ Josef Kořenský (1847–1938), přírodovědec a cestovatel, podnikl cestu kolem světa a napsal řadu knih.

¹⁷⁾ Enrique Stanko Vráz (1860–1932) cestoval v Africe, Asii jižní i střední

Americie a napsal o tom rovněž četné knihy.

¹⁸⁾ Franz Zdobnitzki (1879–1944), jeho bohatá přírodovědecká pozůstalost se nalézá v Moravském národním muzeu v Brně.

¹⁹⁾ Adolf Wenig (1874–1940) byl spisovatel, libretista a také autor vůbec první publikace o zámku a parku „Veltrusy“ (1917). Josef Wenig (1885–1939) byl malíř, ilustrátor a divadelní dekoratér. Oba včetně dalšího příbuzenstva jezdili po mnoho let na prázdniny do Veltrus a později do sousedních Dušníků nad Vltavou k malíři Václavu Pokornému (1851–1940).

²⁰⁾ Viz pozn. 8)

²¹⁾ Jaromír Borecký (1869–1951), posléze ředitel Univerzitní knihovny v Praze.

²²⁾ S Jaroslavem Vrchlickým (1869–1912) přicházeli do Veltrus zejména manželé – spisovatelé František Xaver Svoboda (1860–1943) a Růžena Svobodová (1868–1920), ale i četní další literáti.

²³⁾ Vladimír Vendyš (1896–1970), profesor angličtiny na Vysoké škole obchodní v Praze, žil řadu let ve Slaném.

²⁴⁾ Antonín Slaviček (1870–1910) spáchal kvůli ochrnutí a nemožnosti dál malovat sebevraždu. – Viz též Špecinger O., Vzpomínka na B. K. Vendyše in Kralupský vlastivědný sešit, květen 1958.

²⁵⁾ Vendyš B. K., Náhrobní kameny ve Veltrusech, in Časopis přátel starožitností, Praha 1908.

²⁶⁾ Ferdinand Velc (1864–1920) zemřel za neznámých okolností v Sarajevě, odkud si často dopisoval s B. K. Vendyšem.

²⁷⁾ B. K. Vendyš nesl v sobě dlouho a těžce skutečnost, že sotva začal ve slánském muzeu a jeho věstníku pracovat, musel odtamtud odejít – na rozdíl od funkcionářů, kteří tam působili dlouhá léta (např. Antonín Ctibor, František Duras, Karel Scheinpflug a další). Autorovi studie to vyprávěl Vladimír Vendyš (pozn. 23)).

²⁸⁾ Viz pozn. 5)

²⁹⁾ Robek A., Kralupsko od 90. let po současnost; in Kralupské noviny, č. 10–18, 1955.

³⁰⁾ Ochrana Sprašové rokle v Zeměchách, dlouhé a hluboké průrvy s teplomilným hmyzem a stepní vegetací, byla definitivně upravena roku 1986 vyhlášením za přírodní památku o ploše 1,5 ha.

³¹⁾ František Hájek (1896–1945), kralupský obchodník, proslul později zejména jako znalec čeledi střevlíkovitých (Carabidae).

³²⁾ Uvedená skvostná dřevorezba, původem z Betlémské kaple v Praze, je dnes vystavena v historickém oddělení Národního muzea, tj. v Lobkowickém paláci na Pražském hradě.

³³⁾ Josef Holub (1870–1957) i František Procházka (1877–1964) pocházeli ze Slaného, ale stali se kralupskými patrioty.

³⁴⁾ Viz pozn. 2) – František Schuster (1885–1964) byl profesorem gymnázia v Kralupech nad Vltavou a spoluzakladatelem místního Kralupského muzea.

Foto B. K. Vendyše z fondu SOA v Praze, SOKa Mělník.

IVANA HUŠÁKOVÁ

Slánský rodák Josef Michl, ředitel hudební školy v Gorici

* 22. ÚNORA 1879

† 18. ÚNORA 1952

V odborné literatuře bývá slánský rodák prof. Josef Michl označován za zakladatele hudební školy v Slaném. Skutečným zakladatelem zmiňované hudební školy byl však František Kašpar Brožovský z Pravoslav¹⁾, který byl o více než sto let starší. Josef Michl však překonal jeho věhlas a jeho životní osudy přesáhly význam regionální osobnosti Slánska. Vliv na hudební život ve Slaném se u Michla projevoval až v meziválečném období 20. století.

Profesor Josef Michl dlouhodobě působil jako ředitel hudební školy na samém jihu tehdejší Rakousko-uherské monarchie, na pobřeží Jaderského moře v Gorici²⁾.

Mládí prožil ve Slaném, ale plodná léta jeho uměleckého života jsou spojena s městem Gorica, a proto se o jeho osobnosti zachovalo ve slánském prostředí málo dokladů. Vedle útržkovitých informací, které obsahuje Československý hudební slovník³⁾, byly pro tuto práci rozhodující pouze prameny v podobě matričního zápisu o narození, zápisy v třídních výkazech a torza dochovaných dopisů,

kteřé posílal Josef Michl rodičům do Slaného. V několika případech se dochovaly i dopisy rodičů synovi.

Pro objasnění životních osudů tohoto slánského rodáka měla největší význam osobní korespondence jako bezprostřední pramen informací o běžných záležitostech v uměleckém i osobním životě. Při přípravě podkladů byly využity i rozhovory s dosud žijícími potomky Josefa Michla⁴⁾.

Život Josefa Michla

Josef Michl se narodil 22. února 1879 v Slaném čp. 333⁵⁾, v rodině důlního Josefa Michla a Anny roz. Snopové⁶⁾. Josef vyrůstal v rodině spolu se sestrou Marií (1872–1930) a bratrem Jaromírem (1882–1958).

Začal navštěvovat obecnou školu v Slaném, kterou absolvoval s výborným prospěchem. Od mládí projevoval hudební nadání a k hudbě byl veden i svými rodiči. Matka dobře zpívala a otec, tak jak bývalo v 19. století zvykem, občas chodil muzicírovat.

První nástroj, na který začal malý Josef hrát, byly housle a základy hry se naučil u slánského učitele Emila Verner⁷⁾. Právě jemu byl vděčný za správné držení houslí, stavění prstů a vedení smyčce. Po odchodu Emila Verner⁸⁾ do Velvar byl jeho učitelem sbormistr pěveckého spolku Dalibor ve Slaném, Emanuel Danda⁹⁾. Hře na klavír jej vyučoval tehdejší ředitel kůru ve Slaném Alois Ladislav Vymetal⁹⁾. Protože se Josef projevoval velmi muzikálně, vystupoval často sólově jako zpěvák na kůru místního kostela.

Přestup z obecné školy na slánské gymnázium byl pro tehdy jedenáctiletého chlapce obtížný. Právě v této době začala jeho matka stonat, což u něj vyvolalo první psychické potíže. Nelze se divit, že vzhledem k náročnosti učiva a problémům doma nebyl ve škole úspěšný. Propadl hned v primě, ale rodiče ho donutili, aby ročník opakoval.

Josef měl však problémy i s některými profesory, neboť odmítal přijímat učivo pouze v podobě biflování faktů bez jakékoliv logiky. Prožil vážné období, kdy pochyboval o sobě i o svém dalším životě.

Situace studenta Josefa Michla na slánském gymnáziu se vyhroutila ve školním roce 1893–1894, kdy došlo k otevřenému konfliktu mezi ním a profesorem Františkem Stýblem¹⁰⁾. Pravděpodobně pod vlivem těchto událostí se i rodiče nechali oblomit a povolili mu opět cvičit na housle a připravovat se ke zkouškám na konzervatoř.

Roku 1895 na ni byl přijat, ale pod podmínkou, že kromě houslí musí studovat i fagot. Nakonec byl zařazen pouze do studia fagotu, a proto si zařídil soukromě studium houslové hry.

Po úvodních měsících studia získal kondice, jak bylo u konzervatoristů obvyklé, v několika pražských rodinách. Tím se zlepšila jeho finanční situace, a Josef si mohl dovolit navštěvovat koncerty v Rudolfinu a opery v Národním divadle. Otevřel se mu obzor hudebního světa, poznal řadu hudebníků a sblížil se se svými spolužáky, z nichž nejbližší mu byl Jaroslav Kocian¹¹⁾.

V roce 1901 absolvoval instrumentální oddělení pražské konzervatoře, ale hned po absolutoriu nastoupil, na výzvu samotného Antonína Dvořáka¹²⁾, do jeho kompozičního oddělení. Počáteční Michlova nedůvěra vůči učiteli se postupem doby změnila a mezi oběma vznikl vřelý vztah, který se prohluboval pravidelným osobním kontaktem.

V době studia kompozice si Josef Michl předsevzal, že se bude věnovat hudebně-dramatické tvorbě. 12. července 1902 ukončil Dvořákovu kompoziční

Z JEDNOTY KU POVZNESENÍ UMĚNÍ HUDEBNÍHO V ČECHÁCH

CONSERVATOŘ HUDEBNÍ V PRAZE.

VYSVĚDČENÍ.

Jan Michl

rodem ze Slaného v Čechách, 23 let starý,
navštěvoval oddělení pro skladbu na konservatoři
hudební

od 15. září 1900

do 12. července 1902

a předepsaného úplného vyučování se účastnil.

Jeho nadání umělecké osvědčilo se býti

značné,

pitnost náležitá,

chování zcela řádné.

Když se byl pan Josef Michl

za účelem dosažení absolutoria podrobil, povinné zkoušky

závěrečné, uděluji se jemu na základě této zkoušky

a vzhledem ke zkušenostem, získaným o něm během

jeho doby studijní, následující známky:

školu takzvanou „veřejnou výstupní zkouškou“ v Rudolfinu. Závěrečné zkoušky vykonal za přítomnosti samotného ředitele konzervatoře, který svoje uspokojení vyjádřil i pozváním do kavárny. Michlovou absolventskou prací bylo sedm skladeb (tři pro sólový klavír, dvě pro velký orchestr a dvě písně s vlastním textem pro sólový soprán s doprovodem klavíru). Písně v Rudolfinu zazpívala dcera Antonína Dvořáka Magda¹³⁾.

Po absolutoriu dostal Josef Michl nabídku na místo ředitele Pěveckého a hudebního družstva v Gorici. Místo přijal a nastoupil 12. září 1902.

Obecenstvu v Gorici se představil na koncertě 7. prosince 1902, který byl přijat kladně odbornou i laickou veřejností. V novém působišti získal dobré postavení a byl natolik finančně zajištěn, že podporoval i rodiče ve Slaném. Do svého rodiště se vrátil o prázdninách (později tak činíval pravidelně), aby se setkal i s tajnou láskou Viktorou¹⁴⁾, s níž se chtěl oženit. Důkazem jsou následující řádky: *Ta, kterou jsem měl tak dlouho rád, odešla a nebylo naděje, že se vrátí. Její smrtí byla má duše otrávena...*¹⁵⁾

Když se po prázdninách v Čechách navrátil do Gorice, začal studovat se svým souborem koncert ve prospěch obyvatel města Bove¹⁶⁾, které v létě stihl rozsáhlý požár, při němž vyhořelo 70 domů.

Setkání s Antonínem Dvořákem zanechalo v Josefu Michlovi hlubokou stopu. Na svého učitele vzpomínal a bezprostředně po jeho úmrtí věnoval jeho památce koncert, který sám 15. května 1904 dirigoval. Tehdy zazněl Dvořákův Žalm 149 pro smíšený sbor a orchestr. Dokonce i hudební kritika italského časopisu se vyjádřila pochvalně o Michlovu umění následujícími slovy: *Signor Michl è un vero maestro senza complimenti!*¹⁷⁾

V následujícím roce chtělo Družstvo v Gorici uzavřít s J. Michlem novou smlouvu, na níž byla uvedena částka 2 400 K ročně, a to nejméně po dobu 5 let. Michl se nakonec rozhodl smlouvu přijmout na jeden rok s tříměsíční výpovědní lhůtou. Hudební život ve městě ho zcela neuspokojoval, což dokládají jeho slova: *pozoruj, že v Gorici vzdor všemu hudební pole není tak veliké, abych na něm úplně rozšířil mohl svůj talent, a proto se obávám, že by mne snad později mrzelo, kdybych se zavázal na více let...*¹⁸⁾

Se svým názorem se netajil ani před doktorem Henrikem Tumou¹⁹⁾, který těžce nesl možnost Michlova odchodu ze zdejšího družstva.

Další koncert, kde byla uvedena jeho skladba Prolog, přinesl opětovný Michlův úspěch. Skladba se sice líbila, ale náklady na přípravu koncertu byly 150 zl.²⁰⁾ Autor skladby se nakonec musel zříci honoráře, neboť družstvo by se dostalo do deficitu.

Přiblížil se konec školního roku 1904 a ředitel Michl si postěžoval rodičům o své práci, která mnohdy nebyla jednoduchá, jelikož úroveň jeho žáků nespĺňovala jeho představy.²¹⁾

Přes všechny nesnáze pokračoval v psaní vzpomínek na Antonína Dvořáka, které si u něho objednal nakladatel Mojmír Urbánek²²⁾. Zároveň připravoval skladbu Prolog k otevření národní dvorany dne 2. dubna 1905.

Skutečnost, že byl J. Michl výborným muzikantem, lze doložit i textem dopisu z 5. července 1906, kde se rodičům zmiňuje, že opět podepsal smlouvu na další rok a že Dvořákova Stabat Mater byla provedena s velkým úspěchem. Další koncert naplánoval na 8. září 1906 do Tominu²³⁾. V prosinci téhož roku, tedy již po letních prázdninách strávených v Čechách, píše o vydařeném koncertu, kde byla na programu moravská balada Nešťastná vojna od Vítězslava Nováka²⁴⁾ a od Čajkovského²⁵⁾ korunovační kantáta Moskva. Skladby s orchestrem byly zpívány v originále, tedy v češtině a ruštině.

Pevsko in glasbeno društvo v Gorici,
podružnica Glasbene Matice v Ljubljani

VABILO
na
AKADEMIJO,

ki jo priredi
DRUŠTVENA GLASBENA ŠOLA
v redeljo, dne 13. marca 1910
ob 5. uri popoldne
v dvorani „Trgovskega Doma“.

VSPORED :

1. F. BAZIN: „Križari na moru“, poje zbor dijakov.
 2. P. RODE: „VII. koncert za vijolino“:
 - a) Moderato ;
 - b) Adagio ;
 - c) Rondo con spirito . Sancin Karol.
 3. J. MICHL: „Atila in ribič“, (Balada), zbor dijakov.
 4. F. SCHUBERT: „Quartett D-moll“, (opus posthumus):
 - a) Allegro ;
 - b) Andante con moto ;
 - c) Scherzo ;
 - d) Presto.
- (I. vijolina Sancin Karol, II. vijolina Trušnovic Rudolf, vijola J. M., violoncello Pertot Avgust.)

Akademijo vodi gosp. J. Michl, voditelj glasbene šole.

CENE VSTOPNIC: Fotelji 3 K, stolice I.-III. vrste 2 K, IV.-VIII. vrste 1 K 50 vin., na galeriji I. vrste 2 K, II. vrste 1 K 50 vin., stojišče 80 vin., za dijake in vojake do narednika 40 vin.

Čisti dobiček akademije je namenjen za nakup učil za glasbeno solo (glasbeni arhiv).

Preplačila se hvaležno sprejemajo.

K obilni udeležbi uljudno vabi

ODBOR.

Rodiče informuje i o svém sňatku dne 22. prosince 1906, kdy se oženil s bývalou učitelkou Idou Kavčič. Do Slaného putovala následující slova: ... *je už faktum, že nemám naději zůstatí starým mládencem! A to proto, že jsem se v tomto měsíci oženil... Tichou svatbu jsem měl 9. t. m. v zdejší arcibiskupském kostele. Upřímně řečeno, tisíce jsem nevyženil... a co mne těší z těch věcí nejvíce, jsou staré pravé kremonky od Amatia, na které i moje žena dosti slušně fídluje.*²⁶⁾ V závěru dopisu uvádí novou adresu – J. M. Corso Francesco Ginsepe 8, Gorica.

12. ledna 1907 se jim narodil syn Adam. Sňatkem získal Josef Michl nový domov a lepší podmínky pro svoji práci. Zkomponoval hudbu na slova básně Človeka nikár (Člověka nikdy)²⁷⁾ pro baryton a klavír. Tato práce zcela odpovídala jeho duševnímu rozpoložení. Sám se cítil dlouho nešťastný a ztotožnil se s obsahem celého díla. Při provedení své skladby získal uznání od publika, které ho oslavovalo na otevřené scéně.²⁸⁾ Kladně byla skladba přijata i kritiky v Gorici, Terstu, Lublani a Záhřebu.

24. března 1907 přizval na provedení Dvořákova oratoria Stabat Mater dalšího ze svých přátel, Františka Ondříčka²⁹⁾. Téhož roku, u příležitosti ukončení školního roku, nastudoval se svými studenty Blodkovu³⁰⁾ operu V studni.

Po pěti letech strávených v Gorici poprvé nepřijel v létě do Slaného, ale jeho pozvání přijal otec, aby navštívil mladou rodinu. Rodiče tak získali nové informace o Josefově dosavadním domově.

V této době se mohlo zdát, že Josef zakotvil v Gorici natrvalo. Dal si dovést svůj klavír z Čech, začal více komponovat. 11. března 1908 se rodina rozrostla o dalšího syna Silvana.

Přes obvyklé obtíže spojené s provozem školy se Michlovi podařilo připravit na 12. prosince 1908 koncert, kde byla uvedena jeho balada pro mužský sbor Atila in ribič (Atila a rybář) na slova básníka Antonína Aškerca³¹⁾. Na únorový termín roku 1909 připravil další koncert u příležitosti šedesátiletého výročí úmrtí největšího slovinského básníka Františka Prešerna³²⁾, jemuž věnoval koncertní večer připravený ze skladeb vzniklých na slova jeho básní.

Je třeba podotknout, že polovina z uvedených skladeb na koncertě byla z pera J. Michla. Největší důraz kladl na baladu Lék lásky pro smíšený a mužský sbor, sólový soprán, orchestr a varhany.

V témže roce 1909 se uskutečnily mimo jiné i dva koncerty za účasti Františka Ondříčka a Josefa Faméry³³⁾. Michl oba koncerty dirigoval a s výsledkem společné práce byl spokojen.

Rodina se další rok rozrostla o syna Josefa (*1909). V dochovaném dopise rodičům věnoval několik slov i svým potomkům: *Adam je velice chytrý a vnímavý kluk a rád skotačí. Silvan je mírnější, dobrý, upřímný, ale tvrdohlavý. Josef je přítulný, hodně silný a rád leze po výškách. Evička (*1910) se už směje a je roztomilá holčička.*³⁴⁾

Mimo jiné také vzpomíná na koncert z 3. prosince 1910, na kterém zpívala jeho kolegyně z pražské konzervatoře Javůrková³⁵⁾. Zmiňuje se i o dalším koncertu konaném 17. prosince v Terstu, kde zpíval jeho skladbu Človeka nikár člen vídeňské opery Julius Betetto³⁶⁾.

Další informace o rodině se datují z roku 1912. Tehdy se chystala celá rodina do Slaného. Michl si sliboval od změny prostředí zlepšení zdravotního stavu své manželky.³⁷⁾ O této návštěvě lze však pouze spekulovat, protože se nám o pobytu Michlů ve Slaném nedochovaly žádné doklady.

Následující rok potkalo rodinu velké neštěstí. 8. dubna 1913 zemřela Ida na tuberkulózu a Josef zůstal sám s dětmi. Nejmladší syn Jaroslav měl pouze dva roky a začaly se u něho projevovat první zdravotní obtíže. Domácnost vedla slu-

Inzerát
dokumentující
vznik hudební
školy Josefa
Michla ve Slaném
z roku 1919

JOSEF MICHL,

absolvent pražské konservatoře, býv. ředitel hudební školy a Pěvecko-hudebního družstva v Gorici,

otevře v Slaném

hudební ústav.

Přihlášky žáků a žáček denně mezi 11. a 1/21. hod. polední v domě p. Fr. Durasa, fotografa v Slaném, Husova tř. č. 93. U žáků nedosp. nutna přítomnost někoho z pp. rodičů.

žebná Katy a s nejmladšími dětmi Evičkou a Jaroslávkem mu pomáhala Idina příbuzná z Podgory.

O několik měsíců později, během letních prázdnin, odvezl Josef děti k rodičům do Slaného a doufal, že Jaroslávek změnou prostředí pookřeje a zlepší se jeho chatrné zdraví. To se nestalo a Jaroslav, jemuž byl za kmotra Jaroslav Kocián, zemřel 11. března 1914.

Josef Michl se vrátil na konci léta zpět do Gorice, aby zajistil školní rok 1913–1914. Během následujících prázdnin vypukla první světová válka. Josef Michl zůstal ve Slaném, přestože veškerý majetek zanechal v Gorici, a začal vyučovat slánské děti hudbě. Kromě pedagogické práce, která zcela nevyplnila jeho čas, pokračoval v komponování. Začal pracovat na hudebně dramatickém díle Zahradá uměn. Ještě před dokončením tohoto díla však přišel povolávací rozkaz do armády a v roce 1916 musel narukovat.

Z dosud nalezených a dochovaných dopisů lze vystopovat jeho putování za války. Na počátku roku 1917 byl v Rakousku, kde neopomněl navštívit Mozartovo rodiště – Salzburg. Další dopisy jsou zasílány z Českých Budějovic, z Polska, z Tyrol atd.

Zajímavé je sdělení v dopise z 5. června 1918, ve kterém píše: *Na cestě do Budějovic jsem se stavěl v Gorici a pobyl jsem tam dvě noci a jeden den. Nikdy na to nezapomenu. Přijel jsem právě v půlnoci a cestou z nádraží nepotkal jsem živé duše... Za svítání jsem vstal, okartáčoval se a vydal na prohlídku města... Hrbi-*

*tov gorický je hrozně zpuštěn a rozstřílen. Hrob Idy je však neporušen, ač na cestě asi tři kroky od něho je jáma po vybuchnuvším granátu...*³⁸⁾ Na dalším místě připomíná, že se zastavil v Gorici, kde našel dům, ve kterém bydlel s rodinou před válkou.

Do Slaného se vrátil až po demobilizaci v listopadu roku 1918. Lednové číslo Svobodného občana v roce 1919 přineslo inzerát Josefa Michla, který avizuje založení hudebního ústavu v Slaném. Jak je vidět, své pedagogické činnosti se nevzdal ani po návratu do nově vzniklého Československa. Během roku 1919 založil Michl svoji soukromou hudební školu. Ve stejné době, tedy od roku 1919, se stal pravidelným přispěvatelem do zmiňovaného časopisu Svobodný občan; psal kritiky do rubriky Literatura, divadlo a umění. Ve svých článcích vystupoval nekompromisně. Zejména hudební vystoupení byla pro něho zdrojem osobních problémů, když nesmiřitelně kritizoval úroveň některých interpretů.

V roce 1920 se Josef Michl podruhé oženil s Boženou Hanamannovou ze Slaného³⁹⁾, s níž měl další čtyři děti.⁴⁰⁾

Na podzim roku 1921, krátce po narození dcery Marty, odjela rodina opět do Slovinska. Tentokrát dostal nabídku na místo profesora kompozice na konzervatoři v Lublani. Taková nabídka se nedala odmítnout. Vybudoval tam kompoziční oddělení a působil na konzervatoři až do roku 1924, kdy se natrvalo vrátil do Slaného, kde navázal na svoji pedagogickou činnost. Od školního roku 1924–1925 najdeme jeho jméno i mezi členy pedagogického sboru slánské obchodní akademie, kde vyučoval externě hudbu.⁴¹⁾ Navázal na svoji poválečnou pedagogickou práci a stal se učitelem mnoha slánských dětí, v několika případech i profesionálních hudebníků.

Zemřel 10. února 1952 a je pochován na hřbitově ve Slaném.

Michlova pedagogická činnost

Po úspěšném absolvování pražské konzervatoře dostal Josef Michl první nabídku na místo ředitele hudební školy, kterou zřizovalo Pěvecké a hudební družstvo v Gorici. Michl nabízené místo přijal, čímž začíná jeho celoživotní pedagogická dráha.

V Gorici nastoupil 12. září roku 1902 a vedle pedagogické činnosti zajišťoval a dirigoval koncerty a bez nadsázky lze říci, že se stal vůdčí silou hudebního dění ve městě. Při prvním setkání se studenty prožil zklamání, jelikož hudební úroveň posluchačů byla, oproti českému prostředí, nízká. Rodičům o svých posluchačích a škole mimo jiné napsal: ... *talentovaných žáků mám většinu pařezů, které je třeba štípat a udělat z nich aspoň kloudná polena...*⁴²⁾ Ve svých pozdějších pamětech píše o hudební situaci v Gorici na počátku 20. století již trochu s nadhledem: *Seznal jsem totiž, že slovinský národ nedostatkem hudebních talentů netrpí, ale trpěl nedostatkem dobrých hudebních učitelů.*⁴³⁾

Josef Michl se snažil využívat moderní formy práce s žáky. Jistě se na něm projevil jeho nedobrovolné studium slánského gymnázia, a tak nikdy nenutil své žáky k práci násilím a fyzickými tresty. Pokaždé založil výuku na dobrovolnosti a kladné motivaci žáka k učivu. Nepochybně se u něho projevil i moderní pedagogické trendy z počátku 20. století, které bývá někdy nazýváno stoletím dítěte. Nový pedagogický směr – pedocentrismus – poprvé respektoval ve výuce osobnost dítěte a snažil se odbourávat bezmyšlenkovitou poslušnost a nesouvislé memorování učiva.

V jeho pedagogické praxi se jistě odrážely jeho zkušenosti z mládí jako žáka. Velký vliv na něho měl učitel Antonín Dvořák, jehož kladný vztah k žákům není

třeba blíže objasňovat. U Dvořáka se vždy projevovala jeho profesionalita, laskavost a láska k lidem. Tyto devizy si osvojil při své práci i Josef Michl.

Michlovo působení v předválečné Gorici zanechalo stopu v tamním hudebním světě, což můžeme doložit i jeho druhým pobytem v letech 1921–1924, kdy byl přímo vyzván, aby zorganizoval kompoziční oddělení zestátněné konzervatoře v Lublani. Přes finanční potíže, které existovaly ve Slovinsku v souvislosti s poválečnou hospodářskou situací, je třeba jeho pedagogickou činnost v Lublani hodnotit pozitivně, protože jsou obecně známy jeho úspěchy jako dirigenta, učitele i skladatele.

Poslední Michlovo životní období ve Slaném navazovalo v oblasti pedagogiky na jeho dřívější zkušenosti. Jako majitel hudební školy odchoval řadu muzikantů. Nejznámějším z nich je bezesporu Kamil Běhounek⁴⁴⁾, který vzpomíná ještě po létech na svého učitele těmito slovy: *U pana ředitele Poláška jsem nedělal žádné pokroky. Proto mne otec svěřil profesorovi Michlovi. Ten byl malý, zavalitý, obličej zarostlý hustým plnovousem, podobal se nápadně Antonínu Dvořákovi, jehož busta zdobila černé koncertní křídlo. Během hodiny kouřil bez přestání čibuk a vypouštěl oblaka dýmu, což mi velmi imponovalo. Profesor Michl také skutečně studoval v kompozičním oddělení pražské konzervatoře u Antonína Dvořáka, o němž rád a s temperamentem vyprávěl. Vykládal, vyprávěl a hodina uběhla.*⁴⁵⁾

Další Michlovi žáci, ještě na přelomu 20. a 21. století, si udržují trvalý vztah k hudbě, který je v mnoha případech dokladován i amatérskými hudebními vystoupeními. Za všechny jmenujme Lužecké kvarteto, respektive jeho dlouholetého člena Václava Šarbocha⁴⁶⁾, jenž jako středoškolský profesor předával svoji lásku k hudbě i dalším nastupujícím generacím.

Michlova skladatelská činnost

Do tajů hudební skladby Michla zasvětil Antonín Dvořák, u něhož absolvoval v roce 1902. Studia na konzervatoři později mnohokrát zužitkoval ve vlastní tvorbě, která je dnes roztroušena po celém Slovinsku. Často tvořil na zlidovělé básně, které odpovídaly charakteru slovinského národa. Jeho tvorba byla věnována zvláště sborovému zpěvu. Jako sbormistr psal některé práce přímo na objednávku pro plánované koncerty.

Z torza programů můžeme vypsát některé skladby mající charakter lidových písní. Tato Michlova tvorba je důkazem jeho muzikálnosti, kdy dokázal použít takové hudební motivy, jež byly blízké slovinskému publiku. Za všechny jmenujme alespoň Atila a rybář, Prolog a Lék lásky.

Obdobně tvořil i při svém návratu do Čech. Složil řadu sborů pro mužské hlasy, kde využil texty českých básníků, jako byli Jaroslav Vrchlický⁴⁷⁾, Josef Svatoopluk Machar⁴⁸⁾ a Josef Václav Sládek⁴⁹⁾. Tak vznikly písně s názvem Lid, Sedlák, Povzbuzení, Babylonský nápis, České vojsko, U cesty a další. Komponoval i pro žákovský pěvecký kroužek Obchodní akademie ve Slaném, jehož byl dirigentem.

Podle některých programů můžeme doložit, že psal v Gorici i koncertní kadenice pro své posluchače.

Za svoje vrcholné dílo považoval skladbu s názvem Píseň nové doby, která vznikla na základě válečných prožitků. Píseň je dedikována všem, *kdož trpí zlobou války a pevně věří v lepší lidstva příští.*⁵⁰⁾

Josef Michl patří mezi ty slánské rodáky, jejichž osud by neměl být zapomenut. Je s podivem, kolik vykonal práce v daleké Gorici, a s trochou smutku mu-

síme přiznat, že to je jeden z důvodů, proč informace o něm a jeho činnosti nejsou ani v odborných publikacích zcela přesně uváděny.

Je třeba si uvědomit, že v době, kdy Josef Michl odjel do Gorice, neodjížděl do ciziny, ale pouze do vzdálené části rakousko-uherské monarchie. Právě v této oblasti neměl vážnější jazykové problémy. Jazyk brzy zvládl do té míry, že byl pravidelným přispěvatelem do tamních odborných časopisů. Gorice se mu stala druhým domovem. Oženil se tam a založil rodinu. Léta strávená v Gorici byla nejpłodnější dobou jeho života.

Soukromou hudební školu Josefa Michla ve Slaném lze považovat za bezprostřední předchůdkyni pozdější hudební školy vzniklé v souvislosti s budováním jednotného školského systému v poválečném Československu. Tehdy, na přelomu 40. a 50. let 20. století, byla ukončena činnost všech soukromých hudebních pedagogů, kteří v mnoha případech pokračovali jako zaměstnanci lidových škol umění, od roku 1953 základních hudebních škol. Zmiňovaní pedagogové se snažili alespoň prostřednictvím své osobní autority navázat na bohatou českou hudební vyučovací tradici. Josef Michl však byl již v takovém věku, že svoje pedagogické působení definitivně ukončil.

Michl jako žák Antonína Dvořáka neúnavně připomínal odkaz velké osobnosti české hudby. Po celý život mu byli vzorem tři jeho pedagogové – učitelé Josef Lacina a Karel Stecker a hudební skladatel Antonín Dvořák. Setkání s nimi trvale ovlivnilo Josefa Michla v jeho pracovním i osobním životě.

Poznámky:

¹⁾ František Kašpar Brožovský z Pravoslav (1765–1830), slánský rodák, absolvent filozofie a práva na UK Praha. Od r. 1807 rada Apelačního soudu v Praze, 1811 povýšen do šlechtického stavu. Pro založení a vydržování hudební školy v Slaném odkázal 4 000 zlatých.

²⁾ Gorice – historické území na italsko-slovinském pomezí. Po I. svět. válce připadla Itálii, od roku 1947 část se slovinským obyvatelstvem (Nova Gorica) připadlo ke Slovinsku.

³⁾ In: Československý hudební slovník osob a institucí. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, díl II. s. 92–93. – V něm je chybně uvedeno, že Michl byl zakladatelem slánské hudební školy.

⁴⁾ Marta Zajícová (* 1921), Růžena Koubová (* 1928) – dcery z II. manželství, Milada Kouřimská (* 1938), Marcela Černostová (* 1946) – vnučky.

⁵⁾ SOA Praha, matrika Slaný č. 39, s. 144.

⁶⁾ SOA Praha, matrika Slaný č. 45, s. 144.

⁷⁾ Emil Verner (1859–1929), učitel na obecné škole v Slaném a první učitel hudby.

⁸⁾ Emanuel Danda (1842–1900), od roku 1864 učitel v Slaném na dívčí, později chlapecké škole, sbormistr pěveckého spolku Dalibor.

⁹⁾ Alois Ladislav Vymetal (1865–1918), hudební skladatel populárních českých písní.

¹⁰⁾ Podrobněji rukopisná vzpomínka Josefa Michla.

¹¹⁾ Jaroslav Kocian (1883–1950), český houslista, hudební pedagog a skladatel.

¹²⁾ Antonín Dvořák (1841–1904), český hudební skladatel a pedagog. Profesor a později ředitel Konzervatoře v Praze.

¹³⁾ Magdalena Dvořáková (1881–1952), provdána za MUDr. Karla Šantrůčka.

¹⁴⁾ Podrobnosti o Viktorce se mi nepodařilo zjistit. Viktorka zemřela v mladém věku, jak se uvádí v dopise datovaném na Velký pátek 1907.

¹⁵⁾ Tamtéž.

¹⁶⁾ Bove, Boves též Bovec, město v severoitalské provincii. Průmyslové místo – lomy na mramor, hedvábnický průmysl, výroba sýrů. Místo antických vykopávek.

¹⁷⁾ Pan Michl je bez poklony pravý mistr!

¹⁸⁾ In: dopis z 16. 5 1904.

¹⁹⁾ JUDr. Henrik Tuma (1858–1935), právník působící v Gorici, odborník na práva Slovinců.

²⁰⁾ Pro koncert muselo družstvo zaplatit za opis partitur, rozepsání hlasů pro celý orchestr a sbor. Dále museli zaplatit osmi

hudebníkům z Lublaně, kteří rozšířili stávající vojenský orchestr.

²¹⁾ Podrobněji kapitola Michlova pedagogická činnost.

²²⁾ Mojmír Urbánek (1873–1919), od roku 1900 český hudební nakladatel.

²³⁾ Tomin, také Tolmin nebo Tmin, městys v údolí řeky Soče.

²⁴⁾ Vítězslav Novák (1870–1949), český hudební skladatel, profesor konzervatoře v Praze.

²⁵⁾ Petr Iljič Čajkovskij (1840–1893), ruský hudební skladatel.

²⁶⁾ In: Dopis z 22. 12. 1906.

²⁷⁾ Autorem básně byl předčasně zemřelý slovinský básník Simon Gregorčič (1844–1906)

²⁸⁾ Podrobněji dopis datovaný na Velký pátek 1907.

²⁹⁾ František Ondříček (1857–1922), český houslista a hudební pedagog.

³⁰⁾ Blodek, Vilém (1834–1874), český hudební skladatel a pedagog.

³¹⁾ Anton Aškerc (1856–1912), slovinský básník, svobodnomyslný kněz.

³²⁾ František Prešerna (1800–1849), občanským povoláním právník, slovinský básník, přítel L. Čelakovského.

³³⁾ Josef Faměra (1883–1914), slánský rodák, klavírní virtuos.

³⁴⁾ In: dopis z 2. 1. 1911.

³⁵⁾ Javůrková – podrobnosti se nám k této osobě nepodařilo zjistit.

³⁶⁾ Julius Betetto (1885–1963), zpěvák slovinského původu.

³⁷⁾ Ida Michlová v té době trpěla již počátečními příznaky tuberkulózy.

³⁸⁾ In: Dopis Josefa Michla rodičům ze dne 5. 6. 1918.

³⁹⁾ Podle rodinných záznamů Milady Kouřimské.

⁴⁰⁾ Marta * 1921, Lubor * ? – 1999, Jan * 1924, Růžena * 1928.

⁴¹⁾ In: Potvrzení ředitele Obchodní akademie Karla Výborného z 8. 7. 1948.

⁴²⁾ In: Dopis z 19. 6. 1904.

⁴³⁾ Vlastivědné muzeum v Slaném, pozůstalost Josefa Michla. Josef Michl, Několik stručných životopisných záznamů. Nedatováno. s. 8.

⁴⁴⁾ Kamil Běhounek (1916–1985), český hudebník, od 50. let trvale žil v zahraničí.

⁴⁵⁾ In: BĚHOUNEK, Kamil. Má láska je jazz. Kanada: Sixty-Eight Publishers, Corp., 1986. ISBN 0-88781-155-8.

⁴⁶⁾ Václav Šarboch (1924), profesor Tv a Rj, v letech 1980–1989 ředitel Střední ekonomické školy ve Slaném. Zakládající člen Slánského filharmonického sdružení (1950–1963) a Lužeckého kvarteta (1964).

⁴⁷⁾ Jaroslav Vrchlický (1853–1912), vl. jménem Emil Frída, český básník, prozaik, dramatik, překladatel a kritik.

⁴⁸⁾ Josef Svatopluk Machar (1864–1942), český básník, spisovatel a publicista.

⁴⁹⁾ Josef Václav Sládek (1845–1912), český básník, překladatel a novinář.

⁵⁰⁾ Vlastivědné muzeum v Slaném, pozůstalost Josefa Michla. Rukopis písně.

Prameny:

Fond Josef Michl. Vlastivědné muzeum v Slaném.

Dalibor, hudební listy. Ročník XXIX. Rok 1907. Číslo 22, 28.

Dalibor, hudební listy. Ročník XXX. Rok 1908. Číslo 3–4, 22, 38.

Hudební revue. Ročník IV. Říjen 1911. Číslo 8–9.

Hudební revue. Ročník V. Prosinec 1911. Číslo 1.

Hudební revue. Ročník V. Leden 1912. Číslo 2.

Hudební revue. Ročník V. Únor 1912. Číslo 3–4.

Hudební revue. Ročník V. Březen 1912. Číslo 5–6.

Hudební revue. Ročník VI. Leden 1913. Číslo 4.

Hudební revue. Ročník VII. Květen 1914. Číslo 8.

Hudební revue. Ročník VII. Červen 1914. Číslo 9.

Hudební revue. Ročník X. Duben – květen 1917. Číslo 7–8.

Hudební výchova. Ročník XIX. Praha duben 1938. Číslo 4–5.

Světlo. Ročník XXXXIII. Číslo 9, dne 7. 5. 1920.

Svobodný občan. Ročník XXXXVIII. Číslo 1, dne 10. 1. 1919.

Svobodný občan. Ročník XXXXIX. Číslo 9, dne 13. 5. 1920.

Svobodný občan. Ročník LXIII. Číslo 16, dne 24. 8. 1934.

Výroční zpráva reálka Slaný. Slaný, 1892. Matriky města Slaného po roce 1900.

Královské město Slaný, agenda matriční.
Evidence hrobů a zemřelých. Královské

město Slaný, technické služby, správa
hřbitovů.

Literatura:

Běhounek, Kamil. Má láska je jazz.
Kanada: Sixty-Eight Publishers, Corp.,
1986.
Československý hudební slovník osob
a institucí. Praha, Státní hudební
vydavatelství, 1965, díl II. s. 92 – 93.
DVOŘÁK, Otakar. Můj otec Antonín
Dvořák. Příbram, Knihovna Jana Drdy,
2004.
KVĚT, J. M. Mládí Antonína Dvořáka.
Praha, Orbis, 1943.
Malá československá encyklopedie. Praha,
Academia, 1984 – 1987.
Ottův slovník naučný, díl X. Praha, 1896.
Ottův slovník naučný, dodatky dílu I.,
sv. I. Praha, 1930.

Ottův slovník naučný, dodatky dílu II.,
sv. II. Praha, 1933.
Slánský obzor, věstník musejního
a literárního spolku Palacký. Slaný, 1929.
ŠOUREK, Otakar. Život a dílo Antonína
Dvořáka. Praha, Státní nakladatelství
krásné literatury, hudby a umění, 1955.
TOMEŠ, J. a kol. Český biografický
slovník XX. století. Praha, Paseka, 1999.
VERNER, Emil. Padesátiletí spolku
divadelních ochotníků v Slaném a jeho
čtyřicetiletá činnost v divadle občanské
záložny v Slaném. Slaný, Spolek
divadelních ochotníků, 1923.
URL: http://www.educa.fmf.unilj.si/ro/sole/tecaj/dec.95/jablansk/pd_PZS11.htm

Z P R Á V Y

IVO HORŇÁK

Kulturní dny japonské, norské a slovenské ve Slaném

První hala japonských investorů Mitsubishi Electric Automotive Czech (MEAC), jejíž základní stavební kámen byl položen v roce 2000, ještě nebyla dokončena a již byl ohlášen projekt druhý. V úterý 20. března byl na slavnostní tiskové konferenci v obřadní síni městského úřadu za účasti japonského velvyslance v Praze pana Hiroto Ishidy oficiálně ohlášen společný projekt japonských firem Electric Powersteering Components Europe, s. r. o., Czech Republic (EPCE) a Mitsubishi Electric Corporation Koyo Seiko. Japonský velvyslanec ve své slavnostní promluvě vyzvedl úspěšnou spolupráci města Slaného a japonských investorů. Zároveň však podotkl, že doufá ve spolupráci nejen na poli průmyslovém, ale i na poli kulturním.

Tato myšlenka našla odezvu jak u vedení města, tak u japonských přátel ve vedení MEAC a EPCE. Město navrhlo japonským partnerům projekt, který by každý rok představil kulturu jednoho z národů, podnikajících ve Slaném. A samozřejmě začneme Japonskem.

Kulturní pracovníci města se spojili s japonským velvyslanectvím v Praze – pan velvyslanec převzal záštitu nad celou akcí – a s Česko-japonskou společností v Praze pak společně připravili jedinečný dvacetidenní festival nazvaný „Dny japonské kultury ve Slaném“. Festival začal 1. dubna a skončil 20. dubna 2002. Již od počátku tato kulturní akce budila velký zájem nejen ve Slaném, ale i v Praze. Svědčí o tom několik rozhovorů o přípravě celé akce, vysílaných veřejnoprávním rozhlasem.

Na „Dnech japonské kultury ve Slaném“ bylo k spatření snad vše, čím nás Japonsko přitahuje. Návštěvníci těchto kulturních hodů si mohli prohlédnout fotografie Zdenka Thomy. Ve vyprodaném městském divadle všechny doslova uchvátil velký komponovaný pořad o japonských bojových uměních. Nechyběla přednáška o japonském fenoménu, kterým je japonský meč. Pro tvořivé návštěvníky kulturních dnů byly připraveny dílny origami a ikebany. Ikebanu přijela do Slaného předvádět také manželka japonského velvyslance v Praze. Třikrát se Slaňáci mohli zúčastnit japonského čajového obřadu. Samozřejmě nechyběla ani japonská hudba. Na slavnostním koncertu v kapli Zasnoubení Panny Marie v bývalé Piaristické koleji ve Slaném zazněla za přítomnosti japonského velvyslance v Praze, představitelů japonských firem a města Slaného světová premiéra skladby japonského skladatele Kazuhiko Hattoriho. Pan Hattori byl též na koncertě přítomen.

Protože „Dny japonské kultury ve Slaném“ měly příznivý ohlas, rozhodlo se město Slaný v této tradici pokračovat. V roce 2003 projevila o podobnou akci zájem norská strojírenská firma UMOE Schat-Harding, s. r. o., která ve Slaném vyrábí lodní záchranné systémy pro zaoceánské lodě, a tak vznikly „Dny norské kultury ve Slaném“. Opět jsme kontaktovali Norské velvyslanectví v Praze, které převzalo nad těmito dny záštitu. Významným pomocníkem byla také Severská společnost v Praze. Dny norské kultury ve Slaném začaly 31. března 2003 a skončily 5. 4. 2003. Svým rozsahem byly skromnější, což se však nedá říct o obsahu této akce. Právě při těchto dnech jsme si uvědomili, jak málo o Norsku víme, přestože tato země není od nás tak vzdálená. Mezi nejzajímavější části programu asi patřily přednášky pana Thora Henrika Svevada – norského lektora Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

V roce 2004 město Slaný připravilo „Dny slovenské kultury ve Slaném“. Podnět k těmto dnům dala slovenská firma Grafobal, s. r. o., Slaný, což je dceřinná firma slovenské firmy Grafobal, a. s., Skalica. Slovenské město Skalica je zároveň partnerským městem Slaného.

Dny slovenské kultury ve Slaném opět podpořilo Slovenské velvyslanectví v Praze a pan velvyslanec Ladislav Ballek dvakrát navštívil naše město. Jeho promluvy na slavnostním koncertu a beseda se studenty po promítnutí filmu natočeného podle jeho předlohy patřily k jednomu z vrcholů celé akce. Díky spolupráci se Slovenským institutem v Praze se nám podařilo v našem městě představit některé ze současných slovenských špičkových umělců, například operní pěvkyni Evu Blahovou nebo houslistu Petera Michalicu. „Dny slovenské kultury ve Slaném“ byly důkazem, že ač nyní žijeme v oddělených republikách, stále patříme k sobě. Stále si máme co říct a čím se obohatit. Součástí těchto dní bylo i odhalení pamětní desky slovenskému básníku Ivanu Kraskovi, který před první světovou válkou žil v Klobukách a ve Slaném. Krásnou tečku za celými slovenskými dny udělal svým vystoupením v městském divadle folklórní soubor Skaličan.

Podrobné programy všech kulturních dnů ve Slaném naleznete na internetu na těchto adresách:

<http://japonsko.slansko.cz/>

<http://norsko.slansko.cz/>

<http://slovensko.slansko.cz/>

ZDENĚK VÍŠEK

Nové pamětní desky na Slánsku a Kladensku

Ohlédnutí

Z podnětu Společnosti pro kulturní dědictví Patria nebo za její spoluúčasti byly na Slánsku a Kladensku v letech 2003–2004 odhaleny čtyři pamětní desky, věnované osobnostem či událostem slánského a kladenského regionu.

Společnost Patria se podílela na odhalení pamětních desek již v letech předchozích – například ve Slaném byla roku 1994 instalována nová pamětní deska připomínající památku JUDr. Josefa Františka Friče, obhájce Karla Havlíčka v kutnohorském procesu 1851. Na počátku nového tisíciletí byly v Kladně odhaleny pamětní desky věnované T. G. Masarykovi (2000) a malíři Cyrilu Boudovi (2001). Roku 2002 byla odhalena ve Smečně pamětní deska místnímu rodákovi Zdeňku Liškovi, skladateli filmové hudby.

Ve Slaném sahají tradice těchto občanských aktivit až do roku 1870, kdy byla v Soukenické ulici slavnostně odhalena pamětní deska věnovaná slánskému rodákovi a spisovateli Karlu Aloisi Vinařickému. V dalších letech byly vsazeny desky na rodné domy buditele Dominika Kynského (1877) a právníka Josefa Františka Friče (1907).

Později byly ve Slaném odhaleny pamětní desky i dalším rodákům – malíři Josefů Navrátilovi a knězi Martinu Přibilovi. Další pamětní tabulky připomínají slánský pobyt Jaroslava Vrchlického a Svatopluka Čecha. Jiné pamětní desky připomínají architektonický a historický vývoj města.

Po roce 1989, díky aktivitám člena Konfederace politických vězňů Miloslava Čapka, byly ve Slaném (1996) a v Beřovicích u Slaného (2002) také dvě pamětní desky připomínající památku obětí komunistických represí – autodo-pravce ze Slaného Josefa Šípka, slánského rodáka majora René Černého a plukovníka Pravomila Raichla, občana Beřovic.

Ve Slaném byly v minulosti také odhaleny pomníky Bedřichu Smetanovi (28. 9. 1928) a Antonínu Dvořákovi (7. 9. 1941). V roce 1965 byl postaven na Hlaváckově náměstí památník obětem druhé světové války z řad slánských občanů.

Zásluhou Společnosti pro postavení pomníku T. G. Masarykovi byla 28. října 2000 na slánském Masarykově náměstí slavnostně odhalena socha prvního prezidenta Československé republiky.

Pamětní desky, pomníky a památníky napomáhají k udržení historického vědomí občanů, spoluvytvářejí duchovní, kulturní a společenskou atmosféru regionu a jsou rovněž vyjádřením úcty současných generací k práci i obětem generací předchozích.

Odhalení pamětní desky v Klobukách

Dne 9. srpna 2003 byla odhalena z iniciativy klobuckého starosty Antonína Svojanovského a místostarosty Vladimíra Procházky, za účasti mnoha místních občanů i hostů, na bývalém statku rodu Malypetrů pamětní deska věnovaná Janu Malypetrovi (1873–1947), předsedovi československé vlády (1932–1935) a předsedovi poslanecké sněmovny (1925–1932, 1935–1939).

Této významné společenské akce, jež se konala u příležitosti 130. výročí politikova narození, se zúčastnil předseda poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Lubomír Zaorálek, který ve svém projevu ocenil význam Malypetrovy osobnosti pro posilování českého politického sebevědomí při nadcházejícím vstupu České republiky do Evropské unie.

Dalšími hosty byli poslanec Libor Rouček, senátor Zdeněk Bárta a starosta královského města Slaného Ivo Rubík se svými zástupci Jaroslavem Hložkem a Pavlem Bartoníčkem.

Slavnosti byli přítomni také četní příbuzní Jana Malypetra, například Malypetrův vnuk Jiří Stránský, spisovatel a scénárista, současný předseda českého PEN klubu.

Za Společnost Patria se odhalení pamětní desky zúčastnila ředitelka Vlas-

Pamětní deska umístěná na bývalém statku rodu Malypetrů

tivědného muzea ve Slaném Božena Franková a učitel slánské Obchodní akademie Dr. Edvarda Beneše Zdeněk Víšek, který rovněž přednesl projev.

Podobná vzpomínková slavnost se v Klobukách konala již v červenci 1923, kdy byla odhalena na stejném místě pamětní deska věnovaná spoluzakladateli sokolského hnutí Janu Malypetrovi (1815–1899). Této akce se zúčastnil na pozvání tehdejšího ministra vnitra Jana Malypetra i prezident T. G. Masaryk.

U příležitosti slavnostního odhalení pamětní desky politiku Janu Malypetrovi vydal v srpnu 2003 Obecní úřad v Klobukách regionální sborník Vybrané kapitoly z historie Klobuk a přilehlých částí Kokovice, Kobylníky, Čeradice a Pálec, do něhož přispěli svými texty Božena Franková, Václav Moucha, Vladimír Příbýl a Zdeněk Víšek.

Uctění památky obětí holocaustu v Kladně

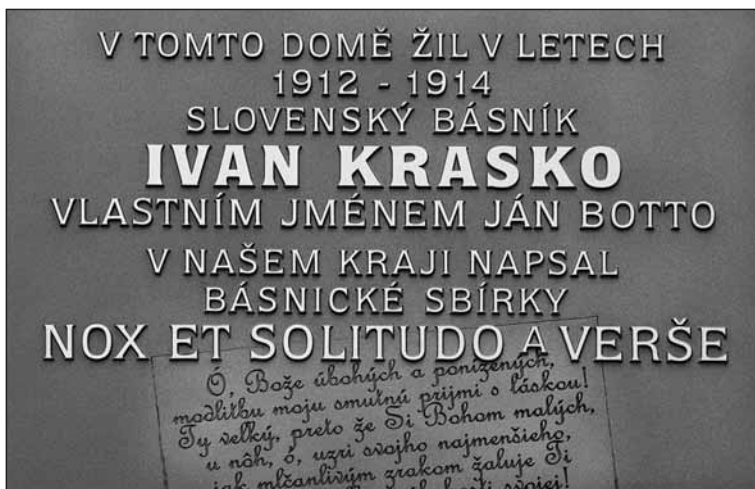
Společnost Patria ve spolupráci s Magistrátem města Kladna 2. března 2004 odhalením pamětní desky obětem holocaustu připomněla nejtragičtější údobí dějin nejen kladenského regionu, ale i českého národa. Symbolicky se tak stalo vpředvečer 60. výročí vyhlazení českého židovského rodinného tábora v Osvětimi německými nacisty 8. 3. 1944, během kterého zahynulo 3 792 československých občanů.

Pamětní deska, umístěná na budově bývalého učitelského ústavu Anny Egemové ve Ctiborově ulici, připomíná utrpení 1623 občanů židovského původu, kteří byli v únoru 1942 deportováni z Kladna do Terezína a později do koncentračních táborů. Hrdy nacistického teroru přežilo pouze 120 z nich.

Po státní hymně přednesli projevy náměstek primátora statutárního města Kladna Antonín Kajgr a předseda společnosti Patria Václav Moucha. Pietního shromáždění se zúčastnilo také několik desítek kladenských občanů. Výrazný

Pamětní deska
umístěná na
budově bývalého
učitelského
ústavu Anny
Egemové ve
Ctiborově ulici

Pamětní deska umístěná na domě č. p. 617 na slánském Pražském předměstí

podíl na organizačním zajištění této pietní akce měla kladenská historička a archivářka Irena Veverková, členka společnosti Patria.

Ivan Krasko ve Slaném

Významnou společenskou a kulturní událostí, jež se konala v rámci Dnů slovenské kultury ve Slaném, bylo odhalení pamětní desky věnované slovenskému básníku Ivanu Kraskovi (1876–1958), vlastním jménem Ján Botto, který v době před první světovou válkou žil v Klobukách u Slaného (1905–1912) a později i přímo ve Slaném (1912–1914).

Vzpomínkového shromáždění u domu č. p. 617 na slánském Pražském předměstí se dne 1. dubna 2004 zúčastnil i Ladislav Ballek, velvyslanec Slovenské republiky v České republice.

Po úvodních slavnostních fanfárách Slánského žesťového kvinteta připomněla ve svém projevu vztah básníka Kraska ke Slanému historička Jana Krotilová. Kraskovy verše přednesla Gabriela Vránová, členka hereckého souboru Vinohradského divadla v Praze.

Odhalení této pamětní desky iniciovala společnost Patria ve spolupráci s Městským úřadem ve Slaném. Této společenské akce se rovněž zúčastnil starosta královského města Slaného Ivo Rubík se svými spolupracovníky.

Vzpomínka na Olgu Scheinpflugovou

Shromáždění slánských občanů u rodného domku herečky a spisovatelky Olgy Scheinpflugové (1902–1968) mělo ve srovnání s předchozími společenskými akcemi komornější, nicméně důstojný charakter. Dne 27. května 2004 byla na domku č. p. 565 v ulici Na Hradbách odhalena pamětní deska slánské rodačce a manželce Karla Čapka Olze Scheinpflugové, čímž ve Slaném vyvrcholily vzpomínkové akce konané u příležitosti 100. výročí narození této významné české umělkyně dvacátého století.

Po hudebním úvodu Slánského žesťového kvinteta zahájil slavnost starosta města Ivo Rubík, který poté předal slovo Zdeňku Víškovi, členu společnosti Pat-

Pamětní deska umístěná na domku č. p. 565 v ulici Na Hradbách

ria, jenž ve svém projevu hovořil o vztahu Olgy Scheinpflugové k rodnému městu. Odhalení pamětní desky se zúčastnila rovněž spisovatelka a vedoucí redaktorka Slánského obzoru Zora Dvořáková, která s Olgou Scheinpflugovou v šedesátých letech 20. století spolupracovala při přípravě expozice Karla Čapka ve Strži u Dobříše.

Tato vzpomínková akce se konala díky finanční podpoře Městského úřadu ve Slaném a přispění a pochopení manželů Kovářových, současných majitelů domu č. p. 565. Tento stavební objekt byl určen jako rodný dům Olgy Scheinpflugové na základě archivních výzkumů Ivany Hušákové, odborné pracovnice slánského Vlastivědného muzea a členky společnosti Patria.

JANA MAŠKOVÁ

Tři zprávy ze Slánka

PO STOPÁCH VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO

V loňském roce jsme si připomněli 120. výročí úmrtí českého spisovatele Václava Beneše Třebízského. Při této příležitosti se koncem měsíce dubna 2004 uskutečnilo setkání v prostorách bývalé piaristické koleje ve Slaném, kde odbor kultury Městského úřadu Slaný ve spolupráci s Vlastivědným muzeem ve Slaném připravil v areálu muzejní expozice výstavu, která v širokém rozsahu obsahla nejenom tvorbu, ale i životní cestu Václava Beneše.

„*Pod doškovými střechami*“ – její výstižný název návštěvníky uvedl do období let 1849–1884. Po slavnostním zahájení si návštěvníci mohli prohlédnout kromě míst Václavu Benešovi blízkých, zdokumentovaných na fotografiích laděných do zemitě-hnědého tónu, také ukázky jeho knih, mezi které patří především *Pomněnky s vroucí Modlitbou za vlast*. Prostřednictvím vystavených dopisů bylo také umožněno úzce nahlédnout do Benešovy soukromé korespondence, vyznačující se úhledným rukopisem a citlivým slohem.

Aby však nezůstalo pouze u odkazů prezentovaných touto expozicí, putování pokračovalo „*Po stopách Václava Beneše Třebízského*“ do jeho rodiště – malebné středočeské vesničky Třebíze. Pěší výlet byl zaměřen nejenom na cestu, kterou kdysi malý žáček primy chodíval ze slánské piaristické koleje domů, ale i na obce, o jejichž dějiny se Václav Beneš zajímal a o kterých se dočteme v jeho literárním díle. Blíže se tak bylo možné seznámit s historií Lidického dvora, Královic, Kvílic či Neprobylic – kde se snad i s mírnou nostalgií rozezněl hlas neprobylických zvonů...

Celou událost obohatil fundovaným výkladem prof. Antonín Leopold a PhDr. Václav Moucha, CSc., z Archeologického ústavu AV ČR. V odpoledních hodinách třebízskou kaplí sv. Martina zazněl zpěv slánských bosých karmelitánů předcházející mši svaté.

A jaképak by to bylo putování „*Po stopách Václava Beneše Třebízského*“, kdyby byla opomenuta návštěva jeho rodného domku, významně dotvářejícího malebný celek třebízské návsi. S obcí a potažmo i s rodištěm Václava Beneše jsme se rozloučili u pomníku na skále.

Na završení vzpomínky na spisovatele, historického povídkáře a skromného vesnického kaplana Václava Beneše (1849–1884) se poté, v měsíci červnu 2004, uskutečnila Národní pouť na pražský Vyšehrad, kde byla sloužena mše svatá, jejímž hlavním celebrantem byl farář P. Bořivoj Bělík z Kladna Rozdělova.

V souvislosti s návštěvou Vyšehradu se zájemci mohli prostřednictvím kaplana P. Františka Verneru seznámit s „poklady“ Kapitulní knihovny.

Významným završením této části poutě pak bylo pozastavení u hrobu Václava Beneše.

Zpáteční cestu zpestřila zastávka v Klecanech, které se staly jedním z půso-
bišť třebízského rodáka. Místní kaplanka je dnes upravena jako muzeum.
A právě jeho prohlídkou byla vzpomínková akce pořádaná ku příležitosti 120. vý-
ročí úmrtí Václava Beneše Třebízského zakončena.

DEN PAMÁTEK 2004, OBNOVA KOSTELA SV. VÁCLAVA V OVČÁRECH

Každý rok máme možnost nahlédnout do pamětihodných míst a otevřít dveře,
která jinak bývají návštěvníkům uzavřena. Tomuto období, v polovině měsíce
září, říkáme Den památek. V loňském roce se nám v rámci Dnů evropského dě-
dictví podařilo pojmout tento „svátek památek“ v poněkud větším rozsahu. Po
dva sobotní dny jsme mohli procházet místa, většinou Slaňáků už důvěrně
známá, ale také navštívit památky většinou nezasvěcených cizí. V prosluněném
dopoledni, 11. září 2004, po slavnostním zahájení v kolejni kapli Zasnoubení
Panny Marie v areálu bývalé piaristické koleje ve Slaném, bylo možno zhlédnout
ukázky barokního umění. Vlastivědné muzeum, mimo jiné, rozšířilo svou stálou
expozici o výstavu kronik a již tradičně byly zpřístupněny nejstarší památky mě-
sta – kostel sv. Gotharda, Černá bašta a Velvarská brána.

Dlouho očekávanou událostí tohoto dne však bylo slavnostní otevření kostela
sv. Václava v Ovčárech, o jehož obnovu se zasadilo město Slaný. Bylo krátce po
poledni, když se u slánského hřbitova začaly scházet hloučky lidí, kteří se pak
společně vypravili procházkou (s malou zastávkou u sloupu vinařů a rybářů) do
míst, kde se patrně v polovině 15. století nacházela obec zvaná Ovčáry. A pak už
zbývalo pouze sejít po cestě vinoucí se ovocným sadem, vystoupat po kamen-
ných schodech a nechat se přivítat středověkou nádherou zachráněného chrámu.
Smutné by však bylo, kdyby se tímto dnem zároveň opět uzavřel. Aby k tomu ne-
došlo, bude ovčárský kostelíček v budoucnu sloužit jako „*Slánské lapidárium*“
a už nyní v průběhu Dne památek si jeho první návštěvníci mohli prohlédnout
několik fragmentů uložených v areálu objektu. Na rozloučenou pak všechny do-
provázal hlas trombónu.

Po tomto až dojemném setkání s naší znovuzrozenou historií byla předána
ocenění osobnostem Slánska v oblasti kultury a památkové péče. Tento akt si ve
Slaném, právě v rámci Dnů evropského dědictví, vydobyl již své tradiční místo.
V loňském roce byly pamětní listy z rukou našeho pana starosty RNDr. Iva Rubíka
předány v prostorách kaple Zasnoubení Panny Marie PhDr. Zorě Dvořákové – hi-
storičce, spisovatelce a redaktorce Slánského obzoru, Ing. Aleně Karafiátové – za
úsilí při obnově barokní sýpky ve Vyšínku a další aktivity spojené s ochranou ži-
votního prostředí, Stanislavu Vorlovi – za úsilí při záchraně kulturní památky –
kostela sv. Martina ve Zvoleněvsi, PhDr. Zdeněku Kuchyňkovi – za propagaci pa-
mátek Slánska v deníku MF DNES, prof. Václavu Šarbochovi – za dlouholetou
práci na poli hudební kultury ve Slaném a ThMgr. Andrzej Grygielovi – za pod-
statný podíl při záchraně řady památek na Zlonicku. Na závěr si pak všichni
přítomní mohli, v podání orchestru *Atlantis* pod vedením dirigenta V. Podrazila, vy-
slechnout komorní operu „*Osmá cesta*“, ztvárněnou na námět stejnojmenné po-
vídky Stanisława Lema (české libreto – Jan Burian, autor hudby – Vl. Matoušek).

V oslavě památek Slánska se pokračovalo i sobotu následující. Tentokrát jsme se vypravili za hranice města. Po prohlídce nově restaurované nástěnné malby v re-fektáři kláštera bosých karmelitánů ve Slaném se naší první zastávkou stal kostel sv. Šimona a Judy v Dolíně, kde jsme mohli obdivovat umně provedenou secesní výzdobu interiéru. Pro dotvoření až pohádkové atmosféry zazněl v těchto místech úryvek z knihy Julia Zeyera „*Kristina zázračná*“. Další naše kroky směřovaly do Vraného, kde nás čekal koncert komorního sboru EN ARCHE pod vedením sbormistra Vojtěcha Jouzy. Vranský kostel sv. Jana Křtitele na nás zapůsobil nejenom svou sochařskou výzdobou, ale i výjevy zachycenými na nástěnných malbách.

Cílem našeho dalšího putování byly Klobuky. Přístup představitelů obce k zapojení Klobuk do programu Dne památek 2004 byl pozitivní, a to včetně vstřícnosti a spolupráce s ředitelkou Vlastivědného muzea ve Slaném, Boženou Frankovou. Klobučtí vzali celou přípravu za svou a obec nám představili v té nejkrásnější podobě. Po celou naši návštěvu nás fundovaně provázel Vladimír Procházka – zástupce starosty. Program byl z větší části věnován vzpomínce na Jindřicha Šimona Baara, a to zvláště v souvislosti s výstavbou místního kostela sv. Vavřínce a Klobuk samých, což bylo připomenuto vyprávěním prof. Antonína Leopolda ze Slaného. Toto téma je místním blízké zvláště proto, že se sami na obnově kostela aktivně podílejí. Kostelem zazněly hlasy pěveckého sboru *Chorus carolinus*. Pohostinnost Klobuckých byla dovršena malým občerstvením spojeným se setkáním s Antonínem Svojanovským – starostou obce. Den se pomaloučku přehoupl do své druhé poloviny a my jsme se blížili ke konci našeho putování. Obávali jsme se, aby naše poslední zastávka nepůsobila poněkud tíživě – byla jí totiž kostnice v Pálečku. PhDr. Vladimír Příbyl však svým pojetím docílil toho, že dojem z celého dne vyzněl harmonicky.

OBNOVA BLAHOTICKÉ KAPLE

Není to tak dávno, co se poblíž blahotického zámku (dnešní sídlo společnosti *Ekofruct*) na travnatém ostrůvku choulila pod korunami akátů drobná stavba. Kaplička zasvěcená, snad jako většina venkovských kaplí na Slánsku, Panně Marii. Patřila mezi malý zlomek památek přinášejících hmatatelné svědectví dob minulých, které se podařilo zachránit. Postávala u cesty do Velvar a jen jako by žasla nad lidmi, kteří ji, většinou bez povšimnutí, míjeli. A to až do tragické dopravní nehody. Kaplička spolu se vzrostlým stromovým zmizela, zůstal jen travnatý ostrůvek, několik balvanů a několik uplakaných očí...

Uplynulý okamžik se vrátit nedá, a tak na památku všech, kteří nečekaně zahynuli na svých cestách, se podařilo na původních základech vystavět kapličku novou, zasvěcenou nejenom Panně Marii, ale i svatému Kryštofovi, patronovi chránícímu všechny, kdo se každodenně vydávají k cílům svých cest. Celou událost připomíná profilovaná pamětní deska z dílny Josefa Svobody – Atelier Gravis z jihočeských Netolic.

Stavba byla svěřena stavební firmě Antona Zemka z Tuřan, podle projektu zpracovaného ing. Otakarem Hrdličkou. Díky spolupráci s pracovníky odboru životního prostředí Městského úřadu Slaný se po zvolna mění i její okolí, a tak se co nevidět travnatý ostrůvek opět zazelená a rozkvetne.

Kaple byla za mihotání svíček slavnostně požehnána sobotního dopoledne, 18. prosince 2004, **Mons. Antonínem Bradnou** z Budyně nad Ohří.

VLADIMÍR PŘIBYL

Slánské rozhovory 2004 Španělsko a Čechy

*Spíš než vojenským spojenectvím nebo ekonomickou jednotkou
musí být Evropa kulturním společenstvím.
Evropské jednoty se nedosáhne pouze
na základě evropských institucí,
ale její vznik bude důsledkem duchovní pouti!*

Robert Schuman († 1963)
jeden ze zakladatelů společné Evropy

Důvodů, proč se uskutečnila v pátek 22. října 2004 konference, kterou jsme letos zahájili (v budoucnu snad pravidelné) Slánské rozhovory, tentokrát se španělskou tematikou, bylo několik.

Málokdo dnes ví, že v minulosti byl patronem zemědělského Slánska španělský světec, rolník a vyznavač – sv. Isidor Madridský, který mimo jiné zázračně objevil ve vyprahlém kraji střední Kastilie pramen vody. Ve Slaném jsme si tento den připomínali stále živý zdroj španělské duchovní kultury, která je jedním ze základních kamenů duchovního profilu Evropy. Ve Slaném z tohoto vydatné-

Doc. Josef
Forbleský při
zahájení
Slánských
rozhovorů.
Foto Jiří Jaroš.

ho pramene dnes čerpají zejména bosí karmelitáni, kráčející ve stopách významných španělských osobností evropského baroku, jakými byla svatá Terezie z Avily a sv. Jan od Kříže. A jejich spiritualita je zde dále rozvíjena, klášter se stal duchovním centrem Slánska.

Po přivítání účastníků kolokvia starostou města Ivo Rubíkem se ujal slova zástupce španělské strany Juan Provecho López, augustiniánský řeholník, který působí řadu let v Praze. Ve svém vystoupení se podělil o zkušenosti Španěla, o jeho vnímání české kultury ve vztahu ke Španělsku a o zkušenostech z českého prostředí.

Následně zahájil literární blok náš přední hispanolog doc. Josef Forbelský (Filozofická fakulta UK), který uvedl dva příspěvky svých spolupracovníků, a to Alexandry Berendové (Právnická fakulta UK) Juan de Palafox – mystika v Novém světě a Marka Říhy (Filozofická fakulta UK) Ramon Llull, mystika u katalánského středověkého filozofa.

Pokračovali jsme karmelitánskou sekcí, v níž jsme slyšeli Pavla Vojtěcha Kohuta OCD (Katolická teologická fakulta UK) Tereziánský Karmel v evropské kultuře, Lenku Zajíčkovou (Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci) Vlivy židovské mystiky na dílo sv. Terezie z Avily a Jaroslavu Kašparovou (Národní knihovna ČR) Španělská karmelitánská literatura v originálech a překladech a český čtenář 16.–18. století.

Ve slánském klášteře kdysi přednášeli františkáni scotistickou filozofii, měli zde své řádové studium. Proto také byla část setkání věnována i španělské barokní filozofii, která tak podstatně ovlivnila české myšlení v 17. století. Ve vydatném filozofickém sledu přednášek, který uvedl univ. prof. Stanislav Sousedík (Teologická fakulta UK Praha), jsme vyslechli Petra Dvořáka (Filozofický ústav AV ČR Praha) Teologie a logika v díle J. Caramuela z Lobkovic, španělského opata Emauzského kláštera v Praze, Tomáše Machulu (TF JU České Budějovice) Rodrigo de Arriaga a důsledky popření reálné distinkce esence a existence v jezuitské scholastice, Davida Svobodu (Katolická teologická fakulta UK Praha) Boží předurčení a lidská svoboda v díle španělského teologa D. Bañeze a Daniela Heidera (Filozofický ústav AV ČR Praha) F. Suárez a J. Senftleben: reifikace první látky.

Úvodem závěrečného kunsthistorického a historického bloku připojil některé ikonografické poznámky k malbě se španělskou tematikou, a zejména k vyobrazení sv. Jakuba, univ. prof. Pavel Preiss. Nato Cyrila Monika Vondráková (Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci) přednesla příspěvek Svatojakubské poutní cesty, Jan Nepomuk Jiříštně (Bělá pod Bezdězem) promluvil o účtě k Panně Marie Monserratské v Bělé pod Bezdězem. Náš přední uměleckohistorický hispanolog doc. Pavel Štěpánek (Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci) nás měl seznámit se zobrazením sv. Terezie v české barokní malbě, ale v době konání kolokvia byl právě ve Španělsku. Jeho stať, tak jako podstatná část ostatních vystoupení, bude publikována ve sborníku, který připravuje odbor kultury Městského úřadu Slaný. Setkání mělo i společenskou tečku – vystoupení souboru Svobodného hudebního bratrstva, v jehož programu zazněla španělská renesanční hudba – skladby, které napsal Mateo Flecha (†1553) a Juan del Encina (†1529).

Slánské rozhovory 2004 můžeme považovat za jakési nakročení do evropského duchovního prostoru v době, kdy jsme se i formálně navrátili do jednotné Evropy. Osobně jsem přesvědčen, že toto slánské kolokvium přineslo nejen nové poznatky, ale stalo se také povýtce přátelským společenstvím lidí dobré vůle na jednom ze zastavení na evropské kulturní pouti.

IRENA VEVERKOVÁ

O výstavě Zory Dvořákové ve Slaném

V letošním roce jsme měli příležitost poznat tvorbu autorky literatury faktu, nositelky řady literárních cen (včetně dvou cen E. E. Kische) a šéfredaktorky Slánského obzoru Zory Dvořákové v dosud málo známé umělecké podobě. Na dvou výstavách v Kladně (společně s Alenou Hubičkovou, květen 2004) a ve Slaném (září 2004) se nám letošní jubilantka představila jako výtvarnice.

Barevné plastiky Zory Dvořákové nám dávají nahlédnout do spisovatelčina nitra, v němž se prolíná rozum s citem, osobní touhy a sny s realitou doby, historie se současností. Autorka divákovi poodhaluje tajemství své vnitřní svobody z doby totality.

Plastiky dr. Dvořákové vznikaly postupně a mnohé jsou odrazem doby minulé i reflexí současného dění. Mezi tuto skupinu můžeme zařadit práce z totalitní éry. Patří sem díla *Tma* (na jejímž konci bliká světélko naděje), *Člověk několika*

Z vernisáže 4. září 2004. Foto Pavel Vychodil.

Záběr z výstavy. Foto Pavel Vychodil.

profilů (nebo snad několika charakterů) či *Profily a myšlenka* (připomínající prázdné hlavy opřené o rudý přízrak).

Paralelně k této skupině lze přiřadit pozdější autorčinu tvorbu reagující na zneklidňující současnost. Mezi tato díla patří *Lidé proti zlu*, *V hodině dvanácté*, *Čekání na zůřek*, *Na paměť 11. září 2001*. Ve všech těchto jakkoliv tíživých a zneklidňujících dílech se však zračí víra v člověka a hluboká lidskost.

Zvláštní postavení v autorčině tvorbě tvoří citové motivy. Připomeňme za všechna díla ilustrativní plastiku *Mým snem jsi prošla* ke stejnojmenné básni Karla Tomana. Blízko k citové oblasti mají díla s meditativním podtextem jako jsou *Boží muka v zapomenuté krajině* a *Poutníci ze starých časů*, stejně jako práce na motivy Debussyho hudby.

Zora Dvořáková se očima výtvarnice dívá kolem sebe stále a tvoří s hravostí člověka políbeného múzou.

Zájem diváků o obě letošní výstavy byl pro dr. Zoru Dvořákovou nejlepší gratulací k jejímu životnímu jubileu.

PATRIA, SPOLEČNOST PRO OCHRANU KULTURNÍHO DĚDICTVÍ (zpráva o činnosti v roce 2004)

V roce 2004 se podařilo společnosti PATRIA vydat v pořadí již jedenáctou ročenku Slánský obzor. Stalo se tak díky finančnímu příspěví Městského úřadu ve Slaném a Státního okresního archivu v Kladně (SOA Praha) rovným dílem, a v neposlední řadě i obětavosti a nezištnosti redaktorky dr. Zory Dvořákové. Stejně jako v letech minulých se podařilo zachovat původní strukturu obsahu ročenky (Statě a pojednání, Portrétní galerie, Zprávy, Kronika) a odbornou a dokumentační hodnotu příspěvků. Redakční rada (Božena Franková, Ivana Hušáková, Jana Krotilová, Václav Moucha, Irena Veverková, Zdeněk Víšek) usiluje, aby ročenka měla příznivý ohlas nejenom u čtenářské veřejnosti, ale i v odborných kruzích.

Vzhledem k tomu, že soubor článků uveřejněných v poslední ročence pod názvem *Perzekuce selského stavu na Slánsku po roce 1948* měl živou odezvu, pokračovaly dr. Z. Dvořáková a B. Franková v získávání dalších písemných dokladů, které jsou často v majetku soukromníků. Je oprávněná naděje, že po zpracování těchto nových materiálů získaných v pravém slova smyslu „v hodině dvanácté“ se podaří obraz o osudech selského stavu v našem kraji po roce 1948 významně doplnit.

Usilí redakční rady s předsednictvem společnosti PATRIA (Květuše Bartoničková, Miloslav Jaroš, Olga Judlová, Karel Ležák, Jiří Schmied, Pravoslav Vebr a Jaroslav Vykouk) se podobně jako v minulých letech soustředilo na řešení aktuálních otázek souvisejících se zachováním našeho kulturního dědictví. Zde je třeba uvést, že v září byla ve Vlastivědném muzeu ve Slaném uspořádána výstava obecních kronik.

Jsmo rádi, že příznivou odezvu měla naše iniciativa uctít významné osobnosti nebo připomenout významné události pamětními deskami. (Viz samostatná stať Z. Víška).

V průběhu roku společnost PATRIA iniciovala zhotovit pamětní desku věnovanou památce E. Ingrise ve Zlonicích. Naši členové, Božena Franková a Karel Ležák, vyslaní do Zlonic přinesli příznivou zprávu, že zlonický MÚ vyčlenil na tento účel potřebnou finanční částku. PATRIA tuto akci zajistí po stránce organizační.

Členové společnosti PATRIA se podíleli i na dalších kulturních počinech. Dr. Zora Dvořáková uspořádala v Zámecké galerii města Kladna výstavu (ve dnech 13. 5.–15. 6. 2004) svých plastik (současně s výstavou tapiserií Aleny Hubičkové). Tato výstava s menšími úpravami byla zpřístupněna v galerii Vlastivědného muzea ve Slaném (ve dnech 4. 9.–10. 10.). U obou výstav měla úvodní slovo naše členka dr. I. Veverková. Současně Z. Dvořáková vydala svoji další knihu *Politikové na útěku*, jejíž prezentace se uskutečnila v Národní knihovně 8. 3. 2004 (za přítomnosti i některých členů spol. PATRIA).

Členové redakční rady a předsednictva se vedle svých pracovních úkolů podíleli na různých kulturních akcích v našem kraji. Patří sem půvabná publika-

ce I. Veverkové *Dvořákova kladenská zastavení*, na jejímž vydání se PATRIA přímo podílela, ale i menší příspěvky uveřejněné B. Frankovou a I. Hušákovou v místním tisku. Jana Krotilová úzce spolupracuje se zlonickými pořadateli na přípravě pamětní publikace.

B. Franková se účastnila organizace některých vlastivědných exkurzí, z nichž zájezd „Z kraje Václava Beneše Třebízského na Vyšehrad“ (26. 6. 2004) byl programově velice bohatý a zdařilý. I. Hušáková a V. Moucha jsou dopisujícími členy občanského sdružení „Wotrubia“.

Společnost PATRIA si velice váží přízně a práce našich přátel – „nečlenů“ a jsme rádi, že pan ředitel Václav Šarboch, který se dlouhá léta nezištně a obětavě stará o kulturní život ve městě prostřednictvím Klubu přátel hudby, vyhověl při příležitosti svého životního jubilea našemu pozvání k přátelskému setkání (6. 4. 2004). V kontaktu jsme i s milými krajany Vlastou Scheybalovou a dr. Josefem Čermákem z Toronta. Blahopřáli jsme k 60. narozeninám slánskému rodáku dr. Karlu Křesadlovi, který jako historik se podílel na díle *Kniha o Slaném* a rovněž publikoval ve *Slánském obzoru*.

V průběhu roku 2004 se na svém jednání předsednictvo sešlo čtyřikrát, redakční rada jedenáctkrát. Náš dík patří ing. Jiřímu Schmiedovi, který nezištně pečoval o účetnictví Společnosti, úřední agendu a jednatelské záležitosti vyřizovala dr. Irena Veverková.

S uspokojením můžeme konstatovat, že společnost PATRIA dobře spolupracuje s vedením města a v průběhu celého roku byla v kontaktu se starostou dr. Ivo Rubíkem.

PhDr. Václav Moucha, předseda

K R O N I K A

Z KRONIKY
KRÁLOVSKÉHO MĚSTA
SLANÉHO ZA ROK
2003

Stejně jako v předcházejících letech oslovil krátkým projevem 1. ledna 2003 starosta RNDr. Ivo Rubík na slánském náměstí občany, kteří se v hojném počtu přišli podívat na novoroční ohňostroj. Popřál všem hodně úspěchů a zdraví v další etapě našeho společného života. Po projevu následoval velký ohňostroj, který sledovali i občané na okrajových částech našeho města.

Podle zjištěných statistických údajů se v tomto roce narodilo 121 slánských občánků a zemřelo 115 našich občanů.

Ve dnech 9.–12. ledna se město Slaný opět zúčastnilo svým stánkem 12. ročníku Regiontour Brno. Kromě propagace kulturních, sportovních a rekreačních možností představilo město na velkoplošných fotografiích Pavla Vychodila nově opravené slánské divadlo.

Městská rada a zastupitelé města postupně řešili řadu složitých úkolů.

Byla zahájena rekonstrukce bývalého hotelu Pošta na náměstí čp. 160, kam budou postupně přestěhovány jednotlivé odbory městského úřadu. Zatím některé odbory pracují v pronajatých kancelářích bývalého okresního úřadu v Kladně, jelikož však pronájmy zatěžují rozpočet města, bylo přikročeno k rychlému vyřešení rekonstrukce objektu. Státem přidělená dotace 17 milionů korun stačila na částečnou rekonstrukci. Otázkou zůstává, jak zajistit prostorové a materiálně 60 funkčních míst pro úředníky.

V lednu navštívil naše město ministr a poslanec RNDr. Miloš Kužvart, prohlédl si některé objekty, např. hvězdicovou kotelnu, a byl hostem Obchodní akademie, kde besedoval se studenty. Ve městě se dokončily stavební práce na rodinných domech U Hvězdárny, Na Výsluní, Ve Stráni, Na Těhuli, v Nosačické a Bienerově ulici. V některých rodinných domech došlo k půdním vestavbám. Několik podnikatelských subjektů rozšířilo svá působišť. Tak vznikl provozní areál Silnic ČR v Netovické ulici a tamtéž Stanice technické kontroly. V tomto roce byla také otevřena výpravní budova ČSAD v Ouvalové ulici a proběhla rekonstrukce autobusového nádraží. Dokončen byl kruhový objezd a otevřen nový supermarket LIDL. Vila Praga v Ouvalové ulici dostala nového majitele ing. Jiřího Drholce. Společnost FRAMCONSULT byl opraven Obecní dům pod Slánskou horou a nyní je pronajímán.

Nově byla ustanovena komise dopravní, školská a bytová. V bývalých kasárnách se dvě budovy rekonstruují pro Středisko výchovné péče Slaný, které je detašovaným pracovištěm Dětského diagnostického ústavu Dobřichovice. Bude zde lůžkové oddělení pro krátkodobé pobyty a léčebně výchovné oddělení pro děti s návazností na psychiatrickou péči. V našem městě se též rozvíjí činnost Klubu Sluně, občanského sdružení pracujícího s dětmi a mládeží s mentálním postižením.

Městská rada projednala kompletní program součinnosti prevence kriminality pro rok 2003. Součástí je kamerový systém a nové dětské hřiště u jídelny Na

Sadech. Pan architekt Nevole dokončil studii na rekonstrukci bývalého hotelu Grand, kde vznikne Městské kulturní a společenské centrum. Na zastupitelstvu se projednal rozpočet na rok 2003 a jako vyrovnaný byl schválen ve výši 260 milionů korun. Tím bylo ukončeno rozpočtové provizorium. Také se projednávalo využití bývalé sýpky Vinopalny v Palackého ulici. Počítá se, že po celkové rekonstrukci zde vzniknou depozitáře a výstavní místnosti. Dětské oddělení slánské nemocnice obdrželo finanční dar od obchodní společnosti SOS GROUP ve výši 100 000 Kč. Nově zrekonstruované a modernizované novorozenecké oddělení bylo předáno do užívání. K dispozici je v něm také moderní stroj na monitorování stavu novorozenců před porodem i během něho.

Ve Slaném byla zrušena zubní pohotovostní služba, nejbližší je v Kladně anebo v Praze.

V květnu byl vyhlášen program nulové tolerance vůči neslušnosti, neplacení nájemného, různým podvodům a dopravním přestupkům. Tento krok podporuje celé zastupitelstvo a všichni slušní lidé, kteří doplácí na ty, kteří nedokáží respektovat obecně platná pravidla. Program podnítil řadu nevole především u romské populace, která využila médií a vyvolala kolem této záležitosti rozruch. O celém jednání sepsal starosta dr. Rubík samostatný článek, otištěný v ročence Slánský obzor č. 11 (2003).

Zastupitelstvo odsouhlasilo požadavek Zlonic a Smečna o zřízení detašovaných pracovišť pro dva městské strážníky v každém městě. Obce si budou tuto službu platit z vlastních rozpočtů.

Koncem května v rámci reformy ozbrojených sil a profesionalizace armády ukončila vojenská posádka v Drnově své působení.

Červnové zasedání městského zastupitelstva odsouhlasilo vyhlášení veřejné soutěže na poskytnutí úvěru 40 milionů korun, které město použije na vybudování infrastruktury – dokončení rekonstrukce hlavní budovy městského úřadu a na dokončení rekonstrukce budovy čp. 160.

13. a 14. června se uskutečnilo referendum o přistoupení ČR k Evropské unii. Své ano vyslovilo 77,05 % občanů.

Město akceptovalo rozhodnutí o pokutě 3 milionů korun za neoprávněné použití státní dotace při rekonstrukci Víceúčelové sportovní haly. K pochybení sice došlo, ale nikdo se neobohatil a peníze byly využity ve prospěch rekonstrukce.

Firma Mannesmann, vlastníci v našem městě výrobní kapacity, si zvolila Slaný za centrální místo pro obchod s východní a střední Evropou. S tím souvisí další výstavba velké výrobní haly a nová pracovní místa.

Profesionální hasičský sbor ve Slaném má nového velitele. Po dlouholetém působení Libora Šulce jej ve funkci vystřídal poručík Miroslav Havlín z Brandýska.

Od listopadu je v provozu bezplatná linka pro seniory, kam mohou zavolat o radu či pomoc při těžkých životních situacích. Provozuje ji sdružení Život 90.

Slavnostně byla uzavřena veřejná skládka domovního odpadu u Netovic. Povrch je zakryt ornici a oset speciálními odolnými travinami. Dílo stálo 50 milionů korun. Výrazně se tím zlepšil životní prostředí ve městě.

V prosinci oslavilo ARO slánské nemocnice deset let provozu.

Leden:

Tríkrálový pochod na Řípec připravili tak jako v minulých letech členové Klubu českých turistů.

Asociace školních klubů uspořádala ve Slaném republikové finále. Pořadatelem bylo Gymnázium V. B. Třebízského.

Knihovna V. Štecha připravila pro tento rok přednáškový cyklus Podvečery s Violou, věnovaný historii a současnosti lidových řemesel. První večer byl věnován kraji.

V Piaristické kapli muzea zazněl Houslový recitál v podání Čeňka Pavlíka za doprovodu Ivana Kánského.

Únor:

Slánská základní umělecká škola předala kralupské ZUŠ, která utrpěla povodní, peněžní dar z koncertu, který k tomuto účelu připravila.

Výstavou „Utajený prostor“ autorů Jana Frolíka a Sandry Tůmové byla zahájena letošní muzejní sezóna.

Slánská scéna připomněla 125. výročí narození Emy Destinové hrou Viktorie Hradské Commedia finita v režijním provedení Tomáše Votta. Klavírní recitál Borise Krejného zazněl na koncertu Kruhu přátel hudby.

Březen:

V knihovně V. Štecha v pořadu Čaj o páté přednesl dr. Michael Chytrý zajímavou přednášku Z rodinné poradny.

V knihovně po celý měsíc probíhal Měsíc internetu.

Dětská scéna oslavila 25 let svého trvání hrou Palando Burlesco v klubu Dividylka v Hejtmanském dvoře.

Pátým rokem si město připomíná solidaritu s tibetským lidem tím, že na Městském úřadě vlaje tibetská vlajka.

Slánská hvězdárna umožnila pozorovat jasnou kometu Ikeya–Zhang.

Stamicovo kvarteto vystoupilo v Piaristické kapli muzea.

Podvečery s Violou byly věnovány Velikonocím.

Duben:

Základní umělecká škola si na jarním koncertě připomněla své založení před 165 lety.

Dny norské kultury byly zahájeny v galerii muzea výstavou fotografií Jaroslava Kudrny nazvanou „Norská zastavení“. Následoval koncert Edwarda Griega – cyklus písní Norsko a suite „Z časů Holbergových“. V průběhu týdne probíhaly na různých místech ve městě přednášky, ochutnávky norských jídel. V divadle byla sehrána Ibsenova hra Hedda Gablerová v podání herců z pražských divadel.

Muzeum otevřelo malou výstavu Zašovské krajky s přednáškou Jitřenky Svobodové. O Václavu Brožíkovi při Čaji o páté vyprávěla Monika Sybolová.

V děkanském kostele sv. Gotharda se uskutečnil koncert italského sboru Voci de Triuli a pražského Hlaholu.

Na základní škole Na Hájích uspořádali Den otevřených dveří s výstavou o historii školy, jejíž prostřednictvím si připomněli devadesáté výročí založení.

V kapli zazněl krásný koncert v podání tří generací Martinovských.

Květen:

V Galerii Ikaros byla otevřena výstava grafičky Hany Čákové.

Na hvězdárně bylo možno pozorovat přechod planety Merkur přes Slunce. Svě 40. výročí oslavila hvězdárna řadou akcí a hlavně pozorováním hvězd a přírod-

ních úkazů, kterých je v letošním roce hned několik – úplné zatmění Měsíce či částečné zatmění Slunce.

V muzeu byla zahájena výstava obrazů Karla Bartoně Akvarely z Podlesí, které svým obsahem potěšily nejen oko, ale i srdce diváka.

K výročí městského divadla byla v muzeu otevřena výstava fotografií, plánů a dobových hereckých kostýmů. Hlavní výzdobou byly velkoplošné fotografie, které vytvořily dokonalou kulisu divadla.

V květnu proběhly Husitské slavnosti. Bohatý program celého dne provázelo krásné počasí.

Koncem měsíce dr. Václav Moucha přednášel o vzácných archeologických nálezích (slovanská spona nalezena u Želenic).

Červen:

V atriu muzea byly rozestavěny sochy Jiřího Kryštůfka. Současně probíhala v galerii Ikaros výstava obrazů Jana Vlčka.

Pod patronací středočeského hejmana Petra Bendla se konalo ve Slaném setkání leteckých hvězd AIR STARS MEETING. Přítomni byli váleční veteráni ČR, zástupci americké 398 Bomb Group Association. Mezi delegací byl přítomen bratr člena posádky letadla B17, sestřelené v r. 1945 Na Těhuli.

Klavírní recitál Bohuslava Martinů konaný v piaristické kapli sklidil velký úspěch.

Pro slánskou mladou generaci se již počtvrté konal hudební festival Rock na valníku.

Červenec:

Střední odborné učiliště obor truhlář opět vystavuje své výrobky v galerii muzea. Hosté Dividýlka a Jazz clubu – žakovský orchestr z Anglie, orchestr Emel Castle School Big Band z hrabství Surrey a jazzový kvartet Castle Jazz – odehráli vynikající koncert.

Infocentrum knihovny V. Štecha zahájilo vycházky po náměstí s výkladem.

Srpen:

Proběhl další ročník Lidického dvora. Vystavovalo zde 30 výtvarníků a keramiků, předváděly se ukázky sokolnictví.

Opět byla možnost pozorovat planetu Mars, která se pohybovala v opozici se Sluncem. Mars se přiblížil nejbližší k Zemi.

Na ploché dráze se konalo mistrovství Evropy seniorů-jednotlivců.

Září:

V muzeu vystavoval Vladimír Jelínek svá díla pod názvem Obrazy, grafika, sklo.

V děkanském kostele byl vystaven zrestaurovaný obraz Klanění pastýřů. Tím byly zahájeny Dny evropského dědictví kultury a památek. Účastníci odjeli autobusem do Velvar, kde pokračoval program návštěvou Pražské brány, kostela Všetech Svatých a kostela sv. Barbory v Nabdíně.

Probíhal týden knihoven, beseda se spisovatelem a advokátem Josefem Čermákem z Toronta.

Ve Světový den První pomoci předvedli zdravotníci Červeného kříže na náměstí ukázky pro místní školy.

Při čaji o páté ukázala Viola Benešová práci s papírem a sklem.

Ve Slánském muzeu se konala přednáška o rodáku Josefu Fr. Fričovi.

Říjen:

V galerii Ikaros vystavoval žák C. Boudy a O. Blažíčka Václav Pokorný. V týdnu knihoven proběhla v Infocentru výstava ilustrací Ludka Schmidta.

Režisér F. A. Brabec na několika místech ve Slaném natáčel scény pro film Bolerio.

Vzhledem k uzavření hotelu Atlas byly taneční kurzy přeneseny na jeviště divadla.

V muzeu vystavovala Lucie Kraslová, studentka PF UK v Praze. Úspěšně proběhla spolupráce SOU strojírenského s německými uční z Essenu. Společnými silami upravili dětské hřiště u Penzionu Na Sadech.

Muzeum uspořádalo v Malé galerii přednášku Městská spořitelna v Slaném a sochařská výzdoba Václava Nejtky.

Listopad:

Dividýlko oslavilo 30 let své aktivní činnosti a při té příležitosti vydalo CD s písničkami všech třiceti sezón.

3. ZŠ Na Dolíkách vzpomněla divadelním představením 10. výročí školy. Ná sledoval den otevřených dveří s pohádkou pro děti.

37. Jazzové dny ve Slaném ukončil velkolepý koncert v Piaristické kapli.

V muzeu byla otevřena výstava Wilsonova ulice.

O historii divadla hovořil Karel Vidimský.

Koncem měsíce proběhla Slavnost světél, kdy byl rozsvícen vánoční strom a vánoční osvětlení města.

V knihovně byla uskutečněna přednáška ing. Ivo Nováka Island – země ohně a ledu.

Prosinec:

Střední odborné učiliště obdrželo grant ve výši 30 000 Kč na projekt Slánská hora v 21. století. Celá částka bude prostavěna v příštím roce na Slánské hoře.

K výročí divadla připravila Slánská scéna hru Noc lásky na Karlštejně na námět hry Jaroslava Vrchlického s vlastní úpravou textů a zpěvů (Libor Dobner, Karol Hevessy).

V Piaristické kapli zaznělo několik vánočních koncertů. Chorus Carolinus představil kromě jiného skladby F. X. Brixioho.

Podle záznamů kronikářky O. Judlové zpracovala Božena Franková

Z REGIONÁLNÍ LITERATURY VYDANÉ V LETECH 2003–2004

MAŠKOVÁ, Jana. Po stopách Václava Beneše Třebízského.

Příležitostný tisk ke 120. výročí úmrtí spisovatele Václava Beneše se představuje jako citlivý průvodce po památkách v okolí Slaného a Třebíze.

Autorka nezapomíná ani na přírodní pozoruhodnosti, které v kontextu s architektonickými památkami dotvářejí zdejší ráz krajiny. Text je doplněn fotografiemi Pavla Vychodila.

Vydal Odbor kultury Městského úřadu ve Slaném ve spolupráci s Vlastivědným muzeem. Slaný, 2004.

NÁPLAVA, Miroslav. Plavby sebevrahů; Heyerdahl, Bisschop, Ingriš.

Poutavé čtení o vědcích–dobrodruzích a cestovatelích, kteří chtěli prokázat kontakt civilizací mezi kontinenty už ve starověku. Mezi takové nadšence patřil i zločnický rodák Eduard Ingriš, kterého zavály životní osudy do Jižní Ameriky. Kniha, mimo jiné, seznamuje s Ingrišem nejen jako s hudebníkem, ale poznáváme ho jako fotografa, kameramana a mořeplavce. Kniha vyprovokuje čtenáře k touze poznat celý zajímavý životní osud tohoto talentovaného a osobitého Čecha.

Knihu vydalo nakladatelství Jota. Brno, 2004. ISBN 80-7217-248-1.

OLIVERIUS, Miroslav; JÁGR, Josef. Kladno hokejové; Osmdesát let ledního hokeje na Kladensku 1924–2004.

Vydání knihy je financováno kladenskou radnicí. Jak název napovídá, kniha podrobně po jednotlivých hokejových sezónách mapuje 80 let ledního hokeje na Kladensku. Čtenářům je tak představována atraktivní formou minulost i současnost tohoto populárního druhu sportu v Kladně (včetně Švermova, Kročehlav, Rozdělova, Dubí, Dříně) a v jeho okolí (např. v Unhošti, Lánech, Stochově, Buštěhradě aj.), a to od založení Hockeyového odboru SK Kladno v roce 1924 do konce hokejové sezóny 2003–2004. Autoři se zaměřili na nejvýznamnější úspěchy kladenského hokeje, resp. jeho hokejistů jak doma, tak i v zahraničí. V publikaci je zachyceno i působení kladenských hráčů v československé (české) reprezentaci a v prestižních zahraničních soutěžích, zejména v kanadsko-americké NHL. Čtenáře dále zaujmou zajímavé příběhy či okamžiky z hokejového dění v Kladně i mimo něj, obsáhlý soubor výsledků zápasů a sestav hokejových týmů Kladenska, tabulky soutěží, fotogalerie osobností kladenského ledního hokeje, rozsáhlé statistické údaje, často dosud nepublikované fotografie atd. Kniha připomíná nejen úspěšnou sportovní činnost hokejových mužstev ze zdejšího regionu – např. HC Slaný (HOSK Slaný, HOSK Slavoj Slaný, HOSK Praga Slaný, Sokol Železničáři Slaný, TJ ČKD Slaný ad.), ale i hokejové týmy ze Smečna, Ledců, Malíkovc, Řisut, Zlonic atd.

Kniha má 640 stran a téměř 600 fotografií. V nakladatelství Milan Horák – REGO vydala firma Dr. Josefa Ženky v roce 2004. ISBN 80-86648-06-0.

STEHLÍK, Eduard. Lidice; Příběh české vsi.

Reprezentativní publikace přibližuje zajímavou formou (text proložen četnou fotodokumentací) jednak běžný život jedné z mnoha českých obcí (v části „Život starých Lidic“), jednak osudné červnové události roku 1942 (v části „Lidická tragédie“) a také jejich obnovu od roku 1945 do současnosti, do podoby moderní české obce (v části „Zmrtvýchvstání Lidic“). Kniha je vydána nejen v české, ale i v anglické a německé verzi.

Úvodní slovo zpracovala Ing. Marie Tělupilová, ředitelka lidického památníku. Kniha má 136 stran a 880 fotografií.

Pro Památník Lidice vydala v roce 2004 Jitka Kejřová, nakladatelství V Ráji, Praha. ISBN 80-86758-13-3.

PEŠTA, JAN. Encyklopedie lidové architektury. Díl I. Střední Čechy a Praha.

Úvodní díl zamýšlené pětidílné encyklopedie o lidové architektuře. Kniha je strukturována do tří částí. V první části je orientační nástin regionálních forem a typů lidové architektury včetně osídlení ve středních Čechách. Druhá část zahrnuje vlastní památkově hodnotné vesnice. Z regionu Kladenska a Slánska je zahrnuto 13 lokalit. Závěrečnou část tvoří doplňkové tabulky.

Publikace čítá 330 stran, je doplněna katastrálními mapami a dokumentárními fotografiemi.

Vydalo nakladatelství Libri v roce 2003.

PŘIBYL, Vladimír; HUŠÁKOVÁ, Ivana. Kostel svatého Václava v Ovčárech; starobylá památka mezi slánskými vinicemi.

Příležitostný tisk vydaný jako připomínka opravy kostela v Ovčárech. Brožurka obsahuje základní historický vývoj stavby kostela a vnitřního vybavení objektu. Brožura je obohacena výkladem o sloupu vinařů a rybářů. (V. Příbyl). Závěrečná stať připomíná vinařství na Slánsku (I. Hušáková). Vše je doplněno barevnými fotografiemi Pavla Vychodila.

Vydalo město Slaný a Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2004.

VEVERKOVÁ, Irena. Dvořáková kladenská zastavení.

Pamětní tisk vydaný u příležitosti 100. výročí od úmrtí A. Dvořáka. Publikace se pokusila na bázi dochovaných Dvořákových dopisů rodičům a příbuzným zrekonstruovat skladatelovy cesty do Kladna a zároveň vzpomenout jeho vztah k rodičům a sourozencům. Publikace je doplněna koláží – grafickým listem Aleny Hubičkové.

Vydala PATRIA, společnost pro ochranu kulturního dědictví pro Statutární město Kladno v dubnu 2004.

ŽILKA, Václav. Jak se dělá muzikant.

Úsměvné vyprávění profesora Václava Žilky o životě, hudbě a lidech. Jedná se o jakýsi kaleidoskop Žilkových vzpomínek. Některé z nich jsou pak věnovány jeho dlouholetému příteli, kladenskému rodáku Cyrilu Boudovi.

Publikace je doplněna fotografiemi a několika kresbami Cyrila Boudy. Vydal Petrklíč, 2004. ISBN 80-7229-106-8.

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK PODŘIPSKO, č. 13 – 2003. Vydává Podřipské muzeum Karla Rozuma a výbor Společnosti Podřipského muzea v Roudnici nad Labem.

Sborník je členěn do šesti tematických oddílů.

I. Úvodní slovo

II. Podřipská vlastivěda

- Zámek v Brozanech n. O. vydává svědectví
- Kroužek literární a čtenářský v Roudnici nad Labem
- Karel Rozum, Max Dvořák a Čeněk Zíbrt (Jan Štoviček)
- Literární kroužek Otakar Březina v Roudnici nad Labem (1919–1950) (Eliška Helcová)
- Pobyty Arnošta Muky v Lázních Mšené (Jan Štoviček)
- Tichý lásky sen Klementiny Kalašové o Jaroslavu Gollovi (Václav Němec)
- Náhrobní kameny v Cítově (Jan Kilián)

III. Historie

- Karel Eduard Rainold (1790–1835) a jeho vydavatelské aktivity
- Tři litografie z Heberovy encyklopedie České hrady a zámky (Hazmburk, Košťálov, Vopárno, Oltářík)
- Charakteristika českého vnitřního pohraničí (Guido Kastner)
- Slatinná vegetace na Podřipsku (Jan Novák)
- Podezřelá, většinou nejspíše vysazená naleziště pseudoxerothermní květiny na území Ústeckého kraje (Miloslav Toman)

IV. Exkurz

V. Výročí, vzpomínky, názory

VI. Recenze

VII. Drobné zprávy

Vlastivědný sborník Kralupska. Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, r. 2003–2002.

Úvodní stať s názvem *Sto let od odchodu Antonína Dvořáka* (Otokar Špecinger) je věnována nejvýznamnějšímu jubilantu roku 2004 Antonínu Dvořákovi, rodáku z Nelahozevsi. Stať je zaměřena na Dvořákovo dětství a jeho návraty do kraje mládí.

Druhá práce má rovněž hudební tematiku. Autorka Jitka Lísková ve statí *Oldřich Hilmera* podrobně popisuje životní osudy tohoto učitele a zapáleného hudebníka, jenž vedle své práce pedagogické (na čas působil na PeFUK Praha, kde se podílel na formování nových osnov pro hudební výuku) působil jako sbormistr Pražského pěveckého sboru Smetana.

Rod Kinských a vývoj jeho pozemkového majetku v letech 1620–1848 je z pohledu dnešních restitucí aktuální. Jan Racek podrobně mapuje jednotlivé větve rodu až do novověku včetně jejich dědických nároků.

Príspevek s názvem *Soupis náhrobních kamenů na Kralupsku* (Jan Kilián) má dokumentační charakter a s fotografickou přílohou tvoří neoddělitelný celek.

Pozoruhodnou dokumentaci z pozice kronikářského záznamu předkládá čtenáři Josef Stupka v práci *Kronika selského rodu Houdků*. Stejně zajímavý je i příspěvek o letecké archeologii *Letecká prospekce na Kralupsku a Velvarsku* (Václav Fencel).

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK KRALUPSKA. Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, r. 2004/1.

Úvodní stať s názvem *Drobné šlechtické rody z jižního Podřipska v 12. až 16. století* (Jan Racek) navazuje na předchozí problematiku otištěnou v číslech 2/2001 a 1/2002. Celá práce je opět doplněna nákresey jednotlivých erbů.

Historie kralupské pošty je z pera Josefa Stupky a podrobně líčí historii tohoto úřadu a vznik telefonní sítě ve městě.

Sborník přináší některé statě mající úzký vztah k našemu regionu. Především jsou to Špecingerovy Blevické koncerty. Stejný autor připomíná Dvořákovské oslavy v Kralupech nad Vltavou v roce 1941, kdy uplynulo 100 let od jeho narození. Neméně zajímavý je archeologický objev Knovízské kultury v obci Poplž na Libochovicku (stať od Martina Trefného *Knovízský objekt z výšinné lokality Viničky u Poplž na Libochovicku*).

Za aktuální zprávu lze pokládat příspěvek Václava Fencla *Archeologické nálezy při stavbě nových silnic a rychlostního koridoru na Kralupsku a Velvarsku*.

Neopomenutelná je i stať Josefa Stupky s názvem *Výročí 120 let kralupského Sokola*.

Irena Veverková, Miroslav Oliverius

VOLBY DO ZASTUPITELSTEV KRAJŮ V ROCE 2004

Po uplynutí čtyřletého volebního období členů krajských zastupitelstev se v České republice ve dnech 5.–6. listopadu 2004 konaly volby do těchto zastupitelstev. Tyto volby byly připraveny a probíhaly podle zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů, ve znění pozdějších předpisů. V okrese Kladno byly výsledky přebírány a sumarizovány ve čtyřech přebírajících místech: na Magistrátu statutárního města Kladna a na městských úřadech ve Slaném, Unhošti a Velvarech.

Výsledky voleb (v %) do zastupitelstev krajů, celkem za Středočeský kraj a za přebírací místa v okrese Kladno

KRAJ/Přeb.místo	O*	KSK	SNK	RMS	NEZ	SZ	ODS	SVO
Platné hlasy/%	KČ	PB	ČSSD	SŽJ	SVOS	KDNS	NS	KSČM
STŘEDOČESKÝ	2 047	6,62	5,06	0,40	2,85	2,05	44,65	0,19
277 453/97,76	0,14	0,33	16,70	0,85	0,86	0,11	0,08	19,02
Kladno	112	3,41	3,01	0,32	2,01	1,41	47,77	0,11
26 168/99,37	0,11	0,39	15,88	0,59	0,51	0,08	0,38	23,94
Slaný	71	3,41	1,75	0,92	4,77	1,11	44,30	0,31
7 561/99,26	014	0,40	15,59	0,50	0,58	0,07	0,11	25,96
Unhošť	11	4,16	3,37	0,18	2,08	1,52	53,09	0,37
2 162/99,17	0,04	1,06	17,39	0,32	0,32	0,04	0,13	15,86
Velvary	17	4,40	2,80	1,53	4,06	1,46	42,89	0,13
1 499/99,21	0,26	0,20	16,14	1,00	0,73	0,20	0,26	23,88

O* – okrsky = počet volebních okrsků celkem (v konkrétní územní jednotce)

* * *

Výsledky voleb (v %) do zastupitelstev krajů v jednotlivých městech a obcích okresu Kladno

Město/Obec	Okrsky	KSK	SNED	RMS	NEZ	SZ	ODS	SVO
Platné hlasy	KČ	PB	ČSSD	SŽJ	SVOS	KDNS	NS	KSČM
KLADNO	57	4,02	3,29	0,27	1,85	1,49	49,42	0,06
15 884	0,13	0,37	16,16	0,67	0,08	0,07	0,49	21,56
Běleč	1	0,00	0,00	0,00	2,40	0,00	44,57	2,40
83	0,00	0,00	19,27	0,00	0,00	0,00	0,00	31,32

Město/Obec Platné hlasy	Okrsky KČ	KSK PB	SNED ČSSD	RMS SŽJ	NEZ SVOS	SZ KDNS	ODS NS	SVO KSČM
Běloky 56	1 0,00	1,78 0,00	3,57 7,14	0,00 0,00	0,00 1,78	1,78 0,00	58,92 0,00	0,00 25,00
Beřovice 68	1 1,47	1,47 0,00	1,47 14,70	1,47 0,00	4,41 1,47	0,00 0,00	30,88 1,47	1,47 39,70
Bílichov 35	1 2,85	2,85 2,85	0,00 17,14	0,00 0,00	5,71 0,00	2,85 0,00	25,71 0,00	0,00 40,00
Blevice 73	1 0,00	2,73 0,00	0,00 26,02	0,00 1,36	0,00 2,73	1,36 0,00	15,06 0,00	0,00 50,68
Brandýsek 378	1 0,00	2,64 0,00	2,38 19,04	0,26 0,00	0,79 0,00	0,79 0,00	40,74 0,00	0,00 33,33
Braškov 304	1 0,00	1,64 2,30	1,97 20,06	0,32 0,32	2,30 0,00	2,96 0,00	50,32 0,32	0,65 16,77
Bratronice 254	2 0,00	4,33 0,39	0,39 17,71	0,39 0,00	2,75 0,00	0,78 0,00	46,85 0,39	0,00 25,98
BUŠTĚHRAD 582	2 0,00	3,78 0,00	2,40 13,57	0,68 0,17	1,54 0,85	2,06 0,17	48,96 0,17	0,17 25,42
Cvrčovice 169	1 0,00	3,55 0,00	0,59 7,69	0,59 0,59	1,18 0,59	1,18 0,00	45,56 0,00	0,00 38,46
Černuc 198	3 0,50	2,52 1,01	2,52 20,20	2,02 1,01	6,56 1,01	0,50 0,50	38,38 0,00	0,00 23,23
Doksy 375	1 0,26	1,86 0,80	12,53 8,26	0,53 0,26	2,40 0,80	0,53 0,00	48,26 0,00	0,00 23,46
Dolany 67	1 0,00	4,47 0,00	1,49 7,46	1,49 0,00	2,98 1,49	2,98 0,00	52,23 2,98	0,00 22,38
Drnek 46	1 0,00	0,00 2,17	0,00 10,86	2,17 0,00	4,34 0,00	2,17 0,00	45,65 0,00	0,00 32,60
Družec 271	1,0 00,0	1,84 0,73	4,05 17,34	1,10 0,00	1,47 0,36	0,73 0,00	48,33 0,00	0,73 23,24
Dřetovice 101	1 0,00	1,98 0,00	1,98 12,87	0,00 0,00	6,93 0,99	1,98 0,99	28,71 0,00	0,00 43,56
Dřínov 74	1 0,00	0,00 0,00	4,05 22,97	1,35 0,00	2,70 2,70	0,00 0,00	29,72 0,00	0,00 36,48
Hobšovice 56	1 0,00	10,71 0,00	1,78 17,85	0,00 1,78	0,00 0,00	3,57 1,78	37,50 0,00	0,00 25,00
Horní Bezděkov 186	1 0,00	2,15 0,53	3,76 6,98	0,53 0,53	2,15 1,07	0,00 0,00	65,59 0,53	0,53 15,59
Hořešovice 72	1 0,00	1,38 0,00	0,00 19,44	1,38 0,00	1,38 1,38	0,00 0,00	62,50 0,00	0,00 12,50
Hořešovičky 33	1 3,03	0,00 0,00	0,00 18,18	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	60,60 0,00	0,00 18,18
Hospozín 83	1 0,00	0,00 0,00	3,61 9,63	0,00 0,00	1,20 0,00	1,20 0,00	53,01 0,00	0,00 31,32
Hostouň 234	1 0,00	3,41 0,00	2,13 8,11	0,42 0,85	2,56 8,54	0,85 0,00	51,70 0,42	0,00 20,94
Hradečno 159	2 0,62	1,25 0,62	2,51 14,46	0,00 0,00	2,51 0,62	2,51 0,00	49,05 0,00	0,00 25,78
Hrdlív 137	1 0,00	0,72 0,00	0,00 16,78	0,00 0,00	7,29 0,72	1,45 0,00	43,79 0,00	0,00 29,19

Město/Obec Platné hlasy	Okrsky KČ	KSK PB	SNED ČSSD	RMS SŽJ	NEZ SVOS	SZ KDNS	ODS NS	SVO KSČM
Hřebeč	1	1,90	3,26	0,00	2,17	1,63	58,58	0,54
367	0,00	0,00	12,26	0,54	3,81	0,00	0,27	14,98
Chržín	1,00	3,50	0,00	0,00	5,26	1,75	38,59	1,75
57	1,75	0,00	22,80	3,50	1,75	0,00	0,00	19,29
Jarpice	1	7,84	0,00	1,96	7,84	1,96	25,49	0,00
51	1,96	1,96	9,80	1,96	3,92	0,00	0,00	35,29
Jedomělice	1	0,00	0,00	0,00	6,25	3,12	59,37	0,00
64	0,00	0,00	12,50	0,00	0,00	0,00	0,00	18,75
Jemníky	1	4,25	2,12	0,00	3,19	3,19	55,31	0,00
94	1,06	0,00	8,51	1,06	1,06	0,00	1,06	19,14
Kačice	1	1,09	4,00	0,36	4,36	0,72	36,00	0,36
275	0,00	0,72	16,36	1,09	0,00	0,36	0,00	34,54
Kamenné Žehrovice	1	1,83	3,21	1,14	2,52	0,91	49,65	0,00
435	0,00	0,22	13,79	0,91	0,00	0,45	0,00	25,28
Kamenný Most	1	6,97	5,81	4,65	3,48	0,00	36,04	0,00
86	0,00	0,00	10,46	0,00	0,00	0,00	0,00	32,55
Klobuky	2	1,64	1,64	0,54	1,64	1,09	34,06	0,54
186	0,00	0,00	29,12	1,09	0,54	0,00	0,00	28,02
Kmetiněves	1	16,32	6,12	0,00	8,16	0,00	36,73	0,00
49	2,04	0,00	12,24	0,00	0,00	0,00	0,00	18,36
Knovíz	1	4,08	0,68	1,36	4,08	0,00	38,77	0,68
147	0,68	0,00	19,04	0,68	0,00	0,00	0,68	29,25
Koleč	1	3,66	2,75	0,00	1,83	2,75	28,44	0,00
109	0,00	0,00	14,67	2,75	1,83	0,00	2,75	38,53
Královice	1	23,25	4,65	4,65	4,65	0,00	23,25	0,00
43	0,00	2,32	13,95	0,00	0,00	0,00	0,00	23,25
Kutrovice	1	3,57	3,57	7,14	7,14	0,00	39,28	0,00
28	0,00	0,00	17,85	0,00	0,00	0,00	0,00	21,42
Kvílice	1	2,94	2,94	0,00	2,94	0,00	41,17	0,00
34	0,00	0,00	14,70	2,94	0,00	0,00	0,00	32,35
Kyšice	1	2,77	2,77	0,00	1,66	2,77	60,00	0,55
180	0,00	1,11	1,11	0,55	2,22	0,00	0,00	14,44
Ledce	1	5,10	1,02	1,02	2,04	0,00	33,67	0,00
98	0,00	0,00	13,26	4,08	3,06	0,00	0,00	36,73
Lhota	1	1,34	1,34	1,34	0,89	1,79	44,39	0,00
223	0,00	0,00	19,73	0,00	0,44	0,00	0,44	28,25
Libochovičky	1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	86,95	0,00
23	0,00	0,00	8,69	0,00	0,00	0,00	0,00	4,34
Libovice	1	14,58	2,08	0,00	12,50	0,00	33,33	0,00
48	0,00	0,00	12,50	0,00	6,25	0,00	0,00	18,75
Libušín	2	2,51	1,79	0,17	1,07	0,89	43,70	0,00
556	0,00	0,35	17,08	0,17	2,69	0,00	0,00	29,49
Lidice	1	1,29	7,09	0,64	5,16	1,29	50,32	0,00
155	0,64	0,64	13,54	0,00	2,58	0,00	0,00	16,77
Líský	1	0,00	0,00	0,00	3,33	3,33	50,00	0,00
30	0,00	0,00	16,66	0,00	0,00	0,00	0,00	26,66
Loucká	1	0,00	0,00	3,44	0,00	0,00	58,62	0,00
30	0,00	0,00	0,00	6,89	3,44	0,00	0,00	27,58

Město/Obec Platné hlasy	Okrsky KČ	KSK PB	SNED ČSSD	RMS SŽJ	NEZ SVOS	SZ KDNS	ODS NS	SVO KSČM
Makotřasy	1	4,25	2,12	0,00	2,12	1,06	46,80	0,00
94	0,00	0,00	12,76	2,12	0,00	0,00	0,00	28,72
Malé Kyšice	1	4,21	6,31	0,00	1,05	2,10	55,78	0,00
95	0,00	6,31	12,63	0,00	0,00	0,00	0,00	11,57
Malé Přítočno	1	2,66	2,66	0,00	0,00	1,33	46,66	0,00
75	0,00	2,66	17,33	0,00	1,33	0,00	1,33	24,00
Malíkovice	2	2,02	1,01	0,00	8,08	2,02	27,27	0,00
99	0,00	0,00	19,19	0,00	1,01	0,00	0,00	39,39
Neprobylice	1	3,84	3,84	0,00	0,00	0,00	53,84	0,00
26	0,00	0,00	11,53	3,84	3,84	0,00	0,00	19,23
Neuměřice	1	4,47	0,00	0,00	0,00	0,00	46,26	0,00
67	0,00	0,00	13,43	0,00	0,00	0,00	0,00	35,82
Olovnice	1	3,53	4,42	1,76	0,00	0,00	50,44	0,00
113	0,00	0,00	15,04	0,00	1,76	0,00	0,00	23,00
Otvovice	1	4,32	2,40	0,96	4,80	2,40	46,15	0,00
208	0,00	0,00	8,65	0,00	0,48	0,00	0,00	29,80
Pálec	1	5,45	5,45	0,00	10,90	0,00	18,18	3,63
55	0,00	0,00	16,36	1,81	9,09	0,00	0,00	29,09
Pavlov	1	2,56	2,56	0,00	7,69	0,00	56,41	0,00
39	0,00	0,00	5,12	0,00	0,00	0,00	0,00	25,64
Pchery	2	1,35	1,12	0,90	2,03	1,58	32,95	0,22
448	0,00	1,12	16,70	1,12	5,86	0,00	0,22	34,76
Pletený Újezd	1	1,52	1,52	0,76	4,58	2,29	47,32	0,00
131	0,00	0,76	14,50	1,52	0,76	0,00	0,00	24,42
Plchov	1	0,00	12,00	4,00	6,00	6,00	26,00	0,00
50	0,00	0,00	8,00	2,00	0,00	0,00	0,00	36,00
Podlešín	1	2,70	0,00	0,00	1,35	0,00	25,67	0,00
74	0,00	1,35	10,81	0,00	2,70	1,35	0,00	54,05
Poštovice	1	0,00	1,92	1,92	11,53	0,00	36,53	0,00
52	0,00	0,00	23,07	0,00	3,84	0,00	0,00	21,15
Pozdeň	2	3,57	2,67	1,78	1,78	0,00	48,21	0,00
112	0,00	0,00	14,28	0,00	1,78	0,00	0,00	25,89
Přelíc	1	2,70	5,40	1,35	10,81	0,00	47,29	0,00
74	0,00	0,00	12,16	0,00	0,00	0,00	0,00	20,27
Řisuty	1	1,03	1,03	0,00	7,21	3,09	55,67	0,00
97	0,00	0,00	6,18	0,00	0,00	0,00	0,00	25,77
Sazená	1	1,61	3,22	0,00	4,83	3,22	43,54	0,00
62	0,00	0,00	4,83	0,00	4,83	0,00	0,00	33,87
SLANÝ	22	2,73	1,93	0,90	5,14	1,11	49,09	0,33
3 870	0,10	0,36	14,88	0,33	0,10	0,05	0,07	22,81
Slatina	1	1,16	2,32	0,00	11,62	1,16	23,25	0,00
86	0,00	0,00	19,76	0,00	0,00	0,00	0,00	40,69
SMEČNO	2	4,23	0,94	0,70	6,35	0,47	35,76	0,47
425	0,00	0,70	14,35	0,70	0,23	0,23	0,23	34,58
Stehelčevs	1	3,53	1,76	0,00	2,65	5,30	42,47	0,00
113	0,00	1,76	8,84	0,00	0,00	0,00	0,00	33,62
STOCHOV	7	3,85	1,59	0,33	2,51	1,34	40,10	0,16
1 192	0,25	0,50	23,40	0,33	0,33	0,08	0,25	24,91

Město/Obec Platné hlasy	Okrsky KČ	KSK PB	SNED ČSSD	RMS SŽJ	NEZ SVOS	SZ KDNS	ODS NS	SVO KSČM
Stradonice	1	16,66	0,00	0,00	11,1	5,55	16,66	0,00
18	0,00	0,00	11,11	0,00	0,00	0,00	0,00	38,88
Studeněves	1	0,00	5,06	3,79	2,53	1,26	53,16	0,00
80	0,00	1,26	10,12	0,00	0,00	0,00	0,00	22,78
Svárov	1	1,40	4,22	0,00	5,63	2,81	66,19	0,00
71	1,40	0,00	4,22	0,00	0,00	0,00	0,00	14,08
Svinařov	1	1,50	1,00	0,00	5,00	2,00	41,00	0,00
200	0,00	1,00	19,50	1,50	0,00	0,00	0,00	27,50
Šlapanice	1	19,51	0,00	0,00	0,00	0,00	31,70	0,00
41	0,00	0,00	12,19	0,00	0,00	0,00	0,00	36,58
Třebichovice	1	0,00	5,55	0,00	3,96	0,00	32,53	0,00
126	0,79	0,00	17,46	0,79	0,79	0,00	1,58	36,50
Třebíz	1	3,27	1,63	1,63	0,00	0,00	54,09	0,00
61	0,00	0,00	16,39	1,63	1,63	0,00	0,00	19,67
Třebusice	1	2,45	0,00	0,61	1,84	1,22	20,24	0,00
163	0,00	0,00	15,33	0,00	0,61	0,61	0,00	57,05
Tuchlovice	3	2,34	1,92	0,00	0,68	1,23	51,37	0,41
726	0,00	0,82	13,91	0,55	0,55	0,00	0,41	25,75
Tuřany	1	0,86	0,86	0,86	6,89	6,03	33,62	0,86
116	0,00	0,86	18,10	2,58	0,86	0,00	0,86	26,72
Uhy	1	1,78	5,35	3,57	3,57	5,35	33,92	0,00
56	0,00	1,78	21,42	0,00	0,00	0,00	0,00	23,21
UNHOŠŤ	4	5,88	3,71	0,08	1,47	1,03	50,25	0,34
1 156	0,00	0,51	21,28	0,17	0,00	0,08	0,08	15,05
Velká Dobrá	1	1,19	2,61	0,23	0,47	0,23	63,09	0,23
420	0,00	0,95	13,09	0,71	0,71	0,00	0,23	16,19
Velké Přítočno	1	3,09	2,57	1,03	3,60	1,54	54,12	0,51
194	0,00	0,51	8,76	1,03	0,00	0,00	0,00	23,19
VELVARY	4	4,82	2,69	1,56	3,69	1,70	45,17	0,14
704	0,14	0,00	17,04	1,13	0,28	0,14	0,56	20,88
Vinařice	3	1,79	1,57	0,22	3,59	0,22	36,17	0,22
445	0,00	0,00	18,42	0,44	0,22	0,00	0,22	36,85
Vraný	2	16,00	0,66	0,00	3,33	2,66	29,33	0,66
150	0,00	0,00	20,66	0,66	0,66	0,00	0,00	25,33
Vrbičany	1	0,00	0,00	2,04	0,00	0,00	24,48	0,00
49	0,00	0,00	6,12	0,00	0,00	2,04	0,00	65,30
Zájezd	1	5,88	0,00	0,00	5,88	0,00	41,77	0,00
17	0,00	0,00	35,29	5,88	0,00	0,00	0,00	5,88
Zákolany	1	3,25	3,25	0,81	3,25	4,06	40,65	0,81
123	0,81	0,81	18,69	0,00	3,25	0,81	0,00	19,51
Zichovec	1	4,44	0,00	0,00	0,00	0,00	62,22	2,22
45	0,00	0,00	13,33	2,22	6,66	0,00	0,00	8,88
Zlonice	5	5,57	1,71	0,64	3,64	1,07	41,20	0,00
466	0,21	0,85	14,59	0,21	0,85	0,21	0,21	28,96
Zvoleněves	1	3,24	2,16	1,08	2,16	0,00	29,72	0,00
185	0,00	1,08	31,89	1,08	1,62	0,00	0,00	25,94
Želenice	1	3,57	0,00	0,00	7,14	0,00	21,42	0,00
56	0,00	1,78	30,35	0,00	0,00	0,00	0,00	35,71

Město/Obec Platné hlasy	Okrsky KČ	KSK PB	SNED ČSSD	RMS SŽJ	NEZ SVOS	SZ KDNS	ODS NS	SVO KSČM
Žilina	1	1,22	2,04	0,40	2,44	0,81	46,53	0,40
245	0,00	0,81	11,42	0,00	0,81	0,40	0,40	32,24
Žižice	2	0,00	0,00	2,35	3,10	0,00	62,01	0,77
129	0,00	0,00	11,62	0,00	0,00	0,00	0,00	20,15

Poznámka: Jména (v sedmi případech) napsaná velkými písmeny (např. SLANÝ) označují města. Okrsky – celkový počet volebních okrsků na území města/obce.

* * *

Územní přehledy o volební účasti

Územní jednotka	Počet okrsků	Zapsaní voliči	Vydané obálky	Voleb. účast v %	Ode- vzdané obálky	Platné hlasy	v %
Středočeský kraj	2 047	925 330	284 351	30,73	283 805	277 453	97,96
Okres Kladno	210	123 372	37 294	30,23	37 281	37 034	99,34
Stat. město Kladno	57	57 737	15 988	27,69	15 982	15 884	99,39
Město Slaný	22	12 306	3 898	31,68	3 898	3 870	99,28
Slaný, okrsek č. 3	1	703	318	45,23	318	309	97,17
Slaný, okrsek č. 21	1	71	16	22,54	16	16	100,00

Poznámka: Nejvyšší volební účast v rámci města Slaného byla ve volebním okrsku č. 3, nejnižší ve volebním okrsku č. 21.

* * *

Středočeský kraj – Přehled zisků mandátů

	Kandidující strana	Mandáty	v %
26	Občanská demokratická strana (ODS)	32	49,23
54	Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)	14	21,54
36	Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)	12	18,46
1	Koalice pro Středočeský kraj (KSK)	4	6,15
2	SNK sdružení nezáv. a Evropští demokraté (SNED)	3	4,62

* * *

Použité zkratky jednotlivých volebních stran

1	Koalice pro Středočeský kraj	KSK
2	SNK sdruž. nez. a Evropští demokraté	SNED
15	Republikáni Miroslava Sládka	RMS
19	Nezávislí	NEZ
22	Strana zelených a Strana pro otevřenou společnost	SZ
26	Občanská demokratická strana	ODS
30	Svobodní	SVO

33	Koruna Česká (monarch. strana)	KČ
34	Pravý blok	PB
36	Česká strana sociálně demokratická	ČSSD
42	Strana za životní jistoty	SŽJ
43	Strana venkova – spoj. občan. síly	SVOS
49	Koalice Dělnické a Národní strany	KDNS
52	Národní sjednocení	NS
54	Komunistická strana Čech a Moravy	KSČM

*Podle podkladů Českého statistického úřadu
zpracoval Miroslav Oliverius*

Redakce Slánského obzoru na závěr letošního ročníku otiskuje převážně statistický přehled o ledním hokeji na Slánsku v letech 1930-1949. Činí tak s přesvědčením, že čtenáře leckterý údaj připomínající hokejovou minulost Slánska zaujme.

MIROSLAV OLIVERIUS

Přehled o ledním hokeji na Slánsku v letech 1930 – 1949

Úvodem

Od prosince 2002 do listopadu 2004 jsem s archivářem kladenského sportu Josefem Jágrem zpracovával podklady pro publikaci, která byla veřejnosti představena v prosinci 2004 pod názvem **Kladno hokejové** (*bližší pojednání o této knize na str. 150*). Především jmenovaný spoluautor se v části o kladenských klubech rozepsal dost zešířoka a zahrnul do ní i některé hokejové kluby, oddíly, a především jejich mužstva, která svou „domovskou“ působností spadají spíše na Slánsko, Novostrašecko, popř. Rakovnicko. S přihlédnutím nejen k logičnosti zpracovávané látky (kladenské provenience), ale především z důvodu nedostatku volného místa musela být pojednání o této „slánské“ problematice v knize v převážné většině vynechána. Z uvedeného důvodu se v ní slánský lední hokej objevuje jen sporadicky. Byla by škoda, kdyby již částečně zpracované údaje o slánských, smečenských, ledeckých a dalších mužstvech ledního hokeje nepřipomněly jejich, dnes povětšinou zašlou, slávu. Následující pojednání je převzato převážně v útržkovité – statistické podobě, a to se zaměřením na hokejové oddíly a kluby v tomto období působící v rámci města Slaného nebo v obcích, které se nacházejí v jeho okolí.

Sezóna 1930 – 1931

K dalšímu zkvalitnění své činnosti členové HOSK Kladno v uvedené sezóně založili hokejový odbor v Motyčíně (*poznámka: v té době v politickém okrese Slaný*). Připravili k činnosti se zahájením ihned na začátku příští sezóny odbor v Kročehlavech, došlo k navázání kontaktů se sportovními kluby ve Slaném, Rakovníku a Lounech. Zároveň byl dán podnět k ustavení nové hokejové župy v Kladně. Motyčínští hokejisté lední hokej hráli na místním (dnes již zrušeném) rybníku Fuksák, kde ve sledované sezóně sehráli čtyři zápasy s hokejisty HOSK Kladno: s kladenským B-mužstvem 4:9, s A-mužstvem 0:7, 3:31 a 1:6. Motyčínské červenobílé barvy hájili: Jan Freiberk, Jaroslav Fairaizl, Josef Novák, Bohumil Novák, Ladislav Řeňč, Pavel Lažnovský, brankář Václav Lažnovský ad.

Sezóna 1933 – 1934

HC Smečno-Štemberk si pozval k sehrání přátelského zápasu nejlepší mužstvo Kladenska – HOSK Kladno. Na kvalitního soupeře, který nastupoval dne

HOSK Motyčín v sezóně 1930–1931. Zleva: Jan Freiberk, Jaroslav Fairaizl, Josef Novák, brankář Václav Lažnovský, za ním skryt Ladislav Vrba, Bohumil Novák, Pavel Lažnovský, za ním stojí Josef Netrval, Ladislav Řenč.

18. 2. 1934 v sestavě Kymlička – Máša, Kordule – Čejka, Laitner, J. Novák, B. Novák nestačil a byl poražen vysoko 2:26. Hráló se na dobrém ledě, soudcoval p. Graf a kladenský Hugo Laitner se stal střelcem 17 gólů.

Sezóna 1934–1935

Ve **Smečně-Šternberku** byl aktivní složkou v životě obce **Hokejový klub**. Dne 29. 1. 1935 bylo mužstvo hostem kladenských hokejistů v Kladně. Odjelo s prohrou 0:10.

Sezóna 1935–1936

V **Hokejovém odboru Sokola Smečno** byl předsedou V. Spudil, sekretářem S. Nikl a kapitánem mužstva V. Braun. Derby v Malíkovcích vyznělo pro domácí v poměru 7:2.

HOSK Slaný hrál přátelské zápasy na vlastním ledě s LTC Kralupy 2:7 a HOSK Lidice 1:6.

Sokol Malíkovice – nejlepšími střelci byli hráči Luňák, Skůra a Novák.

Sezóna 1936–1937

V **Malíkovcích** místní hokejisté v měsíci lednu 1937 využili příznivých podmínek pro přírodní led a na domácím kluzišti sehráli tyto zápasy: s HOSK Kladno-B 4:5, HOSK Slavoj Kročehlavy 3:4, HOSK Viktoria Nové Strašecí-B 4:4,

HOSK Slaný 6:2 a 5:5. Ve Slaném malíkovské mužstvo remízovalo 2:2. Branky stříleli: Luňák, Bureš, Skůra, Dufek, Novák, Šíma, Ort. Ve funkci sekretáře byl Vladimír Pichl.

HOSK Slaný si k sehrání dvou přátelských zápasů pozval mužstvo HOSK Kladno. Domáci však nebyli úspěšní a dvakrát prohráli: 0:5 a 1:5. Také mužstvo z Malíkovice bylo nad jeho síly, zápas v Lidicích prohráli v poměru 1:2. V brance chytal Náprstek, v širším hráčském kádru byli: Libovický, Vršek, Kaiser, Pipka, Pintíř, Chýský, Vašek, Karbus, Franěk, K. Brůna, Fafala, Liberský ad.

Sezóna 1937–1938

HOSK Slaný měl v mužstvu osmnáctiletého studenta V. Pipku z Užhorodu, talentovaného hokejistu, fotbalistu a také atleta. V brance chytali Náprstek a Pohl, v obraně hráli Fafala, Fiala, Vršek st., v útoku Kaiser, Pipka, Pintíř, K. Brůna, Froněk, Libovický, Sieger. Z přátelských zápasů: na domácím kluzišti s HOSK Viktoria Nové Strašecí 4:2, Sokol Malíkovice 2:2, odvěta venku 5:5.

Sokol Malíkovice sehrál s HOSK Slaný dva přátelské zápasy. Doma s výsledkem 5:5, když góly vstřelili hráči Novák 2, Šíma 2 a vlastní. Odvěta ve Slaném před návštěvou 300 diváků skončila rovněž nerozhodně – 2:2. Oba góly za hosty vstřelil Šíma. Dobře v brance chytal Müller.

Sezóna 1938–1939

HOSK Slaný měl kluziště „Na Střelnici“. A zde sehrál první zápas sezóny v pondělí 26. 12. 1938 proti HOSK Kladno s výsledkem 4:3. Úspěšné výsledky mužstvo zaznamenalo proti Čechii Kladno 6:0, Slavoji Slaný 8:3, v odvetném zápase však prohrálo 1:5. Nejlepšími střelci se stali Pipka a Pintíř, dále hráli Kaiser, Franc, Dlouhý, Rosenberg, Fafala, Freund, Kubr, Froněk a další.

HOSK Slavoj Slaný velmi úspěšně zvládl městské derby proti místnímu HOSK (3:8, 5:1), když soupeř byl jasným favoritem. V hráčském kádru Slavoj se o góly postarali Klačnera a Reichert.

Sezóna 1939–1940

Mistrovství Pražské Balounkovy župy, v okrsku Kladno – oddělení A

							1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. HOSK Kladno	5	5	0	0	44:6	10	—	8:3	8:0	8:2	8:0	12:1
2. Čechie Kladno	5	3	0	2	14:15	6	3:8	—	4:2	4:0	1:4	2:1
3. Slavoj Slaný	4	2	0	2	11:15	4	0:8	2:4	—	5:3	N	4:0
4. Sparta Kladno	5	2	0	3	13:18	4	2:8	0:4	3:5	—	3:0	5:1
5. HOSK Rozdělov	3	1	0	2	4:12	2	0:8	4:1	N	0:3	—	N
6. HOSK Dřín	4	0	0	4	3:23	0	1:12	1:2	0:4	1:5	N	—

HOSK Slavoj Slaný v oddělení A se umístil na 3. místě. Ve funkci sekretáře byl J. Cezner. Přátelsky se mužstvo utkalo se svým místním rivalem – mužstvem HOSK Slaný 2:4 a 0:1, HOSK Kamenné Žehrovice 3:2, HO STAK Letná Kladno 2:4, HOSK Sparta Smečno 0:3 ad. Oporami mužstva byli: Reichert, Šebor a Karbus.

Mistrovství Pražské Balounkovy župy, v okrsku Kladno – oddělení C

							1.	2.	3.	4.
1. Sparta Lužná	3	2	1	0	15:5	5	—	1:1	2:1	12:3
2. Velké Přítočno	2	1	1	0	4:2	3	1:1	—	N	3:1
3. HOSK Slaný	2	1	0	1	9:2	2	1:2	N	—	8:0
4. HOSK Buštěhrad	3	0	0	3	4:23	0	3:12	1:3	0:8	—

HOSK Slaný v oddělení C skončil na 3. místě. Slánské mužstvo ve sledované sezóně na svém kluzišti sehrálo řadu přátelských utkání: s HOSK Kladno 3:0, HOSK Kladno-B 8:1, HOSK Slovan Velvary 1:0, HOSK Viktoria Nové Strašecí 2:4, HC Lidice 9:1, HOSK Sparta Lužná 6:3, HOSK Slavoj Kročehlavy 2:3 a 0:0, HOSK Kročehlavy 4:2, HOSK Rozdělův 2:1 a 2:2, HOSK Rapid Praha 2:2 atd. V Lidicích na místním rybníku hráči HOSK Slaný domácím hokejistům podlehli 2:8. V sestavě mužstva hráči: Dufek, Pipka, Kaiser, Pintíř, Froněk, Kubr, v brance Dlouhý.

HO MNS (Místního národního souručenství) **Smečno** měl ve funkci sekretáře V. Brauna. Z přátelských zápasů doma: se Sokolem Lány 2:2, Sokolem Malíkovice 2:1, Sokolem Ledce 1:1, HOSK Slavoj Slaný 3:0, venku: s HOSK Slavoj Kročehlavy 3:5, HOSK Kladno-B 2:0 atd.

Sokol Ledce – Jeho mužstvo v přátelských zápasech zvítězilo nad mužstvem Sokola Libušín 5:2, remizovalo v Malíkovicih 1:1 a stejným poměrem skončilo utkání ve Smečně s mužstvem místního HO MNS. Branky stříleli: Kubr, Křeček, Hendrych, Čížek a Pišl.

Mužstvo **Sokola Tuřany** zaznamenalo nečekaný úspěch v přátelském zápase s mužstvem HOSK Slavoj Slaný, který vyhrálo v poměru 10:0. Hráči Bureš I. a Papež byli autory 4 gólů, zbylé dva vstřelil Bureš II.

Sokol Malíkovice – Přátelské derby se Sokolem Ledce skončilo 2:2. Ve Smečně však malíkovské mužstvo prohrálo 1:2. Sekretářem byl V. Pichl, který spoléhal na střelce Šímu.

Sezóna 1940–1941

HOSK Slaný byl zařazen v I. třídě, v oddělení B, kde skončil na 3. místě. Náčelník odboru O. Vršek měl k dispozici v mužstvu brankáře Dufka a Dlouhého, dále posilu ze Sparty Praha obránce Boháčka, který studoval ve Slaném, F. Froňka z HC Mladenci Hořovice, Zieglera, Fafalu, Pintíře, Pipku, Kaisera, Kamela, Karla, Černého, Kubra a další. Z přátelských zápasů: doma Malíkovice 3:1, Slavoj Kročehlavy 2:0, Sparta Kladno 0:1, Slavoj Slaný 5:2, 2:0, HOSK Kladno 4:4, HC Zlíchov 6:1, Sparta Smečno 4:1.

II. třída, oddělení B

							1.	2.	3.	4.
1. HOSK Velké Přítočno	3	3	0	0	7:1	6	—	4:1	1:0	2:0
2. HOSK Buštěhrad	3	1	1	1	9:11	3	1:4	—	6:5	2:2
3. STAK Letná Kladno	3	1	0	2	8:8	2	0:1	5:6	—	3:1
4. HOSK Slavoj Slaný	3	0	1	2	3:7	1	0:2	2:2	1:3	—

HOSK Slavoj Slaný ve II. třídě, oddělení B na 4. místě. Přátelsky doma: SK Slaný 0:2, Letná Kladno 1:5, Sparta Kladno 0:1, SK Kladno 4:4, venku: Sparta Smečno 0:3, SK Slaný 2:5. Mužstvo nastupovalo v sestavě: Hrbek – Hlaváček, Kračmera – Karbus, Reichert, Franc – Roubal, Šebor, Tomek.

III. třída, oddělení A

							1.	2.	3.	4.	5.
1. Sparta Smečno	4	3	0	1	9:3	6	—	0:1	3:1	2:0	4:1
2. Sokol Malíkovice	4	2	1	1	8:6	5	1:0	—	4:1	1:3	2:2
3. HOSK Dřívň	4	2	0	2	16:9	4	1:3	1:4	—	2:1	12:1
4. Sokol Dubí	4	2	0	2	8:6	4	0:2	3:1	1:2	—	4:1
5. Sokol Hřebeč	4	0	1	3	5:22	1	1:4	2:2	1:12	1:4	—

HOSK Sparta Smečno ve III. třídě, oddělení A skončil na 1. místě. Na podzim 1940 založený hokejový odbor vybudoval na rybníku v Panské zahradě kluziště. První historický zápas smečenské mužstvo sehrálo v neděli 8. 12. 1940 v domácím prostředí proti HOSK Slaný s výsledkem 3:1. Další soupeři: Slavoj Slaný 3:0, Letná Kladno 3:1, Sparta Kladno 3:3, junioři SK Kladno 6:1. V mistrovství prohrála smečenská Sparta v Malíkovcích 0:1. Odveta ve Slaném proti HOSK 1:4 a v dalším zápase venku mužstvo remizovalo se Sokolem Libušín 2:2. Funkci sekretáře odboru zastával V. Braun. Střelci v mužstvu: Hendrych, Braun, Michula.

Sokol Malíkovice ve III. třídě, oddělení A se umístil na 2. místě. Mužstvo ztratilo postup do vyšší třídy v Dubí (1:3), dokázalo však na svém ledě získat oba body v utkání se Spartou Smečno (1:0), když jediný gól padl již v první třetině. Z přátelských zápasů doma: Sokol Libušín 9:3, SK Kladno-B 4:1, venku SK Slaný 1:3 atd. Střelci gólů v mužstvu: Matějka, Šíma, Pýcha I., Pýcha II., Pondělíček, Matějovský, Krček ad.

Sezóna 1941–1942

I. třída, oddělení A:

							1.	2.	3.	4.
1. HOSK Kročehlavy	3	2	1	0	11:4	5	—	4:3	6:0	1:1
2. HK Lidice	3	2	0	1	8:7	4	3:4	—	3:2	2:1
3. HOSK Slaný	3	1	0	2	7:9	2	0:6	2:3	—	5:0
4. HOSK Velké Přítočno	3	0	1	2	2:8	1	1:1	1:2	0:5	—

HOSK Slaný měl v mužstvu brankáře Sladkého (posila ze Sparty Smečno) dále hráli: Karbus, Fafala, Sochor, Jůza, Šebor, Froněk, Hendrych, Pipka, Karel, Dufek, Kubr, Pintíř, Lhoták, Franc. Z přátelských zápasů doma: HOSK Velké Přítočno 5:0, HC Sparta Praha 3:11, HOSK Slavoj Slaný 6:0, HOSK Viktoria Nové Strašecí 1:2, venku: HOSK Slavoj Slaný 8:0 na kluzišti Prahy, Sokol Tuřany 12:4, HOSK Sparta Smečno 5:0, 2:4. Ve funkci sekretáře Oldřich Vršek (náčelník Kladenské župy).

II. třída, oddělení B:

							1.	2.	3.	4.
1. Sparta Smečno	3	2	1	0	12:4	5	—	1:1	3:1	8:2
2. HOSK Kablo Kladno	3	1	2	0	5:2	4	1:1	—	1:1	3:0k
3. HOSK Sparta Kladno	3	1	1	1	5:6	3	1:3	1:1	—	3:2
4. HOSK Buštěhrad	3	0	0	3	4:14	0	2:8	0:3k	2:3	—

HOSK Sparta Smečno ve funkci sekretáře V. Braun, který byl také dorosteneckým náčelníkem Kladenské župy. Mužstvo vybojovalo postup do I. třídy 1942–1943. Z přátelských zápasů doma: HOSK Slaný 4:2, HOSK Dřín 9:0 (hosté pouze s pěti hráči), HOSK Slavoj Slaný 11:3, venku HOSK Unhošť 2:5, HOSK Rozdělův 4:3, HOSK Slaný 0:5, Sokol Libušín 9:3, HOSK Slavoj Kročehlavy 3:4. Mezi opory mužstva patřil hráč Krček.

III. třída, oddělení C:

1. HOSK Slavoj Slaný	4	3	1	0	15:5	7
2. HO Hasiči Tuřany	4	3	0	1	13:4	6
3. Sokol Libušín	3	1	0	2	8:9	2
4. HOSK Motyčín	3	1	0	2	5:14	2
5. HOSK Slavoj Pozdeň	4	0	1	3	7:16	1

HOSK Slavoj Slaný získal čtyři mistrovské body v domácím prostředí kluzišť Prahy proti Tuřanům 1:0 a Motyčínů 10:2. V Libušíně mužstvo zvítězilo 3:2 a remizovalo v Pozdní 1:1. V přátelském městském derby však prohrálo s místním HOSK 0:6, 0:8 a ve Smečně 3:11. V mužstvu brankář Černý, obránci Kračmera, Hlaváček, útočníci Šebor, Reichert, Koula, Hora, Lhoták, Doubrava.

HO Hasiči Tuřany nováček župního mistrovství překvapil. O postup do vyšší třídy přišel po prohře 0:1 ve Slaném dne 18. 1. 1942. Domácí Slavoj vstřelil gól ve 2. třetině. Dva mistrovské body mužstvo získalo v Pozdní za výhru 7:2. Přátelsky na kladenské Kablovce remíza 3:3, porážka doma s HOSK Slaný 4:12. V mužstvu byl oporou útočník A. Kratina.

Sokol Libušín na svém kluzišti přivítal HOSK Slavoj Slaný a po vyrovnaném boji ztratil oba mistrovské body po výsledku 2:3. Přátelsky se utkal v Kladně se Slavojem a zvítězil 4:2 ve Smečně však prohrál se Spartou vysoko 3:9.

HOSK Motyčín – obnovený hokejový odbor přihlásil mužstvo do mistrovství župy, kde i přes vysokou porážku od Slavoje Slaný 2:10 podával dobré výkony. Z přátelských zápasů: Hřebeč (doma 1:3, venku 1:1).

HOSK Slavoj Pozdeň ve III. třídě, oddělení C na 5. místě. Mužstvo oba mistrovské body ztratilo v Tuřanech po prohře 2:7, proti favoritu oddělení Slavoji Slaný uhrálo remízu 1:1. Mezi opory v sestavě patřil hráč Pichl.

Sokol Malíkovice v loňské sezóně hrál župní mistrovství a v oddělení A III. třídy skončil na 2. místě. V současné sezóně hrál pouze přátelské zápasy. Sekretářem byl V. Pichl.

Sezóna 1942 – 1943

I. A třída, oddělení A

							1.	2.	3.	4.
1. HOSK Kročehlavy	3	3	0	1	6:2	4	—	0:1	2:0	4:1
2. HOSK Slaný	3	2	0	1	5:2	4	1:0	—	1:2	3:0
3. Sparta Smečno	3	2	0	1	4:4	4	0:2	2:1	—	2:1
4. HOSK Kablo Kladno	3	0	0	3	2:9	0	1:4	0:3	1:2	—

HOSK Slaný – mužstvo v mistrovství nečekaně prohrálo na svém ledě se Spartou Smečno 1:2, když hokejisté hostujícího mužstva po první třetině vedli dvoubrankovým rozdílem. V sestavě hráči: Hendrych, Karel, Karbus, Pipka, Oplt, Hronek atd. V přátelském zápase hrálo mužstvo s HC Žižkov nerozhodně 2:2, Sokol Libovice porazilo 9:2. Ve výboru odboru Vlastimil Domkář, Miloš Ptáček atd.

HOSK Sparta Smečno – výsledky: doma s HOSK Kročehlavy 0:2; venku s HOSK Slaný 2:1, Kablo Kladno 2:1. Z přátelských zápasů doma: s HOSK Rozdělův 4:1, HOSK Sparta Smečno 14:1, HC Ledce 3:0. Nejlepším střelcem mužstva se stal Braun.

I. B třída, oddělení B

							1.	2.	3.	4.
1. HOSK Velké Přítočno	3	3	0	0	6:2	6	—	1:0	3:1	2:1
2. HOSK Sparta Kladno	2	1	0	1	2:1	2	0:1	—	N	2:0
3. HOSK Slovan Dubí	2	1	0	1	4:5	2	1:3	N	—	3:2
4. HOSK Slavoj Slaný	3	0	0	3	3:7	0	1:2	0:2	2:3	—

HOSK Slavoj Slaný se opíral o střelce mužstva Kračmeru a Lhotáka. Mužstvo však zklamalo v přátelském zápase ve Smečně kde prohrálo 1:14.

V oddělení C III. třídy byl velkým favoritem **HOSK Praga Slaný**. Mužstvo na vlastním kluzišti porazilo Vinařice 13:2. V přátelském zápase s HOSK Libušín prohrálo 0:2. V mužstvu hráči: Bouše, Koubek, Bečvář, Liška.

DSK Ledce zvítězil ve Vinařicích nad snaživým soupeřem 4:1, v přátelské odvetě 7:0.

Dalšími účastníky byli **HC Přelíc**, **HC Libovice** (v přátelském zápase prohrál ve Slaném s HOSK 2:9), a nově založený **Hokejový odbor SK Vinařice**, který v přátelském derby prohrál 0:6 v Motyčíně.

Sezóna 1943 – 1944

Kvalifikace o účast v ročníku 1943–1944:

I. třída – HOSK Kladno-HOSK Slaný 4:0

II. třída, oddělení A

							1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. HOSK Slaný	5	4	1	0	22:7	9	—	2:2	4:1	6:2	7:2	3:0
2. Sparta Smečno	5	2	2	1	11:7	6	2:2	—	2:2	1:0	0:2	6:1
3. HOSK Slovan Dubí	5	2	1	2	10:9	5	1:4	2:2	—	1:2	5:1	1:0
4. SK Kablo Kladno	5	2	0	3	6:12	4	2:6	0:1	2:1	—	0:3k	2:1
5. Sparta Kladno	5	2	0	3	8:15	4	2:7	2:0	1:5	3:0k	—	0:3
6. Slavoj Slaný	5	1	0	4	5:12	2	0:3	1:6	0:1	1:2	3:0	—

HOSK Slaný se střetl o účast v I. třídě s HOSK Kladno s výsledkem 0:4. Mužstvo však podávalo ve II. třídě výborné výkony a stalo se vítězem oddělení A. Opíralo se o výkony Oplta, Karla, Dufka, Froňka, Kubra, Šarbocha, dále Pintíře, Šebora, Grünwalda, Mašína, Nesládky, Čermáka, Hendrycha a brankáře Sladkého.

HOSK Sparta Smečno ve II. třídě, oddělení A na 2. místě. Mužstvo sehrálo v sezóně 8 zápasů, z toho 4 vyhrálo, 3 remízy, 1 porážka (se Spartou Kladno 0:2) a brankové skóre 20:13. Kanonýrem se stal Braun mladší s 10 góly. Jeho otec Václav byl ve funkci sekretáře.

HOSK Slavoj Slaný ve II. třídě, oddělení A na 6. místě. Mezi nejlepší střelce patřil hráč Baba. Hráčský kádr bez Punty a Šebora byl doplněn hráči z dorosteneckého družstva.

IV. třída, oddělení A

							1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. HS Makotřasy	5	3	2	0	13:3	8	—	1:1	1:1	3:0	3:0	4:1
2. HOSK Zvoleněves	5	2	1	1	11:6	7	1:1	—	2:4	3:0	3:0	2:1
3. HS Libovice	5	2	3	0	10:7	7	1:1	4:2	—	2:2	1:1	2:1
4. HS Ledce	5	1	2	2	6:9	4	0:3	0:3	2:2	—	0:0	4:1
5. HS Poštovice	5	1	2	2	4:8	4	0:3	0:3	1:1	0:0	—	3:1
6. HS Přelíc	5	0	0	5	5:15	0	1:4	1:2	1:2	1:4	1:3	—

HS Ledce ve IV. třídě, oddělení A na 4. místě. Mužstvo v přátelském zápase v Rozdělově 3:4. V sestavě hráči Čížek starší, Čížek mladší, Krček.

HS Přelíc ve IV. třídě, oddělení A na 6. místě. Z přátelských zápasů: ve Slaném proti HS Praha 5:3.

I. třída, oddělení B

							1.	2.	3.	4.
1. HOSK Praga Slaný	3	2	1	0	7:3	5	—	3:2	1:1	3:0
2. HOSK Cvrčovice	3	2	0	1	14:5	4	2:3	—	2:1	10:1
3. HOSK Malíkovice	3	0	2	1	4:5	2	1:1	1:2	—	2:2
4. HOSK Vinařice	3	0	1	2	3:15	1	0:3	1:10	2:2	—

HOSK Praga Slaný v I. třídě, oddělení B na 1. místě. V rozhodujícím zápase o postup zvítězilo mužstvo na domácím ledě nad Cvrčovicemi v poměru 3:2. Přátelsky: HS Přelíc 3:5 (0:2, 2:2, 1:1). V sestavě střelci Pintíř, Punta.

HOSK Zvoleněves v sezóně 1943–1944. Zleva stojí: brankář Hoch, dále hráči Václav Smetana, Ladislav Janda, Stanislav Sosna, Vladimír Průša, Kamil Klempt, Jindřich Černý, Jaroslav Stránský, Václav Klempt, Jaroslav Hanzlík. Dále nastupovali: Bedřich Smetana, Šebek ad.

Sezóna 1944–1945

Náhradou mistrovských soutěží Kladenské župy se staly tzv. „Zimní hry“. Celkem 61 klubů vyslalo svá mužstva do této soutěže. Čtrnáct oddělení bez ohledu na výkonnost bylo rozlosováno s přihlédnutím k regionálnímu položení města nebo obce. Vítězové těchto oddělení spolu již o žádný titul nehráli.

ZH – oddělení I

							1.	2.	3.	4.
1. Sparta Smečno	3	3	0	0	13:4	6	—	4:3	3:1	6:0
2. HO Ledce	3	2	0	1	15:6	4	3:4	—	5:2	7:0
3. HOSK Malíkovice	3	1	0	2	7:9	2	1:3	2:5	—	4:1
4. DCK Přelíc	3	0	0	3	1:17	0	0:6	0:7	1:4	—

Mužstvo **HOSK Sparta Smečno** dokázalo bez porážky zvítězit v mistrovské soutěži v oddělení I. Kluziště mělo vybudováno v Panské zahradě. Z přátelských zápasů doma: s HOSK Kladno 1:4, HC Lány 1:3, venku: s HOSK Slaný 2:5. V sestavě byli obránci F. Braun, Piksa, útočníci Měrucha a Nikl.

HO Ledce – mužstvo v mistrovství podlehl v rozhodujícím zápase svému rivalovi – HOSK Sparta Smečno 3:4 a skončilo tak na 2. místě. V přátelském zápase ve Slaném porazilo hokejisty zdejší PTJ (Proletářské tělocvičné jednoty) vysoko 11:0.

HOSK Malíkovice – jeho mužstvo sehrálo dva přátelské zápasy s Libovicemi na kluzišti v Tuřanech s výsledky 3:2 a 1:2. Soupeř pro Malíkovice uvolnil hráče Pondělíčka a Čečrleho, kteří se stali platnými posilami.

DCK Přelíc – neúspěch v mistrovské soutěži. Mužstvo však překvapilo v přátelském zápase proti mužstvu slánského Slavoj. Doma zvítězilo vysoko 9:1.

ZH – oddělení M

							1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. HOSK Slaný	5	5	0	0	51:4	10	—	7:1	11:0	7:2	9:0	17:1
2. HO Neuměřický SK	5	3	1	1	22:14	7	1:7	—	5:3	3:3	2:0	11:1
3. HOSK Zvoleněves	5	3	0	2	15:18	6	0:11	3:5	—	3:0	4:2	5:0
4. HOSK Libovice	5	2	1	2	16:14	3	2:7	3:3	0:3	—	7:1	4:0
5. HOSK Slavoj Slaný	5	1	0	4	7:23	2	0:9	0:2	2:4	1:7	—	4:1
6. HOSK Praga Slaný	5	0	0	5	3:41	0	1:17	1:11	0:5	0:4	1:4	—

Mužstvo **HOSK Slaný** přesvědčivě zvítězilo v oddělení M, kde neztratilo ani jeden bod a svým soupeřům nastřílelo 51 gólů. V hráčském kádru se vystříдалo osm brankářů! Nejlepší z nich byl Sladký, dále hráli Dufek, Braun, Karel, Král, Froněk, Šnajdauf (z Čechie Louny), Šarboch, Pintíř, Kubr, Šebor, Hendrych ad. Před zahájením sezóny přestoupil J. Oplt do mužstva HOSK Kladno. Na domácím ledě přátelsky: s Veleslavínem 3:10 a 5:3, Kmetiněvsi 7:4, Spartou Smečno 5:2, Malíkovici 3:0 ad.

HO Neuměřický SK – úspěchem mužstva bylo 2. místo v mistrovské soutěži. Další údaje o neuměřickém hokeji se nepodařilo zjistit.

Mužstvo **HOSK Zvoleněves** patřilo v mistrovské soutěži mezi favority, ale vysoká porážka 0:11 od mužstva HOSK Slaný ho odsunula až na 3. místo. V mužstvu hráli: Klemt, J. Rákos, Hanzlík, Hora ad.

HOSK Libovice se na kluzišti v Tuřanech dvakrát utkal s blízkými Malíkovici. V prvním přátelském zápase, hraném dne 21. 1. 1945 prohrál 2:3 (skórovali Karfus a Sirotek), za týden v odvetě zvítězil brankami Bochníčka a Zahrádky 2:1.

HOSK Slavoj Slaný – z přátelských zápasů: na kluzišti Prahy s mužstvem PTJ Slaný zvítězil 4:3, v Přelici utrpěl vysokou porážku 1:9.

O mužstvu **HOSK Praga Slaný** se kromě výsledků v mistrovské soutěži nepodařilo zjistit další údaje.

Sezóna 1945 – 1946

I. A třída, oddělení A

1. HOSK Čechie Louny	5	5	0	0	43:7	8
2. HC Nesuchyně	5	3	1	1	18:12	7
3. HOSK Viktoria Nové Strašecí	5	3	1	1	20:15	7
4. HOSK Slaný	5	2	2	1	20:16	6
5. HOSK Sparta Smečno	5	1	0	4	8:37	2
6. HOSK Sparta Lužná	5	0	0	5	3:25	0

HOSK Slaný měl v mužstvu ostrášené hráče Froňka, Šnajdaufa, Šebora a úspěšného střelce J. Oplta. Mužstvo získalo venku bod v Novém Strašecí za remízu 5:5 a dva body v Lužné, kde po velmi dobrém výkonu zvítězilo 5:1. Zápas v domácím prostředí proti Spartě Smečno skončil po vyrovnaném průběhu výhrou 5:4. Dále hráli hráči: Dufek, Braun, Karel, Kubr, Šarboch.

HOSK Sparta Smečno v soutěži získal pouze 2 body za vítězství nad Spartou Lužná 3:1. V mužstvu hráli: Měchurka, Nikl, F. Braun, Piksa ad.

I. B třída, oddělení A

							1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. HC Kyšice	5	4	1	0	21:7	9	—	4:4	2:1	3:0	8:2	4:0
2. Sparta Kladno	5	3	2	0	15:5	8	4:4	—	1:1	4:0	1:0	5:0
3. HOSK Dřín	5	2	2	1	11:5	6	1:2	1:1	—	2:2	5:0	2:0
4. Sokol Dubí	5	2	1	2	7:9	5	0:3	0:4	2:2	—	2:0	3:0
5. HOSK Slavoj Slaný	5	1	0	4	5:17	2	2:8	0:1	0:5	0:2	—	3:1
6. HOSK Motyčín	5	0	0	5	1:17	0	0:4	0:5	0:2	0:3	1:3	—

II. třída, oddělení B

Účastníci: HOSK Libovice, HOSK Slavoj Zvoleněves, HOSK Buštěhrad, HOSK Čechie Hostouň.

III. třída, oddělení B

Účastníci: HO DCK Přelíc, HOSK Vinařice, HO Ledce – v soutěži porazil Malíkovice 3:0 na ledě soupeře, HOSK Minice – měl v mužstvu nejlepšího střelce Zábranského, dále hráli Hange, Černý, HOSK Malíkovice.

III. třída, oddělení C

Účastníci: HO Sportovní Sdružení Kmetiněves – Poštovice, HOSK Hospozín měl v mužstvu hráče Stehlíka, Kouličku, Poláta. HOSK Hospozín, HO ČSK Ředhošť s hráči Kukalem, Maříkem. HOSK Břešňany – Tmář, HOSK Vraný, Sokol Telce.

Sezóna 1946 – 1947

I. třída, oddělení A

1. HOSK Slaný	5	5	0	0	34:14	10
2. HOSK Velké Přítočno	5	3	0	2	21:21	6
3. HOSK Sparta Lužná	5	3	0	2	16:17	6
4. HOSK Viktorie Nové Strašecí	5	2	0	3	27:22	4
5. HOSK Sparta Smečno	5	1	0	4	16:27	2
6. HOSK Rozdělov	5	1	0	4	16:28	2

HOSK Slaný neměl v soutěži konkurenci. Oba kandidáty na první místo hostil na svém kluzišti a zvítězil (nad V. Přítočnem 6:3 a nad Spartou Lužná 5:2). Z Rozdělova slánští hokejisté přivezli oba body za vítězství 9:2. Neuspěli však v boji o mistra župy, když podlehli hokejistům HOSK Kročehlavy. Z přátelských zápasů doma: s I. ČLTK Praha 2:7 (oba góly vstřelil hostující S. Bacílek), Slavoj

Slaný 16:0, v Lounech proti místní Čechii 4:12 a 4:13. V sestavě: brankář Ježek, Karel, Pintíř, Kubr, Froněk, Dufek, Šnajdauf, Karbus, Král, Stehlík a Vlachimský.

HOSK Sparta Smečno měl v hráčském kádru: Nikla, Vágnera, Tichého ad. V mistrovství pouze jednou zvítězil (nad HOSK Velké Přítočno 7:4). Porážky byly zaznamenány v zápasech se Spartou Lužná 2:4 a s HOSK Rozdělov 5:6.

II. třída, oddělení B

1. Sokol Ledce	5	5	0	0	19:6	10
2. Sokol Libovice	5	3	0	2	25:13	6
3. Sokol Hospozín	5	2	1	2	26:16	5
4. HOSK Zvoleněves	5	2	1	2	18:21	5
5. Sokol Kmetiněves-Poštovice	5	2	0	3	19:21	4
6. HOSK Slavoj Slaný	5	0	0	5	9:39	0

Vítězem oddělení B ve II. třídě KHŽ se bez ztráty bodu stalo mužstvo **Sokola Ledce**.

Sokol Hospozín v mistrovské soutěži zvítězil nad sousedním mužstvem Sokola Kmetiněves-Poštovice 6:2. Přátelsky nastoupil v Kralupech, kde s mužstvem místního Sokola hrál 4:8 a 8:5. V mužstvu střídali góly: Lajbl, Kubeš, Tymák, Brožovský, Kupec a Císař.

HOSK Zvoleněves – Barvy jeho mužstva hájili tito hráči: Snopa, Sosna, Hájek, Jiří Rákos, Jaroslav Rákos, Müller, Pokrupa, Průša, Neumann, Dolejší ad.

Sokol Kmetiněves-Poštovice – V mužstvu byli nejlepšími střelci gólů: Stehlík, Šinc a Kytka.

HOSK Slavoj Slaný přátelské derby s HOSK Slaný, které rozhodoval Libovický prohrál vysoko 0:16, když celý zápas hrál jen o šesti hráčích. Z dalších výsledků: se Sokolem Ledce 2:11. Střelci slánských gólů: Mikula a Doubrava.

Poznámka: Žádné bližší údaje se nepodařilo zjistit o mužstvech **Sokola Ledce** a **Sokola Libovice**, který v mistrovské soutěži skončil na 2. místě.

A potom přišel 25. únor 1948. Tento revoluční převrat ve společnosti se také silně dotkl i tehdejší československé tělovýchovy: hned v únoru t. r. se začaly zakládat, či vytvářet akční výbory, a to ve všech tělovýchovných organizacích a sportovních svazech, které měly „očistit československou tělovýchovu a sport“! Podle rozhodnutí Ústředního akčního výboru Národní fronty byla vytvořena jednotná tělovýchovná organizace. Byla pojmenována „SOKOL“, i když s původním sokolským hnutím tato celostátní tělovýchovná organizace neměla již nic společného.

Sezóna 1947–1948

HOSK Slaný v přátelských zápasech dosáhl těchto výsledků: První zápas v sezóně se hrál na kluzišti ČKD ve Slaném v neděli 22. 2. 1948 a domácí mužstvo zvítězilo nad hokejisty Slavoj Zvoleněves 9:3 a Slavoj Kročehlavy 10:4. O necelý týden později, v pátek 27. 2. 1948 slánské mužstvo prohrálo ve Dríní s hokejisty HOSK Dríní 6:10. V sestavě mužstva byli: brankář Ježek, dále Stehlík, Karel, Šnajdauf, Mudra, Albrecht, Froněk, Pelikán, Slavík, Nový, Dufek, Kubr, Král I., Král II. Sekretářem odboru byl Karel Urbánek.

O mužstvech **HOSK Slavoj Slaný**, **HOSK Malíkovice**, která byla přihlášena do soutěže se nepodařilo zjistit informace o jejich eventuální činnosti v sezóně 1947–1948.

Sezóna 1948 – 1949

Mistrovství Kladenské župy 1948–1949

I. třída, oddělení A

							1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Sokol Lány	6	5	0	1	57:25	10	—	7:2	3:10	7:3	14:4	14:3	12:3
2. Sokol V. Přitočno	6	4	1	1	38:27	9	2:7	—	5:4	6:4	6:4	6:6	13:2
3. Sokol Slaný	6	4	0	2	56:22	8	10:3	4:5	—	4:7	10:0	14:2	14:5
4. Sokol N. Strašecí	6	3	0	3	36:26	6	3:7	4:6	7:4	—	3:4	6:1	13:4
5. Sokol Rakovník	6	3	0	3	29:36	6	4:14	4:6	0:10	4:3	—	5:2	12:1
6. Sokol Lužná	6	1	1	4	26:46	3	3:14	6:6	2:14	1:6	2:5	—	12:1
7. Sokol Ledce	6	0	0	6	16:76	0	3:12	2:13	5:14	4:13	1:12	1:12	—

Sokol Slaný v přátelských zápasech doma: Sokol Kladno 3:9, venku: Rynholec 0:11. V sestavě brankář Ježek, dále Froněk, Král ml., Stehlík, Karel, Pelikán, Kubr, posily ze Sparty Smečno J. Nikl, K. Čebiš, J. Zvolánek, L. Měchura a Z. Braun, z HOSK Libochovice J. Bochníček a Červenka, ze Sokola Ledce J. Král.

Sokol Ledce si pozval k sehrání derby mužstvo ze sousedních Malíkovice a zvítězil 6:1, se Spartou Kladno však prohrál 3:9, v Rakovníku 1:12. V sestavě hráči: Řach, Žák, Čečrdle, Kemr, Krofta, Žihla, Mašek, Dundr, Náprstek.

II. třída oddělení B

1. Sokol Hospozín	3	3	0	0	35:4	6
2. Sokol ČST Ředhošť	3	1	1	1	15:9	3
3. Sokol Telce	3	1	1	1	7:17	3
4. Sokol Malíkovice	3	0	0	3	7:29	0

Sokol Tuřany vystoupil ze soutěže

Sokol Slavoj Slaný vystoupil ze soutěže

Sokol Malíkovice sehrál v Ledcích přátelský zápas a byl poražen 1:6.

Sokol Tuřany (bývalý HOSK Libovice). Přátelské zápasy: venku Libušín 2:9.

Tolik několik útržkovitých zpráv o ledním hokeji na Slánsku se zaměřením na léta 1930–1949. Úkolem tohoto příspěvku bylo připomenout hokejové kluby ze Slánska a alespoň namátkově vzpomenout některé hráče a funkcionáře, kteří se přičinili o rozkvět ledního hokeje v bývalém politickém okrese Slaný.

OBSAH

Na prahu 12. ročníku obnoveného Slánského obzoru (3)

STATĚ A POJEDNÁNÍ

Vladimír Přibyl: Tři kapitoly z Ježíšova „skrytého života“ v barokní malbě Slánska (4)

Martin Mádl: Podobizny františkánských světců ze Slaného a pražský malíř Jan Václav Spitzer (12)

Zdeněk Víšek: Rod Fričů a Slánsko (23)

Jakub Likovský: Zaniklá „Místní dráha Slaný–Kačice“ a její pozůstatky v současnosti (46)

Jana Krotilová: Slovenský básník Ivan Krasko a Slánsko (58)

Irena Veverková: Vznik odborného průmyslového školství v Kladně (67)

Václav Krůta: Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa) (79)

Mojslava Sehnalová: Světlo v době temna. Kapitola z historie kladenského divadla, sezóny v letech 1938–1944 (97)

PORTRÉTNÍ GALERIE

Karel Procházka: P. František Mensi (104)

Otakar Špecinger: Bohumil Karel Vendyš (111)

Ivana Hušáková: Slánský rodák Josef Michl, ředitel hudební školy v Gorici (116)

ZPRÁVY

Ivo Hornák: Kulturní dny – japonské, norské a slovenské ve Slaném (129)

Zdeněk Víšek: Nové pamětní desky na Slánsku a Kladensku (131)

Jana Mašková: Tři zprávy ze Slánska (136)

Vladimír Přibyl: Slánské rozhovory 2004 / Španělsko a Čechy (139)

Irena Veverková: O výstavě Zory Dvořákové ve Slaném (141)

PATRIA, společnost pro ochranu kulturního dědictví (Zpráva o činnosti v roce 2004) (143)

KRONIKA

Z kroniky Královského města Slaného za rok 2003 (145)

Z regionální literatury vydané v letech 2003–2004 (150)

Volby do zastupitelstev krajů v roce 2004 (154)

Miroslav Oliverius: Přehled o ledním hokeji na Slánsku v letech 1930–1949 (161)

Tato ročenka mohla vyjít díky finančnímu přispění
Městského úřadu ve Slaném a finanční spoluúčasti
Státního oblastního archivu v Praze –
Státního okresního archivu v Kladně.

Kontaktní adresa:

Vlastivědné muzeum, Masarykovo náměstí 159, 274 01 Slaný
Státní okresní archiv v Kladně, Nám. Starosty Pavla 11, 272 00 Kladno

Internetová adresa:

www.slanskyobzor.cz

SLÁNSKÝ OBZOR

ROČENKA
SPOLEČNOSTI PATRIA,
VLASTIVĚDNÉHO MUZEA
VE SLANÉM
A STÁTNÍHO OKRESNÍHO
ARCHIVU V Kladně

Uspořádala Zora Dvořáková
Obálku navrhl Václav Kučera
Odpovědná redaktorka Růžena Skálová
Sazba a realizace Josef Ženka, Praha 8
Tisk ETIS s. r. o., Jihlava
Náklad 500 výtisků

ISSN 1214–3847